

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ

Danışman
Prof. Dr. İbrahim Balcıoğlu

**GÖÇMENLERİN AYRIMCILIK VE KİMLİK ALGILARININ NEFRET SUÇLARI
KAPSAMINDA İNCELENMESİ**

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

UZMAN PSİKOLOG ASLI YAYAK

İSTANBUL, 2015

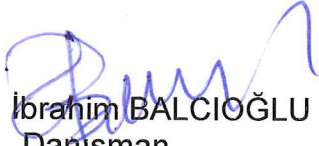
İ.Ü. ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Lisansüstü Öğretim Yönetmeliğinin 50.maddesi uyarınca Enstitünüz Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nın Doktora öğrencisi Aslı YAYAK' ın,

“Göçmenlerin Ayrımcılık ve Kimlik Algılarının Nefret Suçları Kapsamında İncelenmesi”

Adlı tezi jürimizce tetkik edilmiş ve kendisine tez savunması yaptırılmıştır.

Yukarıda adı geçen tezin ve tez savunmasının kabul edilmesine oy birliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. İbrahim BALCIOĞLU
Danışman
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Ersin KUŞDİL
Üye

Prof. Dr. Murat EMÜL
Üye

Prof. Dr. Gürsel ÇETİN
Üye

Doç. Dr. Neylan ZİYALAR
Üye

Bu tez, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından desteklenmiştir.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacı, Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin, ayrımcılık ve kimlik algıları ile özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkileri nefret suçları kapsamında incelemektir.

Bu çalışmamda, bilgilerini ve zamanını benden esirgemeyen değerli tez danışmanım Prof. Dr. İbrahim BALCIOĞLU’na; yine çalışmamın her aşamasında beni yüreklendiren ve motivasyonumu arttırarak devam etmemi sağlayan değerli hocam Doç Dr. Neylan ZİYALAR’a; çalışmamın, başlangıç, yürütme ve sonuçlanma aşamalarında bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren ve hiç bir konuda desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Ersin KUŞDİL’e en derin teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin, Almanya’daki yürütme aşamasında gerek akademik gerekse manevi desteklerinden ötürü beni yalnız bırakmayan Bremen Üniversitesi’nde görevli değerli tez danışmanım Prof. Dr. Dietmar HEUBROCK, değerli hocam Prof. Dr. Canan Başar EROĞLU ve analiz kısmında yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Gazanfer BELGE ile aile dostumuz İlhan EMİRLİ’ye teşekkürlerimi iletmeyi bir borç bilirim.

Tez sürecimde, beni 12 ay maddi olarak destekleyerek burs veren ve Almanya Bremen Üniversitesi’nde araştırma yapmama olanak sağlayan, hayatımın en verimli ve güzel bir yılını geçirmeme aracı olan TÜBİTAK’a minnetlerimi sunarım.

Bu yoğun ve uzun çalışma dönemimde, bana sabırla anlayış gösteren ve desteklerini benden esirgemeyen sevgili dostlarım Buket PALA, İrem SEZER, Öznur ORHAN ve Mehtap ALBAYRAK’a teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, hayatım boyunca benim arkamda olarak sevgi ve desteğini her daim hissettiren canım aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
TABLOLAR VE ŞEKİLLER DİZİNİ.....	IV
KISALTMALAR.....	V
ÖZET.....	1
ABSTRACT.....	2
1. GİRİŞ ve AMAÇ.....	3
2. GENEL BİLGİLER.....	11
2.1. Nefret Suçları.....	11
2.2. Nefret Suçlarının Anatomisine Kısa Bir Bakış.....	16
2.2.1. Agresyonun Özel Bir Formu Olarak Nefret Suçları.....	17
2.2.1.1. Sembolik ve Sözsüz Fonksiyonlar.....	17
2.2.1.2. Çoklu Saldırganların Varlığı.....	18
2.2.1.3. Mağdurların Artan Psikolojik ve Duygusal Sıkıntıları.....	19
2.2.1.4. Sosyal İlişkilerin Kötüleşmesi.....	19
2.2.1.5. Negatif Kalıpyargılaşmış Grup Üyeleri Olarak Mağdurlar.....	21
2.2.2. Nefret Suçunun Sebepleri.....	21
2.2.2.1. Azınlık Üyelerinin Çok Derin Kırgınlığı.....	22
2.2.2.2. Sivil Hakların Korunmasında Görülen Resmi Kötüleşme.....	23
2.2.2.3. Gerçek ya da Hayal Edilen Ekonomik Rekabet ve Hayal Kırıklığı.....	24
2.2.3. Faillerin Özellikleri.....	26
2.2.3.1. Organize Nefret Gruplarına Üyelik.....	28
2.2.3.2. Dinsel İnanç Değerleri.....	30
2.2.3.3. Psikopatoloji ve Failler Arasındaki Sapkınlık.....	30
2.2.3.4. Otoriteryan Kişilik ve Sağ-Kanat Otoriteryanizmi.....	31
2.2.4. Nefret Suçu Mağdurları.....	32
2.3. AB'deki Nefret Suçlarının Kavramsallaştırılması ve Öngörüler.....	33
2.4. Türkiye'deki Hukuki Durum.....	41
2.5. Almanya'da Nefret Suçları.....	42

2.6. Türklerin Almanya'daki Durumu.....	45
2.7. Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık.....	47
2.8. Kimlik.....	76
2.8.1. Etnik Kimlik Algısı.....	81
2.8.2. Sosyal Kimlik Teorisi.....	90
3. UYGULAMA.....	107
3.1. Hipotezler ve Araştırma Soruları.....	109
3.1.1. Temel Demografik Değişkenlere İlişkin Hipotezler.....	109
3.1.2. Sosyal Kimlik Teorisi ile ilgili Hipotez.....	110
3.1.3. Dört Kimlik Boyutu Arasındaki Bağlantılara İlişkin Hipotezler.....	111
4. GEREÇ ve YÖNTEM.....	113
4.1. Katılımcılar.....	113
4.1.1. Katılımcılara Ulaşılması.....	114
4.2. Ölçme Araçları.....	115
4.2.1. Avrupa Birliği Azınlıklar ve Ayrımcılık Anketi.....	115
4.2.2. Özdeşleşme Ölçeği.....	115
4.2.3. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	116
4.3. Çalışmanın Yürütülmesi.....	116
4.4. İstatistiksel Analiz.....	117
4.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	120
5. BULGULAR.....	121
5.1. Hipotezlerin Sınanması.....	134
6. TARTIŞMA.....	142
7. SONUÇ.....	160
8. KAYNAKLAR.....	165

EKLER

EK-1. AVRUPA BİRLİĞİ AZINLIKLAR VE AYRIMCILIK ANKETİ

EK-2. ÖZDEŞLEŞME ÖLÇEĞİ

EK-3. YARI-YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

EK-4. GÖNÜLLÜ KATILIM VE BİLGİLENDİRME FORMU

**EK-5. AVRUPA BİRLİĞİ TEMEL HAKLAR AJANSI ANKET KULLANIM İZİNİ
ÖZGEÇMİŞ**

TABLO VE ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Etnik Kimliğin Dört Boyutu.....	82
Tablo I. Genel Ayrımcılık Algıları.....	121
Tablo II. Son 12 Ay İçindeki Kişisel Ayrımcılık Algıları.....	122
Tablo III. Genel Ayrımcılık Deneyimleri.....	123
Tablo IV. Farklı Etnik Köken/Dini İnancın Belli Alanlardaki Ayrımcılığa Etkisi.....	124
Tablo V. Ayrımcılık Mağdurlarını Destekleyen Kuruluş Bilgisi.....	125
Tablo VI. Belirli Yerlere Gitmekten Kaçınma Durumu.....	125
Tablo VII. Ayrımcılık Olaylarını Bildirme Oranları.....	126
Tablo VIII. Ayrımcılık Olaylarını Bildirmeme Nedenleri.....	127
Tablo IX. Suç Mağduru Olma Durumu.....	128
Tablo X. Yaşanan Olayları Kendi Göçmen Kimlikleriyle İlişkilendirme Durumu.....	129
Tablo XI. Yaşanan Olayları Cinsiyetleri (kadın olma) ile İlişkilendirme Durumu.....	130
Tablo XII. Kişisel Saldırı Olaylarında Yaşanan Hırsızlık Mağduriyet Durumu.....	130
Tablo XIII. Olaylar Esnasında Fail Sayısına İlişkin Tablo.....	131
Tablo XIV. Faillerin Profilleri.....	131
Tablo XV. Faillerin Kökenleri.....	132
Tablo XVI. Saldırı Esnasında Kullanılan Dil.....	132
Tablo XVII. Polise Bildirim Sayıları.....	132
Tablo XVIII. Polisten Duyulan Memnuniyet Düzeyi.....	133
Tablo XIX. Polise Bildirmeme Nedenleri.....	133
Tablo XX. Olayların Ciddiyet Düzeyi.....	134

Tablo XXI. Kadın ve Erkek Katılımcıların Ayrımcılığa Uğrama Sıklıklarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	135
Tablo XXII. Kadın ve Erkek Katılımcıların Suç Mağduru Olma Sıklıklarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	135
Tablo XXIII. Kimlik Boyutlarının Kendi İçlerindeki ve Türk Kimliğiyle Özdeşleşme Değişkeni ile İlişkileri (N = 98).....	137
Tablo XXIV. Katılımcıların Dört Kimlik Boyutundaki Puanlarından Hareketle Oluşturulan Düşük, Orta ve Yüksek Düzey Gruplarının Her Boyuttaki Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	138
Tablo XXV. Düşük, Orta ve Yüksek Düzey Gruplarının Her Boyuttaki Ortalama Farklılıklarına Yönelik Tek Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları.....	139
Tablo XXVI. Düşük, Orta ve Yüksek Düzey Gruplarının Her Boyuttaki Ortalama Farklılıklarına Yönelik Tek Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları.....	140
Tablo XXVII. Düşük, Orta ve Yüksek Düzey Gruplarının Ayrımcılığa Maruz Kalma ve Suç Mağduru Olma Değişkenlerindeki Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	141

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACPO	: Association of Chief Police Officers
AIDS	: Acquired Immune Deficiency Syndrome
ASAGEM	: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
BM	: Birleşmiş Milletler
EFFNATIS	: Effectiveness of National Integration Strategies
EUMC	: European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia
FBI	: Federal Bureau of Investigation
FRA	: Agency for Fundamental Rights
ICCPR	: International Covenant on Civil and Political Rights
ICERD	: International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination
ODIHR	: Office for Democratic Institutions and Human Rights
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
OSCE	: Organization for Security and Co-operation in Europe
SKT:	: Sosyal Kimlik Teorisi
TANDIS	: Tolerance and Non-Discrimination Information System
TCK	: Türk Ceza Kanunu

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin algıladıkları ayrımcılık ile kimlik algıları ve Türk kimliğine yönelik özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkileri nefret suçları kapsamında incelemektir. Çalışmanın teorik zeminini Tajfel ve Turner'ın çalışmalarına dayanan Sosyal Kimlik Teorisi ile Verkuyten'in ileri sürdüğü çelişkimlikler önermesi oluşturmaktadır. Çalışmada; Avrupa Birliği Azınlıklar ve Ayrımcılık Anketi, Özdeşleşme Ölçeği ve katılımcıların kimlik algılarına yönelik tarafımızca hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Çalışma; 12 aylık bir zaman diliminde; Almanya'nın dört farklı şehrinde yaşayan, yaşları 20-50 arası değişen, kadın/erkek Türkiye kökenli 101 gönüllü katılımcı ile yüz yüze olarak yürütülmüştür. Örneklem, Almanya'daki aktif dernekler ve kişisel bağlantılar yoluyla ulaşılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre; ayrımcılığa maruz kalma ile suç mağduru olma arasında negatif ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer yandan; kadınlar erkeklerden daha fazla ayrımcılık deneyimi bildirmişlerdir. Her ne kadar anlamlı bir fark olmasa da erkeklerin suç mağduru olma sıklığının kadınlardan daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Kimlik boyutları ile ilgili değişkenler ele alındığında; Türkiye kökenli göçmenlerin Türk kimliği ile özdeşleşme düzeyinin, algılanan ayrımcılık ile anlamlı biçimde ilişkili olmadığı yargısına varılmıştır. Bununla birlikte; göçmenlerin kimlik tanımlamalarında yer alan dört kimlik boyutu arasındaki uyuşmanın, algılanan ayrımcılık ve suç mağduru olma değişkenleriyle bağlantılı olmadığı da görülen sonuçlar arasındadır. Bu sonuçlarla paralel olarak, Alman toplumunda görülen ayrımcılık olgusu, kimlik üzerinden değil de başka nedenlere bağlı olarak yorumlanabilir.

Anahtar Kelimeler: ayrımcılık, nefret suçu, özdeşleşme, sosyal kimlik, göçmen

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate the relationships between the discrimination and identity perceptions of Turkey origin immigrants living in Germany and levels of identification within the scope of hate crimes. Social Identity Theory that is based on the works of Tajfel and Turner and contradictory identities proposition asserted by Verkuyten constitute the theoretical background of study. In the study, European Union Minorities and Discrimination Survey, Identification Scale and semi-structured interview form that was prepared by ourselves were used for identity perceptions of immigrants.

The study was conducted as face-to-face with 101 male/female volunteer immigrants ranging in age from 20 to 50, living in the four different cities of Germany within a period of 12 months. The sample was achieved through personal connections and associations active in Germany.

According to the survey results, a negative and statistically significant relationship was found between exposure to discrimination and being victim of crime. On the other hand, women reported more discrimination experiences than men. Although there is no significant differences between men and women, the frequency of being victim of crime of men was observed as higher than women. Considering that the variables about dimensions of identity, it's judged that the level of identification with Turkish identity of Turkish origin immigrants is not associated with the perceived discrimination significantly. However, it is also seen in the results that the rapport between the four identity dimensions of immigrants of their self-identification is not connected to perceived discrimination and variables of being victim of crime. In paralel with these results, discrimination phenomenon observed in German society, can be interpreted depending on another reasons, not through the identity.

Key words: discrimination, hate crime, identification, social identity, immigrant

1. GİRİŞ ve AMAÇ

Ülkeler arası sınırların daha geçirgen hale gelmesiyle birlikte, her yıl değişik köken ve yerlerden gelen yüz binlerce insanın farklı nedenlerle çeşitli ülkelere göç ettiği bilinen bir gerçektir. Buna paralel olarak ortaya çıkan çok uluslu yeni oluşumlar, gruplar arası ilişkileri düzenlemekte ve yönlendirmektedirler. Ekonomik, siyasi ve sosyal birtakım nedenlerle bir araya gelen Avrupa ülkelerinin oluşturduğu Avrupa Birliği (AB), “öteki”ne yönelik önyargıların artmasıyla, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık olgularına zemin hazırlamaktadır. Birbirinden uzak toplumsal grupların birlikte yaşadığı günümüzde, gruplar arası ilişkiler giderek karmaşık bir hal almakta ve birtakım çatışmalara neden olmaktadır. Farklı toplumsal grupların bir arada yaşamaya başlamasıyla, grupların kimlik arayışı ciddi bir problem olarak karşımıza çıkmakta ve kimlik merkezli tartışmalar gündemdeki önemini korumaktadır. Bununla birlikte; çok kültürlü toplumlarda “öteki”ne karşı duyulan şüphe, yerini zamanla nefret suçu ve nefret söylemine bırakarak, gruplar arası ilişkilerde yeni açılımları beraberinde getirmektedir.

Bu çalışmada, Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin ayrımcılık ve kimlik algıları ile özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Kimliğin inşasında hangi değerlerin öne çıktığı, bireylerin kendilerini hangi değerler üzerinden nasıl tanımladıkları, iç grup-dış grup algılamalarının ortaya konulması, Almanya’da herhangi bir ayrımcılık ve/veya nefret suçuna maruz kalıp kalmadıkları ile Türk kimliğine yönelik olarak özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkilerin ortaya konulması hedeflenmektedir. Bu çalışmanın teorik zeminini Tajfel ve Turner’ın çalışmalarına dayanan Sosyal Kimlik Teorisi ile Verkuyten’in ileri sürdüğü çelişik kimlikler önermesi oluşturmaktadır. Çalışmada; ayrımcılık algısını ortaya çıkarmak için Avrupa Birliği Azınlıklar ve Ayrımcılık Anketi, özdeşleşme düzeyini

belirlemek için Özdeşleşme Ölçeği kullanılmış olup, katılımcıların kimlik algılarına yönelik ise tarafımızca hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Çalışmanın teorik zeminini oluşturan Sosyal Kimlik Teorisi, gruplar arası ilişkilere ve çatışmalara odaklanmış bir teoridir. Gruplar arası çatışmaları ortaya çıkaran ve devam ettiren süreçlerin neler olduğu, bireylerin hangi süreçler dahilinde kendini bir grubun üyesi olarak gördüğü, gruplar arası farklılıkların nasıl algılandığı ve davranışlara nasıl yansıdığı gibi temel sorulara cevap arayan bir teoridir.

Bu çalışma, Almanya'nın dört farklı şehrinde -Berlin, Hamburg, Bremen ve Braunschweig- yaşayan 20-50 yaş arası, kadın/erkek Türkiye kökenli göçmenler ile yürütülmüştür. Almanya'daki en büyük etnik grup olan Türkiye kökenli göçmenlere, orada aktif olarak faaliyet gösteren dernekler ve kişisel bağlantılar yoluyla ulaşılmıştır.

Genelde sosyal bilimler, özelde ise sosyal psikoloji alanında "kimlik" üzerine geçmişte çok çeşitli araştırmalar yürütülmüş ve günümüzde de halen yürütülmeye devam etmektedir. Her bireyin bir kimlik sahibi olduğu göz önüne alındığında, insanoğlunun ilk ortaya çıktığı zamanlardan itibaren kimlik olgusunun var olduğu kabul edilirse, kavramın yeni olmadığı, ancak, modern toplumlarda daha çok ön plana çıkan/çıkartılan bir kavram olduğu kabul edilebilir. Kişinin hem kendisini hem de toplumdaki diğer bireyleri tanıma ve tanımlama aracı olan kimlik, bir algılama ve inşa sürecini kapsar. Psikolojide benlik kavramıyla yakın anlamlarda, hatta eş anlamda kullanılan kimlik kavramı, kişiyi toplum içinde belli konumlara yerleştirmeye yardımcı olur. Zamansal-mekansal farklılıklara ve 'öteki' ne bağlı olarak değişen kimlik algısı, bireyin hem kendisinin kim, ne, nerede olduğunu anlamasına, hem de diğerlerini tanımasına ve aradaki mesafeyi tahmin etmesinde yarar sağlar. Benlik ise, kişiyi diğerlerinden ayırt eden ve kişiler arası farklılıkları vurgulayan bir kavram olarak kişiyi özelliklerine göre tanımlar. Hem benlik hem de kimlik kavramları dinamik kavramlar olup, benlikte kişinin dış görünüşü ve davranışlarından çıkarsanan kişilik

özellikleri ortaya konulurken, kimlikte ‘ben kimim’ sorusuna ‘kadınım, doktorum, anneyim’ gibi kişinin bireysel özellikleri arka plana itilerek belli bir rol veya grubun özellikleri üzerinden yanıt verilir(Hortaçsu, 2007).

Kimliğin zamansal ve mekansal farklılıklara bağlı olarak değiştiği ile ilgili kast edilen şey, dönemseller koşullar ile doğup büyüdüğü veya içinde bulunulan sosyal çevrenin kişilerin kimlik algısı üzerinde etkili olduğu anlamıdır. Sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel gelişmeler ile kişinin kendi yaşadığı tecrübelerin, kimlik algısı üzerinde etkisi vardır. Küreselleşme ile sınırların kalkması ve dünyanın artık orta ölçekli bir kasaba haline gelmesiyle, kimlik farklılıklarının da öneminin azalacağı öngörüsü, dünyanın birçok farklı noktasında artan etnik temelli kimlik çatışmaları, konunun hala dünyanın temel gündem maddelerinden biri olarak kalmasına yol açmaktadır.

Sosyal kimlik teorisi, gruplar arası ilişkilere ve çatışmalara odaklanmış bir teoridir. Bu teoriye göre, insan hem bir grubun içinde yer alarak diğerlerine benzeme, hem de aynı zamanda biricikliğini açığa çıkarma ihtiyacındadır. Bu açıdan kimlik kavramı, benzerlik ve farklılık ikiliğini içinde barındıran bir kavram konumundadır. Sosyal Kimlik Teorisinin açıklanmasından sonra, çalışmanın diğer bir ayağını oluşturan ayrımcılık ve nefret suçları kavramları üzerinde durulacaktır. Her gün sokakta, işyerinde, otobüste, televizyonda, gazete ve sosyal medya mecralarında nefret içerikli sözel tartışmalar veya fiziksel şiddete varan saldırılarla yüz yüze gelmekteyiz. Özellikle herkesin kendi özel köşesi olarak kullandığı sosyal medyanın da aracılığıyla, toplumda her gün yeniden üretildiğine şahit olduğumuz nefret söylemi giderek ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Çünkü önyargıları barındıran nefret söylemi/ suçları, sadece bir kişiye zarar vermeye kalmayıp, aslında o kişinin mensup olduğu gruba da gözdağı vererek tehdit etmiş olmaktadır. Bu ise, sınırların kalktığı küçülen dünyada, birlikte yaşamının en temel gerekliliği olan farklılıklara karşı hoşgörü ve ‘öteki’ni olduğu gibi kabul etme anlayışını zedeleyerek, mücadele edilmesi gereken önemli bir toplumsal sorundur.

Almanya’da nefret suçları yeni bir kavram olmayıp, geçmişi çok eski yıllara dayanmaktadır. 1. Dünya Savaşı sonrası yaşanan ekonomik bunalımla başta Yahudiler olmak üzere çeşitli grupları hedef alarak, Hitler başkanlığındaki Nazi hükümeti tarafından yaklaşık 6 milyon Yahudinin ölümüyle büyük bir nefret suçu ortaya çıkmıştır. 1970’li yıllarda ekonomik bunalımın baş göstermesiyle yabancı düşmanlığı ve buna bağlı olarak nefret suçlarında yeniden bir artış görülmüş ve 1980’li yılların başından itibaren özellikle Türk düşmanlığına dönüşmüştür (Mora, 2009). Nefret suçlarının anatomisi incelendiğinde, mağdur grupların çoğunlukla toplumun genelinden farklı olan azınlık gruplara mensup oldukları kolayca fark edilebilir. İnanç, engellilik durumu, etnik köken, yaş, seksüel yönelim, cinsiyet, politik eğilim gibi parametrelerin tümü azınlık gruplarına karşılık gelmekte olup bunlar aynı zamanda potansiyel nefret suçu kategorileridir.

Bünyesinde iki temel unsur olan ayrımcılık ve önyargıyı barındıran “nefret suçları”nı henüz uluslararası düzeyde tanımlayan ve yasaklayan bir sözleşme veya düzenleme bulunmamakla birlikte, bu suç tipine yönelik en kapsamlı tanım, bölgesel bir hükümetler arası organizasyon olan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE) tarafından geliştirilmiştir. OSCE’nin tanımına göre; “Bir şahsa veya mülküne karşı işlenen herhangi bir suçun kaynağı, o kimsenin ırkı, rengi, etnik kökeni ya da uyuşuğu, dini, cinsiyeti veya cinsel yönelimi, cinsiyet kimliği, yaşı, fiziksel veya zihinsel engelleri yahut buna benzer bir durum ile ilgili ise, bu suç nefret suçudur” denilmektedir. Yani, bir kişi ya da gruba karşı beslenen önyargı nedeniyle, tanıtımda belirtilen özellikler sebep gösterilerek kişilere ve/veya mülklerine karşı işlenen suç türüdür. OSCE tarafından önyargı suçları olarak da kabul edilen nefret suçları, iki noktadan referans alır. Bunlardan ilki, ceza kanunu dahilinde bir eylemin suç teşkil etmesi, diğeri bunun bir önyargı motivasyonu ile oluşmasıdır. Kanunlar ülkelere göre değişiklik gösterse de, söz konusu cezai eylemlerin ortak noktası, çoğu zaman bu eylemlerin şiddet içeren eylemler olmalarıdır. Nefret suçlarını öteki suçlardan ayıran diğeri bir bileşen ise önyargıdır. Bu suç

türünde hedef bir kişi ya da toplumsal bir grup olabileceği gibi, onlara ait olan bir mülkiyet de olabilmektedir (OSCE-ODIHR, 2009).

Terim olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) kaynaklı olan nefret suçları, Batı Avrupa ceza hukukunda yakın zamana kadar yer almıyordu. Ancak yıllar ilerledikçe, diğer suçlardan ayrı bir motivinin olduğu ve kendine has bir tipolojisinin bulunduğu anlaşıldıkça ve özellikle azınlık kesimlerin haklarının farkına vararak onlara sahip çıkmaya başlamalarıyla hem kurumsal hem de pratik çalışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Ağır fiziksel saldırılar şeklinde -adam öldürme, tecavüz, yaralama, mala zarar verme- şeklinde gerçekleşebilen nefret suçları, yalnızca o kişiye yönelik olarak yapılmış bir suç olarak kalmamakta, aynı zamanda kişinin ait olduğu grubun diğer üyelerine de korku ve endişe vermektedir.

Nefret suçunu tanımlarken hem nefret suçunun niteliğini oluşturan hem de toplumsal bütünlüğü zedeleyen, “ayrımcılık” ile bunu besleyen ana kanallar olan “önyargı” (*prejudice*) ve “kalıp yargı” (*stereotype*) kavramlarının ve bunlar arasındaki organik bağın açık bir şekilde tanımlanarak ortaya konmasının gerekliliği tartışılmazdır. “Önyargı” kavramı, bir gruba ve o gruba mensup kişiye yönelik gerekçesiz ve makul olmayan olumsuz tutum olarak tanımlanmaktadır. Daha geniş anlamıyla bir kişiye ve/veya gruba karşı sahip oldukları özellikler veya ait oldukları dolayısıyla hissedilen ve/veya ifade edilen, yanıltıcı bir genelleme üzerine kurulu negatif tutum, davranış ve duygular olarak tanımlanabilir. Önyargı, duygu, davranış ve inançların birleşiminden oluşan “tutum” olarak formüle edilmektedir. Belli bir gruba ve bu gruba mensup kişiye yönelik sahip olunan olumsuz duygu durumu “önyargı”, bilişsel durumu “kalıp yargı” ve davranışsal durumu “ayrımcılık” olarak kavramsallaştırılmaktadır (Fiske, 2002).

Önyargı, kalıpyargı ve ayrımcılık çoğu zaman bir arada görülmeyle birlikte, biri olmadan diğerinin var olması da mümkündür. Ancak, burada nefret suçları açısından en

önemli nokta, bu suçun gerçekleşmesi için; cezai bir eylemin önyargı motivasyonu ile birlikte gerçekleşmesi zorunluluğudur (Plous, 2003).

Ayrımcılık, en basit anlamıyla önyargının davranışsal ve açık bir ifadesidir. Bir kişi ya da grupla ilgili basmakalıp düşünceler ayrımcı davranışlara dönüşerek, bireylere sadece bir gruba ait oldukları için adil olmayan, olumsuz şekilde davranılması olarak tanımlanabilecek ayrımcılığa yol açar (Aronson ve Wilson, 1997). Ayrımcılık, göçmenlerle ilgili yapılan çalışmalarda sıklıkla çalışılan değişkenlerden biri olup, göçmenler için sıkıntı yaratan bir deneyimdir (Berry, 2006). Günümüz Batı dünyasında özellikle de Avrupa’da, göçmenlere yönelik olumsuz tutumlar ve ayrımcılık, gün geçtikçe artmaktadır. Bu durumun nedenleri arasında, Avrupa toplumlarında yükselmekte olan “yabancı korkusu (zenofobi)” gösterilebilir. Yabancı korkusu en temel anlamıyla Yunanca *xenos*/yabancı ve *phobos*/korku kelimelerinden oluşmakta olup, korku zamanla düşmanlığı da beraberinde getirdiği için yabancı korkusu kavramı yerini “yabancı düşmanlığı” kavramına bırakmıştır (Master & Le Roy, 2000). Yabancı düşmanlığı, temelde, görüntüsü, inancı, kültürü, dili kendisinden farklı olana gösterilen bir tür düşmanlıktır (Mora, 2009).

OSCE tarafından yapılan tanımlamada ve ardından sunulan açıklamalarda da gördüğümüz gibi, nefret suçları bireylerin kendilerini ve başkalarını tanımlama biçimlerine dayalı olarak işlenmektedir. Yine bu tanıma göre, grup üyelikleri ile ilgili “gerçek ya da varsayılan” bağlar, bireylerin bu tür suçların mağduru olmalarının temel nedenidir. Nefret suçlarının “gerçek” grup üyelikleri unsurundan ayrı tutulamayacak bir yapı sergilemesi, konunun sosyolojik bir analizle ele alınmasını gerektirmektedir. Buna ek olarak, konunun “varsayılan bağlar” ifadesiyle vurgulanmaya çalışılan bir öznel yanı da bulunmaktadır. Dolayısıyla, nefret suçları olgusu, hem toplumsal yapı faktörlerinin hem de bireysel algılarda beliren öznelliğin aynı anda inceleneceği bir analiz biçimini zorunlu kılmaktadır.

Sosyal psikoloji disiplini, yukarıda belirtilen gereksinim için uygun olan bilim dalları arasında başta gelenidir. Bireylerin grup üyeliklerinin hangi süreçlere bağlı olarak toplumsal ve psikolojik sonuçlar ürettiği konusunda birçok bulgu üretmiş olan bu disiplin, özellikle bazı kuramsal yaklaşımlar sayesinde nefret suçları gibi karmaşık bir olguyu çözümlenmede de yarar sağlayabilir. Sosyal psikoloji teorileri arasında bu açıdan öne çıkan teori ise, Tajfel ve Turner'in Sosyal Kimlik Teorisi (SKT)'dir. SKT, gruplar arası ilişkilere ve çatışmalara odaklanmış bir teoridir. Bu teoriye göre, insan, hem bir grubun içinde yer alarak diğerlerine benzeme, hem de aynı zamanda biricikliğini açığa çıkarma ihtiyacındadır. Bu açıdan kimlik kavramı, benzerlik ve farklılık ikiliğini içinde barındıran bir kavram konumundadır. Birey, çevreden kendisine doğru gelen uyarıların bilişsel süreçler aracılığıyla düzenleyerek anlamlı hale getirmeye çalışırken, hem kendi kimliğini hem de çevresindekileri tanımlar. Diğer bir deyişle, birey, bu süreç içinde kendi sosyal kimliğini tarif eder. Bu kimlik inşası, bireyin dünyaya gelmesiyle başlayan ve hayatı boyunca devam eden bir süreçtir (Bilgin, 2001). SKT ile ilgili literatür, sosyal kimliğin inşasında hangi değerlerin öne çıktığı, bireylerin kendilerini bu değerler üzerinden nasıl tanımladıkları, vurgu yapılan temel özelliklerin günlük ilişki ve tercihleri nasıl yönlendirdiği ve iç grup-dış grup algılamalarının somut sonuçları üzerine odaklanan çok sayıda değerli çalışma içermektedir.

Bireyin kimliğini, kendisini ve diğer toplumsal aktörleri iç grup ve dış grup biçiminde kategorize ederek oluşturduğu önerisinden hareket eden sosyal kimlik yaklaşımının özellikle çok kültürlü toplumsal yapılardaki karmaşıklığı kavramada yetersiz kalabileceğini düşünen araştırmacılar bulunmaktadır. Bu isimler arasında başta gelenlerden biri olan Verkuyten (2005), sosyal (veya etnik) kimliklerin bazı çelişik öğeler içerebileceğine işaret etmektedir. Araştırmacı, söz konusu çelişki ya da uyumsuzların analizinde *Olma*, *Bilme*, *Hissetme* ve *Yapma* olarak adlandırdığı dört temel boyuttan yararlanılabileceğini ileri sürer. *Olma (being)* boyutu, etnik köken, ebeveynlerin kökenleri, görünür özellikler gibi öz etiketlemeleri; *bilme*

(*knowing*) boyutu grup inançları, kültür, tarih, haklar ve normlar gibi grup kimliğine ilişkin bilgileri; hissetme (*feeling*) boyutu kimliğin önemi, değerlendirilmesi ve bağlılık gibi duygusal deneyimleri; yapma (*doing*) boyutu ise, grup faaliyetlerine katılım, giyim, yemek alışkanlıkları gibi davranışsal öğeleri kapsar. Verkuyten bu boyutlar arasında bazı karmaşık ve özgün ilişkilere de rastlanabileceğini ileri sürmektedir. Araştırmacı Hollanda'da yapılan birçok etnik grup çalışmasından elde edilen bulgulardan yola çıkarak, böyle bir kavramsallaştırmanın özellikle çok kültürlü toplumlar ve etnik grupların farklı nesillerinde yürütülen etnik kimlik çalışmaları için işlevsel olabileceğini savunur. Verkuyten, sosyopolitik bağlamın grup davranışlarını belirlemedeki öneminin anlaşılmasında SKT'nin muazzam katkıları olduğunu kabul etmiş olsa da, etnik kimlik konusuna bu dört boyut yardımı ile yaklaşmanın, gruplar arası ilişkilerin karmaşık doğasını kavramamızda katkı sağlayacağını düşünmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Nefret Suçları

İnsanların sadece göçmen olmalarından dolayı, gündelik yaşamlarında yabancı düşmanlığı, ayrımcılık, ırkçılık gibi durumlarla sıklıkla karşılaşmaları, son yıllarda olağan bir durumdur. Temelinde önyargıyı barındıran bu düşmanca duygu ve davranışlar, insanların kişisel özelliklerinden ziyade, onların sahip olduğu toplumsal kimliğine, tamamen göz ardı edilen bir gruba karşı gerçek veya var sayılan grup aidiyetine yöneliktir.

Nefret suçu yeni bir olgu olmamakla birlikte devletler tarafından suçun tanımının yapılması ve hazırlanan yasal düzenlemeler oldukça yenidir. 1960'lı yıllarda ilk kez ABD'de nefret suçlarını önlemeye yönelik girişimler göze çarpmakta olup kavram ilk kez ABD medyasında kullanılmıştır. Özellikle Yahudilerin bu suçlardan mağdur olması nedeniyle, bu gruba karşı gerçekleştirilen fiili saldırıları engellemek adına 1985'te Nefret Yasası çıkarılmıştır. İlk çıkan bu nefret yasaları, eğer sanığın subjektif duygu ve düşünceleri işlediği suçta arttırıcı etkenler olarak görülürse, verilecek cezanın ağırlaştırılmasını öngörüyordu (Ataman ve Cengiz, 2009).

İrk, renk, etnik köken, uyruk, din, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, fiziksel ve zihinsel engellilik gibi parametreler ise 2000'li yıllara doğru yasa kapsamına dahil edilmiştir. Bu uygulama ile, toplum geneline göre baskıya daha açık ve nispeten savunmasız grupların, diğer gruplar ve sınıflar tarafından gerçekleşmesi muhtemel önyargı kaynaklı saldırılarına yönelik yasal bir güvence oluşturulması istenmiştir. Örneğin bir toplumda azınlık konumda olan bir Yahudi, Müslüman ya da Roman vatandaşına yönelik bir suç işlendiğinde, suçun içinde önyargı ve nefret motivasyonu bulunup bulunmadığı araştırılmaktadır. Eğer ki suç unsurunun içinde bu motivasyonlar var ise, zaten halihazırda verilecek olan ceza arttırılacaktır. Nefret suçları, bireylere yönelik işleniyor gibi görünseler de aslında o bireyin ait olduğu sosyal grup

hedef alınmaktadır (Ataman ve Cengiz, 2009). Çeşitli Avrupa ülkelerinde nefret suçlarının engellenmesi amacıyla yasalar mevcut olup yasaların içerikleri ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir (ACPO, 2005). Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE), Tolerance and Non-Discrimination Information System- Hoşgörü ve Ayrımcılık Karşıtı Bilgi Sistemi (TANDIS) adı verilen bir web sitesi aracılığıyla, 2006 yılından itibaren nefret suçlarıyla mücadele etmekte ve gelişmeleri izlemektedir.

Tarihsel açıdan oldukça eski zamanlara dayanan nefret suçları, kavramsal olarak literatüre yeni girmiş, çağdaş bir kavram olarak kabul edilir. Tarihsel açıdan eylemin kendisi eski olmasına rağmen, hala üzerinde uzlaşmış net bir tanımı yoktur. OSCE tarafından geliştirilmiş nefret suçu tanımı, ülkeler tarafından ortak kabul görmüş olsa dahi herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Ülkeler bazında ulusal düzeyde ise nefret suçunun tanımlamaları genellikle ceza kanunlarında veya ceza hukukuyla bağlantılı, ama ayrı bir nefret suçu yasası olarak yapılan düzenlemelerle oluşturulmuştur. Otuz dokuzülkedeki kanuni uygulamalar etnik ayrımcılık, ırkçılık ve milliyete yönelik yapılan saldırılara ceza vermektedir. Bunlardan 32 tanesi dinsel inançlara saldırıları da cezalandırmakta, yine bu ülkelerden 12'si cinsel eğilime yönelik nefret suçlarını cezalandırırken sadece 7'si engellilere yönelik olan suçları cezalandırmaktadır (İnceoğlu, 2012).

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE), nefret suçunu şöyle tanımlamaktadır: “Mağdurun, mülkün ya da işlenen bir suçun hedefinin, gerçek veya hissedilen ırk, ulusal ya da etnik köken, dil, renk, din, cinsiyet, yaş, zihinsel ya da fiziksel engellilik, cinsel yönelim veya diğer benzer faktörlere dayalı olarak benzer özellikler taşıyan bir grupta gerçek ya da öyle algılanan bağı, bağlılığı, aidiyeti, desteği ya da üyeliği nedeniyle seçildiği, kişilere veya mala karşı suçları da kapsayacak şekilde işlenen her türlü suçtur” (OSCE-ODIHR, 2009).

Herek (1989) tarafından yapılan tanım ise sosyal bilimler içinde en çok kabul gören tanımlardan biridir. Ona göre nefret suçu “Bir kişinin bir azınlık grubuna dahil olması

nedeniyle zarar verici ya da aşağılayıcı davranışlara veya sözlere maruz kalması olarak açıklanabilecek nefret suçunu; önyargıdan kaynaklı motivasyon ile gerçekleştirilen saldırı, cinayet, tecavüz ve mülke karşı suçlar ile birlikte şiddet tehdidi ve diğer türlü aşağılayıcı hareketler ” olarak tanımlanabilir.

Nefret suçu mağdurunun bir gruba ait olması veya olmaması varsayımıyla gerçekleştirilen fiil, nefret suçlarının temel motivasyonunu oluşturur. Benzer şekilde, kişi bir gruba ait olmayıp öyle algılansa dahi nefret suçu mağduru sayılabilir. Sadece kişi ya da gruplara karşı işlenmekle kalmayan nefret suçları, kişilerin mallarına karşı da işlenebilir. Örneğin, Müslümanların mezarlıklarının, Yahudilerin sinagoglarının tahrip edilmesi, kişilere ait ev ya da araba gibi özel mülkiyetlerin kundaklanması gibi davranışlar nefret suçu kapsamında değerlendirilebilir.

Nefret söylemi ve nefret suçları farklı kavramlar olup çoğunlukla birbirlerine karıştırılmaktadır. Kimi ülkeler, nefret söylemini suç olarak düzenlemişken kimi ülkeler ise bunu ifade özgürlüğü kapsamında ele alarak suç olarak değerlendirmez. ABD bu ülkelerden biri olarak kabul edilebilir, nefret söylemine oldukça mesafeli yaklaşarak daha çok ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, nefret söylemi ve nefret suçu kavramlarını ayırmaktadır. Her ne kadar birbirlerinden farklı kavramlar olsa da, uygulamada birbiriyle bağlantılı olduğuna kuşku yoktur. Nefret söyleminin içeriğinde nefret ifadeleri bulunmakta olup bunlar çıkarıldığı zaman o söylem hiçbir suça karşılık gelmez; öte yandan, bir adam öldürme olayında, failin kendisinde nefret motivasyonu bulunmasa dahi, fiil her şekilde suç unsurlarını kapsayarak ceza gerektirir (Boyle, 2010).

Nefret suçlarındaki en önemli iki parametre; bir davranışın ceza hukuku tarafından düzenlenip belirlenmiş bir suç olarak kabul edilmesi ve bu suçun önyargı ve/veya nefret içeren bir motivasyonla işlenmiş olmasıdır. Bir suçun motivasyonunu ve saikini belirlemek önemli olmakla birlikte, oldukça zordur. Eğer bir suçun mağduru, içinde bulunduğu toplumda

inanç, milliyet, etnik köken, cinsel yönelim gibi parametrelerde daha dezavantajlı bir grup üyesi ise, mutlaka suçta nefret ve önyargı motivasyonu araştırılmalıdır. Nefret suçları sadece kişiyi değil, kişinin mensubu olduğu grubu da bağladığından, grup açısından da ciddi sonuçları bulunmaktadır. Bu nedenle, failin cezalandırılmasının yanı sıra, mağdurun belli bir gruba mensup olduğu göz önünde bulundurularak, suçun maddi ve manevi olumsuzluklarının da giderilmesi gerekmektedir. Nefret suçunda, fail, mağdurun bireysel olarak kim ve ne olduğuna bakmaktan ziyade, onun hangi gruba mensup ve neyin parçası olduğuna bakar. Nefret suçlarını diğer suçlardan ayıran en temel özellik de budur; suçun içindeki önyargının sadece bir kişiye yönelik olması değil, mağdurun ait olduğu grubun diğer üyelerini de hedef almış olmasıdır (Karan, 2010).

Hukuki bir olgu olmaktan ziyade sosyal bir olguyu ifade eden nefret suçu kavramının, hem mağdur hem de mağdurun üye olduğu grup açısından birçok olumsuz sonucu bulunmaktadır. Nefret suçlarını diğer suç türlerinden ayıran en önemli özellik, arka planında bulunan şiddet ve gruplar arası çatışma öğeleridir (Craig, 2002). Nefret suçuna maruz kalan bireylerin, diğer suç mağdurlarından farklı olarak, bu suçtan daha fazla psikolojik ve fiziksel zarar gördükleri, mensubu oldukları gruba da bir sosyal mesaj verildiği ve bu suçların gruplar arasındaki gerginlik ve bölünmeleri arttırdığı savunulmaktadır (Lyons, 2008). Gruptaki bir kişi nefret suçuna uğrarsa, bu suçtan grubun diğer üyeleri de etkilenecek çaresizlik duygusu hissedebilirler. Çünkü suçun mağduru olan kişi bireysel özelliklerinden ziyade, belli bir gruba mensup olduğu için mağdur olmuştur. Buna bağlı olarak da, bir grup üyesinin başına gelen bu nefret suçu, grubun diğer üyelerinin de başına gelebilir ve bu durumdan kaçınmak oldukça zordur. Grup üyelerinin, kendilerinin de bir gün böyle bir suçun hedefi olacaklarını düşünerek duygusal reaksiyonlar göstermeleri çok olasıdır. Diğer suçlara nazaran sonuçları daha can yakıcı olabilir; çünkü bu suç ile bireyin ait olduğu tüm gruba gözdağı verilir ve “siz bu toplumun bir parçası değilsiniz.” mesajı ile kişilerin grup üyelikleri reddedilir. Nefret

suçlarında, fail tarafından algılanan grup aidiyeti kilit nokta olup, fail kurbanını ait olduğu gruba göre seçer. Bu yolla, yalnızca kurbanın kendisine mesaj verilmekle kalmaz, aynı zamanda kurbanın ait olduğu gruba yönelik bir mesaj/gözdağı verilmiş olur. Bu şekilde, nefret suçları kurbanla özdeşleşen gruba acı verir. Tehdit etmek, gözdağı vermek, adam öldürme, mala zarar verme, cinsel saldırı veya bunların dışındaki herhangi bir suç nefret suçları kategorisine dahil olabilir (Basu, 2010).

Nefret suçları ile çok karşılaştırılan bir kavram ise nefret söylemi kavramıdır. Nefret söylemi için uluslararası bir tanım olmamakla beraber, Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulunun R (97) 20 sayılı ve 1997 tarihli tanımına referans verilebilir. Bu tanıma göre, “nefret söylemi, ırkçı nefret, yabancı düşmanlığı, antisemitizm veya hoşgörüsüzlük ifade eden saldırgan milliyetçilik de dahil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gören her türlü ifade biçimidir.” Nefret söylemi, yapısı itibariyle bir fiili suç ya da şiddet eylemi içermeyebilir. Öte yandan, ileride işlenmesi muhtemel bir nefret suçu için zemin oluşturarak birtakım destekleyici unsurlar içerebilir. Nefret söylemi de aynı nefret suçlarında olduğu gibi belirli özellikleri olan birey ya da grubu hedef alır. Bunun yanında bireyin mensubu olduğu grup için de tehdit edici bir özelliği vardır.

Nefret duygusu her insanda görülebilen normal bir duygu olmasına rağmen, şayet bir ideolojinin parçası olursa veya insanlar kendilerini/ötekileri bu ideoloji kapsamında değerlendirmeye başarlarsa, bu tehlikeli olmaya başlar. Eğer ki nefret duygusu bir kimliğin parçası olursa, kişi kendi kimliğini nefret ettiği gruptan bağımsız olarak tanımlayamaz. Gruplar arasında yaşanan ayrımcılık temelli ideolojiler bağlamında öncelikle baskın grup öteki grupları isimlendirip tanımlayabilir ve damgalayabilir. Damgalanma, alt gruplarla ilgili kalıp yargılar üretilmesine neden olur. “Türkler...”, “Almanlar...” “Göçmenler...” “Müslümanlar...” şeklinde başlayan cümleler o gruplarla ilgili bir kalıp yargı içerir. Kalıp

yargılar, insanların bireysel özelliklerinin göz ardı edilerek damgalanmış gruba mensup olarak algılanmaya yol açtıkları için oldukça tehlikelidir (Çayır, 2010).

Nefret suçlarını önyargı ile işlenmeyen suçlardan ayıran en önemli noktalardan biri, eğer kişiye yönelik bir nefret suçu gerçekleştirilmişse, -mağdurlar ölmese dahi- ileride de buna benzer saldırıların gerçekleşmesi ihtimali ile mağdurlar bir korkuya kapılırlar. Bununla birlikte, mağdurun mensup olduğu grubun tamamı da aynı korkuya kapılır. Sonuç itibariyle bir kişiye değil de bir gruba yönelik suçlardır (Alğan ve Şensever, 2010).

2.2. Nefret Suçlarının Anatomisine Kısa Bir Bakış

Gruplar arası şiddet, ABD’de uzun yıllardır var olmasına rağmen, sadece son iki yüzyıldır “nefret suçu” kavramı, durumu tanımlamak için kullanılmıştır. Nefret suçu, illegal bir hareket olup, saldırganın önyargı veya taraflı davranışları temelinde, mağdura olan yaklaşımını içerir (Craig, 2002).

Federal Araştırma Bürosu (FBI)’na 1997 yılında 8049 nefret suçu bildirim yapılmıştır. Bunların % 70’i insanlara karşı taciz, tehdit, saldırı ve cinayet şeklindedir. Nefret suçları, sadece ABD’de bir fenomen değil, Kanada ve Avrupa’da da yükselme eğilimi gösteren bir olgudur(Bowes, McCluskey, & Sim, 1990; Fish, 1989; akt., Craig, 2002). Nefret suçları, cinayet gibi bazı uç durumlar dahil, fiziksel ve sözlü saldırılar, taciz, tehdit ve vandalizmi de içeren kişiler ve gruplar arası agresyonun farklı formlarını işaret eder (Brown, 1997; Jenness & Broad, 1997; akt., Craig, 2002).

2.2.1. Agresyonun özel bir formu olarak nefret suçları

2.2.1.1. Sembolik ve sözsüz fonksiyonlar

Nefret suçları, zarar vermeyi de kapsayan agresyonun özel bir formu anlamına gelirken, saldırganlar için sembolik ve sözsüz fonksiyonlara da hizmet eder. Nefret suçlarının bu kavramsallaştırma tipi, nefret suçları ve diğer kişi ve suçlar arasında faydalı bir ayırım yapan Berk'ten (1990; akt., Craig, 2002) ilham alır. Şu anki tartışmada, nefret suçları, bir grup, komşuluk ya da toplulukla ilişkili olarak, nefretle ilgili bir mesajın iletildiği sembolik bir fonksiyon olarak düşünülür. Burada, mağdurun, saldırganları motive eden sembolik bir durumu mevcuttur. Mağdurun, kendisini sosyal kimliklendirilmiş bir grubun üyesi olarak kimliklendirmesi önemli olan noktadır. Mağdurlar, saldırganların gözlerinde, aşağılanmış bir sosyal grubu sembolize ederler. Onların kurbanlaştırılmaları, saldırganların motivasyonlarının görünür bir göstergesi olarak hizmet eder, çünkü nefret suçları saldırganların önyargılarını göstermektedir.

Nefret suçlarının sembolik fonksiyonlarının yanında, ayrıca sözsüz işlevleri de vardır. Nefret suçları, mağdur ve saldırgan grup üyelerinin hareketlerini etkiler. Bir nefret suçu meydana geldiğinde, mağdurun sosyal grubunun üyeleri, sonraki hareketlerini duruma uydurarak olayın farkında olurlar. Belirli bir iş, ev ya da sokaktan kaçınma, komşuluktan taşınma veya birinin rutin hareketlerini değiştirmesi, özellikle bir nefret suçunu kapsayan pratikleri ortaya koyabilir. Bu nedenle, nefret suçları, mağdur grup üyelerinin hareket ve davranışlarını önemli ölçüde kısıtlar. Mağdurun sosyal grubundan olmayan diğer insanlar - ancak bir azınlık gruba bağlı olanlar- benzer olarak davranabilirler ve kendi güvenlikleri için korkabilirler (Herek ve Berrill, 1992; akt., Craig, 2002). Saldırganların grup üyelerinin, mağdurun sosyal grubuyla karşılaştıklarında, olağan dışı yollarla hareket etmeleri ve baskı altında hissetmeleri muhtemeldir. Nefret suçları, hem mağdurların hem de saldırganların hareket ve seçimlerini kısıtlayan enstrümanlardır.

2.2.1.2. Çoklu saldırganların varlığı

Nefret suçlarını diğer öfke suçlarından ayıran bir başka özellik, tipik olarak çoklu saldırganlara sahip olmalarıdır. Nefret suçu hareketi, algılanan bir sosyal grubun üyelerine zarar vermek veya saldırmak için saldırganların koordine ettiği, daha çok bir grup hareketidir (Levin ve McDevitt, 1993; akt., Craig, 2002). Ulusal Suç Mağdurları Araştırması'nda, şiddet suçlarında saldırganların daha çok yalnız olma eğilimi göstermelerine rağmen, nefret suçlarının 2/3'si iki ya da daha çoklu saldırgan tarafından yapılmıştır; bu da çoklu saldırganların bu suçlar için bir eğilim gösterdiğini yansıtır. Dahası, Los Angeles'taki yerel yönetim, nefret suçu oluşumlarında, suç çeşitliliği ile saldırgan sayısının ilişkili olduğunu iddia eder; saldıran grubun üye sayısı ne kadar fazla ise, suçların sayısı da o denli fazla olur (Dunbar, 1997, 1999; akt., Craig, 2002).

Nefret suçlarının grup doğası gereği, saldırganın, grubun yokluğunda, diğerlerine zarar vermek için yetersiz ve isteksiz hissederek bir korkuya kapılması muhtemeldir. Bu bireyler için, sayılarının çokluğunda bir güvence vardır. Ayrıca, bir grup olarak hareket edildiği zaman, nefret suçu saldırganları, sorumluluğun daha fazla yayılarak azaldığını ve normal sosyal kısıtlamalara yaklaşıldığını daha fazla tecrübe ederler. Bu, saldırgan gruba katılan her üye ile, bir üyenin kendisini agresif davranış için daha az sorumlu hissetmesi anlamına gelir. Üyelerin, geçici biçimde, sosyal olarak yasaklanmış yollarla kişisel kontrol için daha az kapasiteyle hareket etmeleri, davranışlarının sonuçlarını daha keskin kılar. Bu durum; "kimlik belirsizliği" olarak adlandırılır ve öfkeli grup hareketi, gürültülü rahatsızlık ve diğer kısa dönemli sosyal disfonksiyon örnekleri için açıklamalar sunar (Festinger, Pepitone & Newcomb, 1952; akt., Craig, 2002). Sonuç olarak, çoklu saldırganların varlığı, mağdur grubu için kin ve bağınazlığı onaylamaya ve desteklemeye hizmet eder. Nihayetinde, saldırganların grubu, agresyona karşı diğerini etkili bir şekilde ikna edebilir (Levin & McDevitt, 1993; akt., Craig, 2002).

2.2.1.3. Mağdurların artan psikolojik ve duygusal sıkıntıları

Nefret suçları, aynı zamanda agresif davranışın farklı bir tipi olarak kabul edilir çünkü benzer önyargısız suçlara (hırsızlık veya yankesicilik gibi) nazaran mağdurlarına daha büyük psikolojik sıkıntı verirler. Nefret suçu mağdurları, sıklıkla uzun dönem post-travmatik stres semptomları yaşarlar. Herek ve arkadaşları (1997; akt., Craig, 2002) tarafından yapılan bir araştırma, bunu destekler. Çalışmalarında, 147 gay, lezbiyen ve biseksüel, heteroseksist mağduriyet deneyimi yaşadıklarını bildirmişlerdir. Araştırmacılar, nefret suçu mağdurlarının, heteroseksist saldırı yaşamayanlara göre, öfke, kaygı ve depresyon gibi daha yüksek PTSSB semptomları gösterdiklerini bulmuşlardır. Herek ve arkadaşları, bazı durumlarda nefret suçu mağdurlarının bunun üstesinden gelebilmek için 5 yıla ihtiyaç duyduklarını görmüşler, bunun da önyargısız suç mağdurlarından 2 kat fazla zamana ihtiyaçları olduğu anlamına geldiğini bildirmişlerdir.

Genellikle, nefret suçu mağdurları, kişiler arası ilişkilerde öfke, depresyon ve savunmasızlık gibi aşırı duygusal sıkıntılar içeren duygular yaşarlar. Önyargı ve Şiddete Karşı Ulusal Enstitü çalışma sonuçları buna işaret etmiştir (Barnes & Ephross, 1994; akt., Craig, 2002). Fiziksel yara almayıp ırkçı nefret suçlarına uğramış bir grup, olayı izleyen süreçte, aşırı korku ve öfke beyan etmişlerdir. Dahası, onlar, kaçınan stratejiler içeren birçok özgün davranışsal tepkiler listelemişlerdir; bir yangın tüpü almak ya da potansiyel misilleme olarak yer değiştirmek gibi. Nefret suçu mağdurlarının cevapları farklılaşsa da, genelde nefret suçu mağduriyeti aşırı psikolojik ve duygusal kayıplara yol açar.

2.2.1.4. Sosyal ilişkilerin kötüleşmesi

Nefret suçlarının farklı psikolojik ve duygusal etkileri sadece kişiler arası dinamiklerle sınırlı değildir, aynı zamanda daha büyük sosyal gruplar dahilindeki ilişkileri de bozabilmektedir.

Nefret suçları, mağdur ve saldırgan grupların bağlı olduğu gruplar arasındaki ilişkileri etkileyerek, şüphe ve korku iklimi yaratır (Brown, 1997; akt., Craig, 2002). Weinstein'e göre (1992; akt., Criag, 2002), nefret suçları, "çok güçlü korkutucu etkilere sahip olabilir, özellikle tarihsel açıdan ırkçı saldırıların mağdurları olmuş ya da halen olan grup üyeleri için." Nefret suçları, ilk olarak demografik grup içindeki mağdurun algılanan üyeliği üzerinde temellenir. Herhangi bir tekil olay, grubun tüm üyelerini tehdit ederek gelecek seferde tekrar yaşanabileceğini hatırlatır.

Weinstein, nefret suçlarının olma ihtimalinin, toplumu güvensizliğe ittiği ve ilişkileri provoke ettiğini belirtmiştir. Halka mal olmuş bir nefret suçu olayını izleyen muhtemel sonuç intikam/misilleme olarak görünmektedir. Karşılıklılık ilkesi, bu gibi motivasyonları düşünmenin uygun bir yolunu sağlar. Buna göre, insan davranışlarının çoğu karşılıklılık ilkesine göre kurullanmıştır. Bu, insanların diğer insanın ilk yanıtına benzer derecede, insanlara cevap vermeleri anlamına gelmektedir (Gouldner, 1960; akt., Craig, 2002). Araştırma göstermektedir ki, zarar veren hareketin alıcısı, niceliksel ve niteliksel olarak kıyaslanabilir bir zarar ile ona karşılık verir (Youngs, 1986; akt., Craig, 2002). Bu ihtimal, deneysel bir çalışmada keşfedilmiştir (Craig, 1998; akt., Craig, 2002) ve bulgular karışık olmasına rağmen, mağdurun spesifik sosyal grubuna göre intikam çabaları farklılaşacaktır. Bu sebeple, intikamı izleyip izlemediği, büyük ölçüde nefret suçu mağdurunun ait olduğu gruba bağlı olduğu görünmektedir. Irkçı nefret suçu davalarında (Garofalo, 1991; akt., Craig, 2002), Afro-Amerikan ve Beyaz fail ve mağdurlar arasında karşılıklılık kanıtı bulunmuştur. Bu iki grubun diğer gruplar üzerindeki intikam istekliliğinin daha yüksek olması muhtemeldir.

Toplumun rahatsızlık ihtimalini gösteren birçok empirik veri mevcuttur. Nefret suçlarındaki bu yakın yükselişe bir örnek, New York'da ünlü olmayan 1986 Howard Beach tarihli olay olup, Afro-Amerikan bir genç adamın, bir grup beyaz tarafından öldürülmesi olayıdır. Birçok farklı yazar, bu nefret şiddetinin geniş ölçekli olarak şehir rahatsızlığını

başlattığını ileri sürmüştür. Nefret suçlarının toplumu provoke edip etmediği, sistematik empirik araştırmalara ihtiyaç duyar (Barnes ve Ephross, 1994; akt., Craig, 2002) ve bu araştırma için önemli bir alan sunar. En açık görünen şey ise, iyi bilinen bir nefret suçunu izleme, gruplar arası ve kişilerarası ilişkilerde tümenden bir kötüye gidişi gösterir.

2.2.1.5. Negatif kalıpyargılaştırılmış grupların üyeleri olarak mağdurlar

Nefret suçlarının mağdurları, çoğunlukla olumsuz uç kalıp yargıların hedefidirler. Bu kalıp yargılar, değişmek için çoğunlukla sert ve dirençlidirler. Daha önceki çalışmalarda, bir grubun başka grup üyelerine negatif kalıp yargılar besliyorsa, gruplar arası ilişkilerin zayıf olduğu görülmüştür (Allport, 1958; Clark & Clark, 1947; akt., Craig, 2002). O zamandan bu zamana, gruplar arası şiddet, zayıf gruplar arası ilişkinin olası bir sonucu olarak kabul edilir. Nefret suçları, önyargısız öfkeden farklı olup, onların mağdurları uç negatif yaklaşımlarla bağlantılıdır. Örneğin, birçok araştırma, insanların genellikle gay ve lezbiyenlere karşı negatif tutumlar beslediğini ve bunu da AIDS'in yayılma korkusuyla yer değiştirdiği sonucu olarak göstermiştir (Herek ve Berrill, 1992; akt., Craig, 2002). Bireyler, gay ve lezbiyenler hakkında ne kadar güçlü kalıp yargılara sahiplerse, anti-gay şiddetin ihtimali o kadar yükselir. Negatif kalıp yargılar, sadece nefret suçu saldırganlarını motive etmeye hizmet etmez, aynı zamanda onların kurbanlarına yönelik öfkeyi gösterir.

2.2.2. Nefret suçunun sebepleri

Birçok açıklama, nefret suçunun oluşumunu açıklarken, yalnızca biri tüm nefret suçlarını tümenden karşılamaz. Bunun sebebi, her olayda nefret suçuna katkıda bulunan faktörlerin farklılaşmasıdır (saldırganların motivasyonları, mağdurların karakteristikleri ve mağdurun sosyal grubu hakkındaki kültürel ideolojiler, vb). Aslında, tek bir teorinin başarısızlığı, nefret suçunun tüm tiplerinin, mağdurun sosyal gruplarının kolektif

tecrübelerinin benzerliğine yakındır. Örneğin, nefret şiddetinin örnekleri, Afro-Amerikalılar, Vietnamlı Amerikalılar veya gay Amerikalılarda niteliksel olarak farklılık gösterir ve grup farklılıklarını yansıtır. Bu nedenle, nefret suçlarını açıklamak için, ilgili tüm potansiyel açıklamalar gereklidir (Craig, 2002).

2.2.2.1. Azınlık üyelerinin çok derin kırgınlığı

Nefret suçlarının çeşitliliğiyle ilgili söylemler, sosyal çevrenin şartlarına bağlı olarak, mağdurlar ve failerin sosyal statülerinde farklılaşmayı yansıtır. Siyah karşıtı duyarlılık, ırkçı nefret suçlarının büyük kısmını oluşturur. Açık bir farkla, Afro-Amerikalılar ABD’de en çok ırkçı nefret suçlarının kurbanı olmaya devam etmektedirler (Sanchez ve Castenada, 1994; akt., Craig, 2002). FBI’nın 1997 tarihli Olağan Suç Raporları’na göre, 4710 ırkçı nefret suçu bildirilmiş, bunların 3120’sinde Afro-Amerikanlar hedef seçilmiştir. Bu nedenle, ırkçı nefret suçunun oluşumunu açıklayan bir açıklama, süre giden durumu ve siyah karşıtı duyarlılığı da hesaba katmak zorundadır.

Afro-Amerikalılar ile Beyazlar arasındaki ilişkiler, Afro-Amerikalıların ırkçılık ve ayrımcılık deneyimleri bildirmelerine karşın, dramatik olarak gelişmektedir. Siyahların ve beyazların artan gruplar arası tutumlarını gösteren son Gallup çalışmaları, “önemli ırk problemlerinin, ayrımcılık vukuatlarının, fırsat eşitsizliğinin ve siyahlara karşı önyargının olmaya devam ettiğini” göstermektedir (Astor, 1997; akt., Craig, 2002). Ayrıca, 1990 tarihli Genel Sosyal Araştırmada, Afro-Amerikalıların hala şüpheyle karşılanan, ABD’deki en negatif önyargıyla yaklaşılan grup olduğu ortaya çıkmıştır (Smith, 1990; akt., Craig, 2002).

İrkçı nefret suçlarının siyah olmayan mağdurları için, failer, kurbanların göçmenler veya spesifik önyargı yönlendirilmiş hedef grup (Asyalı karşıtı gibi) olduğu inancıyla motive olurlar. 1991’de vahşi bir şekilde öldürülen 24 yaşındaki Jim Loo davası da böyle bir davaydı.

Loo'yu öldüren beyazlar, olaydan sonra Doğu Asya'dan gelenlerden hoşlanmadıklarını söylemişlerdi (Jeness ve Broad, 1997; akt., Craig, 2002).

Bazı davalarda, nefret suçu failleri, mağdurun grubunu aşağılama yoluyla kendilerini mağdurdan sembolik olarak farklılaştırmayı isteyebilirler. Sosyal kimlik teorisi, faillerin özgüvenlerini nasıl arttırdıklarını gösteren faydalı bir görüş ortaya atmıştır (Hamner, 1992; akt., Craig, 2002). Teoriye göre, bireyler olumlu benlik bilincini devam ettirmek için, motive olmuşlardır. Kendilik bilinçleri, kendi gruplarının değeri ile doğru orantılıdır ve birey grup içinde iyi hissederse, grubu için de iyi hissedecektir. İnsanlar, özsayıgılarını, kendi iç gruplarının gelişimsel algılarından ayrı olarak geliştirdiklerine inanırlar (Tajfel ve Turner, 1986; akt., Craig, 2002).

Anti-beyaz ırkçı nefret suçlarında, faillerin motivasyonları bazen daha az açık belli edilir. Beyazlar, ırkçı nefret suçlarında 2. büyük mağdur grubunu oluştururlar (ABD Adalet Bakanlığı, 1999; akt., Craig, 2002). Çok iyi bilinen bir olayda, faillerin önyargısı çok da belli değildir, Kenosha'da bir grup Afro-Amerikalı genç, genç bir beyaza saldırıp vahşice canını yakmaya karar vermiştir. "Mississippi Yanıyor" filmini izledikten sonra, böyle bir saldırı kararı aldıklarını bildirmişlerdir. Filmde, bir Afro-Amerikalı adam, beyazlar tarafından yakalanıp zarar görmektedir. Bu, faillerin önyargı motivasyonlarına olağan dışı bir örnektir ve Afro-Amerikalı ve Beyaz failler ile mağdurlar arasında var olan potansiyel durumu iyi açıklamaktadır (Craig, 2002).

2.2.2.2.Sivil hakların korunmasında görülen resmi kötüleşme

Tüm ABD'lilerce, 1950 ve 1960'lardaki sivil hakların, gruplar arası bağnazlık ve hoşgörüsüzlüğü elimine etme konusunda, oldukça başarılı olduğu kabul edilmekteydi. Ancak, bu ilerleme sürecinde, tüm ABD'lilerin haklarının korunması için çıkarılan yasa uygulamaları, 1980'lerde sistematik olarak hasar gördü. Bu period süresince, Reagan

yönetimindeki laissez-faire yaklaşımı, 1983'teki Eşit Haklar Sözleşmesi ve 1965'teki Oy Hakkı Hareketine rağmen, sivil hakların statülerine karşı bir görüş içerir. Bu zamandan beri, azınlık eşitliğine yönelik federal taahhüt daha da azalmıştır. Bu alandaki bazı yazarlar, bunun nefret motivasyonlu olayların oranlarını arttırmayla direkt bir bağlantısı olduğunu söylemektedirler. Aslında, Pinkney'e göre (1994; akt., Craig, 2002), Amerikan vatandaşlarına dayatılan bu mesaj ve hemen akabindeki Reagan çağı "azınlıklar için sivil haklar önemli değildir ve anti-azınlık şiddetini kapsayan herhangi bir gözle görülen davranış, beyaz vatandaşlar için koruma altındadır" görüşünü taşımaktadır. Benzer hoşgörüsüzlük ikliminde, önyargı ve bağnazlığın açık hareketleri, daha önce rastlanmamış bir şekilde kabul edilmiştir.

Nefret motivasyonlu şiddet, geniş kültürel bağlam içerisinde meydana gelir. Herk ve Berrill'e (1992; akt., Craig, 2002) göre, paylaşılan inançlar ile değerleri içeren kültürel ideoloji ve toplum üyeleri, nefret suçlarının oluşmasına yönelik uygun zemin hazırlar. ABD'deki şu andaki kültürel ideoloji, çatışma çözümünde uygun bir seçenek olarak şiddetin yükselmesi ve sosyal problemlere sık verilen bir cevap olarak etnik azınlıkların günah keçisi olarak kullanılması durumudur (Ehrlich, 1990; akt., Craig, 2002). Dahası, önyargının örüntüleri bu kültür dahilinde normatiftir ve sosyal-tarihsel süreçlere bağlıdır. En kötümser kişi için soru, "Nefret suçları neden olur?" iken mantıksal olarak "Nefret suçları neden daha sıklıkla olmaz?" olmalıdır.

2.2.2.3. Gerçek ya da hayal edilen ekonomik rekabet ve hayalkırıklığı

Sosyal bilimlerde, gruplar arası şiddet ile ekonomik çatışma arasında direkt bir bağlantı olduğu inancının, uzun bir geçmişi vardır (Hovland ve Sears, 1940; akt., Craig, 2002). Gerçekçi grup çatışması teorisi, Güney ABD'deki Afro-Amerikalıların linç edilme oranları ile ekonomik iyileşme arasındaki zıt ilişkiyi açıklamak üzere doğmuştur. Önceki

teorisyenler, pamuk fiyatlarındaki düşüşün, linç etmenin yükselişini tetiklediğini iddia etmişlerdir.

Green ve Strolovitch (1998; akt., Craig, 2002), bu uzun süreli teoriyle ilgilenmiş ve insanların bağnazlık ve nefret motivasyonlu davranışlarının oluşumunun ekonomik hayal kırıklığını azaltmayacağını tartışmışlardır. New York’da 1987 -1995 tarihleri arasındaki nefret suçları oluşumlarının analizlerinde, bu period süresince, bölgenin aylık işsizlik oranları ile nefret suçları arasında bir bağlantı ortaya koyamamışlardır. Ekonomik iniş-çıkışlardan ziyade, homojen komşuluklardaki etnik olarak farklı insanların çokluğunu, nefret şiddetinin artmasında daha muhtemel görmüşlerdir.

Ancak, son dünya olayları göstermektedir ki, nefret şiddeti üzerindeki ekonomik durumların, olası katkılarını düşünmek hala oldukça yararlıdır. Ekonomik rekabetin yokluğunda bile, azınlık grup üyeleri, “işleri alıp götüren” rekabetçiler olarak görülebilmektedirler. İnsanlar, azınlık grup üyelerinin kendilerini arzu edilen, ancak, sınırlı kaynaklara ulaşmada onları engellediğini algıladıklarında (iyi işler, güvenli komşuluk, yüksek yaşam standartları gibi), azınlıklara karşı önyargının olması özellikle muhtemeldir. Nefret şiddeti bu oluşumların görünen sonucu olmasa da, algılanan rekabet ve yakın kayıp hissi ile önyargılar beslenmektedir (Craig, 2002).

Nefret suçu ile ülkelerde yapılmış çalışmalara hızlıca bakıldığında ortaya çıkmıştır ki, algılanan ekonomik refah ile azınlık rahatsızlığı ve gruplar arası şiddet arasında bir ilişki vardır. Örneğin, 1971 ve 1989 yılları arasında, Almanya’daki yabancılara karşı direkt olarak yapılmış ırkçı ve etnik nefret suçu bildirimleri 100’den azdır. Ancak, bu rakam 1993’te 10561 ve 1997’de 11720’ye yükselmiştir. Alman kanun uzmanları, Doğu Almanya’nın ‘komünist sistem’den serbest pazar ekonomisine geçmesi sonucu oluşan ekonomik durumları suçlamaktadırlar. Bir politikacıya göre, “Sebeptir, toplumumuzun geniş bir kısmı fakirleşmektedir ve birçoğu değişen dünyada işsiz kalmaktan korkmaktadırlar. Aslında

ekonomiyi taşımak için, yabancılara karşı ırkçı nefret suçlarının politik parçası olarak, bir Alman araştırmacı, bu suç tipini karakterize etmek için “istihdam ile ilgili suçlar” terimini önermektedir (Sack, 1995; akt., Craig, 2002).

Çin’de, Afrikalı yabancı öğrenciler, siyah karşıtı bir hissiyat ile karşılaşmışlardır. Çinli öğrenciler, ziyaretçi Afrikalı öğrencilere gösterilen sempatiden rahatsız olmuşlar ve akabinde bunu, iki Afrikalı öğrenciye bir saldırı izlemiştir ve binlerce Çinli gösterici, “Siyahları ezin” sloganı atmıştır (Beck ve Elliot, 1989; akt., Craig, 2002). Fransa’da göçmen karşıtı düşmanlığın, Fransa halkı arasındaki yüksek işsizlik oranlarına etki etmesi nedeniyle, Araplar ve diğer Kuzey Afrikalılarla direkt bağlantılıdır. Göçmen karşıtı ve Yahudi karşıtı saldırılar, algılanan ekonomik zorluklarla bağlantılı olup, İtalya, Macaristan, Polonya ve çeşitli Sovyetler Birliği eski ülkelerinde de bildirilmiştir (Levin ve McDevitt, 1993; akt., Craig, 2002). Nefret şiddeti ve algılanan ekonomik refah arasındaki bağlantı, en azından bazı ülkelerde belirli derecede var olmaktadır.

Nefret suçları için açıklamalar, nihayetinde, nefret suçu saldırganlarının içsel durumlarına odaklanan süregelen bir durum olarak görülebilir. Bu açıklamalara göre, nefret suçları, saldırganların yoğun nefret, kişisel hatalar veya psikopatolojiler nedeniyle meydana gelirler. Bu açıklamaların devamında, nefret suçları hemen sosyal çevreyi etkileyen şartlara dayandırılır. Büyüyen ekonomik rekabet, kötüleşen sosyal şartlar ve yaşam örüntülerindeki değişimler bu tip açıklamalar için açıklayıcı sebeplerdir.

2.2.3.Faillerin özellikleri

Nefret suçu faillerinin özelliklerinde, araştırmacılar, tipik fail için bir psiko-kriminolojik profil oluşturmaya çalışmışlardır (Levin & Mc Devitt, 1993; akt., Craig, 2002), şiddet faillerinin psikopatolojisinden farklı bireysel bir yaklaşım ileri sürmüşler (Dunbar, 1997; akt., Craig, 2002), nefret motivlerinde dinsel yönelimlerin rolünü dikkate almışlardır

(Herek, 1987; akt., Craig, 2002) ve nefret suçu faillerinin belirli kişilik eğilimleri olduğunu belirlemişlerdir (Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson & Sanford, 1950; Altemeyer, 1988; akt., Craig, 2002). Bu nedenle, farklı alanlardan birçok araştırmacı, nefret suçu failleri için tam ve kapsayıcı bir portre oluşturmaya çalışmışlardır.

Sosyologlar Levin ve McDevitt (1993; akt., Craig, 2002), tipik nefret suçu failleri için bir profil önermişlerdir. Illinois Eyalet Hukuk Bürosu tarafından uyarlanan derlemede, savcılık danışmanlığında belirtilen nefret faillerinin “tipik fail” için eşleşen özellikleri şu şekildedir: erkek, 14-24 yaş arası, daha önce bir kaydı bulunmayan, ne yoksul ne de kronik olarak işsiz bulunmuşlardır (Cook Eyalet Hukuk Ofisi, 1994). ADL de benzer olarak anti-semitik faillerin % 70-80’inin 21 yaşın altında olduğunu, en azından bölgesel kanun uygulama organının verileri ile tutarlı olduğunu bulmuştur. Benzer olarak, ABT Ortak Çalışması, tutuklanan nefret suçu faillerinin yarısının ergenler ve genç yetişkinler olup, 16-25 yaşları arasında olduklarına ulaşmıştır (Finn ve McNeil, 1987; akt., Craig, 2002). Sonuç olarak, Levin ve McDevitt’e (1993; akt., Craig, 2002) göre, tüm failler çoğunlukla genç olup, daha önce adalet sistemine dahil olmamışlardır.

Tipik nefret suçu faillerinin profil yapısının erkek olduğunu iddia etmek, tartışmaya açık bir durumdur. Çünkü failler, giderek artan bir şekilde, değişik özgeçmiş ve motivlere sahiptirler. Nefret suçu faillerinin ezici bir şekilde erkek olmalarına rağmen, etnik ve ırksal geçmişleri farklı yerlerden gelmektedir, nefret motivasyonu hareketlerinin istisnasıyla, çok az bir kısmı ortaktır ve dikkate değerdir. Bazı kanun uygulayıcılar bunu uygular, ancak bir nefret suçunu araştırma aşaması boyunca, kendilerine bir yön belirlemek için bu profilleri kullanırlar (Johnston, 1993; akt., Craig, 2002).

Cümle tamamlama göreviyle ilgili yapılan bir çalışmada, “tipik bir fail...” diye başlayan cümlede, katılımcıların yaklaşık %20’si faillerin erkek ve beyaz olduğunu yazmışlardır (Craig ve Waldo, 1996; akt., Craig, 2002). Eğer cevaplayanın kendi etnik kimliği

ile cevaplar arasında bir ilişki görülürse, rengin, önemli ölçüde tipik failin cinsiyet ve etnik kimliği göstermede daha muhtemel olduğu bulunmuştur. Craig ve Waldo'nun bu ve diğer çalışmaları, nefret suçu faileri hakkında, nefret suçunun genelde algılayan ve mağdurların demografik karakteristiklerine göre farklılaştığı sonucuna varmıştır.

Öte yandan, nefret suçu failerinin küçük bir oranı, organize nefret grubu üyeleridir. Bunlardan anti-gay nefret suçu işleyenlerin, belirli bir dinsel yönelimlerinin olması kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca bazı kanıtlar, nefret suçu failerinin otorite hakkında farklı fikirleri olduğunu ve bazı durumlarda erken sosyalleşme deneyimlerinin bir sonucu olarak psikopatoloji deneyimleyebildiklerini göstermektedir. Sonuç olarak, nefret suçu faileri ezici olarak erkek olsalar dahi, az miktarda paylaşılmış özellikleri vardır (Craig, 2002).

2.2.3.1. Organize nefret gruplarına üyelik

Nefret suçu failerinin birbirlerinden farklı olduğunu gösteren açık kanıtlar vardır. Bir fark onların organize bir nefret grubuna üyelik ve bağlantısıyla ilgilidir. Çok az bir oran nefret suçunun, organize nefret grupları tarafından gerçekleştirildiği tahmin edilir ve bu motivler sıklıkla etnik ve dini önyargılardan kaynaklanır (Ezekiel, 1995; Levin & McDevitt, 1993; akt., Craig, 2002). Genellikle, bu gruplar nefret ettikleri sosyal olarak kimliklendirebildikleri dış grupların üyelerine karşı şiddet ve düşmanlık gösterirler. Araştırma göstermektedir ki, heteroseksist nefret suçlarının büyük kısmı, organize nefret gruplarının üyeleri tarafından gerçekleştirilmez (Dunbar, 1999; akt., Craig, 2002). Ancak, en azından iki müdafii grup, heteroseksist nefret davranışlarının bu gruplar tarafından gerçekleştirilmelerinde bir artış olduğunu bildirmektedirler (Demokratik Yenileme Merkezi, 1987; Güney Yoksulluk Hukuk Merkezi, 1994).

Son zamanlardaki bir çalışma, tutuklu nefret suçu faileri arasında, suçun spesifik özellikleriyle ilgili olan bir organize nefret grubuyla bağlantılı olduğunu bulmuştur. Failer

eğer bir nefret grubu üyeliğiyle övündüklerinde veya organize nefret grubunu simgeleyen sembolik veya maddi bir parçaya sahip olduklarında, öfkenin formu daha saldırgan bir şekil alır (Dunbar, 1999; akt., Craig, 2002). Tekrar suç işleme tarihi ile suç fazlalığı arasında güçlü bir ilişki bulunmuş olan çalışmada, bu bulgular organize bir nefret grubunun potansiyel şiddetli kriminal üyesinin korkutucu bir portresini sunar.

Çocuk ve gençlerin neden dazlak gangsterlere katılıp ırkçı olduklarını cevaplamak için araştırmacı Korem, Texas'ta 15 dazlak ile görüşmüştür. Korem'e (1995; akt., Craig, 2002) göre, insanların neden katıldıklarına dair ya da ayrıldıklarına dair tahmin edilebilir sebepler vardır. Bu görüşülen kişilerin tek ebeveynli bir evde yaşadıkları, fiziksel ya da cinsel istismarı işaret ettikleri veya ebeveynlerden bir ya da ikisinin işlev bozukluğundan muzdarip olduğunu belirtmişlerdir. Genç nefret suçu faillerinin bu portresi diğer suç tipini işleyen gençlerin istatistikleri ile tutarlıdır (McLaughlin ve Brilliant, 1997; akt., Craig, 2002).

Ergenlik gelişimi, daha önce öğrenilen davranışlardan radikal bir ayrılıştan ziyade, erken öğrenmenin bir devamıdır. Bir çocuğun ebeveynleri, otoritenin kabulünü vurgulayıp dış gruplara karşı düşmanlık göstermişse, destekleyici minimal çatışma sosyalleşmesi deneyimlerini edinmede başarısızlığa düşerler, bu da bir ırkçı gruba arayıp onlarla irtibata geçme şeklinde olabilir. Dahası Korem'e (1995, 1996; akt., Craig, 2002) göre, yaygın anlayışın tersine, ailenin ekonomik durumu gencin bir ırkçı gruba katılıp katılmayacağı üzerinde çok az etkindir. Irkçı gruplara ekonomik olarak dezavantajlı ailelerden gelenlerin katıldığı düşüncesi popüler olsa da, Korem'in ABD'de görüştüğü gençler, Almanya, Macaristan ve Polonya'yla birlikte, ortaya çıkmıştır ki, tüm şehirlerdeki dazlak hareketi orta ve yüksek sınıflarda, daha düşük yerlerden gelenlere kıyasla daha yaygındır.

2.2.3.2. Dinsel inanç değerleri

Belli dinsel değerlerin varlığı nefret suçu faillerini farklılaştırabilmektedir (Herek, 1987; akt., Craig, 2002). Bir çalışmada, Herek dini yönelimin anti-gay duyarlılığın ifadesinde diğerlerinden daha muhtemel olduğunu bulmuştur. Bu alandaki daha önceki bir araştırma, dinsel yönelim ve Afro-Amerikalılara karşı önyargı ifadesi arasındaki ilişkiye bakmış ve kendi ölçümlerine göre daha dindar olan insanların daha bağınaz olmaya meyilli olduklarını bulmuştur (Allport ve Ross, 1967; Batson, Flink, Schoenrade, Fultz & Pych, 1986; akt., Craig, 2002).

Herek (1987; akt., Craig, 2002), önyargı üzerindeki dinsel yönelimin etkisinin, dış-grup hakkında konuşmaya bağlı olduğunu bulmuştur. Birinin dini görüşleri tolerans ve eşitlikçiliği cesaretlendirdiği zaman, daha önce gerçek dinsel yönelim beyan eden insanların, ikincil dinsel yönelim bildiren insanlara göre daha az önyargılı olduğu gözlenmiştir. Ancak, dini görüşler toleransı teşvik etmediği zaman, bu gerçek dinsel yönelim aynı ikincil dinsel yönelim kadar önyargılı görünmektedir. Bu gerçek dinsel yönelim açıkça, ırkçılığı bastırmamasına rağmen, açık bir şekilde heteroseksizmi bastırırlar. Bu yüzden, kardeşliğin ahlaki ilkeleri ve herkes için eşitlik ilkesi, gay ve lezbiyenlerin durumlarına uygulanmaz.

2.2.3.3. Psikopatoloji ve failler arasındaki sapkınlık

Son çalışmalar, nefret suçu faillerin demografik ve gelişimsel karakteristikleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bir çalışmada, Dunbar (1999; akt., Craig, 2002), tutuklu nefret suçu faillerinin diğerlerinden gelişimsel olarak farkları olup olmadığını ve zarar verme motivlerinde bir nefret ideolojisi olup olmadığını analiz etmiştir. 58 kayıtlı fail dosyasında yaklaşık % 60'ının narkotik vb. madde kullanma geçmişi olduğu, % 20'sinden fazlasının psikiyatrik tedavi geçmişi olduğunu bulmuştur. Nefret suçu meydana geldiğinde, faillerin % 87'sinin daha önceden bir kriminal kaydı olduğu ve % 60'ının kriminal şiddete sahip olduğu görülmüştür.

Ayrıca, önceki şiddet suçlarının sayısı, nefret suçlarının çeşitliliğiyle pozitif ilgili çıkmıştır. Sonuç olarak, spesifik bir nefret ideolojisi güden bu failer arasında, suçların daha saldırganca, planlı ve genel olarak etnik veya ırksal nefret temeli üzerinde olduğu görülmüştür.

İlgili bir başka çalışmada, Dunbar, bir grup psikoterapi hastalarında, dürtüsellik ve dış-grup düşmanlığı arasında bir ilişki belirlemiştir. Bu çalışmanın sonuçları “daha fazla psikopatoloji, dış-grup önyargısıyla ilgilidir” önermesini desteklemiştir. Bu çalışma, normalden ziyade klinik bir örneklem üzerine yoğunlaşmış olsa da, nefret suçu faillerinin psikopatoloji ihtimallerini desteklemektedir.

2.2.3.4. Otoriteryen kişilik ve sağ-kanat otoriteryenizmi

2. Dünya Savaşından beri, otoriteryenizm, gruplar arası öfke ve uç bağnazlığın muhtemel yöneticisi olarak bulunmuştur. Adorno'nun 1950'lerdeki çalışması, öfkenin formlarından sorumlu, düşmanlık yansıtma ve otoritenin kabulünü kapsayan spesifik kişilik özelliğinin ipucunu bulmuştur ve bunu otoriter eğilimli kişilik olarak adlandırmıştır. Otoriter eğilimli kişilik; katı, soğuk ve zorlayıcı ebeveynlerin etkileri sonucu olan bir insanı tanımlar ki bu kişi, ailesine veya diğer otorite figürlerine direkt olarak gösteremediği bilinçsiz bir düşmanlık geliştirir, fakat tüm bunlar zayıflık veya uygunsuzluk olarak algılanır. Nefret suçları faileri arasında, özellikle otoriter eğilimli kişiliğin ortak olduğu düşünülmüştür.

Bu çalışmada birçok tutarsızlık ortaya çıkmış olsa da, Altemeyer (1988; akt., Craig, 2002), tarafından yapılan daha birçok çalışmada, otoriteryenizmin spesifik popülasyonlarda belirgin nüfus gruplarından yaygın olduğu görülmüştür. Sağ-kanat otoriteryenizmin yapısının gelişiminde Altemeyer, otoriteryenlerin değer itaatkarlıklarının otorite figürleri ile kurduğu ve otorite figürü tarafından yargılanan sapkınlığa karşı önyargılı oldukları görülmüştür. Altemeyer ayrıca, çok sayıda Kanadalı dazlağın, dazlak olmayanlara göre daha fazla

otoriteryen olduklarını bulmuştur. Bu çalışma, otoriteryen yönelimin nefret tacirleri arasında belki de en ortak nokta olduğunu önermektedir.

Nefret suçu faillerinin psikolojik olarak karakteristiklerini, kültürel bağlam temelinde değerlendirmek faydalıdır. Faillerin sapkınlıklarına odaklanıldığında bir risk olarak, daha büyük kültürel güçleri ve durumu es geçmektedir. Bu önemli bir faktördür, çünkü insan davranışı kültürel bağlama yüksek düzeyde bağlıdır (Mischel, 1968; akt., Craig, 2002).

2.2.4. Nefret suçu mağdurları

Bu konu, bundan en çok etkilenen mağdurlar tarafından referans verilmeden tam anlamıyla tamamlanamaz. Nefret suçu mağdurları, etnik veya azınlık statüleri, cinsel yönelimleri, cinsiyet, din, engellilik veya ekonomik durum gibi özelliklerinden dolayı hedef gösterilirler. Hedef grupların en sık rastlanan nefret suçu viktimizasyonlarıyla ilgili olarak bir belirsizlik vardır, mağdurların farklı post-viktimizasyon yaşamaları, belirli sosyal gruplar içinde olmalarıyla ilişkilidir.

Ulusal Kriminal Adalet Referans Servisi (2000, NCJRS), periyodik olarak, suç deneyimleri ve onun mağdurlar üzerindeki etkisi üzerinde sabit bilgiler toplamaktadır. Ancak, bu sürekli olarak bunun nefret motivasyonlu olup olmadığını belirleyemez ve bu hiç kuşkusuz nefret suçu mağduriyetinin tam açıklamasını sınırlar. Nefret suçları üzerinde bulunan veriler, polise rapor edilenlerle ilgilidir ve bu nedenle, sadece mağdurların suçu rapor etmeye istekli olmaları değil, emniyet çalışanlarına nefret motivasyonunun yeterli kanıtı sağlayabilecek yetenekte olmaları gerekir (Garofalo, 1997; akt., Craig, 2002).

New York'da 1987 ve 1988'de meydana gelen nefret suçu olaylarının çalışma bulguları, mağdurlarla ilgili olarak birtakım bilgiler sağlamaktadır. Bu çalışmanın sonuçları, nefret suçu mağdurlarının genç olma eğiliminde oldukları, bu süreç boyunca yarısının 21 yaşın altında olduklarını göstermiştir. Mağdurlar baskın olarak erkeklerdir. Eğer fail

karakteristikleriyle ilgili bulgular göz önüne alınırsa, nefret motivasyonlu şiddetin genç erkeklere karşı yine genç erkekler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir.

Nefret suçu mağdurunun fail ile ilgili bilgi verip vermediğini inceleyen bir çalışma Garofalo ve Martin (1993; akt., Craig, 2002) tarafından yürütülmüştür. Mağdur-fail ilişkileri değerli incelemelerdir, çünkü suçun birçok başka özelliği, mağdur-fail tanışıklığıyla ilişkilidir. Örneğin, suç yabancılar tarafından işlendiği zaman, sokaklarda meydana gelmesi daha muhtemeldir, bir failden fazlasını kapsar ve bir silah içerir (Laub, 1997; akt., Craig, 2002). Dahası, insanlar, bildikleri insanlar tarafından mağdur edildiklerinde, yabancılar tarafından mağdur edildikleri durumdan daha fazla zarar görürler. New York'taki nefret suçlarının yaklaşık % 90'ı bu çalışma süresince, faileri tanımadıklarını ve onları teşhis edemediklerini bildirmişlerdir. Tersine, önyargısız suçların mağdurlarının % 65'i faileri tanımadığını bildirmiştir. Bu çalışmada, nefret suçu mağdurları önyargısız suç mağdurlarına göre, daha ihtimal dışı görünmektedir. Gösterilen başka bir yol, önyargısız suçlardaki daha fazla mağdur, saldırganları kimliklendirebilmişlerdir (% 21), nefret suçu mağdurlarında ise bu oran % 7'dir (Garofalo ve Martin, 1993; akt., Craig, 2002).

2.3. AB'deki Nefret Suçunun Kavramsallaştırılması ve Öngörüler

Son yıllarda, AB'deki şiddet mağduriyetiyle yüzyüze gelmiş, marjinalize ve dezavantajlı sosyal gruplara ilgi giderek artmaktadır. Ekonomik zorluklar ve politik belirsizliklerin yükselmesiyle, bu gruplar şiddet ve tacizin farklı formlarındaki dramatik yükselişin hedefi olmuşlardır ya da daha genel olarak bilinen şekliyle nefret suçlarının. Etnik azınlık grupları, lezbiyen ve gaylar, engelliler veya Yahudi veya Roman geçmişi olanlar da AB'deki bilim adamları, hukukçular ve politikacılar için ciddi bir konu olmaya devam etmektedirler (Garland ve Chakraborti, 2012).

Dahası, AB boyunca, tam olarak ne olduğunun paylaşıldığı uluslar arası bir görüş olmadığından dolayı, nefret suçunun kesin düzeylerini ortaya çıkarmak çok zordur. Gerçekten de, çalışılabilir bir kavram olarak nefret suçunun gelişimi, AB’de sürpriz bir şekilde sönük durumdadır. ABD’de tam tersi olarak, nefret suçu teriminin kullanımı, 1960’lardaki insan hakları kampanyalarının dayanağını bulmak için hedef gösterilen azınlık gruplarına yönelik şiddeti betimlemek için, farklı azınlık gruplarının önyargı mağduriyetinden kaynaklı ortak deneyimlerini bir havuzda toplamak yararlı görünmüştü (Levin, 2009; akt., Garland ve Chakraborti, 2012). Böyle yaparak, bu gruplar, paylaşılmış mağduriyetlerinden ve karşılaştıkları tacizin artışıyla basmakalıp önyargılara meydan okumalardan güç kazanabildiler.

AB’nin birçok yerinde, yine de nefret suçu kavramı benzer güçlü bir zemin kazanmak için çabalamaktadır. Örneğin Birleşik Krallık’ta, iki kilometre taşı olayından sonra 20. Yüzyılın sonunda, sadece son 10 yıllık süreçte politik ve akademik arenaya girmiştir – Macpherson Raporu’nun yayımlanması (siyahi genç Stephen Lawrence’ın 1993’teki ırkçı katilinin polis kayıtlarının olduğu) ve Neo-Nazi David Copeland’ın Londra’daki “yalnız kurt” bombalama kampanyası (3 kişi ölmüş, yüzlerce insan yaralanmıştı) olayları, önyargı motivasyonlu şiddeti düşünmede, itici bir kuvvet olmuştur (Chakraborti, 2010). Kıyaslanabilir olarak, kıta Avrupasında daha az kanıt var olup akademik literatürde ise nefret suçuyla ilgili daha küçük atıflar var gibi görünmektedir ve AB üye ülkelerinde ortak bir kavram fikrinin olduğuna dair çok az kanıt vardır (ODIHR, 2009a). Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi, örneğin, nefret suçu teriminin resmi olarak ilk kez Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı tarafından (OECD) 2003’te kullanıldığını belirtmiştir (ODIHR, 2010). Bu zamandan beri, kavram, birçok AB ülkesinde değer kazanmak için mücadele etmektedir (Goodey, 2008; akt., Garland ve Chakraborti, 2012). Nefret suçu kavramı, Avrupa kıtası boyunca önemli bir

konu olarak görülüp kabul edildiği zaman, nefret suçu fenomeninin zorlukları kavranacak ve o zaman geniş kapsamlı politikalar oluşturmaya ihtiyaç duyulacaktır (ODIHR, 2009b).

Bu kavramsal karışıklığa karşın, AB'nin uluslar arası kuruluşlarının nefret suçlarına yönelik olarak açıklama girişimleri vardır. ODIHR, örneğin nefret suçlarının iki ögesi olduğunu önerir: nefret suçları bir kriminal suç teşkil edecekler ve belli bir grup üyeliğinden dolayı failin, bir kişiye yönelik önyargıyla hareket ederek onu hedef almasını içerir (ODIHR, 2010). Yukarıdaki önerilere paralel olarak, önyargının varlığı bir nefret suçunu gösterir, ODIHR için, suçun arkasındaki önyargı önemlidir: fail, mağduru, mağdurun belli grup üyeliği ya da algılanan grup üyeliği temelinde seçer (ODIHR, 2009a).

Walters'ın (2011) iddiasına göre, aynı kuruluş bu önyargının, bir nefret suçu olarak düşünülen suç için tek başına bir nefret gösterme zorunluluğu olmadığını ve öncelikli motivin nefret olmadığını taahhüt eder (ODIHR, 2009a). Bu nedenle, ODIHR için, nefretle ilgili önyargı; belli bir grupla direkt bağlantılı önyargılı negatif fikirler, toleranssızlık veya nefret olup ırk, etniklik, dil, din, uyruk ve cinsel yönelim gibi sabit/temel ortak özellikleri paylaşmak zorundadır (ODIHR, 2009a). Aşağıda görüleceği gibi, ancak bu yenilikçi açıklamaya karşın, birçok AB ülkesi, “nefret”i nefret suçunun doğasında da bir parça olarak görür. AB kapsamındaki diğer kurumlar, ODIHR'ın fikirlerini paylaşmaz. Örneğin, Avrupa Konseyinin Siber Suç Protokolü, 2, 5 ve 6. Maddelerde “nefret”e atıfta bulunur. Ancak ne yazık ki 15. Paragraf “nefret”i yoğun düşmanlık veya hoşlanmama olarak tanımlar, ODIHR'ın önyargı elementinden daha güçlü bir şey olarak ve öncesinde bahsedildiği gibi nefret suçlarının büyük çoğunluğu için kanıt oluşturmaz.

İskoçya Hükümeti, ODIHR ile uyumlu bir nefret suçu açıklaması önermiştir; suç, bir sosyal gruba yönelik olarak kin veya kötü niyetli bir motivasyonla yapılırsa, ACPO'nun Wales ve İngiltere bağlamında yaptığı açıklama gibi, “önyargı veya nefret” ten konuşmak bir kanıt ihtiyacıdır (ACPO, 2005). Ancak Almanya'da bir olayın nefret suçu sayılabilmesi için,

nefretin ya da önyargının, suç için öncelikli motiv olarak belirtilmesi gerekir, aynen Rusya’da olduğu gibi (Glet, 2009; McClintock, 2005; akt., Garland ve Chakraborti, 2012). Bunun tüm ülkelerdeki anlamı, suçların nefret suçu olarak sayılabilmesi, Britanya bağlamındaki gibi dikkate alınmaz. Rusya’da bu durum, bazı uzmanlarca önyargılarla ve şüphe davranışlarıyla uyum içinde olma eğilimi ile daha da kötüleşmektedir (McClintock, 2005; akt., Garland ve Chakraborti, 2012). Almanya’da Glet (2009; akt., Garland ve Chakraborti, 2012), nefret suçunun iki alt ana kategorisi olduğunu varsayar –yabancı düşmanlığı ve Yahudi düşmanlığı- politik olarak işlenmiş sağ-kanat suçları bu kavrama uymaz ve çoğunlukla bir önyargı elementi olmadan sınıflandırılan suçlardır. İsveç’te Ulusal Suç Önleme Konseyi’nin nefret suçları açıklaması, bu tür suçların “korku, düşmanlık veya nefret” ile motive olduğunu işaret eder (Klingspor, 2008; akt., Garland ve Chakraborti, 2012).

Şüphesiz ki, ulusların nefret suçlarının farklı formlarına verdikleri önceliklerin şekillenmesinin önemli tarihini hatırlamaya değerdir. Avusturya, Almanya ve İtalya, örneğin 20. yy’da yaşanan olaylar sebebiyle kaçınılmaz şekilde Yahudi karşıtlığı ve uç sağ-kanat tutumlarıyla mücadele üzerine odaklanmıştır, Birleşik Krallık’taki ırkçılık vurgusu 1940’ların sonunda, Güney Asya ve Karayiplerden gelen göçmenlere atfedilmiştir. Hangisi olursa olsun, Goodey (2008; akt., Garland ve Chakraborti, 2012), Avrupa yasalarının ve nefret suçunun tanınmasının oldukça dar ve tanımının gelişmemiş olduğu birçok üye ülkede ileri sürülebilir.

“Bütün insanların onur ve haklar bakımından eşit olduğunu” kabul eden başta Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olmak üzere birçok insan hakları sözleşmesine göre, nefret suçları bir bakıma “insan hakları fikri”ne bir saldırı niteliğinde olup insanlar arasındaki eşitlik ilkesinin açık bir ihlali anlamına gelir. “Eşitlik” kavramı; nefret suçlarını besleyen önyargılı ve ayrımcı tutumlara karşı bir referans noktası durumundadır. Yüzyıllardır eşitlik kavramıyla ilgili birçok düşünür tarafından çeşitli fikirler ileri sürülmekle beraber eşitlik idealinin son yıllarda ortaya çıkan modern bir ideal olduğu söylenebilir

(Ataman, 2012). Güncel hukuk çerçevesinde eşitlik; biçimsel (şekli) ve nesnel (maddi) eşitlik olarak karşımıza çıkar (Kitching, 2005):

a- Biçimsel eşitlik;

Benzer koşullardaki bireylere benzer şekilde davranılması fikrini güden bu eşitlik biçiminde, benzerliğin görüntüsüne dayalı eşit muamele buradaki ana fikirdir. Toplumdaki bireylere farklı davranma amacı güden tüm yasa ve uygulamalar doğrudan ayrımcılık olarak kabul edilir. Yapısal ve çevresel faktörler, belli grupların toplumun gerisine düşmesine yol açabilir. Bu sebeple, toplumdaki farklılıkların da benzerlikler kadar göz önüne alınması, eşitliğin genel amacına ulaşmada faydalı bir yaklaşımdır.

b- Nesnel Eşitlik;

Şekli eşitliğin tam tersi olan maddi eşitlik ise, farklı koşullardaki bireylere farklı davranılması gerektiğini savunur. Gerçek eşitlik ise; hem sonuçlar hem de fırsatların eşitliğini kapsar. Sonuçların eşit olması; alınmış önlemler neticesinde oluşan sonuçların eşit olması durumudur. Bu fikir, bireylere eşit biçimde davranmanın geçmişte ya da şu anda yaşanmakta olan ayrımcılık ve eşitsizliği besleyerek güçlendireceğini savunur. Alınacak önlemler ve bunların etkileri de göz önünde bulundurulmalıdır. Öte yandan fırsat eşitliği, bireylerin eşit fırsatlara sahip olması gerektiği fikrini savunur. Eşit şans amaçlar fakat sonuçların eşitliğini amaçlamaz. “Fırsat eşitliği terimi”, toplumda ayrımcılık yaşayan gruplara yönelik olarak kamusal fırsatlar sunup destek sağlama amacıyla ilk kez ABD Başkanı Lyndon Johnson tarafından 24 Eylül 1965’te imzalanan 11246 sayılı kararnamede geçmektedir (Acuner, 1999). Bu kararname ile, devlet yetkisiyle hareket eden kurumların ırk, renk, din, cinsiyet ve etnik köken dolayısıyla istihdamda ayrımcılık yapmaları yasaklanmıştır. Avrupa’da ise sosyal sınıflar arasındaki eşitsizlikleri daha sıkı

kontrollerle düzeltilebilecek sapmalar ve kaynakların adil dağılımı için en uygun yol olduğunu kabul eden 1970'lerde ortaya çıkan bir fırsat eşitliği modelinden bahsedilebilir. Buradaki fırsat eşitliği kavramı ise, herkes için aynı seçeneklerin var olması (Roemer, 2002) anlamında olup modern hukukta en çok kullanılan eşitlik kavramıdır.

Bunun yanında, “zihinsel ve fiziksel bütünlük” hakkı olarak insan hakları sözleşmelerinde geçen bu hakları da işgal eden nefret suçlarında, mağdurlar uzun bir süre bu yaşadıklarının etkisinden kurtulamazlar ve zihinsel/fiziksel olarak zarar görürler (Ataman, 2012).

Avrupa'da ve daha geniş çaplı uluslar arası ölçekte, hem Avrupa Birliği hem de OECD gibi örgütlenmeler, nefret suçu olaylarının belirlenmesi ve adli kovuşturmanın yapılabilmesi için standart uygulamalar oluşturmaya çalışmaktadırlar. “Hate Crimes” kavramından Türkçeye çevrilen nefret suçlarına yolaçan şiddet olayları datalarının toplanması amacıyla Hate Crime Monitoring (Nefret Suçlarını İzleme) sistemi kurulmuştur. Bu sistem ile, Avrupa'da önyargı motivasyonlu suçların hangi sıklıkta görüldüğü, bunların nerelerde yaşandığı, olaydaki fail ve mağdurların kimlikleri hakkında en güncel ve sistemli verilerin toplanması hedeflenmektedir. Bu sistem ile, Avrupa Birliği ülkelerindeki tablonun en gerçekçi biçimde ortaya konulması ve düzenli toplanan veriler ile siyasi ve kamuoyu tartışmalarına zemin hazırlanması amaçlanmaktadır (Fingerle, 2013).

OSCE, katılımcısı olduğu ülkelere, nefret suçlarına yönelik yasal düzenlemeler yapmaları için bir mecburiyet getirmemekle beraber, herkese eşitlik sağlayan ve hoşgörüsüzlük/ayrımcılığı yasaklayan yasal düzenlemelere yönelik çabaların arttırılmasını desteklemektedir. Üye ülkelerden yalnızca 14'ü nefret suçlarına yönelik istatistikleri toplama taahhüdünde bulunup bunu gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte, AB Temel Haklar Ajansı (FRA, 2012), 27 AB ülkesinden sadece 11 tanesinin “kapsamlı” ve “iyi” kategorilerine

girecek şekilde ırkçı suçlara ilişkin veri toplama sistemine sahip olduğunu bildirmektedir. Mağdur ve failin de karakteristiklerini içeren ayrıntılı verilere sahip “kapsamlı” kategorisindeki ülkeler; Britanya, İsveç ve Finlandiya; ırkçı olayları/suçları kayıt altına alarak daha çok aşırı sağ eğilimler üzerine odaklanan sisteme sahip “iyi” kategorisindeki ülkeler ise; Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Fransa, Almanya, İrlanda, Polonya ve Slovakya’dır (Alğan ve Şensever, 2010).

Nefret suçu bağlamında, AB içindeki insan hakları modelleri, statü veya kimlik kategorisi ne olursa olsun, tüm sosyal grupların sivil haklarında eşitliği kapsar, ayrımcılıktan korunmaya yönelik hak, birinin kimliğinden dolayı suç mağduru olmaması hakkı ve vatandaşları nefret suçlarından korumayı uman haklar (İnsan Hakları İzlemi, 2011). AB’deki kanuni çerçeve kapsamındaki birçok müdahale, bu hakları garanti altına almayı amaçlar. Amsterdam Antlaşması 13. Bölüm, tüm kesin kimlik özellikleri temelindeki ayrımcılığı önlemeyi amaçlar ve Lizbon Sözleşmesi, ayrımcılık karşıtı yasa çerçevesini güçlendirir. Avrupa Konseyi Bakanlar ve Parlemler Meclisi tarafından kararlılık ve tavsiyeler, AB’nin politika ve pratikte ayrımcılıkla mücadele etmesinin gerekliliğini bir kez daha teyid eder (FRA, 2010).

Nefret suçlarını ayrımcılık pratiklerinden ayırmak gerekir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi’nin ayrımcılık tanımı şu şekildedir: “Ayırma, dışlama, kısıtlama veya ırk, renk, cinsiyet, dil, din, ulusal ya da toplumsal köken, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, mülkiyet, doğum, siyasi veya diğer görüşlere dayalı olarak gerçekleştirilen ve bütün hak ve hürriyetlerin herkes tarafından tanınmasının ve kullanılmasının engellenmesi veya tanınmasının ve kullanılmasının sınırlandırılması” olarak tanımlanmıştır (European Commission, 2006).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere nefret suçları ve ayrımcılık farklı kavramlar olmalarına rağmen, ayrımcılık nefret suçları için potansiyel bir zemin hazırlar.

Avrupa çapında nefret suçları ile mücadele uygulamalarına bakılacak olursa, daha çok uluslar arası veya hükümetler arası örgütler tarafından yürütüldüğü görülmektedir. OSCE'nin bir yapısı olan Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu (ODIHR) aracılığıyla nefret suçlarına ilişkin çalışmalar Hoşgörü ve Ayrımcılık Karşıtlığı Departmanı altında yürütülmektedir. Nefret suçlarının izlenip raporlanması, gerekli yasal düzenlemelerin ulusal düzeyde yapılması için ülkelerin teşvik edilmesi, nefret suçlarıyla mücadelede üye ülkelere tavsiyeler verilip farkındalık yaratılması temel çalışma konularıdır (Ataman, 2012). 2006 yılından beri nefret suçu olaylarını kapsayan “Olaylar ve Tepkiler” isimli bir rapor yayınlanmaktadır. Yine bu büronun TANDIS (Hoşgörü ve Ayrımcılık Karşıtı Bilgi Sistemi) adı verilen ve ayrımcılık/nefret suçlarına dair yapılan yasal düzenlemeleri takip eden bir sistem ile OSCE katılımcı ülkelerin yasal mevzuatlarına erişimi sağlayan Legislation Lire isimli internet sayfaları bulunmaktadır (OSCE/ODHIR, 2009). 56 katılımcı üye ülkesi olan OSCE'nin 48'inde nefret suçlarıyla ilgili özel bir yasa bulunmakla beraber Almanya ve Türkiye'nin de dahil olduğu 8 ülkede bu suç türüne yönelik özel bir yasa bulunmamaktadır (Şensever, 2012).

Konuyla ilgili olarak uluslar arası geçerliliği olan hukuki belgeler önemlidir çünkü devletler bu belgeleri kabul ederek imzalamışlardır. Uluslar arası düzeyde iki önemli belge mevcuttur. Bunların ilki Uluslar arası Sivil ve Politik Haklar Sözleşmesi (ICCPR), diğeri ise Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslar arası Sözleşme (ICERD). İki sözleşmede de nefret suçu terimi kullanılmamakla beraber, konuyla ilgili birer madde bulunmaktadır. Örneğin ICCPR'deki madde şu şekilde düzenlenmiştir: “Ayrımcılığa, düşmanlığa veya şiddete tahrik eden milliyet, ırk veya din kökenli her türlü yandaşlık kanunen yasaklanmalıdır.” [madde 20 (3)] ICERD'de ise; “Taraf olan devletler, bir ırkın üstünlüğü ya da ırkçı nefret fikirlerinin yayılmasını, ırk ayrımcılığının kışkırtılmasını ve her türlü şiddet girişimi veya tahrikini yasa gereği ceza gerektiren suçlar olarak ilan edecektir

(madde 4a) şeklinde bir madde düzenlenmiştir. Her iki belgeyi de kabul eden ülkelerden raporlar da toplayan birer komite bulunmaktadır.

OECD'nin yayımladığı yıllık nefret suçu raporlarına göre, var olan 56 üye ülkeden 29 tanesi etnik köken/azınlık unsurlarına, 27 tanesi ırk ve ten rengine, 27'si ise dini unsurlara yönelik nefret suçlarına dair veri toplamaktadır. Çok az üye ülke, engellilik, cinsel yönelim ve cinsel kimlik gibi parametreleri baz alarak veri toplamaktadır (Van Der Veur, 2010).

2.4. Türkiye'deki Hukuki Durum

Türkiye nefret suçları konusunda özellikle 2006 yılından beri, gerek etnik/dini azınlıklar, gerekse de cinsel yönelim/toplumsal cinsiyeti farklı olan kişilere yönelik ciddi sayıda nefret suçuna şahit olmuştur. Bunun yanında siyasetçilerin nefret söylemi kullanması ve siyasi görüşleri toplumun genelinden farklı olanlara yönelik linç girişimleri, sorunun bir başka yönüdür. Türkiye'de şu an için nefret suçlarını yasaklamaya yönelik bir kanuni düzenleme bulunmamakla birlikte, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE), TANDIS (Hoşgörü ve Ayrımcılık Karşıtı Bilgi Sistemi) aracılığıyla 2006 yılından beri alandaki gelişmeleri takip etmektedir. OSCE raporlarına Türkiye'den yansıyan çok sayıda nefret suçu bulunmasına rağmen, konuyla ilgili olarak yasal bir düzenleme ya da veri tabanı bulunmamaktadır (Ataman ve Cengiz, 2009). Ülkemizdeki yasal düzenlemeler yetersiz olup teknik açıdan da problemlidir. TC Anayasası'nın 10. Maddesi "herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin yasa önünde eşit olduğu" şeklindedir. Yine 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesini kapsayan 3. Maddenin 2. Fıkrasında "ceza kanununun uygulanmasında kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefi inanç, milli veya sosyal köken, doğum, ekonomik veya diğer toplumsal konuları yönünden ayırım yapılamaz ve

hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaz.” denmektedir. TCK’nın 76. Maddesi ise soykırım suçunu yasaklamakta, 122. Maddesi ayrımcılığı, 216. Maddesi ise halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılamayı suç saymaktadır. Şu an itibariyle uygulamada olan yasalar manipüle edilmeye son derece açık olup keyfi kararlar ile değerlendirilebilmektedirler.

Türkiye’ye yönelik olarak uluslar arası organlar tarafından, medeni hukuk ve idare hukukunu da kapsayacak şekilde nefret suçlarını konu alan kapsamlı, orantılı ve caydırıcı yasal düzenlemelerin yapılmasına yönelik birtakım tavsiye kararları bulunmaktadır. Ülkemizde suç mağdurunun mağduriyetinin giderilmesinden ziyade, failin cezalandırılmasının öncelikli olduğu bir ceza adalet sistemi mevcuttur. Halbuki yalnızca failin cezalandırılmasına yönelik bir ceza anlayışı, nefret suçları ile mücadelede yeterli değildir. Çünkü nefret suçlarında mağdur tek başına mağdur olmamakta, mağdurun ait olduğu grup da bir noktada nefret suçunun hedefi olmaktadır. Buna dayanarak, failin cezalandırılmasının yanında, mağdur ve mağdurun mensubu olduğu grubun maruz kaldığı suçun maddi ve manevi etkilerinin giderilmesi de gerekmektedir (Karan, 2010).

2.5. Almanya’da Nefret Suçları

Avrupa’da bir çıkış yolu olarak görülen “ötekileştirme” kriz dönemlerinde bir kurtarıcı, refah dönemlerinde ise arka planda bekletilen bir kavramdır. Bu durum, bazen paraya bazen de oy’a dayalı olarak yaşatılmaya çalışılmaktadır. Avrupa’da aşırı sağın güçlenmesi bir yana, bu eğilim genele yayılarak yapısal bir fenomene dönüşmektedir.

İrkçilik ve yabancı düşmanlığının kurumsal altyapısını oluşturan aşırı sağ eğilimlerin, göçmenlere yönelik olarak entegrasyondan ziyade izolasyondan yana olmaları ve ekonomik krizler sebebiyle duyulan işsizlik kaygısı, Avrupa ülkelerinde yabancılara yönelik negatif tavırların artmasında öncelikli öneme sahiptir.

Almanya’da 2010 yılında 285 ırkçı, 1166 anti-semitik ve 20.811 aşırı sağ motivasyonlu nefret suçu kayıt altına alınmıştır (FRA, 2012). Geçmişte yaşanan olaylar nedeniyle özellikle bu türdeki suçların kaydedilmesine önem verilmektedir.

Yine Temel Haklar Ajansı’nın (FRA, 2007) araştırmasına göre, Avrupa’da azınlık olarak zor şartlarda yaşayan mülteci, sığınmacı, göçmen gibi kişilerin, özellikle polis ve sınırlarda görev yapan memurlardan ırkçı şiddet görek ayrımcılık yaşadıklarını belgeleyen bildirimler vardır. Buna karşılık, olayların daha iyi kaydedildiği, mağdurlarla daha yakından ilgilenildiği ve polisin önyargı kaynaklı suçlara yönelik önlemlerini arttırmaya çalıştığını gösteren raporlar da mevcuttur.

Goethe Üniversitesinden Fingerle ve ekibi tarafından Almanya’da yürütülen bir çalışmada, çeşitli gruplardan toplam 632 kişi ile anket yapılmıştır. Farklı gruplara mensup bu kişilerin –engelliler, farklı cinsel eğilimleri olanlar, farklı din ve etnik kökene sahip olanlar ile farklı alt kültürlere sahip insanlar- bu kişilerin % 61,5’i nefret suçlarına maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Yaralama, hakaret, tehdit ve taciz en sık rastlanan olaylardır. Yine araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların % 67’si Almanya’da özel bir nefret suçu yasasının çıkmasını istediğini belirtmiştir.

1999 yılında Almanya’da Omar Ben Noui isimindeki bir genç Brandenburg’da bir grup dazlak genç tarafından tehdite uğramış ve kovalanmıştır. Panikle onlardan kaçmaya çalışan bu genç, camlı bir kapının içinden geçtiği için atardamarlarından biri kesilerek orada kan kaybından ölmüştür. Olayın üzerinden 21 ay geçtikten sonra Eyalet Mahkemesi davalı olan 11 sanıktan sadece üç tanesine hürriyeti bağlayıcı cezalar vermiştir. Bu sonuçlar, kamuoyunda büyük tepki almıştır (Aydın, 2001).

Almanya’da özellikle 1990’lardan itibaren aşırı sağcılar tarafından gerçekleştirilen başta Yahudi düşmanlığı olmak üzere, yabancı düşmanlığı ciddi artışlar göstermiştir.

Almanya’da hem hakkında soruşturma açılmış hem de mahkumiyet kararlarına ait istatistiksel veriler 1992 yılından beri tutulmaktadır. Her eyaletin kriminal polis teşkilatı bu verileri toplamakta, daha sonra yıllık bültenler şeklinde Federal Polis tarafından yayınlanmaktadır (Aydın, 2001).

2000 senesinde ciddi bir yükseliş görülen nefret suçları için, Almanya’da son 10 yılda da 20.000 eşiğinin aşıldığı izlenmiştir. 2000’de bu sayı 15.951 olup önceki seneye göre %58.9 artışa tekabül etmektedir. Yine 2008 yılında 31.801 siyasal eğilimli suçun, 24.605’i “aşırı” eğilimli suç olup 19.894’ü “aşırı sağ eğilimli” suçlar olarak kayıtlara geçmiştir. Bunların içinden ise; adam öldürme, yaralama, kundaklama, kamu güvenliğini bozma, yağma gibi şiddet suçlarının sayısı 1042’dir. 2008 de yaşanan aşırı sağ temelli şiddet suçlarının % 37.9’u yabancı düşmanlığı saikiyle işlenmiş suçlardır. Bu sayıların artmasındaki bir sebep, mağdurların ve toplumun duyarlılığının artarak şikayet ve ihbarların da sayısının yükselmiş olabileceğidir (Aydın, 2001).

Yabancı düşmanlığı saikine bağlı olarak işlenen suçlar Almanya’da halen güncelliğini korumakta ve toplumsal barış için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Eski Doğu Almanya sınırları içinde kalan eyaletlerde daha çok gençler tarafından oluşturulmuş gruplarca “insan avı” şeklinde saldırılar gerçekleşirken, eski Batı Almanya tarafındaki eyaletlerde saldırılar kimliği belirsiz kişiler tarafından bireysel olarak gerçekleştirilmektedir. Almanya’da yabancı düşmanlığı temelli suçlar her zaman ideolojik nedenlere dayalı olarak gerçekleşmezler. Bazen sadece failin belirli bir alt kültüre mensup grupların üyelerine yönelik olarak geliştirdiği önyargı, eğitimsizlik, kişisel ve ailevi sebepler, kimlik arayışı gibi sebeplerle ortaya çıkabilmektedir (Aydın, 2001).

Yabancı düşmanlığı motivasyonu ile işlenen suçların faileri genellikle gençler olsa da (Williems ve ark., 1994); “Holocaust-Leugnung” olarak adlandırılan ve soykırımın inkarı anlamına gelen kavramı savunan pasif kişiler de yaşça daha büyük olup suç istatistiklerine

girmektedirler. Bu kavram; Yahudilere ve kimi diğer gruplara yönelik olarak zamanında yapılmış soykırımı reddetme, boyutlarını küçültme, övme veya zararsız gösterme anlamına karşılık gelmektedir.

Almanya ceza hukukunun, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı motivasyonu ile gerçekleştirilen suçlara yönelik olarak verilecek ceza ancak adam öldürme suçlarında dolaylı olarak artabilmektedir. Almanya’da basit adam öldürmeden farklı olarak yorumlanan ahlaki olarak düşük bir saikle adam öldürme, bir çeşit şiddet kaynaklı adam öldürme olarak kabul edilmektedir (BGH NJW, 1994). Alman ceza kanununun 211. Maddesi ırkçılık veya ayrımcılık motivasyonu ile gerçekleştirilen adam öldürmeyi “ahlaki olarak çok düşük bir saikle adam öldürme” olarak kabul etmektedir.

Almanya’da ırkçılık ya da ayrımcılık saikiyle işlenen suçlara ilişkin istatistik sistemi problemlidir. Belirli bir suçun motivasyonunu öğrenmek o suçu kayıtlara geçiren memurun tasarrufunda olup polis istatistikleri bu suçlarla ilgili çoğu bilgiyi içermemektedir. Yine olayların özellikleri hakkında yeterince bilgi toplanmamakta, mağdur ve failere ilişkin istatistik bilgileri de bulunmamaktadır. Halbuki nefret suçunu diğer suçlardan ayıran temel ölçüt; mağdurların grup aidiyeti ve toplumsal kimliğidir. Failin temel motivasyonu da çok önemli olmakla birlikte mağdurun “kim” olduğu kilit sorudur (Aydın, 2001).

2.6. Türklerin Almanya’daki Durumu

Türkler, çalışma amaçlı olarak ilk olarak 1960’larda Almanya’ya iş göçü başlatmış olup 1970’lerde bu göç yoğunlaşmıştır. Ancak o dönemlerde yaşanan ekonomik bunalım sebebiyle, Türklere yönelik birtakım saldırılar başlamış ve 1980’lerde artarak devam etmiştir. Ta ki 1993’de yaşanan 5 kişinin ölümü, 9 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan Solingen Olayında ise uç noktaya ulaşmıştır. Solingen Olayında Almanya’da yaşayan Türkler ve ırkçıların dışındaki Alman halkı ayaklanarak ilk defa büyük bir kitlesel tepki dile

getirmişlerdir (Mora, 2009). Son yıllarda Almanya'daki nefret suçları ve ırkçı saldırıların en büyük hedefinin Türkler olmasında, Almanların toplumsal bilinçaltılarında yatan önyargılar ve korkuların rol oynadığı söylenebilir. Bunun yanı sıra; ekonomik koşullar, siyasi yapılanmalar, dini ve kültürel faktörlerin de yabancı düşmanlığını ortaya çıkaran etkenler olduğu kabul edilebilir (Mora, 2009).

Politikacıların söylemleri ve basının bu söylemleri yayınlaması, Neonazi düşüncelerine sahip olmayan sıradan Alman vatandaşlarının dahi kafasında soru işareti yaratmaktadır. Türkler başta olmak üzere yabancı kökenli göçmenler, sadece Neo-Nazilerin saldırılarına hedef olmakla kalmayıp, kamusal alanlarda sıradan Alman vatandaşlarının taciz edici tutum ve davranışlarına maruz kalabilmektedirler. 1993 yılına kadar özellikle Türklere yönelik ölümlerle sonuçlanan çok ciddi olaylar yaşanmıştır; Halit Binici isimli Türk vatandaşının motorsikletli rocky kılıklı iki kişi tarafından dövülerek öldürülmesi, Mehmet Arıçay isimli işçinin bir grup Alman genci tarafından ağır şekilde yaralanması, Hüseyin Erdoğan ve İlyas Cangöz isimli Türk gençlerinin Alman gençleri tarafından saldırıya uğraması, evinin önünde oynayan küçük bir Türk çocuğunun 45 yaşındaki bir Alman tarafından dövülmesi, Münih polisinin Sedat Kırmızı isimli genci öldürmesi, yine Stuttgart polisinin Vahit Ölmez isimli işçiyi kurşunlayarak öldürmesi, Mölln kasabasında evleri kundaklanan aileden 3 kişinin ölmesi belli başlı örneklerdir (Çulcu, 1993). Ancak 30 Mayıs 1993 tarihinde Solingen'de Neo-Naziler tarafından kundaklanan evde 5 Türkün yanarak ölmesi ve 9 kişinin yaralanması toplumda infiale yol açmıştır (Die Zeit Wochenzeitung, 1993). Bu olaydan sonra Türkler genellikle cami ve spor dernekleri etrafında örgütlenmişlerdir (Akalin, 1997).

2.7. Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı, Ayrımcılık

Cinsiyet, yaş, mezhep, etnik köken gibi kişisel özelliklere dayanan kimlikler “biz” ve “öteki” kavramlarını yaratmıştır. “öteki” kişilere karşı duyduğumuz önyargılar, ayrımcılığın temelini oluşturur. Önyargı ve ayrımcılık kuşkusuz insanlığın yüz yüze olduğu en ciddi sorunlardan birisidir (Hogg ve Vaughan, 2007). Önyargı toplum tarafından istenmeyen bir olgu olsa da herkes bir şekilde buna sahiptir.

Ayrımcılık ve önyargı birbirlerinin yerine kullanılıp zaman zaman karıştırılabilen iki kavramdır. Önyargı daha çok zihinde beliren bir düşünce olup adı üzerinde önceden varılmış yargılardır, ayrımcılık ise bu önyargının davranışa dönüşmüş şeklidir. Önyargı, kalıp yargı ve ayrımcılık çoğunlukla birlikte görülmesine karşın, biri olmadan da diğerinin yaşanması muhtemeldir (İnceoğlu, 2012).

Allport (1958; akt., Hogg ve Vaughan, 2007) “Önyargının Doğası” isimli çalışmasında önyargıyı; “bir gruba dahil ve böylelikle o gruba atfedilmiş karşı çıkılabilir özelliklere sahip olduğu varsayılan bir kişiye yönelik, yalnızca kişinin o gruba ait olmasından kaynaklanan, yön değiştirmiş ya da düşmanca tavır” olarak tanımlamaktadır.

Önyargı çoğu zaman negatif bir tutum olup, etnik köken, inanç, cinsiyet, sosyo-ekonomik özellikler bazında tanımlanan bir gruba dair düşmanca bir değerlendirme biçimidir (Budak, 2000). Allport (1958; akt., Hogg ve Vaughan, 2007) önyargının üç temel bileşeni olduğunu belirtmektedir ki bunlar;

- Bilişsel öge; tutum nesnesi ya da bir insan grubuna karşı inançlar ya da fikirler olarak tanımlanabilecek kalıp yargı,
- Duygusal öge; buna eşlik eden güçlü bir duygu durumu,
- Konatif öge; tutum nesnesi ya da bireye karşı belli biçimde davranma niyeti.

Önyargı, her kültürde ve toplumda görülebilen bir tutum olup özellikle cinsiyet, ırk ve yaşın önyargı geliştirmede en çok kullanılan ölçütler oldukları görülmektedir (Mackie ve arkadaşları, 1996; akt., Hortaçsu, 2007).

Önyargı insanlar üzerinde oldukça olumsuz etkilere sahiptir. Allport (1958; akt., Hogg ve Vaughan, 2007) önyargının mağdur açısından olası olumsuz sonuçları olarak; sosyal damgalanmaya maruz kalma, öz-değer, öz-saygı ve psikolojik iyi olma halinde düşüş, stereotip tehdidi algılama, başarısızlık ve dezavantajlı konumda olma hissi, kimi durumları yorumlarken belirsizlik yaşama, şiddet ve soykırım olarak sıralamaktadır.

Pettigrew (1998), Avrupa'da yürüttüğü araştırmalarda, özellikle yabancılara yönelik olarak açık ve gizli önyargının halen devam ettiği sonucuna varmıştır. Gizli önyargı adı üzerinde kendini kolayca belli etmeyen, saklı ve sessiz bir önyargıdır. Açık önyargı ise, saklamaya gerek duyulmayan, direkt ve kontrolsüz önyargıdır. Demokratik batı toplumlarında önyargılı davranmanın teorikte kabul edilmediği ve hoş karşılanmadığı bilinse de, önyargıların tamamen kalkmış olduğu söylenemez, maalesef gizli ve şekil değiştirmiş bir boyutta devam etmektedir.

Pettigrew ve Meertens (1995); kültürel değerleri koruma, gruplar arası farklılıkları abartma, olumsuz duygu ifadesinden kaçınıp olumlu duygu belirtmeme yollarıyla yapılmasını ince önyargı olarak isimlendirmişlerdir. Verkuyten (2001), Almanların Türklerle ilgili ifadelerini incelediği bir çalışmada, Almanların Türklerin olumsuz davranışları için aşırı örnekler verdiklerini; çocuklarıyla ilgilenmemek, evlerini temizlememek veya çevreyi rahatsız etmek gibi kültürel değerlere ters düşen davranışlarını vurguladıklarını ve Almanya'daki Türklerin Alman değerleri kadar Türk değerlerine de ters düştüklerini belirtmişlerdir.

Kalıp yargı ise, önyargının bilişsel parçası olup insan gruplarına karşı genel geçer inançları içerir. Eğer ki bu kalıp yargıya bir de güçlü bir duygulanım eklenirse, önyargı bir

tutum olarak belirir. Önyargı genelde olumsuz olup nadir olarak da olumlu olabilir (Paker, 2012).

Kalıp yargıların en net sonuçlarından biri ayrımcılıktır. Çok farklı şekillerde görülebilen ayrımcılık; belli alanlarda eşitsizlik, ters ayrımcılık veya tokenizm (numunecilik) şeklinde olabilir. En temel anlamıyla; bir kişinin hak ettiğinden daha azını almasıdır (Hortaçsu, 1998).

Kalıp yargılar, bir gruptaki tüm üyelerin aynı olarak algılanmasına yol açarak kişilerin bireysel özelliklerinin göz ardı edilip damgalanmış grup üyeleri olarak görülmesine sebep olur. Bu ise ayrımcılığa yol açan bir durumdur (Çayır, 2012).

Kalıp yargılar her zaman önyargı ve ayrımcılıkla sonuçlanmaz. Önyargı, grupların olması muhtemel toplumsal değişikliklere karşı duydukları korku nedeniyle geliştirdikleri bir tür korunma mekanizmasıdır. Bireyin grubunun seçkinliğinin azalması veya grubun önemli değerlere ters olan davranışlarda bulunması toplumsal değişikliklere zemin hazırlar. Bu toplumsal değişimler ile baş edebilmek adına, birey kendi grubunu daha olumlu, diğerlerini ise daha olumsuz görür. Eğer toplumsal gruplar arasındaki farklılıklar sabit ve kalıcı olarak algılanıyorsa, toplumsal değişiklikler olmaz. Ancak bu farklar kalıcı olarak görünmüyorsa, toplumsal değişiklikler baş gösterebilir (Hortaçsu, 1998).

Etnik kimlik, inanç, cinsiyet, cinsel yönelim gibi parametrelerde sadece toplumun genelinden farklı oldukları için insanların veya grupların yok sayılması olarak tanımlanabilecek ayrımcılık; nefret söylemi ve nefret suçları içinde görülen ve onları besleyen bir durumdur (Çetin, 2010).

Ayrımcılık; sosyal psikolojide etnik köken, yaş, sosyo-ekonomik statü, cinsiyet, engellilik durumu, mezhep gibi etkenlere dayanan bir önyargı temelinde hareket etme, bu tür etkenlerden ötürü bir bireyin ya da grupların belli kaynaklara ulaşmasını kısıtlamadır (Budak,

2000). Almanya’da yaşayan Türk kökenli göçmenlere çeşitli bahanelerle kiralık ev vermemek, Müslümanların işyerlerinde ibadet etmelerine izin vermemek ya da Roman kökenli olduğundan dolayı birini işe almamak ayrımcılık davranışlarına örnektir.

Ayrımcılık da önyargı gibi açık olabileceği gibi gizli de olabilmektedir. Doğrudan ayrımcılıkta bir kişi ya da gruba karşı cinsiyeti, etnik kökeni, dini, mezhebi, vb. gibi nedenlerle diğerlerine kıyasla olumsuz davranılması söz konusudur (Karan, 2010). Doğrudan ayrımcılığın üç temel unsuru vardır. Bunlardan 1.si kişilerin aynı veya benzer konumda olmaları zorunluluğu, 2.si kişiler arasında farklı muamelede bulunması ve 3. olarak da yapılan farklı muamelenin haklı bir nedene dayanmamasıdır (Gül, 2006). Dolaylı ayrımcılıkta ise, birey ya da gruba karşı farklı bir davranış olmamakla birlikte herkese eşit şekilde davranıyor görünen bir düzenleme ya da uygulama, sonuçları bakımından olumsuzluklar getirmektedir (Karan, 2010). Diğer bir deyişle, eşit muamele yoluyla ayrımcılık yapılması dolaylı ayrımcılığa girer. Daha açık ifade etmek gerekirse, dışarıdan tarafsız gibi görünen bir uygulamanın ya da hükmün, koruma altında olan grup üyelerini diğerlerine nazaran dezavantajlı hale getirmesidir (Arslan, 2006).

Ayrımcılık aslında bir anlamda kendi grubunu kayırmaktır. Kendi grubunu kayırma, kişilerin kendi gruplarını duygu, düşünce ve davranışlarıyla kayırmalarıdır. Bu kayırma, bilinçli veya bilinçsiz olabilir ve duygu, düşünce ve davranış yoluyla yapılabilir. Ancak daha çok davranışları ifade eder ve karşı grubu engelleme/dışlama anlamında kullanılır. Kayırmanın; kişinin kendi grubunun üstünlüğünü ifade yoluyla kendi özdeğerini yükseltmesi ve grubu için çıkar veya üstünlük sağlama gibi iki temel işlevinin olduğu öne sürülmüştür (Scheepers, Doosje, Spears ve Manstead, 2006).

Ayrımcılık, genellikle azınlıkta ve/veya düşük konumda olan grup üyelerini dışlamaya, haklarını kullanmalarını ve toplum içindeki konumlarını iyileştirmelerini engellemeye yönelik davranışlardır. Çoğunlukla, insanların yaş, cinsiyet, din veya etnik köken

nedeniyle farklı muamele gördükleri bilinir. İnsanların belli özellikleri nedeniyle dışlanmaları veya davranışlarına bakmadan olumsuz değerlendirilmeleri, ayrımcılığın en yaygın ve açık türüdür. Ayrımcılığın üstü örtülmüş türü ise, dışlamayı bir nedenle açıklamaktır; kadınların annelik görevleri yolculuğa engel olduğundan yüksek konumlu yönetici olamayacaklarının öne sürülmesi, bir örtük ayrımcılık örneğidir. Gruplar arası çatışma ortamlarında ya da tehdit algısı ortaya çıktığında, ayrımcılık daha sık görülebilir (Curşeu, Stoop ve Schalk, 2007).

Önyargı ve ayrımcılık aydınlanma yolundaki ciddi engeller olarak, sebep ve sonuçlarının anlaşılması, insanoğlunu bekleyen zorlu görevlerden biridir. İnsanoğlu birçok buluşa imza atıp evrenin sınırlarını çözmeye kadar işi ilerletebilirken, hala İsrail-Filistin çatışmasını çözümlenememek, Katolik-Protestan bölünmelerini veya Müslümanların kendi içindeki mezhep çatışmalarını engelleyememek utanç verici bir durumdur. Dünyada yaşanan birçok savaş ve çatışmanın temelinde, sözel şiddetten soykırıma kadar uzanan bir yelpazede önyargı yatmaktadır.

Tajfel (1981; akt., Hortaçsu, 2007), ayrımcılığın sınıflandırmanın kaçınılmaz bir sonucu olduğunu ileri sürerek ayrımcılık yapılması için gruplar arası çatışma veya yarışmanın gerekli olmadığını ifade eder. Sherif (1961; akt., Hortaçsu, 2007) ise sadece sınıflandırmanın ayrımcılık için yeterli olamayacağını, kıt kaynaklar için yarışma durumunun olması gerektiğini ileri sürmektedir.

Ayrımcılığın nedenlerini ortaya koymaya çalışan çok çeşitli teoriler vardır. Toplumsal baskınlık kuramı bu teoriler arasında daha melez bir teori olarak, bir veya birden çok grubun toplumsal yapı içinde diğerlerine nazaran daha baskın ve güçlü olduğunu ve kaynakları kontrol ettiğini ileri sürmektedir. Meşrulaştırıcı ideolojiler ile kendi meşruiyetini sağlayan hakim grup, kendi sahip olduğu şeylerin normal, -görünüş, dil, davranış gibi- ve bunların haricinde olanların normalden saptığını ortaya koyar. Her toplum içinde farklılaşan bu hakim

gruplar, kendi varlıklarını haklı kılmak amacıyla birtakım ideolojiler yaratırlar, bu ideolojiler bazen milliyetçilik, bazen cinsiyetçilik bazen de ageismdir (Çayır, 2012).

Dünyanın daha geniş bir alanında kamusal ve insan haklarındaki ilerlemeye rağmen, gruplar arası ayrımcılık, bağnazlık, soykırım, kadınlara ve cinsel azınlıklara baskı hala en önemli gündem maddeleridir. Devletlerin sosyal formunun, temel inanç sisteminin içeriklerinin veya sosyo-ekonomik düzenlemelerin karmaşıklığı, toplumları, en azından bir grubun diğerlerinden daha iyi sosyal statü ve güce sahip olan sosyal hiyerarşiler, grup temelli olarak organize etme eğilimindedirler. Egemen sosyal grubun üyeleri –ki bu genellikle çoğunluk grubu üyeleri olur- pozitif sosyal değerlerin orantısız paylaşımından hoşlanma eğilimindedirler; politik güç, zenginlik, güç tarafından korunma, lezzetli yiyecekler, iyi konut, kaliteli sağlık hizmetleri, boş zaman aktiviteleri ve eğitime ulaşma gibi sembolik kaynak ve hoş maddelerden zevk alma eğilimindedirler. Negatif sosyal değerler orantısız bir şekilde ikincil grup üyelerinin aleyhine ayrılır; onları, yetersiz (standart altı) ikamet, hastalık, eksik istihdam, tehlikeli ve zevksiz işler, orantısız ceza, damgalanma ve kötülenmeye zorlar. Grup temelli hiyerarşik yapının, derece, şiddet ve tanımsal temelleri, toplumdan topluma ve aynı toplum içinde zamanla değişmesine karşın, grup-temelli hiyerarşik yapı, insani bir olgu olarak görünmektedir (Pratto, Sidanius ve Levin, 2006).

Toplumsal baskınlık kuramı, grup temelli sosyal hiyerarşinin nasıl şekillenip devam ettiğini anlamak için geliştirilmiştir. Sosyal psikolojideki önyargı, stereotip ve ayrımcılıkla ilgili diğer tüm teorilerden farklı olarak, sosyal baskınlık teorisi, önyargı ve ayrımcılığın oluşturulma ve devam ettirilme süreçlerini, kültürel ideolojiler ve politikalar, kurumsal uygulamalar, kişilerin dış gruplarla ve iç gruplarıyla ilişkileri, bireylerin psikolojik eğilimleri, kadın-erkek arasındaki evrimsel psikolojik etkileşimleri de kapsayan çok yönlü bir analizi anlamamız gerektiğini ileri sürer (Pratto, 1999; Sidanius, 1993; Sidanius & Pratto, 1999; Sidanius, Pratto, van Laar & Levin, 2004). Dahası, sosyal baskınlık teorisinin toplumları bir

sistem olarak görmesinden kaynaklı, sistemik etkileri birlikte üretmek için farklı derecelerdeki süreçleri teori eder.

Toplumsal baskınlık teorisi diğer teorilerden daha geneldir çünkü önceki bakış açılarıyla en etkili oluşumları entegre etmeye çalışır. Teori, grup-temelli hiyerarşide sabit ekonomik üretimin niteliksel olarak 3 farklı sistem içerdiğini tartışır. 1-yaş sistemi: yetişkinler orantısız bir şekilde çocukların üzerinde sosyal güç sahibidir. 2-cinsiyet sistemi: erkeklerin kadınlar üzerinde politik, sosyal ve askeri gücü olduğu orantısız sistem 3-keyfi yapılmış sistem: insani hayat çevrimine dayanmayan, pozitif ve negatif sosyal değerlere ulaşmada farklılıklar gösteren bir sistemdir. Keyfi yapılmış gruplar; güç, uyruk, etnisite, sınıf, mevki, soy, din veya zümre gibi sosyal ayırt ediciler tarafından tanımlanır. (Pratto, Sidanius ve Levin, 2006). Üç boyutlu yapı tüm toplumlarda görülmesine karşın farklı toplumlarda dramatik olarak çeşitlenmektedir. Örneğin şeriat kurallarının hüküm sürdüğü bir ülkede zina nedeniyle kadınlara ölüm cezası verilirken, İsveç'te askeriye dışında kadınlar politik ve ekonomik alanda erkeklerle yan yanadır. Gelişi güzel yapılmış kategorilendirmeler, toplumdaki zamandan zamana değişir (Sidanius, Pena ve Sawyer, 2001).

Keyfi yapılmış kategorilendirmenin maskülen yapısı birçok farklı şekilde görülebilir. Erkekler hem ölümcül kişiler arası şiddetin (Archer, 2000; Daly ve Wilson, 1988; akt., Pratto, Sidanius ve Levin, 2006) hem de gruplar arası şiddetin en yaygın failleridirler (Goldstein, 2001; Wrangham ve Peterson, 1996; akt., Pratto, Sidanius ve Levin, 2006). Aslında askeri kampanyalardan gangsterlere kolektif şiddeti körükleyen, organize eden ve kontrol eden erkeklerdir (Edgerton, 2000; Keegan, 1993; akt., Pratto, Sidanius ve Levin, 2006). Aynı şekilde erkekler sadece gruplar arası şiddetin öncelikli failleri olmakla kalmaz, aynı zamanda öncelikli ölümcül hedeflerdir. Mesela ABD'de 1882-1927 yılları arasında linç kurbanlarının % 69'u siyahtır (White, 1969; akt., Pratto, Sidanius ve Levin, 2006) ve homoseksüel nefret suçu mağdurlarının % 80'inin üstü erkektir (FBI, 2003).

Erkek-erkek odaklı bu keyfi kategorilendirme çatışması, gruplar arası ayrımcılığın günlük formlarında görülebilir. Sosyal stereotiplerin derecesinde, Eagly ve Kite (1987; akt., Pratto, Sidanius ve Levin, 2006), negatif ulusal stereotiplerin gerçekten bu ulustaki erkeklerin ayırd edici stereotipleri oldukları sonucuna varmışlardır; kadınların stereotipleri ise uluslarına bakılmaksızın anaç rolleri yansıtmaktadır. Bireysel ayrımcılığın derecesinde varsayım şudur ki keyfi olarak gösterilen önyargı öncelikle sadece erkeklerin hedef olarak kullanıldığı ırk ayrımcılığının üstü kapalı bir durum olarak görüldüğüyle ilgilidir (Correll, Park, Judd ve Wittenbrink, 2002). Kurumsal ayrımcılık düzeyinde, çok önemli bir kültürler arası kanıt vardır ki erkeklerin kadınlardan keyfi yapılan ayrımcılıkta daha öncelikli olarak ve en çok hırpalanan hedefler olduğudur, bunun ise iş piyasası, kriminal adalet sistemi, emlak piyasası ve emeklilik piyasasını kapsayan çok geniş bir alanı temsil ettiği (Sidanius ve Pratto, 1999). Keyfi yapılan ayrımcılığın tezi şudur ki öncelikli olarak erkeğin erkekler üzerindeki davranışları, ast erkek hedef hipotezleri olarak bilinir (Sidanius ve Pratto, 1999; Sidanius ve Veniegas, 2000; akt., Pratto, Sidanius ve Levin, 2006).

Toplumsal baskınlık kuramına göre, grup-temelli sosyal hiyerarşi çok boyutlu dereceler boyunca ayrımcılığın ağ etkileri tarafından oluşturulur; kurumlar, bireyler ve işbirlikçi gruplar arası süreçler. Bu dereceler boyunca ayrımcılık, dominant gruplara, alt gruplar üzerinde koordine kolaylığı sağlar (Pratto, Sidanius ve Levin, 2006).

Ayrımcılık birçok alandaki kişiler tarafından yapılır. Ayrımcılık, hedef bireyin etnisite, uyruk, sosyal sınıf, cinsel yönelim veya cinsiyeti nedeniyle; bir işverenin başvuru sahibini desteklemeye veya tutmaya karar vermemesinde, bir emlak sahibinin potansiyel müşterisine satma veya kiralamasına karar vermemesi veya bir savcının faili daha ciddi bir suç ile suçlaması şeklinde gerçekleşir (Pratto, Sidanius & Levin, 2006).

Yapılan araştırmalara göre, belli kimlik gruplarına girmeye zorlanan kişiler, zaman içinde yaşadıkları ayrımcılığın da etkisiyle onlara dayatılan kimlikleri kabul etmektedirler

(Hortaçsu, 2007). ABD’de okuyan yabancı öğrencilerin, karşılaştıkları ayrımcılık sebebiyle “yabancı öğrenci kimliği” geliştirdikleri bulunmuştur (Schmitt, Spears ve Branscombe, 2003). Muhtemelen en başta herkes kendi ülke kimliğini benimsemekle birlikte, zamanla ABD’lilerin tüm yabancı öğrencileri aynı potaya koymasıyla onlar da yeni bir kimlik geliştirmişlerdir.

Ayrımcılık algılarıyla ilgili yürütülen bir başka çalışmada, Çinli işçi göçmen çocuklarının aidiyet hissi, yalnızlık hissi ve ayrımcılık algıları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. SKT temelinde; sosyal kabul, bireysel psikolojik sağlığı etkileyen anahtar faktördür. Diğerlerinden gelen dışlayıcı davranışların farkındalığıyla, ayrımcılık algısı, direkt olarak bireysel kabul hissini azaltabilmektedir ki bu da psikolojik sağlığı negatif olarak etkiler. Öncelikle, göçmen işçilerin çocukları, yaşlıları olan şehir çocuklarının yaptığı ayrımcılığı hissedeceklerdir. Yerel öğrencilerle karşılaştırıldığında, göçmen işçi çocuklarının ekonomik şartları daha düşüktür. Kendi öz yerlerinden uzakta yaşayan bu çocukların şehirde sosyal bağlantıları henüz oluşmamıştır. Şehirde yaşarlar, fakat oraya ait değillerdir. Kırsal bölgeden uzaktırlar, ancak artık tamamen “kırsal” değillerdir. Onlar artık kırsal ve şehir arasındaki sınırda yaşayan kişiler olmuşlardır. Çin’de bu şekilde yani mevimlik tarım işçisi olarak çalışan işçilerin 2012 verilerine göre 43 milyon çocuğu zorunlu eğitimden mahrumdur. Yürütülen bu çalışma, ağırlıklı olarak göçmenlerin gittiği iki okuldan yaşları 12 ila 14 arasında değişen 164’ü kız ve 193’ü erkek olmak üzere toplam 357 öğrenci ile yürütülmüştür. Ayrımcılık algısı ölçeği, aidiyet hissi ölçeği ile sosyal ve duygusal yalnızlık ölçeği kullanılan çalışmada faktör analizinden yararlanılmıştır. Çalışmada, aidiyet hissini ayrımcılık algısı ve yalnızlık hissi arasında bağdaştırıcı bir rolü olduğu doğrulanmaktadır. Ayrımcılık algısı, aidiyet hissiyle negatif ilişkili bulunurken ($r = -0.51$, $p < 0.01$) yalnızlık hissiyle arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur ($r = 0.47$, $p < 0.01$). Yükselen ayrımcılık algısıyla birlikte, işçi göçmenlerin çocukları diğer okul arkadaşları tarafından güçlü bir kabul edilmeme duygusuna

sahiplerdir. Bu çocuklar ayrıca sosyal sistem kaynaklı ayrımcılıkla da karşılaşmaktadırlar. Örneğin, okullara kabul sınavına buldukları şehirde giremedikleri için sınava girmek amacıyla kendi yerlerine dönmek zorunda bırakılmaktadırlar. Bu sistematik sınırlamalar da, çocukların okula ve şehre olan aidiyet hissi üzerinde negatif etkilidir. Bir yandan aidiyet hissi kabul edilmeme hissini uyarırken diğer yandan öz-saygı ve benlik saygısını geliştirir. Bu aktif duygular ise, sağlığı koruyucufaktörler olarak kabul edilirler (Liu ve ark., 2014).

Ayrımcılığa uğrayan bireylerin; bu süreçte bir yandan gruplarının düşük konumlu olduğunu çağrıştırarak toplumsal kimlik değerlerini düşürürken, öte yandan da başarısızlık nedeni olarak kişisel sebeplerin değil de ayrımcılığın görülmesine yol açar. Bu ise ayrımcılığa uğrayan kişilerin gruplarıyla daha fazla özdeşleşmelerine ve bireysel öz değerlerinin pozitif yönde artmasına neden olur (Leonardelli ve Tormala, 2003). Herman ve arkadaşları (2006) tarafından yürütülen bir çalışmada, ABD’de yaşayan Afro-Amerikanlar ve kadınlardan, bireysel ayrımcılık hedefi olduğunu düşünenlerin gruplarıyla daha çok özdeşleştikleri ve buna bağlı olarak bireysel öz değer algılarının daha pozitif olduğu görülmüştür. Ayrımcılık sonucunda grup değeri düşük algılanırken bireysel öz değer algısında bir artış gözlenmiştir. Buradan yola çıkarak ayrımcılık algısı ile özdeşleşme arasında çift yönlü bir ilişkiden bahsedilebilir.

Önyargıların yarattığı ayrımcılıkla sonuçlanan diğer bir durum ise damgalanmadır. Toplumsal, kurumsal, kişiler arası ve kişinin kendine yönelik tutumlarıyla çok boyutlu bir süreç olan damgalanma kelime anlamı olarak, bir kişi ya da grubu diğerlerinden ayıracak şekilde, o kişi/grubun gözden düşürülmesi, saygınlığının azaltılarak diğerlerinden aşağı görülmesi, kötülenmesi ve dışlanmasıdır (Ersoy ve Varan, 2007). 2000’li yıllar boyunca, Arap ve Müslüman Amerikalıların ırksal kimlikleri, 11 Eylül 2011 tarihinde El Kaide’nin saldırıları sonucunda dış kaynaklı bir ırkçılaştırma olayına maruz kalmıştır. El Kaide saldırıları açıkça, İslam dini ve Arap etnisitesini birleştirme yoluyla damgalanmayı çok yoğun bir yapısal

yükselişe geçirmiştir. Bu damgalanma ise, kültürlenme sürecini dış kaynaklı olarak azaltmıştır. Yapılan bu çalışmada, 9/11 olayından sonraki süreçte, nefret suçlarına direkt olarak maruz kalan Müslümanların damgalanmalarının ölçülmesi amaçlanmıştır. 2002-2012 ile 1996-2001 yıllarının karşılaştırılmasıyla, Arap ve Müslüman Amerikalılar için hayatın her alanındaki fırsatların büyük ölçüde düştüğü istatistiksel olarak gözlenmektedir. Arap ve Müslüman Amerikalılar 9/11'den sonra önemli bir takım damgalanmalara maruz kalmışlardır. Bu damgalanma, hayatın farklı alanları içinde; federal kamu düzeninde, ülke boyuncaki sosyal etkileşimlerde ve iş piyasası davranışlarında görülmüştür. Örneğin federal kamu düzeni, El Kaide'ye cevap olarak Arap ve Müslümanları hedef alan özelleşmiş hükümet politikalarını oluşturmuştur. 9/11'i izleyen periyod süresince, göçmen ve göçmen olmayan ziyaretçileri etkileyen -15 tanesi baskın olarak Arapları etkileyen- sert bir şekilde 20 kural değişimi yapmıştır. Saldırlardan kısa bir zaman sonra, 1200'ün üstünde Müslüman ve Arap ABD vatandaşı gözaltına alınıp tutuklanmıştır. Bu kişilerin hepsi erkek ve Pakistan ya da Mısır kökenlidir. Bu kişilerin hiç biri terörist değildi; sadece 100'ünün basit suçları (trafik cezası gibi) vardı ve 500 kadarının zamanında göç ihlalleri olmuştu. Göç ve Yurttaşlığa Kabul Servisi (INS); federal hükümete vatandaş olmayanları gözaltına alma hakkı veren imtiyazlar tanımıştır. Yine saldırılardan sonra, 18-33 yaş arasındaki 5000 Arap ve Müslüman erkeğe, "gönüllü" görüşmeler yapılması amacıyla –saldırıyla ilgili olarak- mail atılmıştır. Tüm gönüllüler durumdan şikayetçi olmuş, 5'i görüşme yapmayı kabul etmemiş, 104 davet yazısı ise yanlış adresten geri dönmüştür. 9/11 ile ilgili bu görüşmelerde her hangi bir bilgi sağlanamamıştır. Kısa bir zaman içinde de İçişleri Bakanlığı, Arap ve Müslüman ülkelere gelen 16-45 yaş erkekler için vize işlemlerini yavaşlattığını duyurmuştur. Yine INS, vize sürelerini ihlal eden göçmen olmayan öğrencilerin kitleler halinde tutuklandığını duyurmuştur. Bu öğrencilerin tamamı İran, Suriye, Pakistan, Libya, Suudi Arabistan, Afganistan ve Yemen uyrukludur. Aralık 2011'de ise INS, 6000 genç Arap erkeğin sınırdışı

kurallarını ihlal ettiğini bildirmiştir. Mayıs 2002’de, 11 Eylül 2001’den sonra ABD’ye gelen 18-33 yaş arası 3000 Arap Müslüman erkekle gönüllü görüşmeler yapılması planlanmıştır. Ağustos 2002’de ise, Arap ve Müslüman ülkelerden gelenlere parmak izi verme zorunluluğu ile 30 gün içinde INS’ye kayıt yaptırma zorunluluğu getirilmiştir. 2004’te tekrar FBI, Arap ve Müslümanlar ile gönüllü görüşmeler yapmaya karar vermiştir. Sonrasında ise Adalet Bakanlığı, 5000 müslüman ve Arap’ı hedef alan din ve etnisite içeren sorgulamalar yapmıştır (Mason ve Matella, 2014).

Bu kamusal uygulamaların yanında, El Kaide saldırılarına karşılık olarak Arap ve Müslümanlara yönelik şiddet olayları da artmıştır. FBI kayıtları, ırk, etnik/ulusal orijin, din, cinsel yönelim ve engellilik kaynaklı nefret suçlarını ele almıştır. 1996-2011 yılları arasında beyazlar, siyahlar, Hispanikler, Yahudiler, Katolikler ve Müslümanların dahil edildiği çalışmada; 1996 yılında beyazların % 12.6’sı, siyahların % 42’si, Hispaniklerin % 6.4’ü, Yahudilerin % 12.7’si, Katoliklerin % 0.4’ünün ve Müslümanların % 0.3’ünün nefret suçuna maruz kaldığı görülmüştür. 9/11 saldırılarının yaşandığı 2001’de ise Müslümanlar hariç tüm gruplarda düşüş gözlenmiştir. Beyazların % 9.2’si, siyahların % 29.8’i, Hispaniklerin % 6.1’i, Yahudilerin % 10.7’si, Katoliklerin % 0.4’ü nefret suçu yaşarken Müslümanların % 5’i bunu deneyimlemiştir. Günümüze daha yakın olan 2011’de ise, nefret suçlarına en çok maruz kalan grup % 33.4 ile siyahlar olurken, onu % 12.4 ile Yahudiler, % 8.1 ile beyazlar, % 6.5 ile Hispanikler ve % 2.5 ile Müslümanlar izlemektedir. En düşük oran % 1.1. ile Katolikler olmuştur (Federal Bureau of Investigation, 2012).

Birçok ülkede, çokkültürlülük soruları ve kültürel çeşitlilik yönetimi daha fazla tartışılmaktadır. Verkuyten ve Martinovic (2006) tarafından yürütülen başka bir çalışmada, Hollanda’da bulunan etnik çoğunluk ve azınlık grup ergenlerin, çok kültürlülüğe yönelik olarak tutumlarını ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. İki çalışmada, çokkültürlülük desteği, içgrup özdeşleşmesi, algılanan yapısal ayrımcılık, dışgrup arkadaşlıkları ve ideolojik

nosyonlar; kommünalizm ve bireysellelikle ilişkili bulunmuştur. Etnik azınlık grubu üyelerinin, çoğunluk grubuna kıyasla çokkültürlülükten daha fazla yana oldukları da ulaşılan bir başka sonuçtur. Dahası, içgrup özdeşleşmesi, algılanan ayrımcılık, dışgrup arkadaşlığı ve ideolojik nosyonlar, bağımsız bir şekilde çok kültürlülükle ilişkili görülmüştür. Ancak, çoğunluk grubundaki yüksek düzeyde etnik özdeşleşme düşük çok kültürlülük kabulüyle ve azınlık gruptaki yüksek düzey etnik özdeşleşme yüksek çok kültürlülük kabulüyle ilgili bulunmuştur. Ayrıca, dışgrup arkadaşlığının sadece çoğunluk grubu üyeleri için çok kültürlülük üzerinde pozitif bir etkisinin olduğu görülmüştür. Algılanan yapısal ayrımcılık ve kommünalizm etkileri, tüm grup üyeleri için pozitif ve benzerdir. Bireyselliğin ise, tüm gruplar için çok kültürlülük üzerinde negatif bir etkisinin olduğu gözlenmiştir.

"Ayrımcılığın Farklı Yüzleri" başlıklı Kanada'da yürütülen başka bir çalışmada; evsizlik/yoksulluk, akıl hastalığı/madde bağımlılığı problemleri olan ve ırk/etnik köken/deri rengi nedeniyle toplum genelinden farklı olan kişilerin, sağlık uygulamalarına ulaşma durumları araştırılmıştır. Katılımcılara son 12 ay içerisinde, sağlık hizmetlerine erişimde; "Doktor ya da bir sağlık çalışanının.....nedeniyle adil olmayanveya saygısız bir davranışını gördünüz." şeklinde boşluğu doldurmaları istenmiştir. Algılanan ayrımcılığın evsizlik/yoksulluk, akıl hastalığı/madde bağımlılığı ve ırk/etnik köken/deri rengi gibi sebeplere dayalı olup olmadığı sorulmuştur. 550 kişinin dahil edildiği çalışmada; sağlık hizmetlerine erişimde algılanan ayrımcılığın % 30.4'ü evsizlik/yoksullukla, % 32.5'i akıl hastalığı/madde bağımlılığı ile ilişkili bulunmuştur. Katılımcıların yalnızca % 15'i ırk/etnik köken/deri rengi nedeniyle ayrımcılık yaşadıklarını bildirmişlerdir (Skosireva ve ark., 2014).

Başka bir çalışmada ise, Finlandiya'da yaşayan göçmenlerin iyi olma hali ile işyerinde algılanan etnik ayrımcılık arasındaki ilişkiye bakılmıştır (Lahti, Liebkind ve Perhoniemi, 2007). Bu çalışma; göçmenlerin sahip olduğu genel sağlık değerlendirmesi ve psikolojik iyi olma hali üzerinde, iş yaşamında algılanan ayrımcılık ve işsizliğin olumsuz etkilerini

açıklarken, iş-spesifik grup düzeyi kontrol inançlarının rolü incelenmiştir. 1783 kişiden oluşan örnekleme; Eski Sovyet Birliği, Rusya ve Estonya'dan gelerek Finlandiya'da yaşayan göçmenler oluşturmaktadır. İş ortamındaki algılanan ayrımcılık ve grup düzeyi kontrol inançları değerlendirilmiştir. Grup düzeyi kontrol inançları, göçmenlerin kendi iş fırsatlarını kontrol etmede yetenekli olduklarını yansıtmıştır. Ortaya çıkan bulgularda; iş-spesifik grup düzeyi kontrol inançları, göçmenler arasındaki genel sağlık değerlendirmesi ve psikolojik iyi olma halini pozitif bir şekilde tahmin ederken, algılanan ayrımcılığı negatif tahmin eder. Algılanan ayrımcılığın bir sonucu olarak, psikolojik semptomoloji ve daha düşük sağlık durumu için belirli bir riske sahip bu göçmenler kişisel olarak işsiz fakat hala bir iş edinmenin göçmenlerin yetenek ve çabasının etkili olduğuna inanmaktaydılar.

Toplum çapında sistematik uzun dönemli ayrımcılığa maruz kalan grupların kronik düşük başarısını belgeleyen, ayrıntılı bir araştırma mevcuttur. Toplumsal güç ilişkileri ile azınlık gruptan öğrencilerin okul deneyimleri arasındaki bağlantı, Ladson-Billings (1995) tarafından, Afrika kökenli Amerikalı öğrenciler bağlamında kısa ve öz bir şekilde ifade edilmiştir. "Afrika kökenli Amerikalı öğrencilerin karşılaştıkları sorun, hem okulda hem de daha geniş toplumda, kendi kültürlerinin sürekli değersizleştirilmesidir." Kültürün bu şekilde sürekli değersizleştirilmesi detaylı belgelenmiş stereotip tehdidi (Steele, 1997) olgusunda resmedilmektedir. Stereotip tehdidi bireylerin, kendilerine toplumsal grupları hakkında olumsuz stereotiplerin öğretildiği bağlamlarda, görev performanslarının gerilemesine karşılık gelir. Dolayısıyla, toplumsal güç ilişkileri ve kimlik müzakereleri ile görev performansı arasında net bir bağlantı bulunmaktadır.

Etnik gruplarda üyelik, pozitif kendilik kavramları için göze çarpan bir şey olup algılanan ayrımcılığa karşı bir koruyucu görevi görür. Etnik özdeşleşme; algılanan ayrımcılık ve kimlik tehdidi durumları altında özel bir önem kazanır. Yapılan bu çalışma, Kazakistan'ın merkezi bölgesi Karapanda şehrinde yaşayan 18 ila 31 yaşları arasında 371 katılımcı ile

gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış bir ölçek temelinde gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar göstermiştir ki; Kazakistan'daki Rusya ve diğer azınlıklar, çoğunluktan farklılaşan ayrımcılık algılarına sahiplerdir. Ayrıca; azınlıkların ve çoğunluğun algılarının, kısmen onların asimetrik ilişkileri tarafından belirlendiği görülmüştür. Etnik kimlik özellikle kimlik tehdidi deneyimleyen azınlıklar için dikkate değerdir. Entegrasyon arayışında olan bu zorlayıcı ulusal politikalarının bir sonucu olduğu çıkarımına varılabilir (Jumageldinov, 2014).

Genel halkın suç korkusu üzerine çok sayıda araştırma olmasına rağmen, göçmenler arasındaki suç korkusu çok az çalışılmıştır. Çinli göçmenler arasındaki suç korkusunun konu alındığı bir çalışmada, Metro-Detroit'de yaşayan 148 Çinli göçmen ile, algıladıkları suç korkusu üzerine görüşmeler yapılmıştır. Yoğun korkunun, göçmenlerin yaşam stilleri, kültürlenme süreçleri ve kanun uygulamalarına verdikleri tepkiler üzerinde olumsuz sonuçları olabileceği tezinden hareket eden çalışmada, Çinli göçmenlerin suç korkusu üzerinde genel ve spesifik birtakım faktörlerin etkili olduğu görülmüştür. Sonuçlar göstermiştir ki; viktimizasyon riskini daha yüksek algılayan, kendi yaşadıkları şehirde suç problemlerini daha güçlü algılayan ve daha düşük İngilizce seviyesine sahip olan göçmenlerin, daha yüksek suç korkusuna sahip olma eğilimleri oldukları görülmüştür (Wu ve Wen, 2014).

Avrupa Birliği bazı temel alanlarda ayrımcılığı yasaklamıştır. Bunlardan biri 2000 tarihli AB Temel Haklar Şartının 21. Maddesidir. Hukuken bir bağlayıcılığı olmamasına rağmen madde “cinsiyet, ırk, renk, etnik ve sosyal köken, genetik özellikler, dil, din ya da inanç, siyasi ya da herhangi bir başka görüş, bir ulusal azınlığın üyesi olma mülkiyet, doğum, özürllülük, yaş ya da cinsel yönelim gibi temellere dayanan her türlü ayrımcılık yasaktır.” şeklindedir. Bunun dışında farklı alanlara yönelik birtakım yönergeler de bulunmaktadır.

1980'li yıllardan itibaren, Avrupa çapında ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele edilmesinin bir gereklilik olarak kabul edilmesinin, hem küresel hem de AB bazında birçok nedeni vardır. Sosyal, siyasi, ekonomik, hukuki ya da kurumsal sorunlara

dayanan ırkçılık ve yabancı düşmanlığının temelini, küreselleşmenin etkisiyle dünyanın az gelişmiş bölgelerinden Avrupa ülkelerine yönelen düzensiz ve kontrolsüz göçler oluşturmaktadır (Yılmaz, 2008). Bir taraftan temel hak ve özgürlüklerin savunuculuğunu yapan AB, 11 Eylül saldırıları sonrasında ırkçı olaylardaki ciddi yükseliş sebebiyle köşeye sıkışmıştır. O dönemlerde Danimarka'da % 314.3, Fransa'da % 210.6, İrlanda'da % 138.1 ve Slovakya'da % 172.5 gibi oranlarda ırkçı şiddet olaylarında ciddi bir patlama görülmüştür (AB Temel Haklar Ajansı, 2007).

European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia Center tarafından 2002 tarihli "Göçmenler, Azınlıklar ve Almanya'da istihdam" konulu raporda; doğu ve batı Almanya ile kuzey ve güney Almanya arasında istihdam konusunda büyük farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Doğu Almanya'da 2002'de işsizlik oranı % 20 iken Batı Almanya'da % 9'un altındadır. Tablo bölgeler arasında da ciddi farklılıklar olduğunu göstermiştir. Berlin'in kuzey bölgesi olan Neubrandenburg'da işsizlik oranı % 25 veya batı Almanya'daki Gelsenkirchen'da % 15 iken, Bavyera Freising'de % 4 ten azdır. Belirli grupların üyelerinin işsizlikten daha çok etkilendikleri görülmüştür; yabancılar Almanlardan iki kat daha fazla işsizlik yaşamaktadırlar, Türkler için bu oran % 21, Ruslar için (aile üyeleri etnik olarak Alman kökenli olanlar) ve Yahudi göçmenler için % 50 civarındadır. Kalifiye olmayanlar kalifiye olanlardan daha fazla etkilenmektedirler. Kalifiye olmayan kişilerin işsizlik oranı batı Almanya'da % 20, doğu Almanya'da % 50 olarak bulunmuştur. Kalifiye insanlar için ise bu oran batıda % 3, doğuda % 5 olarak gözlenmiştir.

Birtakım çalışmalarda göçmen kökenli olan insanlara işyerinde diğerleri tarafından kişisel ayrımcılık deneyimleri sorulmuştur. Öznel olarak, algılanan ayrımcılık göçmenlerin ve onların çocuklarının entegrasyonunu etkilemektedir. Eğer ev sahibi toplum kapalı ve önyargılı

olarak algılanırsa, bu sosyal, kültürel ve özdeşimsel süreçler için negatif sonuçlar ile etnik bağların artmasına yol açabilmektedir (Heckmann, Lederer ve Worbs, 2001).

Effectiveness of National Integration Strategies towards Second Generation Migrant Youth in a Comparative European Perspective (EFFNATIS) araştırmasında; 2. Kuşak genç Türkler ve Yugoslavlardan oluşan katılımcılara yaşamlarının farklı alanlarında kişisel olarak ayrımcılık deneyimleyip deneyimlemedikleri sorulmuştur; örneğin bir stajyerlik veya iş bulmaya çalışırken ve bir işin içindeyken.

Sonuçlara bakıldığında; bir staj yeri ya da iş bulmaya çalışırken toplam 254 Türk'ten 68'i (%26.8) evet olarak, 186'sı (%73.2) hayır olarak cevaplandırmıştır. Toplam 257 Yugoslav'dan ise 37'si (% 14.4) evet, 220'si (%85.6) hayır olarak cevap vermiştir.

İşyerinde bir grup tarafından ayrımcılığa uğradığını bildirenlerin oranına bakıldığında ise; 242 Türk'ten 36'sı (%14.9) evet, 206'sı (%85.1) hayır olarak cevap vermiştir. Toplam 252 Yugoslav'ın ise 30 u (%11.9) evet, 222 si (%88.1) hayır olarak cevaplandırmıştır.

Ayrımcılık deneyimleyen insanlarda aşağıdaki sebepler dikkate değerdir:

Stajyerlik/iş başvurularıyla ilgili olarak tüm katılımcılar yabancı statüleri, isimleri, kıyafetleri (başörtü, türban) sebebiyle ve yerliler daha az nitelikli olsa dahi yerli başvuranlar için muamele önceliği nedeniyle reddedilme bildirmektedirler. İşyerinde bu 2. Kuşak göçmenler; ortak çalışanlar, işverenler ve müşteriler tarafından sözlü tacizler, işyerinde adil olmayan iş bölümü (temizlik ve diğer basit görevlerin onlara daha çok verilmesi) ve kariyer desteklerinin olmamasından muzdariptirler.

Bir başka çalışma, temsili çalışma olarak geçen Almanya Federal İş ve Sosyal İşler Bakanlığı tarafından, Almanya Federal Cumhuriyeti'nde yabancı çalışanlar ve onların aileleri üzerinde gerçekleştirilmiştir; Türk, eski Yugoslav, İtalyan ve Yunan çalışanlar ve onların ailelerine ayrımcılıkla ilgili tecrübeleri sorulmuştur. Son 12 aybaz alınarak gerçekleştirilen görüşmelerde; uluslara göre algılanan ayrımcılık şu şekildedir:

Türklerde 1003 kişiden % 10.1'i işveren tarafından kendisine iş verilmediğini, % 5.9'u promosyon veya teşvikler için iş arkadaşlarının tercih edildiğini beyan etmiştir.

1005 eski Yugoslav'dan ise % 9.1'i kendisine iş verilmediğini, % 3.5'i iş arkadaşlarının promosyon için tercih edildiğini bildirmiştir.

1005 İtalyan'dan % 5.5'i kendisine iş verilmediğini, % 3.1'i promosyon için diğerlerinin tercih edildiğini söylemiştir.

1003 Yunan'dan % 6.5'i kendisine iş verilmediğini, % 0.8'i promosyon için diğerlerinin tercih edildiğini bildirmiştir.

Bu çalışmadan çıkan sonuçlarda Türk kökenli göçmenlerin hem iş arama sürecinde hem de çalıştıkları iş yerlerinde farklı göçmen kökenlilerden daha fazla ayrımcılık deneyimledikleri anlaşılmaktadır (Federal Ministry for Employment and Social Order, 2002).

Avrupa birliği temel haklar ajansı tarafından 27 AB ülkesinde, 23.500 göçmen/etnik azınlık üyesinin ve 5000 çoğunluk grubu üyesinin katıldığı 2008'de yapılmış bir yüz yüze anket çalışmasında (FRA, 2009), katılımcılara ayrımcılık ve suç mağduriyetleri ile ilgili olarak birtakım sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların 5 suç tipi kapsamında mağduriyet deneyimleri araştırılmıştır: bir ulaşım aracına yönelik/aracından hırsızlık, soygunculuk/soygunculuk girişimi, şiddet/tehdit içermeyen kişisel malların hırsızlığı, saldırı/tehdit, ciddi taciz.

-Tüm gruplarda ortalama kriminal mağduriyet oranı % 24 bulunmuştur, diğer bir deyişle azınlık gruplarından her 4 kişiden biri son 12 ayda bir suç mağduru olduğunu belirtmiştir.

-Tüm suç tiplerinde sahra altı Afrika kökenliler % 33 ve Romanlar % 32 ile en yüksek mağduriyet oranları gözlenmiştir.

-Daha çok göze çarpıp görülebilen azınlık grubu üyeleri, çoğunluk popülasyondan veya diğer azınlık gruplarından daha yüksek mağduriyet oranları bildirmişlerdir; Roman veya sahra altı Afrikalılar gibi.

-Suç türleri azınlık grupları içinde oldukça farklılaşmaktadır.

-Romanların % 10'u, sahra altı Afrikalılar'ın % 9'u ve kuzey Afrikalılar'ın % 9'u, son 12 içinde saldırı veya tehdide uğramış, bu olayların % 57 ile 74 arası polise bildirilmemiştir. Fakat farklı gruplardan % 60 ile 75 arası oranı bu olayları ciddi olarak yorumlamaktadır.

-Yaklaşık her 5 Roman ve sahra altı Afrikalı ciddi tacizden yakınmıştır (son 12 ayda % 18). % 50 ile 61'i bu olayı ciddi olarak görmesine rağmen, % 75 ile 90'ı arası bunu polise bildirmemiştir.

-Ortalama olarak Romanların % 18'i ve sahra altı Afrikalılarının % 18'i en az 1 kez birebir kişisel suç deneyimlediğini bildirmiştir (bunlar saldırı/tehdit veya ciddi taciz) ve bunların ırkçı motivasyonlarla olduğunu düşünmektedirler. Aksi olarak, diğer grupların % 10'undan daha azı ırkçı motivasyonla işlenmiş bir suç mağduru olmuştur.

- 4'te 1'inden fazlası izleyen gruplarda ırkçı motivasyon ile kişisel bir suç mağduru olmuştur: Çek Cumhuriyeti'ndeki Romanlar, Finlandiya'daki Somalililer, Danimarka'daki Somalililer, Malta'daki Afrikalılar, Yunanistan'daki Romanlar, Polonya'daki Romanlar ve İrlanda'daki Sahra Altı Afrikalıları.

-Saldırı/tehdit olaylarının tümü, sağ-kanat aşırı gruplar tarafından işlenmemiştir. Sadece Türk mağdurların % 13'ü ile Roman mağdurların % 12'si saldırganları bu grupların üyeleri olarak bildirmişlerdir.

-12 aylık suç mağduru (5 suç tipinin ortalaması) yaygınlık oranlarına bakıldığında, Sahra Altı Afrikalılar % 33 ile ilk sırada, Romanlar % 32 ile 2., Kuzey Afrikalılar % 26 ile 3.,

Merkez/Doğu Avrupalılar % 24 ile 4., Türkler % 21 ile 5. sıradadır. Onları Ruslar % 17 ve Eski Yugoslavlar % 14 oranlarıyla takip etmektedir.

-Ortalama mağduriyet oranı ise % 24 olup Sahra Altı Afrikalılar ve Romanlar ortalamasının üstündedir.

-Türkler en çok sırasıyla Danimarka'da % 35, Hollanda'da % 33, Almanya'da % 23, Belçika'da % 16, Avusturya'da % 12 ve Bulgaristan'da % 7 oranlarında bir suç mağduriyeti bildirmişlerdir.

-Son 12 ay baz alınarak yapılan değerlendirmelerde, 9 spesifik alanda Türklerin ayrımcılık deneyimlerine bakıldığında; Belçika'da % 20, Bulgaristan'da % 8, Danimarka'da % 42, Almanya ve Hollanda'da % 30 ve Avusturya'da % 9 olmak üzere toplamda % 23'lük bir oran ortaya çıkmıştır.

-Yine son 12 ayda 5 farklı suç tipinde herhangi bir suç mağduru olma oranlarına bakıldığında ise; oranlar Belçika'da % 16, Bulgaristan'da % 7, Danimarka'da % 35, Almanya'da % 23, Hollanda'da % 33 ve Avusturya'da % 12 olmak üzere toplamda %21'lik bir kesimin suç mağduru olduğu görülmektedir.

-Spesifik suçların mağdurları olarak azınlık gruplarına bakıldığında; hırsızlık, saldırı/tehdit ile ciddi taciz suç tiplerinde;

-Hırsızlık suçu mağduriyet yaygınlığında, Romanlar % 10 ile ilk sırada olurken; Türkler, Kuzey Afrikalılar, Ruslar ve Merkez/Doğu Avrupalılar % 4 oranında bir mağduriyet bildirmişlerdir.

-Saldırı/tehdit suçu mağduriyetine bakıldığında ise, Romanlar % 10, Sahra Altı Afrikalılar % 9, Kuzey Afrikalılar % 9, Merkez/Doğu Avrupalılar % 4, Ruslar % 4 ve Türkler % 3 oranında bir mağduriyet bildirmiştir.

-Ciddi taciz mağduriyetinde de, Sahra Altı Afrikalılar % 18, Romanlar % 18 ve Türkler % 10'luk bir mağduriyet beyan etmişlerdir.

-Kişisel suçlarda, ırkçı motivasyon algıladığını söyleyenlerde; Romanlar % 18, Sahra Altı Afrikalılar % 18, Kuzey Afrikalılar % 9, Türkler % 8, Merkez/Doğu Avrupalılar % 7, Ruslar % 5, eski Yugoslavlar % 3'tür.

-Halihazırda 4 Avrupa Birliği ülkesi nefret suçlarıyla ilgili kapsamlı veri toplamada iyi mekanizmalar kullanmaktadır; önyargı motivasyonları, suç tipleri ve olayların karakteristiklerinin kaydedilip verilerinin yayımlandığı ülkeler Finlandiya, Hollanda, İsveç ve Birleşik Krallıktır.

-10 AB ülkesi ise veri toplamada iyi mekanizmalar kullanırlar; önyargı motivasyonları kaydedilir ve genellikle veriler basılır: Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Fransa, Almanya, Litvanya, Polonya, Slovakya ve İspanya.

-13 AB ülkesi ile veri toplamada sınırlı mekanizmalar kullanmaktadırlar, bazı olaylar ve sınırlı önyargı motivasyonları kaydedilir ve bu veriler sık sık basılmaz; Bulgaristan, Kıbrıs, Estonya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Malta, Portekiz, Romanya, Slovenya ve Letonya.

-27 AB ülkesinde resmi veriler bağlamında ırkçı/yabancı düşmanı suçlar 25 ülke, anti-semitik suçlar 12 ülke, cinsel yönelim motivasyonlu suçlar 8, aşırı uç suçlar 7, dini motivasyonlu suçlar 6 ve islamofobik veya anti-müslim suçlar 6 ülke tarafından kaydedilmektedir. 4 üye ülke ise bir kişinin cinsel kimliği, Roman kimliği veya engellilik durumuna dayalı suçların da her birini kayıt etmektedir.

Özellikle Avrupa birliği ülkelerinde yaşayan Müslümanların ayrımcılık ve İslam düşmanlığı algılarına yönelik olarak, European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia(EUMC, 2006) tarafından "Avrupa Birliğinde Müslümanlar: Ayrımcılık ve İslamofobi" konulu bir rapor hazırlanmıştır. Bu rapor ayrıntılı olarak, Avrupa Birliği ülkelerinde yaşayan Müslümanlara yönelik ayrımcılığın ve islamofobi olaylarının kapsamı ve niteliği hakkında bilgi vermektedir. Şöyle bir gerçekliğin de göz önünde bulundurulması

gerekmektedir; bu tür olaylar olduğundan eksik bildirilmekte ve dolayısıyla eksik belgelendirilmektedir. Bu rapor aynı zamanda üye ülkelerdeki uygulama örneklerini sunarken, ayrımcılığı engellemeye yönelik birtakım görüş ve önerilerde de bulunmaktadır.

Raporun en temel sonuçlarından birisi, pek çok Avrupalı müslümanın, iş, eğitim ve barınma alanlarında, etnik kimlik ve dinsel yaklaşımları göz ardı edilip ayrımcılığa uğradıklarıdır. Müslümanlara yönelik ayrımcılık ve islamofobik tutumlar daha geniş kapsamda ele alınarak, göçmenlere ve azınlıklara yönelik yabancılaşma ve ırkçılık bağlamında değerlendirilmelidir. Avrupalı Müslümanların dinsel sözlü tehdit ve tahriklerden fiziksel saldırılara kadar değişen çok çeşitli olaylara maruz kaldıkları görülmüştür. Eğitim alanında ortalamanın altında olan Avrupalı Müslümanlar, işsizlik oranlarında ise ortalamanın üzerinde bir tablo sergilemektedirler. Düşük vasıflı ve düşük ücretli işlerde yüksek oranda temsil edilmekte ve ortalamanın altında barınma koşullarında yaşayıp nüfuslarıyla orantısız bir yoğunlukta barınmaktadırlar. Özellikle genç Avrupalı Müslümanlar sosyal hayatta birtakım engellemelerle karşılaşarak sosyal dışlanma yaşamaktadırlar.

Çalışma hayatında da Avrupalı Müslümanlar bazı ülkelerde, normal nüfusa oranla hem erkekler hem de kadınlarda işsizlik oranları daha yüksektir. Örneğin İrlanda'da % 4 olan ulusal işsizlik oranı, Müslümanlar arasında % 11 civarında tespit edilmiştir. Benzer şekilde BBC tarafından 2004 yılında yapılan bir deneyde, İngiliz, Afrikalı ve Müslüman isimleri karşılaştıran isimlere sahip 6 sahte aday 50 farklı şirkete iş başvurusunda bulunmuştur. Deney sonucunda, İngiliz isimlerine sahip olan iş görüşmesine davet edilme oranı % 25 olurken, Afrikalı isimli deneklerin çağrılma oranı % 13 ve Müslüman isimlere sahip olanların davet edilme oranı % 9 olmuştur.

Göçmen nüfusun önemli kısmını Müslümanların oluşturduğu Almanya, Danimarka ve Fransa gibi bazı Avrupa birliği ülkelerinde hem normal nüfusa hem de diğer göçmen gruplara

kıyasla eğitimlerini tamamlama oranının düşük olduğu ve düşük vasıflar elde ettikleri görülmektedir.

Avrupa birliği ülkelerinde demografik istatistikler temelinde tahmini olarak 13 milyon müslümanın yaşadığı ve bunun da toplam nüfusun % 3,5'ine tekabül ettiği kabul edilmektedir. AB'nin ikinci büyük dini grubunu temsil eden Müslümanlar çok farklı etnik kökenlere, dilsel, dinsel, kültürel ve politik geleneklere sahiptirler. Müslüman gruplarını yoğunluklu olarak Türkiye, Kuzey Afrika, Orta Doğu, Pakistan, Bangladeş ve eski Yugoslavya'dan gelen insanlar oluşturmaktadır.

Sosyal Kimlik Teorisi algılanan ayrımcılığın, sosyal kimliği ve bireylerin benlik algısını olumsuz yönde etkilediğini savunmaktadır. Ayrımcılığı objektif olarak belirlemek oldukça güçtür; çünkü ayrımcılığın bildirimi çoğunlukla subjektif değerlendirmeler üzerine kurulur (Major ve Sawyer, 2009). Genellikle, azınlık veya düşük konumda olan grup üyelerini hedef alan ayrımcılık, grup üyelerini dışlamaya, haklarını kullanmalarını ve toplumdaki konumlarını iyileştirmeyi engellemeye yönelik davranışlardır. İnsanların yaş, cinsiyet, dini/etnik köken veya cinsel yönelimleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldıkları en belirgin alanlardır. Bununla birlikte, gruplar arası çatışma ortamında veya tehdit algısının yüksek olduğu durumlarda da ayrımcılık daha çok görülmektedir (Hortaçsu, 2007). İç grup kimliği, ayrımcılık algısında önemli bir rol oynar. Bunun yanında, grup statüsü gibi diğer sosyal faktörlerin, grupların algılanan ayrımcılığında etkisi olabilmektedir. Algılanan ayrımcılık, insanların deneyimlediği ayrımcı eylem ve olayların sıklığıdır. Ayrımcılık algısının azınlık grubu üyeleri için öznel bir deneyim olduğu açıktır; çünkü ayrımcılık çoğunlukla muğlak bir şekilde gerçekleştiği için tam olarak kanıtlanması oldukça güçtür (Major ve Sawyer, 2009).

Lazarus ve Folkman'ın (1984) çalışmaları temelindeki mevcut yaklaşım, önyargı ve ayrımcılığın azınlık grup üyelerinin yaşamlarındaki temel stresörler olarak kavramsallaştırmaktadır. Ayrımcılığın objektif olarak belirlenmesinin zorluğundan dolayı,

dikkatler ayrımcılık algısındaki bireysel farklılıklara yönelmiş durumdadır. Cassidy ve arkadaşlarının (2005) yürüttükleri bir çalışmada; algılanan ayrımcığın tahmininde psikolojik değişkenlerin rolünü araştırmışlardır. Glasgow-Scotland'da yaşayan ve şehrin en büyük üç etnik azınlık grubunu oluşturan 27 Çinli, 39 Hintli ve 88 Pakistanlıdan oluşan 14-21 yaş arası toplam 154 kişilik örneklem grubuyla çalışılmıştır. Yapılan çoklu regresyon analizleri algılanan ayrımcılığa yol açan üç faktörü ortaya koymuştur. Cinsiyetin algılanan ayrımcılıkta direkt bir etkisi olduğu; erkek göçmenlerin kadınlardan daha yüksek düzeyde ayrımcılık algıladıkları gözlenmiştir. Depresyon, düşük özsaygı ve onaylanma ihtiyacının yüksek ayrımcılık algısıyla ilgili olduğu bilinen anksiyeteyi yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak ise, düşük ayrımcılık algısını yordayan kişisel kolektif özsaygı ile toplumsal kolektif özsaygı arasındaki ilişki olduğu bulunmuştur. Sonuçlar, etnik ayrımcılık algısında kişisel ve kolektif psikolojik değişkenlerin önemini bir kez daha vurgulamıştır. Algılanan ayrımcılıkla anksiyete arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu bulunurken kolektif özsaygı arasında ters orantılı bir ilişki gözlenmiştir.

Kampmeier ve Simon (2001), yaptıkları çalışmalarda farklılığın azınlık gruplarında özdeşleşmeye yol açtığını, çoğunluk gruplarında ise özdeşleşmeyle ilişkili olmadığını göstermiştir. Bu sonuç, farklı olma gereksinimi yüksek olan kişilerin, azınlık kimliklerini daha çok benimseyeceği şeklinde yorumlanabilir. Bunun tersi de ihtimal dahilindedir, şöyle ki; kişiler azınlık muamelesini çok fazla gördüklerinden zaman içinde farklı olmanın önemini ve değerini içselleştirirler.

Jibeen ve Khalid (2010) tarafından Kanada/Toronto'da 214 Pakistanlı göçmenle yürütülen çok boyutlu başka bir çalışmada ise, 24 madde ve 5 faktör üzerinden geliştirilen Çok Boyutlu Kültürleşme Stres Ölçeği, Genel Sağlık Anketi ve Psikolojik İyi Olma Anketi kullanılmıştır. Ayrımcılık, etnik kimlik tehdidi, mesleki ve ekonomik mobilite için fırsat yoksunluğu, evsizlik ve dil engeli faktörleri üzerinde geliştirilen Çok Boyutlu Kültürleşme

Stres Ölçeğinde, açıklamalı faktör analizi yoluyla verilere ulaşılmıştır. Ölçek faktörleri arasında yüksek düzeyde korelasyonun olduğu görülmüştür. Ortaya çıkan belki de en önemli sonuçlardan biri faktörlerden “etnik kimliğe yönelik tehdit”in en önemli kültürleşme stresörü olarak algılanmasıdır. Diğer bir deyişle, göçmenler kendi etnik kimliklerine karşı ne kadar fazla önyargı ve olumsuz tepkiyle karşılaşılırsa, kültürleşme sürecinde o kadar çok sıkıntı yaşamaktadırlar. Bunun yanında ayrımcılık faktörü de kültürleşme sürecinde göçmenler açısından ciddi sıkıntılara yol açan bir stresör olarak çalışmadaki yerini almıştır. Sıralanan beş faktörden stresör olarak en az belirtileni ise “dil engeli” faktörü olmuştur.

Ayrımcılık veya ayrımcılık algısı, travmatik ve stresli bir yaşam olayı olup önemli sağlık problemleriyle sonuçlanabilen bir durumdur. Algılanan ayrımcılığın, meme kanseri insidansını, hipertansiyonu, solunum hastalıklarını, kardiyovasküler problemleri, ülserleri, kronik baş ağrısını, ağrıyı, yüksek kan basıncını ve bilişsel bozulmaları arttırdığı, vücut kitle endeksi ve obezite ile negatif psikolojik semptomları ve zayıf sağlık durumlarını etkilediği yapılan çalışmalarda gösterilmektedir. Konuyla ilgili Kanada'da yürütülen bir çalışmada, erkek ve kadın göçmenlerin algıladıkları sağlık durumları üzerinde; engellilik, yaş, cinsel yönelim, cinsiyet, din, dil, etnisite ve ırk temelinde yaşadıkları ayrımcılığın önemi vurgulanmıştır. Kanada Genel Sosyal Anketindeki verilerden yola çıkılarak yapılan çalışmada; göçmenlerin göçmen olmayanlara kıyasla daha çok ayrımcılık bildirdikleri ve kadın göçmenlerin erkek göçmenlere kıyasla daha fazla ayrımcılık bildirmeye meyilli oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca, algılanan ayrımcılığın tüm tipleri, tüm gruplar için algılanan sağlık durumlarıyla ilişkili bulunmuş olup algılanan sağlıksızlık üzerinde ayrımcılığın etkisi, erkeklerden ziyade kadın göçmenler üzerinde daha güçlüdür. Ayrımcılığın tüm tipleri için, kadın göçmenler erkek göçmenlere göre ayrımcılık nedeniyle 1.1 ila 2.5 kat daha fazla sağlık problemi yaşadıklarını bildirmişlerdir (Nakhaie ve Wijesingha, 2014).

Kanada'da müslümanlara yönelik ayrımcılık algılarını araştıran başka bir çalışmada, dindarlık, etnik kimlik ve cinsiyetin algılanan ayrımcılık ile ilişkisine bakılmıştır. Çalışmaya katılan Kanadalı müslümanlar, yaşamlarıyla ilgili genel bir tatmin bildirirler de, ideal olandan daha düşük olduğunu gösteren kanıtlar mevcuttur. Yaşları 18 ila 29 arasında değişen ve kendini müslüman olarak tanımlayan 77 öğrenciyle çalışılmıştır. Baştanbaşa tüm katılımcılar, algılanan ayrımcılığın mutedil derecelerini bildirmişlerdir. Dindarlık ile algılanan ayrımcılık arasında pozitif bir ilişki bulunmakla beraber etnik kimlik ile ayrımcılık algıları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca, müslüman kadınlar müslüman erkeklerden daha fazla ayrımcılık algıladıklarını da bildirmişlerdir (Litchmore ve Safdar, 2015).

Ekonomik kriz senaryoları ve yükselen işsizlik, göçün hiç bir zaman lehine olmamıştır. Ancak, sertleştirilen göç politikaları, ekonomik büyümenin bağlamını ve işsizlik oranlarındaki düşüşü yükseltebilir. İspanya'daki göç politikası ve yabancı düşmanlığının değişen örüntüsünü ortaya koymaya çalışan bir çalışmada, 1993-2012 yılları arasındaki kamu oyu yoklamaları ve Eurobarometre verileri baz alınmıştır. Grup çatışma teorisiyle uyumlu olarak, ekonomik resesyonun, bir ekonomik tehdit olarak göçün ve yabancı düşmanlığındaki yükselişi vurgulamaktadır. Öte yandan, ekonomik parametreler, tek başlarına göçmenlerin kabul edilip edilmeyeceğini belirlemez. Kamuoyu verilerinin boylamsal izlemeleri, ekonomik tehdit duygusu (grup çatışma teorisi) ve kültürel tehdit duygusunu (sosyal kimlik teorisi) desteklemekte olup, göçmenlerin algılanan varlığına bağlı olduğunu göstermektedir (D'Ancona, 2015).

Algılanan ayrımcılık ve kültürlenme arasındaki ilişki sık sık çalışılmıştır. Van den Berg ve Evers (2006), Türk ve Morokkon kökenli Hollandalı bireylerin % 50'den fazlasının geçen yıl en az bir kez ayrımcılık yaşadıklarını bulmuşlardır. Hollanda'da yaşayan 232 İranlı mülteciyle yürütülen bir çalışmada, algılanan ayrımcılık, göçmenlerin algılanan kabulü, kültürlenme yönelimleri ve kültürlenme sonuçları (psikolojik ve sosyokültürel uyum)

arasındaki ilişkiler incelenmiştir. İlişkili öncül değişkenler olarak algılanan kabul ve algılanan ayrımcılık; müdahil koşullar olarak kültürlenme yönelimleri ve sonuç değişkenleri olarak psikolojik ve sosyokültürel uyumun ölçümleri, yol model için iyi bir uyum bulunmuştur. Algılanan ayrımcılık modelde en göze çarpan değişkendir ve tüm sonuç ölçümleri ile önemli bağlantıları göstermiştir. Kültürlenme yönelimleri öncül değişkenler ve sonuçlar arasındaki ilişkilere aracılık etmiştir. Cinsiyet farklılıkları ulaşılan bir başka sonuç olup kadınlar daha az ayrımcılık ve çok daha az negatif kültürlenme sonuçları bildirmişlerdir. İranlı mültecilerin yüksek düzey sosyokültürel uyumuna rağmen, algılanan ayrımcılığın kültürlenme sürecinde temel bir rol oynadığı gözlenmiştir.

Göçmen gençlerle yürütülen başka bir çalışma, kültürlenme süreçlerine yönelimlerinde bir çeşitlilik olduğunu göstermektedir. Bu farklı yollar (kültürlenme stratejileri); asimilasyon, entegrasyon, marjinalizasyon ve ayrılma şeklinde tariflenir. Bulguların en önemlilerinden biri; uyum sağlamada kullanılan bu varyasyonların, çoğunlukla gençlerin kullandığı kültürlenme stratejileriyle ilgili olduğudur. Genellikle, kendilerini ulusal toplumun kültürel mirasını benimseyen kimselerin, en pozitif psikolojik iyi olma haline sahip oldukları ve okul ile toplumda en iyi uyumu gösterdikleri görülmüş, tersine kendini her bir kültüre minimal düzeyde ait hisseden kimselerin en az uyuma sahip oldukları ve öncelikli olarak bir ya da diğer kültüre oriente olurken bunların arasında (asimilasyon ve ayrılma) başarısız olduklarını göstermektedir. Bu çalışma, göç ve kültürleşmeye karşı farklı yaklaşımları ve uygulamaları olan iki farklı toplumda –Kanada ve Fransa- örneklemelerin karşılaştırılması yoluyla yürütülmüştür. Kültürel devamlılık ve sosyal iletişimin iki temel boyutu yanında, kültürlenme tutumları, kimlik ve davranışlar ölçülmüştür ve sonrasında çapraz tablolama yapılarak 4 kültürlenme yönelimi oluşturulmuştur. Tüm toplumlarda, olağan örüntü tekrarlanmaktadır: asimilasyon ve ayrılmayı seçip başarısız olan marjinalleşen kişilere kıyasla, entegrasyonu tercih eden gençler, daha yüksek benlik saygısı skorlarına sahiptir. Bu

örüntü Kanada'da Fransa'dan daha güçlüdür, bu gençlerin iki toplumda karşılaştığı farklılaşan sosyal bağlam olarak yorumlanabilir, özellikle ulusal politikalar ve gençlerin ayrımcılık deneyimleri her iki ülkede farklılaşmaktadır (Berry ve Sabatier, 2010).

Ayrımcılığın, bilişsel kategorizasyonların kaçınılmaz bir sonucu olduğunu savunan Tajfel (1981; akt., Hortaçsu, 2007), SKT'de birtakım farklı önermeler de öne sürmüştür. Tajfel'e göre, grupların birbirine fazla benzemesi grup belirginliğini ve sınırlarını tehdit edeceğinden ayrımcılığın artmasına yol açacaktır. Öte yandan, gruplar arasındaki benzerliğin iyice azaldığı durumlarda algılanan ayrımcılığın artmaya başlayacağı ileri sürülmektedir.

Strabac ve Listhaug'ın (2008) 1999-2000 yıllarında yapılan Avrupa Değerler Çalışmasından yola çıkarak, 30 Avrupa ülkesinden toplanan veriler üzerinden yürüttükleri çok boyutlu bir analiz çalışması mevcuttur. Kırk bin kişiye yakın katılımcının bulunduğu ve Avrupa genelindeki Müslüman karşıtı önyargıyı araştıran bu çalışmada, Müslüman göçmenler ile diğer göçmen gruplara yönelik önyargı düzeyleri ele alınmıştır. Temel araştırma soruları ise, Müslümanlara yönelik önyargı düzeyinin AB dışından gelen diğer göçmen gruplardan ne kadar farklı olduğu ve Müslümanlara yönelik önyargının, bireysel düzeyde öngörülen etkilerinin diğer karşılaştırma gruplarıyla arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığı biçimindedir. Sonuçlar, Müslüman grupların, Müslümanlığın etnik kimliğin önemli işareti olarak algılandığı durumlarda daha fazla önyargı ile karşılaştığını göstermektedir. On yedi Batı Avrupa ülkesinin on üçünde ve on üç Doğu Avrupa ülkesinin sekizinde, Müslüman karşıtı önyargının diğer göçmen gruplardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Toplam 21 ülkede bu sonuç çok belirginken, sadece Çek Cumhuriyeti'nde diğer göçmen gruplara yönelik olan önyargının Müslüman gruplara kıyasla daha yüksek olduğu biçiminde farklı bir sonuç elde edilmiştir. Tüm bulgular göz önüne alındığında, özellikle Doğu Avrupa ülkelerinde hem Müslümanlara hem de diğer göçmen gruplara yönelik önyargının oldukça yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Araştırmacılar bu sonucu Doğu Avrupa ülkelerinin

geçmişte komünist rejimle yönetilmelerinden kaynaklanan ve içinde hoşgörüyü barındırmayan bir kültürel mirasa sahip olmalarına bağlamaktadırlar. Buna ek olarak, Doğu Avrupa ülkelerindeki zayıf ekonominin önyargıyı arttırıcı bir faktör olabileceği de düşünülmektedir.

Verkuyten'in önceki savlarıyla tutarlı biçimde, konunun sadece ayrışan kimlikler bazında ele alınmasının yeterli olmadığına işaret eden bazı bulgular bulunmaktadır. Türk göçmen ergenlerin örneklem olarak seçildiği, Hollanda ve İsveç'te karşılaştırmalı olarak yürütülen başka bir çalışmada, göçmen ergenler arasındaki etnik kimlik algısı, 1. dil ya da 2. dil tercihleri ile psikolojik ve sosyokültürel adaptasyonları arasındaki ilişkiler incelenmiştir (Vedder ve Virta, 2005). Uluslararası Karşılaştırmalı Etnokültürel Gençlik Araştırması'nın bir parçası olarak yürütülen bu çalışmada Hollanda'dan 158, İsveç'ten de 237 göçmenden veri toplanmıştır. Bulgular, her iki ülke örnekleminin de etnik dil (anadil) üzerindeki yetkinliğin oldukça yüksek olduğunu, ancak bunun yalnızca İsveç'teki etnik kimlik algısı üzerinde bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Öte yandan, her iki ülkedeki göçmenlerin sahip olduğu etnik dil yeterliliği psikolojik uyum düzeylerine anlamlı bir katkı sağlamazken, iki ülkedeki kız ergenlerin sosyokültürel uyum düzeylerini anlamlı ölçüde arttırdığı gözlenmiştir. Hollanda'daki ergenlerin günlük hayatlarında ülke dilini kullanmayı tercih etmeleri biçimindeki bulgular, bu göçmen grubunun asimilasyon veya entegrasyon gibi uyuşmacı stratejilere daha yakın olduğu biçiminde yorumlanmaktadır. Bu sonuçlar, etnik kimliğin tek başına belirleyici olmadığını, göçmenlerin kendilerini tanımlama tarzlarının ve ana kültüre eklemlenme hedeflerinin de göz önüne alınması gerektiğine işaret etmektedir.

2.8. Kimlik

Almanya'nın, ABD'den sonra en çok göç alan 2. ülke olması dolayısıyla bir göç ülkesi olduğu gerçeği artık herkesçe kabul edilmektedir. Bu yoğun göç akımına rağmen, Alman hükümetinin göç ve entegrasyon politikası ise hala önyargı ve engellemeler ile doludur. Ülkede yaşayan tüm insanları kabul etme, herkese eşit davranma ve ortak katılımı sağlama yeterli düzeyde değildir.

Göçmenler, kendi ülkelerinden başka bir ülkeye gittiklerinde, kendi kültürlerinden farklı, egemen ve belirleyici bir kültürle yüz yüze gelmektedirler. Bu karşılaşma, göçmenlerin kimliğinde birtakım değişim süreçleri başlatmaktadır. Bu süreçte, göçmenler bir yandan geldiği ülkenin belirleyici kültürüne uyum sağlamaya çalışırken diğer yandan kendi kimliğini koruma arasında gidip gelmektedir (Leggewie ve Şenocak, 1993). Bu nedenle göçmenlerin yaşadıkları ülkeye –Almanya'ya- uyum sağlaması, dilini, dinini, kültürünü kaybetmeden kendi kültürü ile yaşadığı topluma zenginlik katması ancak Alman toplumu ile eşit haklara sahip olmasıyla gerçekleşir (Mora, 2009).

Almanya'da göç kökeni kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır: “Mikro nüfus sayımına göre 1949'dan sonra günümüz Federal Almanyası topraklarına göç etmiş olan ve de Almanya'da doğan tüm yabancılar ve Almanya'da Alman olarak dünyaya gelen, ebeveynlerinden en az biri göç etmiş ya da yabancı olarak Almanya'da doğmuş olanlar göç kökenli insanlar olarak görülmektedir.” 2012 verilerine göre 81,9 milyon insanın yaşadığı Almanya'da göç kökenli oranı yaklaşık % 20'ye tekabül etmektedir. Bu oran içerisinde Türkiye 2,998 milyon göçmeni ile en önemli grubu oluşturmaktadır (Türkiyeli Göçmenlerin Göç Alan Ülkelerde Eğitim Durumu ve Toplumsal Koşulları Sempozyumu, 2014).

Almanya'ya gelen ilk kuşak göçmenlerde, geldiklere yere özgü bölgesel ve yerel kimlikler hakimdi. Bu kimlik zamanla yerini bütünsel anlamda Türk kimliğine bırakmıştır.

İkinci kuşak göçmen çocuklarında ise Türkiye’deki gelişmelerden bağımsız, kendine özgü bir kültür oluşmuş ve yeni ifade biçimleri ortaya çıkmıştır (Leggewie ve Şenocak, 1993).

Geçmiş ve şimdiki zaman arasında bağlantıyı koparmış, orijin ülke ile şuanda içinde yaşadığı kültür arasında gidip gelen göçmenler, kendilerini zaman zaman aşırı ulusalcı, kimi zaman da “kimliksiz cemaatler” olarak tanımlamaktadırlar (Kümbetoğlu, 2003). Başta göçler olmak üzere, yaşanan hızlı toplumsal değişimler ve ulus-ötesi hareketler, tekil kimlik anlayışını kenara iterek, yerini çoğul kimlik anlayışına bırakmıştır.

Bugün (etnik) kimlik konusunu içeren çok sayıda tartışma olmasına rağmen, konunun popülerliği nispeten son zamanlardır. Gleason (1983), kimlik kavramının etnik ve göçmen konularından gelen kısa bir tarihi olduğunu belirtmiştir. Kavram 1950’lerde popüler olmuştur. Bu zamana kadar göçmenlikle ilgili konular; yabancılaşma, yalnızlık ve kökünden koparılmış kavramlarıyla beraber çalışılmıştır. Kimlik krizi ve kimlik çatışması gibi kavramlarla daha sonra tanışılmıştır (Verkuyten, 2005).

Son 10 yıl içinde, (etnik) kimlikle ilgili yapılan çalışmalar ve yazılar çok fazla sayıda artmıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri, kimliğin, birey ve toplum arasındaki ilişkiyi kavramsallaştırmada anahtar kelime olmasıdır (Verkuyten, 2005). Jenkins (1996; akt., Verkuyten, 2005) kimliği, “kamusal sorunlar ile özel problemleri bir araya getiren bildiğim en iyi araç” olarak tanımlamıştır. Kavram bize, insanların kendilerini ve diğerlerini sosyal çevrede nasıl konumlandıklarını, bu pozisyonların onlar için ne kadar değerli ve anlamlı olduklarını anlatır. Politik, ekonomik, kültürel ve demografik dönüşümler, birey-toplum arasındaki ilişkilerdeki değişimlerle birlikte paralel gider. Bu yüzden çoğu yazar, geç modern ve global çağda kavramın, daha önemli ve daha derin olduğunu tartışmaktadır. Ekonomik ve kültürel değişimler, dominant ideolojilerin ve geleneksel sembollerin ortadan kalkması, bilginin aşırı hızlı takas edilmesi, malların, hizmetlerin ve insanların geniş çaplı mobilitesi ile ulusal ve uluslar arası çalışmaların sayısının artmasında, kimlik sorununun giderek artan bir

öneminin olduğu görülmektedir. Etnik, dini ve kültürel çeşitlilik dünyanın birçok ülkesinde büyüyen bir realitedir. Bu çeşitlilik tüm bireyleri ve devletleri, kimliğin sıkıntılı sorunlarıyla uğraşmak zorunda bırakmaktadır (Verkuyten, 2005).

Sadece kimlik sorunları yoğun olarak tartışılmaz, aynı zamanda zaman içinde dramatik olarak değişen kimlik terminolojisi de tartışılmaktadır. Yakın bir zaman öncesine kadar kimlik terimi “özel ve açıkça tanımlanmış bir şeyi ima etmek” için kullanılıyordu; aksine bugünlerde “kamusal ve değişken bir şeyi göstermek için düşünülmektedir. Geçmişte; sabitlik, birlik, kesinlik ve “öz”ü tanımlamak için kullanılan kimlik fenomeni şu anda değişkenlik, çeşitlilik, belirsizlik, dağılma, ambivalans anlamında kullanılmaktadır. Bu nedenle değişen global, ulusal ve yerel bağlamda, kimlik her zaman için bitirilmemiş bir proje ve geçici bir durum olarak kalacaktır (Verkuyten, 2005).

Küreselleşme süreciyle birlikte “biricikliğini” kaybetmek istemeyen bireylerin, kimlik arayışı günümüz dünyasına yön veren temel arayışlardan biridir (Abadan-Unat, 2006). Kimlik temelli tartışmalar siyasetin de temel odak noktalarından biridir. Toplumsal alanda “kimliğin tanınması”, bireyin ya da azınlık grupların toplumsal yaşam ya da bir siyasal sistem içerisinde ne şekilde tanındıkları ve tanınıp tanınmadıkları ile ilgili olup, kimliğin tanınmasının önemi, bireysel kimliğin farklı şekillerde anlaşılmaya başlamasıyla dönüşüme uğramıştır (Taylor, 2005).

Kimlik kelimesinin aslı, Latince kökenli “*identias*” sözcüğünden gelmekte olup, insanın sosyal bir varlık olmasından kaynaklı, toplumsal bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Haralambos ve Holborn, 2000). Bilgin (2007) ; bir kişi veya grubun kendini tanımlaması ve diğerleri arasında kendini konumlandırmasını kimlik olarak ifade etmektedir. Bu bir anlamda psikolojik düzeyde bir kimlik tanımıdır. Kimlik, insanın kendini kavrayışının bir ifadesi olarak kendisiyle ilgili olan çeşitli temsilleri kapsar. Kişinin kendi bilincine varması, bir anda vuku bulan veya miras alınan değişmez bir kavrayış değil, insanın hayatı

boyunca diğerleriyle etkileşim içinde öğrenilip geliştirilen bir kavrayıştır (Bilgin, 2007). Kimlik çok boyutlu ve çok katmanlı bir yapı olduğundan dolayı da insanın birden çok kimliğinin olması doğaldır. Kadın-erkek, özgür-muhafazakar, heteroseksüel-homoseksüel, Türk-Avrupalı gibi uzayıp giden kimlikler arasında, kendi içinde mücadele eden, bir çok çelişik kimlikle beraber yaşarız. Bir anlamda kimlik, bazı insanlarla nelerin ortak olduğunu ve sizi başkalarından neyin farklılaştırdığına ilişkin ait olma sorunudur (Weeks, 1998).

Kimlik kavramını genel olarak şu şekilde tanımlamak mümkündür: arzularımız, hayallerimiz, kolektif aidiyetlerimiz, hayatla ilişki kurma/hayati tanıma şeklimiz, hayattaki duruşumuz gibi sahip olduğumuz özelliklerin toplamıdır (Bostancı, 1998).

İnsanların kendilerinin ve başkalarının kim olduğunu bilmeleri, sosyal etkileşim ve sosyal varoluşun gerçekleşmesini sağlayan temel öğelerdir. Kimlik kavramı gündelik yaşantıyı sürdürmede birtakım kolaylıklar sağlar; şöyle ki kişinin kim olduğunu bilmesi neyi düşünüp neyi yapacağını bilmesine, başkalarının kim olduğunu bilmesi ise onların düşünce ve eylemlerini tahmin etmesini kolaylaştırır. Kimliğe ilişkin bilgiler insanlar arasında etkileşimi düzenler ve yapılandırırken, toplumsal yapılar da kişilere kimlik kazandırır (Hogg ve Vaughan, 2007). Bir kişi “Ben Türkiyeliyim.”, “Ben Trakyalıyım.”, “Ben doktorum.” dediği zaman tüm bunlar onu anlatmaktadır, fakat aynı zamanda başkalarını da anlatmaktadır. Dolayısıyla kimlik ortak ya da kolektif olabilmektedir

Kim olduğumuzu öğrenmenin en açık yollarından bir tanesi, dünya hakkında kendi özel düşünce ve duygularımızı incelemektir. Dünya hakkında ne düşünüp hissettiğimizi bilmek nasıl bir kişi olduğumuza dair iyi bir ipucudur (Hortaçsu, 2007).

Kimlik inşası, gruplar arası güncel olaylar ve geçmişteki ilişkiler, grupların geleceğe yönelik beklenti ve isteklerinden, kimlik inşasına kimin şahit olduğu gibi değişik zaman dilimlerindeki öğelerden etkilenir (Klein ve Azzi, 2001). Kimlik inşası sürekli devam eden bir

süreçtir, gruplar bir taraftan kendi kimliklerini inşa ederken öte yandan karşıt grupların kimliklerini inşa ederler. Kimlik inşası sürecinde değerlere ilişkin kavramlar yeniden yorumlanarak yeni değer ve kavramlar oluşturulur (Hortaçsu, 2007).

Kimlik oluşturma sürecinde birçok nesnel ve öznel unsur etkin olur. Kişiler; kimliklerin somut öğeleri olarak kabul edilebilecek din, dil, etnik köken, tarih, toprak/ülke, simgeler, mitler veya gelenekleri paylaşarak, maddi ve manevi gerçekliklere sahip olurlar. Grup üyeleri tarafından bu nesnel unsurların içselleştirilme sürecinde ise, kimliklerin öznel boyutu devreye girmektedir. Bir kimliğin kişiler tarafından içselleştirilip özümsemesi ancak bireylerin bu unsurların bilincine varmaları ile gerçekleşir. Bir anlamda, topluluğa ve topluluk değerlerine aidiyet hissetme konusunda ortak bir bilinç sahibi olma, kimlik oluşturma süreci için kaçınılmazdır (Erdenir, 2005).

Bir kimlik sahibi olmanın, birtakım gereksinimleri karşıladığı kabul edilmektedir. Kimliğin karşıladığı kabul edilen ait olma ve farklı olma gereksinimleri birbirinin zıddı gibi görünebilir. Kişiden kişiye veya kişilerin yaşamlarının değişik evrelerine göre bu gereksinimlerin biri daha çok ön plana çıkabilir. Kişilerin birden fazla kimliği olduğu için de bu farklı kimlikler farklı ihtiyaçları karşılar. Kişilerin farklı olma gereksinimleri, çoğunluk kimliklerine kıyasla azınlık kimlikleri tarafından karşılanır. Bunun nedeni ise, adı üzerinde azınlıkların sayıca çoğunluklardan az olmalarıdır, bu sebeptendir ki azınlık kimliklerinde farklılıklar vurgulanır (Hortaçsu, 2007). Azınlık grup üyeleri için; ait olma ve farklı olma gereksinimleri aynı anda karşılanabilir. Azınlıklar, toplumun genelinden farklı oldukları için belirgin olduklarından varlık olma duygusunu tadabilirler, bunun yanında grupları içinde yalnız olmadıkları için de ait olma ihtiyacını karşılayabilirler (Kampmeier ve Simon, 2001). Çoğunluk gruba mensup etnik kimlik üyeleri tipik olarak dominant sosyal pozisyonlarına bağlı olarak daha göz önündedirler. Bu grup üyeleri etnik kimlik ve bunun kapsamını düşünmek zorunda değillerdir.

Vignoles ve Moncaster (2007); bir kimliğe sahip olmanın birtakım ihtiyaçları karşılayıp olumlu getirileri olduğunu belirtmişlerdir ki bunlar; kendine değer verme, başkalarından farklı olma (belirginlik), ait olma veya kendini diğerlerine yakın hissetme, onlardan kabul görme, zaman ve mekanda süreklilik, yeterlilik, yaşamın amacı ve anlamıdır.

Kişilerin hem doğuştan sahip oldukları hazır kimlikleri hem de sonradan kendi çaba ve tercihleriyle elde ettikleri sonradan kazanılmış kimlikleri vardır. Geleneksel değerlerin ön planda olduğu toplumlarda doğuştan gelen kimlikler öncelikliyen, sanayileşmenin hüküm sürdüğü modern toplumlarda sonradan kazanılmış kimlikler önemlidir (Bostancı, 1998).

Her insanda zaman zaman kendi arasında çelişen ve onu zorunlu tercihlere yönelten çoklu aidiyetlere rastlanır. Kimlik, çok çeşitli aidiyetlerden oluşan bir yapıdır, bağımsız aidiyetlerin birbirine eklenerek oluşturduğu bir yamalı bohça değildir, aksine farklı renklerin oluşturduğu ahenkli bir bütündür, eğer bu parçalardan biri çekilip çıkarılmak istenirse o zaman bütün benlik sarsılır.

2.8.1. Etnik kimlik algısı

Phinney (1990; akt., Verkuyten, 2005) ‘Belirli bir zamanda bir kişinin etnik kimliğini ifade edecek unsurlarla ilintili bileşenler -ki bu da verili bir zamanda kişinin kendisini tanımlamasıdır’- kavramını tartışmaktadır. Tartışmasını sürdürürken, Şekil 1’de gösterilen ve birbiri ile örtüşmekte olan dört unsura işaret etmektedir.

Bunlardan ilki (olma boyutu) öz-tanımlama, ya da kendini etiketleme denebilecek olan kişinin kendisi için kullandığı etnik etikettir. Bir etnik etiket seçilen veya dayatılan, dayatılmış ya da tayin edilmiş, ya da tümü ile doğru değilmiş gibi görülebilen tekil bir etiket olabilir. Kişilerin seçmekte oldukları etnik etiket bir boyut ya da varyasyon olarak görülmektense tipik olarak kategorik bağlam olarak ya da bir sıfır toplamı seçim olarak kabul edilebilir. Etiket,

kişinin kendisi hakkında neler hissettiği ya da kendisi hakkında neler bildiğini zannettiğini ifade etmekten çok; kişinin ya da sahip olduğu etnisitenin ne olduğunu tanımlar.

Ancak, bireylerin etnik olarak ne oldukları her zaman basit değildir ve farklı şekillerde değerlendirilebilir. Örneğin, katılımcıların 'aslında ne oldukları', 'ebeveynlerinin etnisiteleri', ya da yabancılar tarafından gözlemlenebilir özelliklerine göre bir etnik etikete yapılan atıflar (nitelendirmeler) hakkında sorular sorulabilir. Değerlendirme türü elde edilen sonuçları etkileyebilir.

'OLMAK'

Örneğin vatan,

Öz anne,

Gözle görülebilen özellikler

'HİSSETMEK'

Örneğin; önem, değerlendirme,

kendini adama (sadakət)

ETNİK KİMLİK

'YAPMAK'

Örneğin; grup faaliyetlerine katılım,
dostluklar, müzik, gıda, giysi

'BİLMEK'

Örneğin grup inançlar,
kültür, tarih

Şekil 1: Etnik kimliğin dört boyutu

İkinci boyut (hissetme boyutu) kişinin etnik kimliğine ilişkin duygularını ifade eder. İnsanlar kendilerini tanımlayan bir etnik etiket kullanabilir, ancak bu kadar onların etnik kimliklerine yönelik güçlü bir aidiyet duygusu, olumlu duygular taşıyor olduğu ve bu kimliğin kendileri için önemli olduğu konusunda hissedip hissetmedikleri hakkında bir şey anlatmaz. Kendilerini aynı etnik gruba ait olarak tanımlayan bireyler arasında hissettikleri aidiyet, bağlılık ve kendi açısından önemi farklılık gösterebilir. Örneğin, Türk, Fas, ya da Hollandalı bir şekilde hissediyor olmak kişinin bunu şahsen önemli gördüğü anlamına gelmez. Ayrıca insanların etnik kimliklerini kabul etmeleri ve bu konuda olumlu hissediyor olmalarının dereceleri arasında bireysel farklılıklar vardır. Buna ek olarak, bireyler etnik kimliklerinin kendilerine verdiği duygusal anlamlar, zevkler ve memnuniyeti farklılık gösterebilir. Araştırmacılar, etnik duyguları (Phinney, 1990; akt., Verkuyten, 2005) değerlendirmek için bir dizi yaklaşımlar ve ölçüler önermektedir. Ayrıca, 'etnik kimlik', 'etnisitenin önemi' ve 'kollektif benlik saygısı biçimi olarak etnik benlik saygısı' türünden farklı terimler de kullanılmaktadır (Luhtanen ve Crocker, 1992).

Üçüncü boyut etnik katılım (yapma boyutu) ile ilgilidir. Phinney (1990; akt., Verkuyten, 2005)'e göre, bu en yaygın olarak kullanılan etnik kimliğin göstergesi olup, aynı zamanda en sorunlu olanıdır. Bireyin sosyal yaşamda gerçek katılımı ve grup-içi etnik kültürel pratikleri örneğin dilin kullanımı, arkadaşlık örüntüleri, kültürel gelenek ve semboller (örneğin kutlamalar, müzik, elbise, gıda ve gazeteler gibi) etnik örgütlenmelere katılım, siyasi ve dini faaliyetlerde yer almak gibi göstergeler ile değerlendirilir. Odaklanılan nokta, kişilerin içinde yer aldıkları etnik faaliyet ve uygulamalar olup bunların her biri her grup için oldukça spesifik (ayrışık, somut) olabilir. Farklı olarak 'yapılmakta olanın' önemi doğal olarak gruplar ve grup ve özel durumlara göre değişir ve bu nedenle de gruplar ve durumlar arasında kıyaslama yapmak da güçleşir. Ayrıca, bu tür ölçülerin kullanımı belirgin etnik ve kültürel pratiklerin, geleneklerin; etnik kimliği tanımlamakta olduğu öngörüsünü zorunlu kılmaktadır.

Örneğin, etnik örgütlenmelere katılım, ya da grup-içi dostluklarda önceliklerinin olması etnik bir kimlik duygusunun güçlü şekilde yansıttığı algısı vardır. Ama bu faaliyetlerin altında yatan diğer faktörler veya süreçler olması ihtimali her zaman vardır. Etnik kimlik belirginliği kimlik ile uyumlu uygulamalar ve davranışlara yol açar ancak etnik kimlik duygusu her zaman kültürel uygulamalarının altında yatan neden olmak zorunda değildir (Deaux, 1993).

Fishman (1980; akt., Verkuyten, 2005) ayrıca etnisitenin 'bilmek' boyutunu da tartışmaktadır. Bu, Şekil 1'de görüldüğü gibi Phinney tarafından ayrı olarak ele alınan dördüncü boyuttur. Burada vurgu insanların ait oldukları etnik grubun kültürü ve tarihi hakkında ne kadar bilgili hangi ve ne ölçüde ilgili olduklarıdır. Etnisite, kökenini ve sosyal konumunu açıklamaya yardım eder. Bu, kişinin nerede olduğunu ve nereden geldiğini anlamasına önermede bulunur. Grup içi tarih ve kültür bilgisi kişiye bu kapsamda farklı anlamları ve deneyimleri de keşfetmeye çalışmak ve diğerlerine göre kendini konumlandırmasına olanak sağlar. Bu boyut ayrıca deneyimler, edinilen haklar, grup-içi üyelerin diğer gruplar ve toplumun bütünü ile ne tür bir etkileşim ve birlikte yaşaması gerektiği hakkında ideolojik boyutta fikir verir (Sellers ve ark., 1998).

Etnik kimlik bir yandan kültürel içeriği boşalırken dahi varlığını ısrarla sürdürebilir. Böylelikle bir taraftan kişi etnik kökeninden dolayı Türk olduğunu söylemeye devam ederken öte yandan da dilini konuşmadığı ve Türk etnik yaşam pratiğini takip etmediği için aslında Türk olmadığı da ileri sürülebilir. O halde bir kişinin bir yanda hislerinden bahsettiği ve diğer yanda da etnik yaşam ve davranışını dile getirdiği iki farklı ifadesinin tutarsız sayılması gerekmez (Verkuyten, 2005).

Şekil 1'deki dört bakış açısı etnik kimliğin algılanması boyutları olarak algılanabileceği gibi aynı zamanda karşılıklı davranışlarda etnik öz-betimlemesini¹ sergilemesi esnasında kişinin kullandığı davranışsal dizgi ve dağarcığı olarak da görülebilir.

---

¹Kişinin kendisini tanımlama biçimi, kendisini algılama, kimliği hakkında öznel düşünce ve izlenimi

Etnik öz-tanımlamalar meşrulaştırmalara ve eleştirilere duyarlı edinimlerdir. Kişi, görüşlerini açıklama ve başkalarını ikna etme sürecinde kendini ifade biçiminin hesaba katılmaması ya da sarsılması olasılığına karşı da hazırlanmaktadır (Verkuyten, 2005). Çin kökenli katılımcılar arasında yapılan fokus grup çalışmasında (Verkuyten & De Wolf, 2002); etnik kimliğin dört farklı yolu olan Çinli olma, hissetme, yapma ve bilme boyutları ele alınmıştır. Dördünün her biri de etnik öz-tanımlamayı ifade etmekte kullanılabilen ancak belirleyiciliklerinin dereceleri farklılık göstermektedir. Görüleceği gibi bir gruba üye 'olma' ile bu üyelikle ilintili faaliyetleri 'yapma' arasındaki ayrım yaygın ve genel olup kişiler kendileri ve sosyal dünyaları hakkında tartışmaktadır. Ayrım, gruplar ve üyeleri arasında sürekli bir farklılık oluşturma kaynağı olup tartışma gruplarında her zaman yüzeye çıkmaktadır. Ayrıca kendini Çinli 'hissetme' ve Çince 'bilme' de tartışmalarda vurgulanmıştır.

'Çinli olmak' etkin oranda biyolojik olgular ve görsel farklılıklar olarak yorumlanmıştır. Katılımcıların bir dizisi kendilerini doğuştan Çinli olarak tanımlamıştır. Böylelikle Çinli olma kategorisi biyolojik bağlamda tanımlanmıştır. Onlar Çinli görünmekte idi ve kendilerince Çinli olmak her ikisi de Çinli olan ebeveynlerden doğmuş olmak idi. Bundan hareketle Çinli olmak biyolojik bağlamda tanımlanırken rastlantısal ama kaçınılmaz sabit karakteristikler ile sunulmuştur. Bunlar kişisel seçenekler olmayıp yaşama dair verilerdir ve objektif olarak bilinen ama değiştirilemeyen şeylerdir. Bu tanımlama etnik kimliği tartışılmayacak kesinliğe vardırılmakta ve kişileri etnik kimliklerinden sorumlu kılmaktadır. Bu, biyolojik bir olgu olup o konuda bir şey yapılması da mümkün değildir. Katılımcılar kendi etnisitelerini nasıl algıladıklarını anlatmak için 'hissetme' dilini kullanmışlardır. Fikir alışverişlerinde sıklıkla Çinli ya da Felemenk² hissetmekten bahsetmişler ve bu hisleri etkinlikle erken aşamalardaki sosyal temaslarına yönelik olmuştur. Katılımcılar zaman zaman Çinli 'olmak' ve 'hissetmek' kavramlarını farklı bağlamlarda ve hatta bazen birini

---

² Hollandalı.

diğerine karşıt olarak kullanmıştır. Kimlik algılaması konusunda ‘hissetmek’ ile ilgili göndermeler enteresan bir anlatım oluşturmaktadır. İlkın, bu türden göndermeler bir anlamda ‘anlatım yapmama anlatımı’ olmaktadır. Bu ise, öyle hissetmek gerekçesinin, hassas ve zor konuları açıklamaktan kaçınmakta kullanılıyor olmasıdır. Sorunlu konulardan kaçınmakta ‘mantıksız³’ olma yararlı bir yöntemdir.

İkinci olarak, ‘hissetmeye’ yapılan göndermeler ‘içsel’ ve ‘dışsal’ arasında kesin bir ayırım yapar. Kişinin fiziksel olarak nasıl görüldüğünün tanımlanması psikolojik olarak nasıl hissettiği ile karşıttır. Karşıtlık oluşturan yapılanmalar, bazı alışlagelmiş kategorilerden uzaklaşmak ya da kişinin kendisini daha avantajlı şekilde konumlandırabilmesi gibi bir dizi içsel etkileşimli işlemlere sahip olabilir (Dickerson, 2000). Genelde zıtlıklar simetrik değildir çünkü bir yan diğerine kıyasla daha ayrıcalıklı, samimi, önemli, geçerli olarak sunulabilir. Tartışmalarda Çinli ya da Felemenk ‘hissetmek’ Çinli ‘görünmekten’ daha ‘gerçek’ ve önemli olarak sunulmuştur. ‘Dışsal’ olana kıyasla ‘içsel’ olan, gerçek varlık muamelesi görmüştür.

Üçüncü olarak, bu zıtlık karşı çıkılması zor olan bir etnik kimlik duygusunun ifade edilmesine olanak tanımaktadır. Tanımı itibarı ile ‘İçsel’, özel olup başkalarının bilinmeyendir. Kişinin kendisini Felemenk ya da Çinli hissettiğini sorgulamak, konuşan kişinin samimiyet ve tutarlılığını sorgulamadan mümkün değildir. Ayrıca ‘hissetmek’ duygusal ve etkilenimsel bir duruma işaret etmekte olup düşünme tarzı ile fazlaca ilgili değildir. Genel olarak hissetmek, saygı duyulması ve karşı çıkılmaması gereken bir şey olarak sunulma olurken; kavramsal olarak ‘düşünmek’ aynı düzeyde bir önerme taşımamaktadır (Edwards, 1997; akt., Verkuyten, 2005). Kişinin düşüncesi, karşı çıkılabilir, düzeltilebilir iken ‘hissettiği’ aynen söylendiği gibi; kişi, kendisini Çinli hissetmektedir, o kadar! Bu bağlamda kişi ‘hissetmek’ terimini kullandığında kendisini daha sorumlu olmaya davet etmek ya da kendi etnik öz-tanımlamasını eleştirmek giderek zorlaşmaktadır (Verkuyten, 2005).

---

³ ‘E ne yapayım ben de böyleyim’ anlamında

Çinli ‘olmak’ ya da ‘hissetmek’ etnik kimlik hakkında konuşmanın farklı yollarıdır. Her ikisi de etnik öz-tanımlamaya değişik anlatım olanakları vermektedir ve birbirlerine karşı kullanılabilirler. Ancak bir de ‘Çinli gibi yapmak’ kategorilere bağımlı faaliyetlere gönderme yaparak öz-tanımlamayı daha da desteklemekte, onaylamaktadır. Bir etnik gruba aidiyet konusunda kritik önemi olan bir özelliğe sahip olmak ya da olmamak iddiası kişinin etnik aidiyetine ilişkin anlatımında önemli bir yoldur. Daha önceki alıntıda Selçuk, Türk olup olmamanın önemli olmadığından, çünkü Türkçeyi pek konuşmayıp camiye gitmediğini ileri sürmektedir. Bu anlamda Türk kimliğinin tanımlanmasında kritik önemi olan faaliyetlere katılmadığını ifade etmek yolu ile kendisini bu yola (kimliğe) vermekte yetersiz kaldığını açıklamaktadır (Verkuyten, 2005).

Çinliler arasındaki tartışmalarda da benzer örnekler olmakta ve Çince okuyup yazamayan birinin kendisine Çinli demesinin pek de mümkün olmayacağı argümanı ileri sürülmektedir. ‘Gerçek’ Çinlinin kim olduğu tartışmasında dil konusu sıklıkla bahis konusu olmuştur. Çinli olarak büyütülmek, dili konuşabilmek anlamındadır. Örneğin gruplardan birinde ‘sahte’ (Felemenkçesi *nep*) Çinli olmak Çinceyi konuşup anlayamamak olarak ileri sürülmüştür. Kendi deneyimleri hakkında yazarken Ang (2001; akt., Verkuyten, 2005) ‘Yaşamım boyunca bana “gönülsüz” Çinli, “deniz aşırı Çinlisi” (*hua qiao*) denip duruldu!’ demektedir. ‘Madem Çinli görünmekte idim, neden Çince konuşamıyordum? Bu mahcubiyetimi sayısız defa açıklamak zorunda kaldım.’ Tartışmalar sırasında grup belirleyici prototipleri arasında dil ve diğer kültürel özellikler muhtelif örneklemelerle sunulmuştur. Etnik kimliğin kabul edilebilir tanımını belirlemede kategorik kesinlik taşıyan özellikler kullanılabilir. Gerek Çinli ve gerekse Felemenk kimlikler yakın ölçekte Çinli ve Felemenk yaşamsal uygulamalar, bu etnisitelerden arkadaş sahibi olma ve dili bilmek ile ilintilendirilmektedir. Tartışmalarda Çince bahsedilirken bu dili konuşmak, yazmak ve okumaktan bahsetmenin yanı sıra Çin kültürünü tanımak için bir pasaj olduğu vurgusu

yapıldı. Çin dilinin sunumunda Çin kültürünün farkında olmak, içten tanımak, tarihini bilmek ve Çinlilik ‘hassasiyetlerine’ aşına olmak bağlamında bahsedildi. Çinceyi ‘bilmek’ Çinlilik kimliğine kendini adanmışlık ve otantiklik taleplerinin kanıtı olarak kullanıldı. İleri sürülen; ‘gerçek’ Çinlinin tarihini, kültürünü bilmek, benzer düşünmek ve bir diğerini anlamak olduğu vurgulandı. Bilgi, Çinlilere ait incelikleri ve tarihini anlamayı sağlamakta ‘içsel’ ve çok yakın bir unsur olarak sunuldu. Ancak ‘Çince bilmek’ aynı zamanda Çinli gibi ‘yapmamak’ ya da ‘hissetmemek’ türünden anlatımların kabul edilebilir bir unsuru olabilir. Kişiler Çin kültür ve tarihinden bahsettiklerinde konuşmakta oldukları konuyu biliyordur ve kendini bu yola varmakta yetersiz kalmak da bilinçli bir seçenek olmaktadır. Bu durumda bilgi sahibi olmak ‘dışsal’ bilinç olup Çin Kültürel Çalışmaları okumuş herhangi biri tarafından edinilebilecek bir bilinç olmakta ve kişinin Çinli olduğuna dair bir kimlik belirleyici olmayabilmektedir (Verkuyten, 2005).

‘Olmak’, ‘hissetmek’, ‘yapmak’ ve ‘bilmek’ birlikte bize etnik kimlik anlatımı sunmakta ama aynı zamanda farklı derecelerde determinizm içermektedir. Bunlar etnik öz-tanımlama anlatımlarının tanıdık, sosyal açıdan paylaşılan anlayışları ve yorumlama kaynaklarıdır. Görünüş, erken aşama arkadaşlıklar, kritik önem taşıyan grup özellikleri de birçok durumda ve belli amaçlar için kullanılmakta olan açıklamalardır (Verkuyten, 2005). Örneğin Watson ve Weinberg (1982; akt., Verkuyten, 2005) muhtelif araştırmaların ‘olmak’ ve ‘yapmak’ arasında olduğu türden benzerlikler olduğunu göstermektedir. Tartışmalarda katılımcılar zaman zaman birbirleri ile örtüşen söylemler kullanırken bazen de birbirleri ile zıtlaşan söylemlere yönelmiştir. Birbirlerini destekleyebilir ya da tamamlayabilirler, örneğin Çinli olmanın öz-tanımlaması Çinli görünmek olarak açıklanmakta iken Çinli erken sosyalleşmeler, Çinlilere ait faaliyetlere katılım ve Çinlilik bilinci de bunların arasında sayılmaktadır. Ancak bu söylemler zıtlaşan biçimlerde de kullanılabilir. Örneğin Felemenk-Çinli algısına ya da Felemenk kimliğine aidiyet doğum ve görünüş faktörleri ile

yüzleşmek zorundadır. Ek olarak bu tarz bir talep kişinin Çinli ebeveynleri ile ve genelde Çinli insanlarla arasına mesafe koyması, kişinin etnik kökenini reddetmek olarak yorumlanabilir (Verkuyten, 2005).

Verkuyten'in çalışmalarıyla benzer olarak, "*Britanya'daki Etnik Azınlıklar*" kitabında Modood (1997) Karayipli, Hindistanlı, Afrikan-Asyalı, Pakistanlı, Bangladeşli ve Çinli göçmenlerle yürütülen bir çalışmadan bahsetmiştir. Göçmen gruplarla yapılan görüşmelerde, tüm azınlık grupları için etnik kimliğin "kendini tanımlama" boyutu için önemli bir belirleyici olduğu ve bunun gruplar arasında güçlü bir algı oluşturduğu görülmüştür. Her grubun, % 90 düzeyinde kendini etnik grubu üzerinden tanımlama yaptığı sonucuna varılmıştır. Ancak, bu yüksek düzey özdeşleşme; etnik davranışların sergilenmesi, pratikteki uygulamalar, grup hakkındaki bilgi, giyim-kuşam, evlilik tercihleri ve etnik dilin kullanımı gibi alışkanlıklar ile oldukça düşük bir korelasyon düzeyi göstermiştir. ($r = .23$). Bu sonuç araştırmacılara, paylaşılan ortak yapı olan etnik kimliğin bütünleşik bir yapı sergilediği fikrini bir kez daha sorgulatmıştır. Bu çalışmayla Modood, etnik özdeşleşmenin yalnızca ayırıcı kültürel uygulamalar, dil, din, kıyafet gibi kişisel tercihlere bağlı olmadığını göstermektedir.

Verkuyten'in bir araştırmasında, benlik saygısı argümanını çok kültürlülük için sınırlı iddia şudur ki kültürel çeşitliliği kabul etme ve tanıma, kişinin öz duyguları için çok önemlidir çünkü bu etnik kimliği destekler. İki farklı metodoloji ve üç farklı çalışmanın sonuçları, Hollanda'da yaşayan etnik azınlık ve çoğunluk üyeleri arasındaki argümanı desteklemektedir. İlk iki çalışmanın sonuçları göstermektedir ki çokkültürlülük, kendi etnik grubuyla yüksek düzeyde özdeşleşme gösteren etnik çoğunluk ve azınlık grubu üyeleri arasındaki benlik saygısı çokkültürlülük ile pozitif ilişkilidir. Üçüncü deneysel çalışma ise; çok kültürlülüğün, kendi etnik grubuna ait hisseden ve özdeşleşen hem çoğunluk hem de azınlık grup üyeleri için olumlu benlik saygısı için elverişli bir sosyal bağlam sağladığını göstermiştir. Bununla

birlikte, düşük grup özdeşimcileri de nispeten düşük benlik saygısı gösterir (Verkuyten, 2009).

2.8.2. Sosyal kimlik teorisi

Küreselleşme ve globalleşmeye paralel olarak, sosyal gruplar homojen bir yapı göstermektedirler. Toplumlardaki bir grubun diğer grup ya da gruplara kendi davranış ve değerler sistemini dayatmaya çalışmasıyla, birtakım kimlik temelli çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Sosyal çevresinde; milliyet, cinsiyet, sosyal sınıf, meslek, yaş, medeni durum, politik eğilim, etnik ve dini orijin gibi sosyal gruplara üye olan bireylerin sosyal kimliğini bu grup üyelikleri oluşturmaktadır. Bireyin kendini tanımlaması ile ilgili problemler “sosyal kimlik” çerçevesinde değerlendirilir. Kendilerini ait oldukları gruplara göre tanımlayan bireylerin, bu grup üyeliklerinin, sosyal kimliklerine olumlu ve olumsuz katkıları söz konusudur (Zavalloni, 1975).

Sosyal Kimlik Teorisi ve Kendini Sınıflandırma Kuramı, sosyal psikoloji kökenli kuramlar olup birbirlerine oldukça benzemektedirler. Sosyal kimlik teorisi, Tajfel tarafından ortaya atılmış, sonrasında Turner ile beraber kendini sınıflandırma kuramını geliştirmişlerdir. Kendini sınıflandırma kuramı, bireyi daha fazla vurguladığı için daha psikolojik kabul edilirken, sosyal kimlik teorisi daha sosyal bir kuramdır (Hortaçsu, 2007).

Sosyal kimlik teorisi, gruplar arası ilişkileri dinamik ve değişken bir süreklilik olarak kavramsallaştırarak anlamaya yardım ederek, bireysel ve gruplara ait boyutları birleştirir. Bunu yaparken de; sadece sosyal kimliğin oluşumu ve farklı grupların bireysel/grupsal düzlemde birbirlerini anlamasına yardım etmekle kalmaz, aynı zamanda taraflar arasındaki algılama ve ilişkilerin değişebilirlik durumlarını kavramsallaştırır (Reicher, 2004).

Gruplara katılmanın en önemli nedenlerinden biri de sosyal kimlik kazanma arayışıdır. Gruplar kim olduğumuza, nasıl davranmamız gerektiğine ve başkalarının bize nasıl

davranacağına dair herkesçe tanınan bir tanım ve değerlendirme çerçevesi sunar. Böylelikle öznel belirsizliği aza indirgemekte bir hayli etkili olur (Tajfel ve Turner, 1979; akt., Hogg ve Vaughan, 2007). Johnson ve Johnson (1987; akt., Hogg ve Vaughan, 2007) oldukça kapsamlı bir grup tanımı yapmışlardır. Tanımlarına göre grup; “iki ya da daha fazla sayıda bireyin yüz yüze etkileşime girdiği, her birinin kendi grup üyeliğinin farkında olduğu, her birinin gruba üye olan diğer kişilerin farkında olduğu ve her birinin ortak hedeflere ulaşmaya çalışırken kendi pozitif bağımsızlıklarının farkında olduğu bir oluşumdur”.

Sosyal psikoloji disipliniyle ilgilenen araştırmacılar, uzun yıllardır grup ve grup süreci çalışmalarını yürütmekte ve konunun insan hayatındaki değerini göstermeye çalışmaktadırlar. Küçük gruplardan ziyade daha çok belirli özelliklere göre ayrılmış büyük insan topluluklarına karşılık gelen grup kavramı kolektif kimlik çalışmalarına sıklıkla konu olmaktadır. Sosyal kimlik teorisinin mimarlarından Tajfel ve Turner’a göre (1979; akt., Arkonaç, 1993) grup; kendilerini aynı kategorinin üyeleri olarak algılayan, oluşturdukları bu ortak tanıma duygusal bağlılıkları olan, grup üyelikleri hakkında genel bir sosyal söz birliğine ulaşan bireyler olarak tanımlanmıştır. Grubun bu yeni tanımı, kognitif, değerlendirici ve duygusal öğeleri kapsar. Arkonaç (1993) da grup kavramını sosyal kimlikle ilişkilendirerek; grubu, kendilerini aynı yapının üyeleri olarak kabul eden ve buna bağlı ortak bir psikolojik anlam ve önem paylaşan, bu üyeliklerinin özellikleri hakkında büyük ölçüde sosyal bir anlaşmayı sağlamış bireyler topluluğu olarak tanımlamıştır.

Sherif (1962; akt., Hortaçsu, 2007); bireyin özelliklerinden yola çıkılarak grupların özelliklerinin anlaşılamayacağını ve etnik merkeziliğin köklerinin gruplar arası ilişkilerde yattığını savunuyordu. Ona göre; iki ya da daha fazla grup ile onların üyeleri arasındaki ilişkilerin, gruplar arası ilişkileri yansıtmaktadır. Bir grubun üyeleri bireysel veya kolektif olarak diğer grupların üyeleriyle ilişkiye geçtiklerinde, bu gruplar arası davranış olarak kabul edilir. Sherif, çocuklarla yürüttüğü meşhur yaz kampı deneylerinde gruplar arası ilişkilerle

ilgili birtakım sonuçlara varmıştır. Gruplar arasında net bir rekabet olmasa dahi belli ölçülerde gizli bir etnik merkezilikten söz edilebilir; önyargı, ayrımcılık ve etnik merkezilik gruplar arası gerçek bir çatışmanın sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, saldırganlıklarını daha fazla dışa vuran grubun daha az engellenmiş grup olduğu sonucuna varmıştır. Bu deneylerden çıkan bir diğer önemli bulgu da gruplar arasındaki basit temasların gruplar arasındaki ilişkileri iyileştirmedir. Sherif elde ettiği bu sonuçlar üzerine gerçek çatışma kuramını ortaya atmıştır. Kurama göre; gruplar arasında farklı hedeflerin olması gerçek bir çatışma ve etnik merkeziliğe yol açarken, ortak hedeflerin olması grupların birbirine bağımlılığını arttırarak çatışmayı aza indirir ve gruplar arası uyumu teşvik eder. Sumner (1906; akt., Hogg ve Vaughan, 2007) etnik merkeziliği; “kişinin kendi grubunu her şeyin merkezinde görmesi, diğerlerini buna göre ölçeklendirip değerlendirmesidir. Etnik merkezilik, bir halkı kendi yaşam tarzına özgü olan ve onları başkalarından ayıştıran her şeyi abartmaya ve şiddetlendirmeye götürür.” diye tanımlamaktadır. Etnik kimlik; gelişimsel, sosyal ve çapraz kültürel psikolojide merkezi bir kavramdır. Bir kişinin etnik kimliği, grup kategorizasyonu araştırmasında tartışılan kendini sınıflandırma temelindedir (Phinney ve Ong, 2007). Etnik kimliğin, algılanan ayrımcılık ve depresyon gibi negatif psikolojik sonuçları arasında bir koruyucu olarak hizmet ettiği düşünülmektedir (Torres ve Ong, 2010). Etnik kimlikte deneyimlenen sosyal desteğin; ayrımcılık ve stresin semptomlarını azalttığı görülmektedir (Kiang, Yip, Gonzales-Backen, Witkow ve Fuligni, 2006). Ayrıca çok sayıda çalışma, iyi bir ruh sağlığı ve mutluluk için etnik özdeşleşmenin pozitif sonuçları olduğunu desteklemektedir (Ortiz ve Santos, 2010).

Sosyal psikoloji, etnisitenin karmaşıklığını anlamaya değerli ve önemli bir katkı sağlayabilir. Örneğin sosyal psikolojide kategorizasyon, sosyal süreçler, stereotipler, önyargı ve ırkçılığı çalışılan uzun bir gelenek vardır. Grup çatışmalarının çözümü için birçok teori geliştirilmiştir. Genel süreçlere odaklanırken, sosyal bağlam ve içeriğe olan ilgi de

yükselmektedir. Örneğin Afro-Amerikanlar ve beyaz öğrencilerle yürütülen bir çalışmada (Judd ve ark., 1995), grup algılarının yalnızca laboratuvarlarda anlaşılan temel bilişsel süreçler tarafından yönlendirilmediği, aynı zamanda etnisite rolünü bize toplumda öğreten ve etnik farklılıkların değerli ya da reddedilen olduğunu öğreten ideolojik inançlar tarafından da yönlendirildiği sonucuna varılmıştır.

Sosyal kimlik teorisi, gruplar arası davranışın tanımlanmasına ilişkin farklı bir kuramsal çerçeve sunar. Gruplar arası ilişkilerde temel güdüsel ve bilişsel süreçleri vurgulayan kuram birtakım temel kavramlar üzerine kurulmuştur (Brewer ve Kramer, 1985). Bunlar sosyal kimlik, sosyal sınıflandırma, sosyal karşılaştırma, “en küçük grup paradigması ve içgrup kayırmacılığı” ve sosyal yapıdır. Bu kavramlar kuramda iç içe geçmiş kavramlar olup ayrı ayrı ele alınmaları oldukça zordur. SKT’ya göre bireyler, kendilerini mensup oldukları gruba göre değerlendirip sınıflandırılırlar. Bu sınıflandırma ile de kendilerini yerleştirdikleri grupla özdeşleşip sosyal kimlik sahibi olurlar (Turner, 1987; akt., Hortaçsu, 2007). Bireyler, diğer grupları referans alarak kendilerini ve dolayısıyla gruplarının konumunu değerlendirirler. Sosyal karşılaştırma yoluyla grubun konumu, benzer diğer gruplarla yapılan karşılaştırma sonucunda belirlenir (Turner, 1975). Bireyler, olumlu bir sosyal kimlik sahibi olma güdüsüyle bu karşılaştırma sürecinde kendi grupları lehinde taraflı davranarak, bir anlamda iç grup kayırmacılığı yaparlar (Doosje ve Ellemers, 1997; akt., Hortaçsu, 1998). Sosyal kimlik teorisinde birtakım temel önermeler bulunmaktadır. Kurama göre; insanlar yaşamlarında benlik saygılarını arttırmak ve sürdürmek için çabalarlar. Sosyal grup veya kategorilere üyelikler, pozitif veya negatif değer çağrışımlarıyla ilgilidirler. Bu yüzden sosyal kimlik, bu grupların değerlendirmelerine göre pozitif ya da negatif olabilir. Birinin kendi grubunu değerlendirmesi, değer yüklü atıflar ve özellikler bağlamında sosyal karşılaştırmalar aracılığıyla spesifik diğer grupların referansı ile belirlenir. İç grup ve dış grup

arasındaki pozitif farklı karşılaştırmalar, yüksek prestij doğururken, negatif farklı karşılaştırmalar ise düşük prestij doğurur.

Sosyal kimlik kuramcıları tarafından kimlik; kişiyi grup üyeliği açısından tanımlayan sosyal kimlik ile kişiyi kendine özgü kişisel ilişkiler ve özellikler açısından tanımlayan bireysel kimlik olarak kategorize edilip sınıflandırılmıştır. Etnosentrizm, içgrup yanlılığı, grup dayanışması, gruplar arası ayrımcılık, uyma, normatif davranış, stereotipleşme ve önyargı gibi grup davranışları ve gruplar arası davranışla ilgili olan sosyal kimlik ile kişiler arası yakın ilişkiler ve kendine özgü kişisel davranışla ilişkili olan bireysel kimlik olarak tariflenir. Kendimizi ait hissettiğimiz ne kadar çok sosyal grup varsa o kadar çok sosyal kimliğe, ne kadar çok kişiler arası ilişkimiz ile kendimize özgü özelliklerimiz var ise o kadar çok bireysel kimliğe sahip olduğumuz söylenebilir (Hogg ve Vaughan, 2007).

Sosyal kimlik teorisine göre; bir bireyin veya bir grubun kimliği, onun diğerlerinden farklı olduğu yönündeki bilincidir. Tajfel' göre (1972; akt., Hogg ve Vaughan, 2007) sosyal kimlik bireyin çeşitli sosyal gruplara ilişkin bilgi, değerlendirme ve bilişlerini içine alan bir kavramdır. Yine Tajfel (1978; akt., Hogg ve Vaughan, 2007) sosyal kimliği, bireyin sosyal bir gruba veya gruplara aidiyeti temelinde bu aidiyetlerin değeri ve duygusal anlamından çıkan benliğin bir parçası olarak tanımlar ve benlik yapısının, kişisel ve sosyal kimlik olmak üzere iki önemli parçayı kapsadığını ileri sürer. Ortamın özelliklerine göre bireysel ve sosyal kimlikler ön plana çıkmaktadır. Turner'a (1984; akt., Hogg ve Vaughan, 2007) göre ise kimlik; bireyin kimlik özellikleri, bireysel farklılıkları, bedensel özellikleri gibi daha çok kişisel tanımlamalarını içeren kişisel kimlik ile daha çok çeşitli sosyal kategorizasyonlardaki sosyal özdeşleşmelerin toplamı olarak kabul edilebilen sosyal kimlik olarak 2 alt bölüme ayrılabilir.

Sosyal kimlik teorisi, insanların olumlu bir sosyal kimlik sahibi olma ihtiyacı içinde olduklarını öne sürer (Turner, 1999; akt., Hortaçsu, 2007). Bu sosyal kimlik ise, bireyin ait

olduğu grupların içinde ve onlara bağlı olarak gelişir ve oluşur (Tajfel, 1982). Hem mensup olunan grubun özellikleri hem de diğer grupların konumunun kendi grubuyla karşılaştırılması yoluyla, insanlar kendi gruplarına dair pozitif veya negatif bir sosyal kimlik geliştirirler (Tajfel, 1982). Grupların olumlu özellikleri arttıkça kişilerde olumlu sosyal kimlik oluşmakta ve kişiler kendilerini daha değerli hissetmektedirler (Tajfel ve Turner, 1986; akt., Hogg ve Vaughan, 2007). Teoriye göre, bireyler pozitif sosyal kimlik sahibi olma güdüsü içinde olduklarından kendi gruplarını diğer gruplarla karşılaştırma yoluna giderler ve pozitif olarak değerlendirdikleri boyutlarda kendi grupları için lehte farklılıklar yaratmaya çalışırlar. Tajfel kategorizasyon sürecinin insanın çevresinde olan biteni algılaması ve kendisinin kim olduğunu fark etmesi gibi 2 temel işlevinin olduğunu söyler. Eğer birey yaptığı karşılaştırmalar ve değerlendirmeler sonucunda sosyal kimliğinden memnun olup doyum sağlamazsa, bundan kurtulup olumlu bir sosyal kimlik geliştirmek adına birtakım yaratıcı yollara ve stratejilere başvurabilirler. Eğer kişiler gruplarından hoşnut olmayıp olumsuz bir sosyal kimliğe sahiplerse, kendi grubundan tamamen ‘ayırılma’dan grup adına rekabetçi davranmaya kadar uzanan çok çeşitli strateji ve yollara başvurabilirler (Van Knippenberg ve Ellemers, 1990). Bireysel hareketlilik, sosyal yaratıcılık ve sosyal rekabet tarzında görülebilen stratejiler, bireysel hareketlilik bağlamında değerlendirildiğinde, grup üyeleri eğer gruplar arası geçiş mümkün ise, üyesi olduğu dezavantajlı grupta düşük düzeyde özdeşim kurarak yüksek konumda olan başka gruplara katılmanın yollarını arayabilirler. Sosyal yaratıcılık stratejisinde ise, grup üyeleri kendi gruplarını diğer gruplarla karşılaştırma sürecinde yeni birtakım stratejiler geliştirirler. Sosyal rekabette ise, dış grupta rekabeti mümkün ve olası görme fikri vardır. Sosyal rekabette asıl amaç bazı boyutlarda diğer dış gruplardan farklılaşarak üstünlük kazanarak bunu devam ettirmektir. Bu nedenle her hangi bir hareket özünde rekabetçidir. Bu rekabet, paylaşılmış diğer boyut üzerinde ayrım ve ortak bir mukayese durumunu gerektirir. Bu şartlarda; gruplar arası rekabet, gruplar arası nesnel hedef

ilişkileriyle ilgili olmayabilir, fakat tahmin edilebilir olabilir (Hortaçsu, 2007). Turner (1975), sosyal ve araçsal veya realistik (gerçekçi) rekabeti ayırmıştır. İlki, öz değerlendirme tarafından motive edilir ve sosyal karşılaştırma vasıtasıyla meydana gelir, oysaki diğeri gerçeğe uygun kişisel çıkar temellidir ve ilkel çatışmayı yansıtır. Uyuşmayan grup amaçları gerçek rekabet için gereklidir, fakat ortak gruplar arası kıyaslamalar gerekli ve sıklıkla sosyal rekabet için yeterlidir. Sosyal ve gerçekçi rekabet, sonraki gruplar arası davranışın kazanma ve kaybetme sonuçları hakkında tahminlerde bulunurken farklılaşabilir. Gerçekçi rekabetten sonra, kaybeden gruplar dış-grup galiplerine düşmanlık gösterebilirler çünkü hepsi ödülün yoksun bırakılmıştır ve etkileşimleri çatışmalıdır.

Sosyal kimlik süreçleri; kendini kayırma ve belirsizliğin aza indirilmesi süreçleri tarafından motive edilmektedir. Sosyal grupların toplum içerisindeki konumları aralarındaki statü ve prestij durumlarına göre belirlenir. Gruplar birbirlerinden olumlu yönde farklı olmak için bir rekabet içindedirler, çünkü pozitif bir ayırdedicilik o grubun üyelerine de pozitif bir sosyal kimlik sağlar (Tajfel ve Turner, 1979; akt., Hogg ve Vaughan, 2007). Bir diğer güdüleyici süreç olan belirsizliğin aza indirilmesinde, bireyler hem kendilerinin hem de başkalarının nasıl olduğunu bilme ihtiyacındadırlar. Kişiler gruplarıyla prototipler aracılığıyla özdeşleşme kurarak belirsizlikleri aza indirirler ve iç grup-dış grup ilişkilerini kısa sürede tanımlarlar (Hogg, 2000; 2001).

Sosyal kimlik teorisi ile Tajfel ve Turner grup üyeliğini tekrar tanımlamışlardır. Kendi grubunun en iyi olduğuna inanma, grup içi önyargı ve tarafgirlik, dış gruplarla rekabet ve ayırt edicilik, stereotipik davranış ve grup içi bağlılık gibi grubun kendine özgü özellikleri bulunmaktadır. Kurama göre grup üyeliği algısal veya kognitif bir niteliktedir ve sosyal kategorizasyon süreci ile grup davranışı ortaya çıkmaktadır (Turner, 1982; Hogg, 1992; akt., Hogg ve Vaughan, 2007). Turner'a göre (1982) içinde bulunulan ortamın özelliklerine göre bireysel veya sosyal kimlik ortaya çıkmaktadır. SKT'ya göre bir gruba üye olmak salt

kurumsal veya şekilsel bir kavram olmayıp, bizliği, birlikte olmayı ve ait olmayı içine alan psikolojik bir kavramdır (Hogg ve Abrams, 1988; akt., Hortaçsu, 2007).

Sosyal kimlik teorisi; farklı sosyal grupların toplum içinde bir hiyerarşi içinde sıralandığını ve bu grupların arasında iktidar (güç) ve statü çekişmeleri olduğu varsayımından yola çıkar. Sosyal kategorilerin bireylere sosyal kimlik kazandırdığını ve bu kimliklerin de yalnızca grup üyelerini tanımlamakla kalmayıp bu üyeler için uygun davranışlar getirdiğini ileri sürer. Sosyal kimlik, grup üyeliğinden türeyen benlik kavramının bir parçası olup grup davranışı ve gruplar arası davranışlarla ilişkilidir (Hogg ve Vaughan, 2007). Tajfel sosyal davranışı süreklilik arz eden bir düzlem üzerinde değerlendirmektedir; bu düzlemin bir ucunda kişiler arası davranış, diğerk ucunda ise gruplar arası davranış bulunmaktadır.

Sosyal sınıflandırma sosyal kimlik teorisinin temel kavramlarından biri olup nesnelere veya insanları belli özelliklere göre gruplara ayırma sürecini ifade eder (Tajfel ve Forgas, 1981; akt., Hogg ve Vaughan, 2007). Bu süreç ile, nesnelere veya insanlar tekil olarak değil de bir grubun üyesi olarak algılanırlar. İnsanlar için bakılacak olursa; yaş, cinsiyet ve etnik özellikler sınıflandırmada kullanılan temel ayrımcılardır (Mackie ve ark., 1996; akt., Bilgin, 1995). İnsanlar, sınıflandırma yoluyla dünyayı çok sayıda farklı gruplara ayırarak bunlara dair inanç, bilgi ve beklentilerini kapsayan bir bilişsel yapı geliştirirler ki bu da “kalıp yargı” olarak anılır (Mackie ve ark., 1996; akt., Bilgin, 1995;). Sosyal sınıflandırma sonucunda gruplara ilişkin kalıp yargılar oluşarak zamanla kişilere üyesi oldukları grupların bireyi olarak tepki gösterilir. Diğerk bir deyişle kalıp yargılar aslında toplumsal gerçeklikleri oluştururlar. Tajfel’e göre (1969; akt., Hogg ve Vaughan, 2007) toplumsal gerçeklikler de zamanla fiziksel gerçeklikler gibi kalıcı olur ve insanlar bir noktadan sonra başkalarının fikirlerine ihtiyaç duymazlar. Tajfel kalıp yargıların; ileriye dönük yordamaları kolaylaştırması ve değerler sisteminin kalıcılığını sağlaması olarak iki temel işlevinden bahseder. Kalıp yargılar bir noktada kimliklerin inşa sürecinde kimliklerin içeriği olarak düşünülebilirler. Toplumsal

kimlikler, hem geçmişten çağrışımlar içererek tarihten etkilenir hem de ileriye dönük amaç ve ideolojiler doğrultusunda inşa edilirler. Bu inşa sürecinde, karşıt gruplar farklı olayları ve kişileri vurgulayabilirler ya da aynı olay / kişiler farklı yorumlanabilir (Bornman, 2006).

Kim olduğumuzu tanımlarken de sınıflandırma (kategorizasyon) sürecinden yararlanırız. Kendimizle ilgili algılarımız diğerlerinden etkilenir. Kişinin kendisini diğerlerinden ayrı bir varlık olarak tanımlayabilmesi, farklılıklarını ayırt edebilmesi için kendini ait hissettiği veya hissetmediği özelliklere göre tanımlayıp fark etmesine bağlıdır. Farklılık duygusu, tutarlılık ve süreklilik duygusunu kapsayan kimliği, kişide olumlu görme ihtiyacı vardır (Bilgin, 1995). Tajfel ve arkadaşları (1971); kişilerin neden kendi gruplarını kayırıp diğer grupları olumsuz gördükleri üzerine bir dizi çalışma yürütmüşlerdir. Sonuçlar göstermiştir ki gruplar çok önemsiz bir kritere göre ayrılmış olsalar dahi bireyler en çok iç grup kayırmacılığı stratejisini kullanmışlar ve nihayetinde sadece sosyal kategorizasyonun kişinin kendi grubuna taraf olması için yeterli bir koşul olduğu gözlenmiştir.

Turner (1985; akt., Hogg ve Vaughan, 2007), sosyal kimlik görüngülerinin sosyal bilişsel dayanaklarını tanımlar. Bu sosyal kimlik görüngülerinin merkezinde yer alan kategorizasyon sürecinde, sosyal kategori grupları birer prototip olarak temsil edilir. Prototip; bir grubu betimleyen ve onu diğerlerinden ayırmaya yardım eden hatları belirsiz bir vasıflar kümesidir. Bu prototipler; gruplar arası farklılıkların grup içi farklılıklara oranını maksimize ederek grubu temel alırlar (Campbell, 1958; Hamilton ve Sherman, 1996). Prototipler gruplara ilişkin bilişsel temsiller olarak stereotiplerle bağlantılıdır. Bir prototip grup üyelerince paylaşıldığı zaman stereotip olur (Tajfel, 1982).

Sosyal sınıflandırma süreci, aslında insanların hayatını kolaylaştıran bir süreçtir. Kişi, çevreden gelen çok sayıda uyarana tek tek dikkatini vermek yerine, benzer şeyleri aynı grupta toplayarak bir anlamda bilişsel tasarruf sağlamış olur (Spears ve Haslam, 1997; akt., Hortaçsu, 2007). Bireyler, dünyada yaşadıklarını anlamlandırabilmek için çok sayıda

uyarıcının üstesinden gelmek durumundadır ki bu şekilde çevreye doğru tepkileri verebilsinler. Bunun için de kişiler bir sınıflandırmaya ihtiyaç duyarlar. Bu sınıflama sürecinde, benzer “şeyler” i aynı grubun içine koyar, böylece o şeyler artık tek tek değil de ait olduğu grubun özellikleriyle birlikte anılır. Onlara benzemeyenler ise onlardan ayrılarak başka bir grupta toplanır. Böylelikle iki gruba birtakım özellikler atfedilerek iki farklı kategori olarak algılanır. İki grubun öğeleri birbirlerinden farklı, aynı grubun üyeleri ise benzer olarak algılanır (Bilgin, 2001).

Tajfel (1978; akt., Hogg ve Vaughan, 2007); sosyal sınıflandırma sürecinin kişinin kendini olumlu değerlendirme ihtiyacını karşıladığı için bilişsel kazançtan çok daha fazlasını ifade ettiğini savunur. Turner (1982; akt., Hogg ve Vaughan, 2007) ise sınıflandırma sürecinin 2 temel sonucu olduğuna değinir. Şöyle ki; bu süreç ile kişiler kendi grup içi benzerliklerini ve diğer gruplarla kendi grupları arasındaki farklılıkları abartma eğilimindedirler. Diğer bir sonuç ise; olumlu bir sosyal kimlik kazanmak adına diğer gruplarla kendi gruplarını karşılaştırırken, kendi grupları lehine daha olumlu algılar ki bu da içgrup kayırmacılığı olarak anılır. Sınıflandırma sürecinde, kendimizi bir iç grup üyesi, diğerlerini de bir dış grup üyesi olarak algıladığımızda, gruplar arası ayırt ediciliği olduğundan fazla algılarız (Arkonaç, 1999). Bu grup içi kayırmayla kişinin kendi grubu daha olumlu algılanarak olumlu bir sosyal kimlik oluşmasına vesile olacaktır (Tajfel ve Forgas, 1981; akt., Hogg ve Vaughan, 2007).

Teoriye göre, bireyleri toplumsal gruplara ayırmak insanların genel bir eğilimidir. Kişinin kendi gruplarını diğerlerinden daha olumlu görmeleri de toplumsal kimliğin belirginliği açısından gereklidir. İnsanlar kendi grupları ile diğer grupları kıyaslarken aslında hem kendi gruplarına hem de karşıt gruplara yönelik olarak kalıp yargı geliştirmektedirler (Hortaçsu, 1998).

Toplumsal sınıflandırma genelde grupların birbirinden farklı olduğu boyutlardan biri temel alınarak yapılır (Hortaçsu, 2007). Turner sınıflama için hangi boyutta gruplar arası

değişkenlik en fazla ve gruplar içi değişkenlik en az ise o boyutun kullanılacağını söyler. Sınıflandırma, duruma ve kişiye göre değişebilen bir olgu olup, grup içi farkların özümsemesi ve gruplar arası farkların abartılması gibi iki önemli sonucu vardır (Hortaçsu, 2007). Grupların “ulusal kimlik” inşaları bir anlamda kalıp yargı oluşturma sürecidir. Bu süreç içinde, grubun olumlu özellikleri öne çıkarılarak olumsuz özellikleri geri plana atılır (Tajfel, 1981; akt., Hogg ve Vaughan, 2007).

Özdeşleşme, sosyal kimlik teorisinin en temel kavramlarından biri olup, kişinin grubuna ilişkin aidiyet ve bağlılık duygusu olarak tanımlanabilir (Hortaçsu, 2007). Sosyal kimlik teorisine göre özdeşleşme için yeter şart sınıflamadır, kişiler arası ilişkilerin olması gerekli değildir. Birey, hiç tanımadığı veya sevmediği gruplarla da özdeşleşebilir (Turner ve arkadaşları, 1987). Bazı durumlarda bazı sosyal özdeşleşmeler yani grup üyelikleri kişinin hayatında daha öne çıkar. Bu ön plana çıkmaya yol açan kognitif süreç sosyal kategorizasyon sürecidir (Tajfel ve Turner, 1979; akt., Hortaçsu, 2007). Özdeşleşmenin sosyal kimlik, gruba bağlılık ve gruba değer verme olmak üzere 3 ögesi vardır (Ellemers, Kortekaas ve Ouwerkerk, 1999).

İnsanlar ne kadar fazla grupta özdeşleşmişlerse ve kurdukları yakın ilişkilerin sayısı ne kadar fazlaysa, o kadar çok kişisel ve sosyal kimlik repartuarına sahiptirler. Bireyin birçok sosyal ve kişisel kimliği olmasına karşın, benliği kesintisiz bir yapıya sahiptir (Turner, 1982).

Özdeşleşme kişiden kişiye ve gruptan gruba değişebilen bir kavramdır. Özdeşleşme düzeyini belirleyen en önemli faktörlerden birisi tehdit algısıdır. Grubun değerini ya da belirginliğini tehlikeye sokmak ise, tehdit algısını oluşturan durumların ortak özelliğidir. Grubun düşük konumda olması ya da ilerde böyle bir durumun olma ihtimali, grubun değerine yönelik tehdit oluşturur (Hortaçsu, 2007).

Grup içindeki üyeler eğer kendi grup üyeleriyle yoğun bir ilişki içindeyseler özdeşleşme düzeyleri de o denli yüksek olur (Deaux ve Martin, 2003; Paxton ve Moody, 2003).

Sosyal kimlik teorisine göre kişinin mutlu olması kendi öz değerini yüksek görmesine bağlıdır. Düşük değerli bir grubun üyesi kendini fazla değerli hissedemez. Dolayısıyla kişinin kendi değerini yüksek, grubun değerini düşük görmesinin birtakım yolları vardır. Bunlar; kişinin mensup olduğu grubuyla özdeşleşme yapmaması, eğer başarabiliyorsa değerli gördüğü başka bir gruba geçmesi veya değerli bulunduğu gruplardan biriyle özdeşleşme yapmasıdır (Freeman, 2001). Gruplar olumsuz özellikleriyle dahi olsa farklı olmayı benzer olmaya tercih ederler. Avrupa Birliği kimliği çerçevesinde yürütülmüş bir çalışmada, Polonyalı ve Hollandalı vatandaşların birtakım sıfatları değişik AB ülkelerine eşleştirmeleri istenmiştir. Polonyalıların hem olumsuz hem de olumlu özellikleri daha fazla sahiplendikleri ve kendilerini Hollandalılardan daha fazla ayırttıkları ve kendilerine özgü özellikleri daha fazla içselleştirdikleri görülmüştür (Mlicki ve Ellemers, 1996). Bununla birlikte Polonyalıların hem AB hem kendi ülkeleriyle özdeşleşme düzeylerinin Hollandalılara kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Polonyalıların olumsuz nitelikleri açısından bile olsa belirginliklerini koruma isteği, Polonya'nın AB içinde yok olma tehlikesine karşı bir tepki olarak yorumlanabilir. Üst kimliğin AB kimliği olduğu göz önüne alınırsa, alt kimlik gruplarının özellikle düşük toplumsal konumdaysalar, varlık olma özelliklerini yitirme korkusu, alt kimliklere sahip çıkmalarına yol açmaktadır (Hortaçsu, 2007).

Sosyal kimlik teorisinde değinilen kavramlardan biri de sosyal yapıdır. Toplumdaki gruplar; cinsiyet, dil, ırk, ekonomik durum gibi geniş ölçekli sosyal sınıflardan oluşur (Hogg ve Abrams, 1988; akt., Hortaçsu, 2007). Kişiler, eğer mensup oldukları grup toplumda iyi bir konumda değilse olumsuz bir sosyal kimlik geliştirebilirler, bu durumu değiştirmek için ise birtakım stratejilere başvurabilirler (Tajfel, 1978; akt., Hogg ve Vaughan, 2007). Böyle bir

durumda, olumlu bir sosyal kimlik geliştirmek adına birey yeni grup arayışlarına girebilir ya da grubunu tümünden terk etmek isteyebilir. Ancak bazı durumlarda –nesnel gerçeklikler veya terk etme sonucu değerlerle çatışma ihtimali- bu imkansız bir seçenek olur. Eğer kişi grubunu terk edemiyorsa ya grubuna ilişkin algısını değiştirecek ya da reel değişiklikler gerçekleştirmek üzere harekete geçecektir. Eğer kişi kendi grubu içinde elde ettiği sosyal kimliği onu tatmin etmiyorsa, kişiler gruplarıyla özdeşleşmekten kaçınırlar (Ellemers, 1993). Bireyler, bir sosyal grupta sınırların geçişken olmadığına inanıyorlarsa sosyal değişmeye inanç sistemi devreye girer. Bir anlamda bilişsel alternatifler olmadığı için sosyal yaratıcılık stratejileri kullanılır. Yani kişi ya da grup, gruplar arası karşılaştırma yaparken yeni boyutlar üzerinden değerlendirmeler yapar, mevcut boyutların değerini yeniden tanımlayabilir ya da farklı dış gruplarla –ki çoğunlukla kendinden daha düşük statülü gruplardır- karşılaştırma yaparlar. Yine bilişsel alternatiflerin olmadığı durumlarda sosyal rekabet devreye girer. Böylelikle gruplar arasında doğrudan bir çatışma (sivil halklar hareketi, sosyal lobcilik, terörizm, devrim, savaş, vb.) yaşanır (Hogg ve Vaughan, 2007).

Grup içi önyargı, gruplar arası ilişkilerin her yerde ve her zaman dikkat çeken bir özelliğidir. Bu fenomenin aşırı formları, Tajfel ve çalışma arkadaşları tarafından keşfedilmiştir. Yaptıkları tüm çalışmalar göstermiştir ki, salt iki ayrı gruba ait olma algısı – sosyal kategorizasyon- gruplar arası ayrımcılığı tetiklemeye yeterlidir. Diğer bir deyişle, sadece bir dış grubun farkındalığı bile, gruplar arası rekabetçi ve ayrımcı tepkilere neden olmak için yeterlidir.

Somut sosyal durumlarda gruplar arası ayrımı etkileyen en az 3 değişken sınıfı vardır. Birincisi bireyler kendi grup üyeliklerini, benlik kavramlarının bir yönü olarak içselleştirmek zorundadırlar; kendi üyeliklerini ilgili iç grupla öznel olarak tanımlamalıdırlar. Diğerlerinin onları bir grup olarak tanımlaması yetmez, diğerleri tarafından yapılan refleksif açıklamalara rağmen, uzun dönemde grup öz değerlendirmesi, en güçlü gündelik faktörlerden biridir. İkinci

olarak; sosyal durum, ilgili ilişkisel özelliklerin seçilmesi ve değerlendirilmesini sağlayan, gruplar arası karşılaştırmalara izin verecek şekilde olmalıdır. Tüm gruplar arası farklılıklar değerlendirme önemine sahip olmayıp (Tajfel, 1959; akt., Hogg ve Vaughan, 2007) bunlar gruptan gruba farklılık gösterir. Deri rengi, örneğin Birleşik Devletlerde Hong Kong'tan görünüşte daha göze çarpan bir özelliktir (Morland, 1969), oysaki dil, Fransa, Kanada, Wales ve Belçika'daki ayrı kimliğin özellikle göze çarpan bir boyutu olarak görünür. Üçüncü olarak; iç gruplar, bilişsel olarak uygun olan her dış gruba kendilerini karşılaştırmazlar, dış grup ilgili bir karşılaştırma grubu olarak algılanmalıdır. Benzerlik, yakınlık ve durumsal belirginlik değişkenler arasında olup dış grubun karşılaştırılabilirliğini belirler. Birçok sosyal durumda, karşılaştırılabilirlik, gruplar arası benzerlikten daha geniş bir çeşitliliğe ulaşır.

Azınlık kimlikleri, çoğunluk kimliklerine kıyasla farklı olma gereksinimini daha çok karşılar. Çünkü adı üzerinde azınlıklar sayıca az olduklarından farklılıkları daha belirgindir (Hortaçsu, 2007). Verkuyten (1991), etnik azınlıkların benlik tanımları ve öz-saygılarını sosyal kimlik çerçevesinde değerlendirdiği bir çalışmada, Hollanda'da yaşayan Hollandalı ve Türk kökenli ergenleri karşılaştırmıştır. Çıkan sonuçlarda etnik kimliğin azınlık grubu üyeleri için (Türk ergenler) daha belirgin ve önemli olduğu görülmüştür. Toplumda genellikle azınlık grubu üyeleri düşük konumda, çoğunluk grubu üyeleri ise yüksek konumdadır. Azınlıklar sayıca daha az olduklarından dolayı daha fazla dikkat çekerler ve kimliklerine yönelik olarak daha fazla tehdit algılarlar. Böylece varlık olma güdülerini güçlenerek kendi kimlikleriyle güçlü bir özdeşleşme göstermeleri beklenmektedir (Schmitt, Spears ve Branscombe, 2003).

Düşük statülü grubun, karşılaştırma gruplarına göre göreceli olarak bir ilişkisi vardır, bu pozitif sosyal kimliğe daha az katkı sağlar. Negatif ya da tehdit edilmiş sosyal kimliğe yönelik olarak geliştirilen reaksiyonlar şu şekildedir (Hogg ve Vaughan, 2007):

- 1- Bireysel hareketlilik: Kişi, kendini eski grubundan ayırıştırmaya veya ayrılmaya çalışabilir. Bireysel hareketlilikte en önemli özellik; kişinin düşük statüsü değişmez, en azından kısa vadede bu bireyci bir yaklaşımdır, bir grup kazanımından ziyade kişisel bir kazanımdır. Bu yüzden bireysel hareketlilik önceki içgrup ile kimliksizleştirme anlamına gelir.
- 2- Sosyal Yaratıcılık: Grup üyeleri, göreceli durumun elementlerini değiştirme veya tekrar tanımlama yoluyla içgrup için pozitif farklılıklar arayabilirler. Bu grubun sosyal pozisyonunda bir değişiklik içermez. Bireyci stratejiden çok grup stratejisi olan bu odak:
  - a) İç grup ve dış grubu yeni bir boyut üzerinde karşılaştırma
  - b) Grubun atıflarına adanmış değerlerin değişimi, böylece daha önceden negatif algılanmış karşılaştırmalar pozitif algılanır. Klasik örnek “Siyah güzeldir.” Göze çarpan boyut –deri rengi- aynı kalır ancak ona yüklenen değer sistemi reddedilir veya tersine çevrilir.
  - c) İç grup ile karşılaştırılan dış grubu değiştirmek: karşılaştırmalı çerçeve referansı olarak, yüksek statülü dış grup kullanılmaktan kaçınılır.
- 3- Sosyal rekabet: grup üyeleri, dış grup ile direkt bir rekabet aracılığıyla pozitif bir farklılık arayabilirler. Göze çarpan boyutlar üzerinde iç grup ve dış grubun ilgili pozisyonlarını tersine çevirmeye çalışabilirler.

Freeman (2001), yaptığı bir çalışmada Sri Lanka’da farklı kimliklerin (din, meslek grubu, ırk, sosyo-ekonomik durum, eğitim, meslek, politik görüş, cinsiyet, vb) önemleri ve kimin için hangi kimliğin önemli olduğuna dair önermelerde bulunmuştur. Freeman’a göre kişinin bir boyutta konumu yüksekse, o boyutla ilgili kimliğe önem verecektir. Sonuçlarda eğitim ve sosyo ekonomik konumla ilgili kimliklerin bu önermeyi desteklediği görülmüştür.

Hükümetin Almanya’da ortak ulusal kimlik inşa etme çabalarına rağmen, etnik kimlik, sosyal kategorizasyonun baskın bir sonucu olarak durmaktadır. Tüm vatandaşlar için “biz” ve “onlar” olarak bölünmüş, bir etnik gruba üyelik söz konusudur. Sosyal kategorizasyon, ulusal kimliğin temsilini yansıtan etnisite temelindeki üyelikler arasındaki farkları vurgular. Sosyal kimlik teorisi, pozitif sosyal kimliğe ulaşmada veya onu devam ettirmede, kişilere gruplar arasında sosyal karşılaştırma izni veren bir süreç olduğunu ileri sürer (Tajfel, 1972; Turner, 1975; akt., Hogg ve Vaughan, 2007). Tajfel, her bireyin belirli grup üyeliklerinden oluşturduğu sosyal kimliğin, sosyal kategorizasyon ve kimlik arasında bağlantı kurmuştur.

Sosyal kimlik teorisi, birinin grup içindeki değerine bağlı olarak pozitif bir kimlik geliştirmenin, dış grubu kötülemeye bağlı olduğunu ileri sürer. İç grupta birini yükseltmek, dış grubu benzer olarak dışlamayı kapsar ki bu da öfkeyi içeren nefret suçu durumudur. Failler, kendilerini mağdurun sosyal grubundan farklılaştırmak için nefret suçu işlediklerinde, kendi iç gruplarıyla çok yoğun özdeşleşme gösterirler ve benzer fikirli diğer grup üyelerinden iç grup onayı kazanırlar (Hamner, 1992; akt., Craig, 2002). Ayrıca, benlik bilinçlerinde bir destek sağlayarak, öfke davranışlarını mantığa uydurmak konusunda bir deneyim yaşarlar. Pozitif benlik bilinci ve grup farklılaşması için faillerin motivasyonlarının ışığında, anti gay şiddet saldırganlara, gay ve lezbiyenleri simultane bir şekilde dışlama, kendi baskınlıklarını açıkça belli etme ve heteroseksüel olarak kendi statülerini doğrulama fırsatı sağlayabilir (Ehrlich, 1990). Şimdiki tartışmada, sosyal kimlik teorisi, öz kimlikleri bulanık olan faillerin davranışlarını en iyi şekilde açıklayabilir. Bu kişiler için, kendi öz kimliklerini geçerli kılmak için, diğerini dışlama gibi bir duruma ihtiyaçları vardır.

Sosyal kimlik teorisinin temellerini oluşturan minimal grup paradigmasında, katılımcılar birer birey olarak tanımlanır ya da rastgele veya önemsiz bir ölçüt kullanılarak grup üyeleri diye açıkça kategorize edilir. İnsanlar kategorize edildiğinde ayırt edici özellikleri önemli ölçüde artar ve bir gruba ait olma duygusunun ve grup normlarına uymanın

göstergesi olan bir dizi davranış, tutum ve duygu sergilerler. Bu aşırı derecede sağlam bir bulgudur (Hogg ve Vaughan, 2007).

3. UYGULAMA

Hukuki bir olgu olmanın ötesinde, daha çok sosyal bir olgu olarak kabul edilen nefret suçları, başta ABD ve Avrupa olmak üzere, dünyanın birçok ülkesinde sıklıkla görülmektedir. Nefret suçları temelinde değerlendirilen yabancı düşmanlığı, toplumun tabanına doğru yayılan, yabancılara karşı öfke, eşitsiz davranışlar ve olumsuz söylemler şeklinde gelişmektedir. Bu durum, toplumu yerli-yabancı (biz-onlar) olarak ikiye ayırmakta ve daha ciddi bir problem olan “kimlik sorunsalı”na yol açmaktadır. Aldıkları yoğun göç neticesinde, çok kültürlü bir yapıyı içinde barındıran ülkelerde, farklı toplumsal grupların kendi davranış örüntülerini diğerlerine dayatmasına yönelik girişimleri nedeniyle, kimlik temelindeki ayrışmalar daha da belirginleşmiştir. “Kimlik sorunsalı” olarak tanımlanan bu durum; bireyin hem bir grubun içinde olarak gruba ait olmak istemesi, hem de özerkliğini kaybetmeyi reddetmesi üzerine temellenmiştir. Küreselleşmeyle birlikte yeni oluşumlar altında birleşen bu birbirinden farklı gruplar arasındaki nefret suçu temelli kimlik çatışmaları ve ayrımcılık olguları, bu çalışmanın da ana eksenini oluşturacaktır.

İnsanlar zaman zaman farklı bir cinsiyete sahip olmak, farklı bir etnik kökene sahip olmak ya da farklı bir dine inanmak gibi nedenlerle ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Diğer bir deyişle, dışlanma sonucu beliren ayrımcılık insanların diğer insanlardan farklı oldukları durumlarda ortaya çıkmakta ve bu farklılık üzerinde şekillenmektedir. Buradaki dikkat çekici nokta, ayrıma neden olan unsurların temelini “farklılık olgusu”nun oluşturmasıdır (Amnesty International, 2000).

Benzer şekilde ayrımcılığın farklı bir formu olarak ortaya çıkan yabancı düşmanlığı (ethnozentrismus), dini, dili, kültürü ve fiziki görünümü farklı olan topluluklara yöneltilmekte ve biz-onlar ayrımı üzerinde şekillenmektedir (Mora, 2009). Avrupa'nın birçok ülkesinde, değişik zaman ve farklı şekillerde görülen yabancı düşmanlığı, 1985'te bir Türk gencinin yabancı düşmanı gruplar tarafından sokakta linç edilip öldürülmesiyle, ciddi bir gündem

maddesi haline gelmiştir. Değişik zamanlarda yaşanan saldırılar halen Avrupa'daki Türk vatandaşları için önemli bir sorun olma özelliğini devam ettirmektedir (ASAGEM, 2007).

Bu çalışmanın da amacı, Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve nefret suçlarına maruz kalmaya yönelik algılarının incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, söz konusu algıların sosyal psikolojik bir perspektiften hareketle saptanması hedeflenmektedir. Gruptaki göçmenlerin nefret suçları ve ayrımcılık algılarının SKT kapsamındaki değişkenlerle ve bazı sosyo-demografik özelliklerle ilişkisinin incelenmesi ana hedeflerin başında gelmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada; yaş, cinsiyet, doğum yeri, kalış süresi, vatandaşlık gibi demografik değişkenler kontrol edildikten sonra, algılanan ayrımcılık, özdeşleşme düzeyleri ve kimlik tanımlamaları arasındaki ilişkiler ortaya konmaya çalışılacaktır.

Verkuyten'in, bireylerin sahip olduğu kimliği 4 temel boyuta indirgeyerek yaptığı çalışmalar ve sunduğu model çerçevesinde, bu araştırmaya dahil olacak örneklemin bu 4 boyut üzerinden incelenmesi esastır. Özellikle çok kültürlü toplumlarda yaşayan göçmen grupların kimlik algılarını kavramaya yönelik olarak geliştirilen bu model; bilme, yapma, olma ve hissetme boyutları arasındaki çelişik ilişkiler üzerinden grupların kendilerini nasıl algıladıkları üzerinde durur. Bu model temelinde yapılan araştırmalarda, Hollanda'da yaşayan Çinli bir göçmenin, kendini hem bir Çinli olarak tanımlaması hem de bir Hollandalı gibi hissetmesi örneğinde olduğu gibi, iç içe geçmiş kimlik örüntülerinin varlığı elde edilen ilginç sonuçlardan biridir. Bu çalışmada da, göçmen kökenli Türkiyelilerin söz konusu dört boyut üzerinden kendi öznel değerlendirmeleri baz alınarak, kimlik tanımlamaları çözümlenecektir.

Araştırmada; niceliksel yöntemle birlikte, kimlik algısını ölçmek amacıyla oluşturulmuş yarı-yapılandırılmış görüşme formu ile niteliksel (derinlemesine görüşme) yöntemin de kullanılması yoluyla bir yandan Türkiye kökenli göçmenlerin toplumsal

dinamiklerinin çözümlenmesi, bir yandan da iki farklı yöntemle elde edilen bilgilerin hem içerik hem de yöntemsel açıdan karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Ayrımcılıkla ilgili boyutların ve Almanya’da ayrımcılık/nefret suçlarıyla mücadele için alınan yasal önlemler ve pratikteki uygulamaların incelenmesi; aynı zamanda ayrımcılıkla mücadele eden resmi ve gönüllü sivil kurumları referans alınarak ilerleyen zamanlarda Türkiye için bir model geliştirilmesi diğer hedefler arasında yer almaktadır.

3.1. Hipotezler ve Araştırma Soruları

3.1.1. Temel demografik değişkenlere ilişkin hipotezler

Özellikle farklı toplumsal grupların bir arada yaşadığı çok kültürlü toplumlarda görülen “öteki”ne yönelik şüphe, yerini zamanla nefret söylemi ve nefret suçuna bırakmaktadır. Önyargıları barındıran nefret suçları, “öteki”ni olduğu gibi kabul etme anlayışını sarsarak, dışlayıcı ve ayrımcı davranışların yaşanmasına sebep olur. Önyargı ve ayrımcılık unsurlarını bünyesinde barındıran nefret suçları, önyargılı düşüncelerin zamanla ayrımcı davranışlara dönüşerek, kişilere olumsuz şekilde davranılması olarak tanımlanan ayrımcılığa yol açar. Dolayısıyla ayrımcı davranışların artması, nefret suçlarının yaşanma ihtimalini de güçlendirmektedir. Bu bilgi ile paralel olarak, ilk hipotez şu şekilde geliştirilmiştir:

H1: Ayrımcılığa maruz kalma ile suç mağduru olma arasında pozitif bir korelasyon vardır.

Literatürde, ayrımcılık ve nefret suçlarına yönelik olarak çok çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte (Liu ve ark., 2014, Herman ve ark., 2006, Cassidy ve ark., 2005) hemen hepsi farklı etnik gruplara yöneliktir. Diğer yandan, cinsiyetçilik temelli yapılan araştırmalar da sıklıkla kadınlara yönelik önyargı ve ayrımcılık üzerinde durur. Bunun en temel sebebi ise,

kadınların tarihsel süreç içinde cinsiyetçi uygulamalara en çok maruz kalan grup olmalarıdır- erkeklerle göre iş/çalışma hayatında ve yönetimde çoğunlukla aşağı bir konumdadırlar- (Deaux ve LaFrance, 1998). Öte yandan, erkekler, hem gruplar arası şiddetin öncelikli failleri hem de öncelikli hedefleri olduğunu gösteren çok sayıda araştırma mevcuttur (Jumalgeldinov, 2014; Mason ve Matella, 2014; Skosireva ve ark., 2014). Yukarıdaki açıklamalara dayanarak ikinci ve üçüncü hipotezler şu doğrultuda oluşturulmuştur:

H2: Kadınlar erkeklerden daha fazla ayrımcılığa maruz kalırlar.

H3: Erkeklerin suç mağduru olma olasılığı kadınlara göre daha yüksektir.

3.1.2.Sosyal kimlik teorisi ile ilgili hipotez

Genellikle toplumlarda, azınlık gruplar düşük, çoğunluk gruplar ise yüksek konumdadırlar. Eğer bu konum farklılıkları kalıcı olarak algılanırsa, azınlık gruplar kendilerini daha fazla tehdit altında hissederler ki özdeşleşme düzeyini etkileyen en önemli faktörlerden birisi de bu tehdit algısıdır. Aynı zamanda, toplumsal gruplarda nadir olmaları nedeniyle dikkat çektikleri için de azınlık grupların varlık olma güduları güçlenir (Schmitt, Spears ve Branscombe, 2003). Tüm bu sebeplerden ötürü, azınlık grup üyelerinin çoğunluk grup üyelerinden daha yüksek düzeyde özdeşleşme göstermeleri beklenir. Öte yandan, ayrımcılık kişinin ait olduğu grubun düşük konumlu olduğunu çağrıştırarak toplumsal kimliğinin değerini düşürmekte, diğer yandan ise başarısızlık nedeni olarak kişisel nedenlerin değil de ayrımcılığın görülmesine yol açmaktadır. Başarısızlık nedeni olarak ayrımcılığın görülmesi ise gruba daha fazla özdeşleşmeye neden olarak kişinin öz değerini olumlu yönde etkilemektedir (Leonardelli ve Tormala, 2003). Önceki çalışma bulguları ve literatürle paralel olarak dördüncü hipotez şu şekilde geliştirilmiştir:

H4: Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin Türk Kimliği ile özdeşleşme düzeyinin yükselmesiyle algıladıkları ayrımcılığın artması beklenmektedir.

3.1.3.Dört kimlik boyutu arasındaki bağlantılara ilişkin hipotezler

Bazı araştırmacılar (Gerstenfeld, 2010; Woods, 2008), nefret suçu mağdurlarının hedef olmalarının asıl nedeninin onların gerçek ya da algılanan sosyal grup üyelikleri olduğunu ileri sürmektedir. Bu, onların hareketlerinden ayrı olarak kimliklerine yapılan saldırılardır (Perry, 2001). Bunun yanında, her insanda zaman zaman kendi aralarında çelişen ve onu bazen acı veren tercihlere zorlayan çoklu aidiyetlere rastlanır. Bu gibi çoklu kimliklerin hemen hepsi; içlerinde şiddetli bir çatışma halinde olan aidiyetler taşımaktadırlar. Bu insanlar; etnik, dinsel, cinsel ya da politik anlamda kırılmalar yaşayan “sınırdaki” insanlardır. Ailesi 30 yıl önce Almanya’ya göç etmiş bir genç, bu duruma örnektir. Almanya’da doğup yetişmiş bu genç, ailesinden çok daha iyi Almanca konuşup yazmakta ve Alman kültürünü daha yakından tanımaktadır. Öte yandan, içinde yaşayıp benimsediği toplumda o tam anlamıyla bir Alman değildir, köklerinin geldiği toplumda ise artık tam anlamıyla bir Türk sayılmaz. O, bu çifte aidiyeti ne kadar talep ederse etsin, ne yasalarda, ne de zihinlerde olan hiçbir şey bugün onun bileşik kimliğini uyumlu bir şekilde üstlenmesine izin vermemektedir (Maalouf, 2000). Katılımcıların bu çoklu aidiyet algıları ile yaşadıkları nefret suçları arasındaki ilişkilere yönelik olarak ise beşinci ve altıncı hipotezler şu doğrultuda geliştirilmiştir:

H5: Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin kimlik tanımlamalarında yer alan dört kimlik boyutu arasındaki uyuşma düzeyinin yükselmesiyle birlikte, algılanan yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve maruz kalınan nefret suçu sayısının artması beklenir.

H6: Dört kimlik boyutu arasındaki uyuma düzeyi, göçmenlerin algıladıkları yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve maruz kalınan nefret suçu oranlarını demografik değişkenler ve özdeşleşme düzeyinden daha güçlü biçimde yordayacaktır.

Araştırmanın temel amacına yönelik oluşturulan hipotezlerin yanında, araştırma kapsamında yanıtı aranan sorular da şöyle sıralanmıştır:

- 1) Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin kimlik tanımlamaları dört kimlik boyutu üzerinden nasıl farklılaşmaktadır? Bu tanımlamalarda rastlanabilecek farkların hangi nefret suçlarıyla ilişkisi bulunmaktadır?
- 2) Örneklem grubundaki göçmenler en çok nerede kendilerini “öteki” hissetmektedirler? Bu durumla baş edebilmek için hangi tür stratejiler geliştirmekte ve kendilerine nasıl hareket alanı açmaktadırlar?
- 3) Almanya’da nefret suçları temelinde algılanan ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı ile ilgili ne tür yasal mevzuatlar bulunmaktadır? Pratikte bu suçları önlemek adına ne gibi uygulamalar yapılmaktadır? Ülkedeki ayrımcılık mağdurlarına sunulan destekler nelerdir?

4. GEREÇ ve YÖNTEM

Bu çalışma kapsamında, Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin ayrımcılık ve kimlik algıları ile özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkiler sorunsallaştırılmıştır. Katılımcıların demografik bilgileri ve uygulanan ölçeklerden elde edilen sonuçlar aracılığıyla bu çalışma kapsamında araştırılan soruların değerlendirilmesi yapılmıştır. Almanya’da herhangi bir ayrımcılık ve/veya nefret suçuna maruz kalıp kalmadıkları ile Türk kimliğine yönelik olarak özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkilerin ortaya konulması hedeflenmiştir.

Çalışmanın yapılmasının özel amacı kimlik konusunun değişik boyutlarıyla, sosyal psikoloji disiplini içinde değerlendirilmesidir. Ayrıca göçmenlerin kendileri hakkında, yaşamları ve ilişkileri, kendilerini nasıl gördükleri, kimliklerini nasıl yorumladıkları üstünde durulmaktadır. İnsanlarla birebir görüşülerek bizzat o kimliği taşıyan bireylerin kendilerini tanımlamaları beklenmiştir.

4.1. Katılımcılar

Bu çalışmada “dezavantajlı grup algısı” kilit kavramdır. Çalışma, Avrupa ülkelerinden en kozmopolit yapıya sahip ve içinde 3 milyon gibi ciddi bir nüfusu barındıran Almanya’da yaşamakta olan Türkiyeli göçmenler ile 2014 yılında yapılmıştır.⁴ Örnekleme, kendilerini “göçmen” olarak tanımlayan 20-50 yaş arası kadın ve erkek Türkiye kökenliler oluşturmuştur. Örnekleme, göçmenlere hizmet eden dernekler ve kişisel bağlantılar yoluyla ulaşılmıştır. Katılımcıların en az 1 yıldır yasal olarak burada yaşıyor olması tercih sebebi olmuştur. Örneklem oluşturma sürecinde, eldeki olanakların temsil ediciliği yüksek örneklemlere ulaşma açısından kısıtlı olması nedeniyle, olasılıksız örnekleme tekniklerine (kartopu örnekleme) başvurulmuştur. Yapılan mülakatlar sonucu alınacak cevapların benzer olmaması

---

⁴ Bu çalışma kapsamında, Tübitak 2214-A Bursu kapsamında 12 ay süre ile Almanya’da kalınmıştır.

amacıyla, farklı yaş, meslek ve sosyo-kültürel gruplara mensup kişilerle görüşülmeye özen gösterilmiştir.

On iki aylık süre boyunca, toplam 101 gönüllü kişiyle görüşme yapılmıştır. Bu kişilerin 58'i kadın, 43'ü ise erkektir. Örneklemin yaş aralığı 21 ila 50 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 39.01'dir. Katılımcılar içinde; Alevi, Zaza, Kürt, Azeri, Sünni gibi farklı etnik/dini gruplara mensup kişiler bulunmaktadır. 74 kişi Türkiye doğumlu olup 27 kişi Almanya doğumludur. 101 kişiden 35'i Almanya vatandaşı, 51'i Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, 15'i ise çifte vatandaştır. Almanya'da kalış süresi ortalama yaklaşık olarak 26 yıldır.

4.1.1. Katılımcılara ulaşılması

Almanya, göçmen Türkler açısından zengin bir ülke olup, Türkiye kökenli göçmenler en büyük etnik azınlık grubunu oluşturmaktadır. Buna karşılık, bu çalışmada katılımcılara ulaşma aşamasında ciddi sıkıntılar yaşanmıştır. İlk aşamada Üniversitenin bulunduğu Bremen ve yakın şehirler olan Hamburg ve Braunschweig'da ortalama 30 kişiye ulaşılmıştır. Birçok dernek ve kuruluş temsilcisiyle görüşülüp çalışmanın duyuru örnekleri dağıtılmasına karşın, olumlu bir geri dönüş olmamıştır. Bu üç şehirdeki göçmenlere kişisel bağlantılar ve tanıdıklar yoluyla ulaşılmıştır. Sonrasında ise, danışman hocanın da izni ve desteği alınarak Ekim-Aralık 2014 periyodunda geçici olarak Berlin'e gidilmiştir. Burada, kişisel bağlantılar aracılığıyla 3 aylık zaman diliminde 70 kişiyle görüşmeler yapıp tekrar üniversiteye geri dönülmüştür. Tüm görüşmeler ses kaydına alınıp daha sonra deşifre edilmiştir. Bir kişi ile ortalama 60 dk görüşme yapılmış, yarı-yapılandırılmış forma verilen cevaplar kayıt altına alınmış olup, toplamda 3000 dk'nın üzerinde ses kaydı deşifre edilmiştir.

Katılımcıların en temel ortak özellikleri, hepsinin Türkiye kökenli olmalarıdır. Ağırlıklı olarak Berlin, Hamburg, Bremen ve Braunschweig şehirlerinde yaşayan 20-50 yaş

arası, kadın/erkek göçmen kökenli kişilerle görüşmeler yapılmış olup, yaş, cinsiyet, doğum yeri, vatandaşlık, kalış süresi gibi değişkenlerin dağılımı kendiliğinden şekillenmiştir.

4.2. Ölçme Araçları

4.2.1. Avrupa Birliği azınlıklar ve ayrımcılık anketi

Göçmenlerin ayrımcılık ve suç mağduru olma konusundaki deneyimlerini belirleyebilmek için, Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı tarafından hazırlanmış olan ve 2008 yılında 27 Avrupa Birliği ülkesinde uygulanan “AB Azınlıklar ve Ayrımcılık Anketi” kullanılmıştır. Bu amaçla, Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı tarafından anketi Türkçe’ye çevirme ve kullanma izni alınmıştır (Bkz. Ek 5). AB Azınlıklar ve Ayrımcılık Anketi, 2007 yılında altı AB ülkesinde Gallup Europe tarafından yürütülen pilot çalışmalarda geçerlik ve güvenilirlik testlerinden geçerek kullanıma hazır hale getirilmiştir. Tarafımızca Türkçeye çevrilmiş olan bu ölçüm aracı, yaklaşık 300 farklı değişkeni kapsamaktadır. Genel Ayrımcılık, Temel Haklar Farkındalığı, Ayrımcılığa Maruz Kalma Deneyimi, Bir Suç Mağduru Olma Durumu, Kanunsuz Eylemlere Maruz Kalma, Polis Engelleme ve İletişim ile Gümrük/Sınır Denetimleri biçimindeki 7 farklı alt başlıktan oluşmaktadır. Anket içindeki 300’e yakın sorunun araştırma hedefleri doğrultusunda azaltılması için ek çaba sarf edilmiştir. Buradaki sorular, çalışmadaki hipotezlerimize yönelik olarak kısaltılmıştır. Çalışmada; genel ayrımcılık, ayrımcılığa maruz kalma deneyimi ve bir suç mağduru olma alt başlıkları kullanılmıştır (Bkz. Ek 1).

4.2.2. Özdeşleşme ölçeği

Göçmenlerin Türk kimliğiyle özdeşleşme düzeylerini belirleyebilmek için Tekman, Hortaçsu ve Ok (1999) tarafından; Ellemers, Kortekaas ve Ouwerkerk’den uyarlanarak dilimize kazandırılan Özdeşleşme Ölçeği’nden yararlanılmıştır. Bu ölçek 10 sorudan

oluşmakta ve kişilerin grupla özdeşleşme düzeylerini belirlemektedir (Bkz. Ek 2). Verilen cümlelerin Türk grubunun üyesi olmakla ilgili düşüncelerini ne derece yansıttığını belirleyebilmek adına 1’den 5’e kadar bir sayıyı işaretlemeleri istenmiştir. “çok uygun”dan “hiç uygun değil”e doğru 5 seçenekli likert tipi bir soru formu kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır.

4.2.3. Yarı-yapılandırılmış görüşme formu

Göçmenlerin sosyal kimlik algılarını Verkuyten’in dört boyutlu modeli doğrultusunda incelemek amacıyla yine bu dört boyut göz önüne alınarak tarafımızca hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Nitel bir çözümlenmeye yardımcı olması amacıyla geliştirilen bu formda göçmenlerin kimlik ve aidiyeti üzerine 16 adet yarı-yapılandırılmış soru oluşturulmuştur. Olma, bilme, hissetme ve yapma boyutlarının kullanıldığı görüşme formunda her boyutta 4 soru bulunmaktadır (Bkz. Ek 3).

4.3. Çalışmanın Yürütülmesi

Asıl veri toplama sürecine geçmeden önce 20 kişilik bir göçmen grubuyla pilot uygulamalar yapılmıştır. Bu uygulamalardan elde edilen bilgilerden hareketle, danışman akademisyenlerin de görüşleri alınarak, gerekli görülen düzeltmeler yapılmış ve anket formlarının son şekli belirlenmiştir. Veri toplama işlemi yüz yüze mülakatlar yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bütün katılımcılara aynı gönüllü bilgilendirme formu okunmuş (Bkz. Ek 4) ve imza altına alınmış, isimlerin gizli tutulacağı, görüşmelerin araştırma dışında kullanılmayacağı, görüşmelerin daha çok sohbet niteliğinde geçip herhangi bir doğru-yanlış değerlendirmesinin söz konusu olmadığı, yalnızca o bireyin fikirlerinin önem taşıdığı belirtilmiştir. Her bir görüşme ortalama 1 saat sürmüş olup açık uçlu soruların sorulduğu bölüm daha sonra dinlenip deşifre edilmek üzere kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler farklı

ortamlarda yürütülmüştür; bazen katılımcıların kendi evlerinde, bazen iş yerlerinde bazen de halka açık kafe, pastane gibi mekanlarda gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların, kendilerini rahat hissetmeleri amacıyla görüşmelerde tek başlarına olmalarına özen gösterilmiştir.

Kayıt altına alınan görüşmeler daha sonra deşifre edilmiştir. Açık uçlu soruların yöneltildiği bir görüşme ortalama 30 dakika sürmüş olup, toplamda 3000 dk'nın üzerinde görüşme deşifre edilmiştir. Deşifre etme yönteminin yapısına uygun olarak, görüşmeler üzerinde herhangi bir düzeltme yapılmadan aynen duyulduğu gibi yapılmıştır. “Transkripsiyon, birçok dil hatasını, duraksamaları, ses değişikliklerini ve vurgularını kapsamaktadır. Etkileşimi anlamlandırmada, katılımcılar için önemli rol oynayan, derin nefes alma, duraksama, kekeleme vb. özellikleri belirtmek, transkripsiyonun kavrayışını arttıracaktır.” (Potter ve Wetherell, 1995).

4.4. İstatistiksel Analiz

Bilgin (2006), sosyal bilimler literatürü içinde nitel ve nicel yaklaşımların arasında sürekli bir çekişmenin var olduğundan bahsetmektedir. Uzun süre nicel araştırmaların hüküm sürdüğünü belirten Bilgin, nitel yöntemlerin uygulanmaya başlamasıyla bu hakimiyetin son bulduğunu belirtmektedir. Niteliksel yöntemde, anlam, bağlam ve malzemeye bütünsel bir yaklaşım söz konusudur. Niteliksel yöntem, sosyal faaliyetin değişken dünyasındaki çoklu süreçleri derinlemesine analiz edip araştırmak için oldukça elverişli bir yöntemdir. Derinlemesine araştırma bireysel süreçleri de anlamak için uygundur. Bir çalışmadaki ilgili bütün değişkenleri önceden belirlemeyi gerektirmediğinden açıklayıcı araştırmalar için oldukça uygundur. Karşılaştırma yapma zorunluluğu olmadığı için durumlar arası karşılaştırma yapılıp neden bulunmaya çalışılmaz; araştırmanın problemine göre bir grupta ya da bir bireyle dahi çalışılabilir. Buradaki veriler sayılar olarak değil de kelimeler ve resimler olabilir, ayrıca gözlem de kullanılan bir başka tekniktir (Hayes, 1997).

Genellikle sayılar değil de kelimeler şeklinde olan niteliksel veriler, yerel bağlamlardaki süreçlerin iyi temellendirilmiş, zengin tanımlama ve açıklamalarına kaynak sağlar. Niteliksel araştırmaların temel işlevi, belirli ortamlardaki insanların olayları anlama, izah etme, faaliyette bulunma ve günlük hayatlarını devam ettirme yollarını anlamaktır (Miles ve Huberman, 2006). Krahn, Hohn ve Kime (1995), kişisel deneyim veya kültürden etkilenen deneyimleri çalışmak için niteliksel yöntemlerin oldukça uygun olduğunu söylerler. Bu çalışmada da niteliksel veri toplama tekniklerinden biri olan içerik analizi kullanılmıştır. Buradaki temel işlem, eldeki verileri anlamlı bölümlere ayırarak bir kategorilendirme yapmaktır. Ham veriler, kategorilendirme ile sistemli verilere dönüştürülür. Kategorilendirme, mesajların kodlanmasını gerektirir. Burada, bir mesajdaki lehte ve aleyhteki tutumları ölçmek için kullanılan içerik analizinin bir çeşidi olan değerlendirici analizden yararlanılmıştır. Tutumlar kodlandıktan ve sayısal olarak değerlendirildikten sonra elde edilen toplam, ifade sayısına bölünür ve ortalama tutum değeri bulunur (Bilgin, 2006).

Bu çalışmada kullanılan içerik analizi, nitel araştırma yöntemlerinden biridir. İçerik analizinin temel aşaması olan kategorilendirme ise basit bir sıralama tekniğinden farklı olarak düşünmenin ayrılmaz bir parçası olup insanın dünyanın karmaşıklığıyla başa çıkma çabasının bir sonucudur. Bir söylemi anlama ve yorumlamada öznel etkenlerden kurtulmak içerik analizindeki temel amaçtır. Başka bir deyişle, eldeki söylemin görünen, kolayca yakalanan ve ilk bakışta algılanan içeriği yerine, gizli, üstü örtülü içeriğini ortaya çıkarmak temel noktadır. Okuyucunun bilgisine, sezgisine, tutumlarına ve referans çerçevesine bağlı otomatik bir yorumlama olmaktan ziyade “ikinci bir okuma” olarak nesnel okuma ilkeleri gerektirmektedir. İçerik analizi bir çıkarım esasına dayanır (Bilgin, 2006). Cartwright (1953; akt., Bilgin, 2006) içerik analizini her türlü sembolik davranışın betimlenmesinde ve içeriğinin analizinde kullanılan sistematik, nicel ve nesnel bir yöntem olarak tanımlamaktadır.

Çalışmamızdaki mülakatlardaki yarı-yapılandırılmış sorulardan elde edilen bilgiler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Dört kimlik boyutuna ilişkin sorulara verilen yanıtların hem ilgili oldukları boyuta uygunlukları açısından incelenmeleri hem de dört boyut arasındaki uyuşma düzeyinin saptanması için bağımsız hakemlerden yararlanılmıştır. İki kültürü yakından tanıyan 3 uzmanın hakem olarak seçilmesine özen gösterilmiştir. Ham veriler önce araştırmacı tarafından dört boyutla ilişkili başlıklar altında toplanmış, ardından da, bu kategoriler hakemlerin değerlendirmesine sunulmuştur. Örneğin, yapma (*doing*) boyutunda sorulan sorulara verilen tüm yanıtlar (örn., “Türlere ait kafelerde vakit geçiririm”) araştırmacı tarafından alt alta sıralanarak toplu halde hakemlere verilmiştir. Hakemlerden bu yanıtların “Türk” kimliğinin ilgili boyutuyla (yani, “yapma” boyutuyla) ne denli ilişkili olduğunu saptamaları istenmiştir. Son olarak, elde edilen yanıt kategorileri kullanılarak, her bir katılımcının dört kimlik boyutu üzerinde ne düzeyde bir uyuşma sergilediği belirlenmiştir. Bu yöntem yoluyla, hem yanıtların içeriklerine ilişkin bir çözümlene şansı doğmuş, hem de her katılımcı için kimlik boyutları arasındaki uyuşma düzeyine ilişkin sayısal bir değer elde edilebilmiştir. Bu sayısal değerler, korelasyon ve regresyon analizleri için kullanılmıştır. Verilerin nicel analizleri (betimsel istatistikler, ölçek güvenilirliği hesaplamaları, korelasyon analizleri ve regresyon analizleri) için ise SPSS For Windows 20.0 İstatistik Paket Programı kullanılmıştır.

Göçmenlerin kimlik algılarıyla ilgili puanlama ve değerlendirme süreci, Bremen Üniversitesinde uzun yıllardır görev yapan ve hem Türk hem Alman kültürünü yakından tanıyan, Prof. Dr. Canan Başar Eroğlu ve Prof. Dr. Gazanfer Belge ile sosyal pedagoji alanında çalışan sivil bir uzman tarafından yürütülmüştür.

4.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın, olası bulguları açısından literatüre anlamlı bir katkı sunacağı beklenmekle birlikte, birtakım sınırlılıklarının bulunduğu da bir gerçektir. Öncelikle, olasılıksız örnekleme teknikleri yoluyla seçilecek 101 kişiden oluşan örneklem grubunun, gerek sayısal büyüklük, gerekse de seçim yöntemi açısından araştırmanın hedefini oluşturan evrenleri temsile yeterli olmadığı açıktır. Öte yandan, araştırmanın bireysel algılar konusunda gerçekleştiriliyor olması ve bazı teorik ilişkilere odaklanması, temsil edicilik sorununun bu aşamada mazur görülebilmesini mümkün kılacaktır.

Bir diğer kısıtlama ise, araştırmacının Almanya bağlamındaki gruplar arası ilişkilere dair bilgi ve deneyiminin sınırlı olmasıdır. On iki aylık bir sürenin bu türden bir deneyimi kazanmak için yeterli olamayacağı açık görünmekle birlikte, çalışmada puanlama aşamasında destek alınan Türk kökenli akademisyenlerin, merkezde görevli diğer akademisyenlerin ve Türk dernekleri mensuplarının bu problemin çözümünde önemli katkılar sağladıkları düşünülmektedir.

5. BULGULAR

Katılımcılara öncelikle Almanya’da belirli parametrelere göre ayrımcılık algılayıp algılamadıkları sorulmuştur. Etnik/göçmen köken, din/inanç, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş ve engellilik durumuna göre genel ayrımcılık algılarının yaygınlığı sorulduğunda alınan cevaplar Tablo I’de gösterilmiştir:

Tablo I. Genel Ayrımcılık Algıları.

	Çok Yaygın	Oldukça Yaygın	Oldukça Nadir	Çok Nadir	Yok	Toplam
Etnik veya Göçmen Köken	28	48	12	3	6	97
Din veya İnanç	28	39	8	11	11	97
Cinsiyet	4	14	9	15	55	97
Cinsel Yönelim	2	8	14	17	55	96
Engellilik	1	1	3	27	65	97
Yaş	0	2	3	11	80	96
Toplam:	63	112	49	84	272	

Katılımcıların en fazla ayrımcılık algıladıkları parametrelerin etnik/göçmen köken ve din/inanca yönelik olduğu görülmektedir. 76 kişi etnik/göçmen kökene yönelik ayrımcılığı “çok yaygın” ve “oldukça yaygın” olarak ifade ederken; 67 kişi din/inanca yönelik yaygın bir ayrımcılık gözlemlediğini dile getirmiştir. Diğer yandan, en az ayrımcılık algılanan parametrelerin ise sırası ile; yaş, engellilik, cinsel yönelim ve cinsiyet olduğu görülmektedir. Bu 4 alanda ayrımcılığı çok yaygın ve oldukça yaygın görenlerin sayısı yalnızca 32 olup birçok katılımcı Almanya’nın ve Alman halkının bu parametrelere yönelik önyargılı davranmadığını belirtmektedir.

Katılımcılara daha sonra son 12 ay içerisinde bu alanlardan herhangi birinde kişisel olarak ayrımcılık algılayıp algılamadıkları veya bu alanlardan birine dayanarak tacize uğrayıp uğramadıkları sorulmuştur.

Tablo II. Son 12 ay içindeki kişisel ayrımcılık algıları.

	Evet	Hayır	Toplam
Etnik Köken	36	62	98
Din veya İnanç	18	80	98
Cinsiyet	2	95	97
Cinsel Yönelim	1	96	97
Engellilik	1	96	97
Yaş	0	97	97
Başka Bir Sebep	5	92	97
Toplam:	63	618	

Son 12 ay içerisinde katılımcıların kişisel ayrımcılık deneyimleri içinde, en çok ayrımcılık algılanan alanların etnik/göçmen köken (36 kişi) ve din/inanca (18 kişi) yönelik olduğu bildirilmiştir. En az kişisel ayrımcılık deneyiminin yaşandığı alanlar ise sırası ile; yaş, engellilik, cinsel yönelim ve cinsiyet olup 5 kişi ise söylemek istemediği başka nedenlerden dolayı ayrımcılık yaşadığını bildirmiştir. Bu cevaplara istinaden, genel ayrımcılık algısı ile kişisel ayrımcılık deneyimleri arasında bir paralellik olduğu söylenebilir. Ayrımcılık algısının en yüksek olduğu alanlar etnik/göçmen köken ile din/inanç boyutları olup, kişisel ayrımcılık deneyimleri de en fazla bu alanlarda gözlenmiştir.

Daha sonra katılımcılara, son 5 yıl içerisinde veya ülkede daha az bir süredir kalınıyorsa o süre göz önüne alınarak göçmen/azınlık geçmişleri nedeniyle Almanya'da 9 farklı spesifik alanda ayrımcılığa uğrayıp uğramadıkları sorulmuştur. Bu alanlar sırasıyla; emlak alanı, iş arama süreci, eğitim alanı, eğlence alanı, alışveriş alanı, işyeri, sağlık alanı, sosyal sigorta ve bankacılık alanlarıdır.

Tablo III. Genel Ayrımcılık Deneyimleri

	Evet İse, Ne Zaman?			
	Hayır	Evet	Son 12 Ayda	Daha Önce
Kiralamak veya satın almak için ev veya apartman ararken, özel mülk sahipleri, kamu emlak sektörü veya özel acentalarda çalışan insanlar tarafından	79	19	9	10
Maaşlı iş ararken	75	16	9	7
Okul/eğitim sektöründe (okullar, kolejler veya daha ileri eğitim faaliyetlerini kapsayabilir; bu size bir öğrenci veya ebeveyn olarak olmuş olabilir) çalışan insanlar tarafından	81	17	5	12
Tekrar son 5 yılı düşünerek, bir kafe, restoran, bar ya da gece klübüne girmeye çalışırken ya da içindeyken hiç ayrımcılığa uğradın mı?	84	14	11	3
Bir dükkâna girmeye çalışırken ya da içindeyken	84	14	13	1
İş yerinde birlikte çalıştığımız insanlar tarafından	84	13	8	5
Kamu veya özel sağlık hizmetlerinde çalışan insanlar (bu, resepsiyonist, hemşire veya doktor olabilir) tarafından	85	13	6	7
Kamu hizmetleri veya sosyal sigorta servislerinde çalışan insanlar (iş için kayıt olmak zorunda olduğun bir kurum veya para/sosyal yardım aldığın bir kurum olabilir) tarafından	85	13	9	4
Bir banka hesabı açmaya ya da bankadan kredi almaya çalışırken	96	2	2	0

Katılımcıların, en çok emlak alanında ayrımcılık yaşadıkları, bunun yanında eğitim gibi kamu hizmetleri alırken ve iş arama sürecinde de diğer alanlara kıyasla daha yüksek düzeyde ayrımcılık hissettikleri gözlenmektedir. En az ayrımcılık algılanan alan ise bankacılık sektörü olup, katılımcılar genel olarak “Almanya’da paran varsa sana her kapı açıktır” anlayışının hakim olduğunu dile getirmişlerdir.

Son 12 ay baz alınarak hangi alanlarda ayrımcılık hissedildiği sorulduğunda ise; bir dükkâna girmeye çalışırken, bar/kafe/restoranta girmeye çalışırken ve emlak sektörü/iş arama süreci/sosyal sigorta servislerinin ayrımcılığın en fazla yaşandığı alanlar olduğu görülmektedir.

Genel toplamda 121 ayrımcılık olayının yaşandığı görülmüş olup, bunların 72 tanesinin son 12 ay içerisinde yaşandığı, 49’unun ise 12 aydan önce yaşandığı öğrenilmiştir.

Buradan yola çıkarak, ayrımcılık olaylarının son 1 yıl içinde, önceki yıllara göre artış gösterdiği söylenebilir.

Katılımcılara ayrıca, eşdeğer özellikler/diplomalara sahip ancak etnik köken/dini inancı toplumun genelinden farklı olan insanların diğer insanlara kıyasla Almanya’da bir işe girerken, bir eğitim için kabul edilirken veya terfi ettirilirken ayrımcılığa uğramalarının nedeni muhtemel olduğu sorulmuştur.

Tablo IV. Farklı etnik köken/dini inancın belli alanlardaki ayrımcılığa etkisi.

	Daha Muhtemel	Daha Az Muhtemel	Yanıtlamayı Reddetti	Görüş Yok	Toplam
Etnik Köken	54	29	14	1	98
Dini İnanç	43	26	25	2	98
Toplam:	97	55	39	3	

Eşdeğer özelliklere sahip ancak etnik kökeni ve dini inancı toplumun genelinden farklı olan insanların bir iş/egitim başvurusunda veya iş terfisinde ayrımcılığa uğrama ihtimalini katılımcıların yaklaşık yarısı oldukça muhtemel görmektedir (54 kişi). Etnik köken kadar olmasa da dini inanç faktörünün de ayrımcılığa uğrama ihtimalini arttırdığını düşünen katılımcıların sayısı ise 43’tür. Bu ise, daha önce cevaplanan genel ayrımcılık algısı ve ayrımcılık deneyimleri ile paralel bir düşünce olup, etnik kökenin tüm şartlarda zorlaştırıcı bir rolünün olduğunu göstermektedir.

Buna bağlı olarak, katılımcılara, Almanya’da herhangi bir sebeple ayrımcılığa uğrayan insanları destekleyen veya önerebilecekleri bir kuruluş bilip bilmedikleri de sorulmuştur.

Tablo V. Ayrımcılık mağdurlarını destekleyen kuruluş bilgisi.

	EVET	HAYIR
Almanya’da herhangi bir sebeple ayrımcılığa uğrayan insanları destekleyen veya insanlara önerebileceğin bir kuruluş biliyor musun?	31	67

Katılımcıların 1/3’üne yakını (31 kişi) ayrımcılığa uğrayan insanları destekleyen kuruluşları bildiklerini ifade ederken, 2/3’ü (67 kişi) bu konuda her hangi bir bilgi sahibi olmadığını söylemiştir. Bu ise, burada yaşayan insanların haklarına sahip çıkma konusuna çok da ilgili olmadığını düşündürmektedir.

Katılımcılara, göçmen kökenli olmalarından dolayı belirli yerlere gitmekten kaçınıp kaçınmadıkları sorusu da yöneltilmiştir.

Tablo VI. Belirli yerlere gitmekten kaçınma durumu.

	EVET	HAYIR
Göçmen/azınlık geçmişinden dolayı, kötü davranılma korkusu nedeniyle dükkan veya kafe gibi belirli yerlere gitmekten kaçınır mısın?	30	68

Katılımcıların yaklaşık 1/3’ü göçmen kökenli olmalarından dolayı başlarına bir şey gelme ihtimaline karşı, belirli yerlere gitmediklerini bildirmişlerdir. Genelde Almanya’nın doğu şehirleri, özelde ise Berlin’in doğusunda kalan semtlerine gitmekte hala çekince duyduklarını dile getirmektedirler.

Katılımcılara, yaşadıkları ayrımcılık olaylarını her hangi bir merciye bildirip bildirmediikleri de sorulmuştur.

Tablo VII. Ayrımcılık olaylarını bildirme oranları.

	Evet, bildirildi	Hayır, bildiril- medi
İş ararken	1	15
İşyerinde	2	11
Kiralamak ya da almak için ev veya daire ararken	3	16
Sağlık hizmetinde çalışan insanlar tarafından	2	11
Kamu hizmetinde veya sosyal sigorta servislerinde çalışan insanlar tarafından	3	10
Okulda veya diğer eğitim faaliyetlerinde çalışan insanlar tarafından	2	15
Bir kafe, restoran, bar veya gece kulübüne girmeye çalışırken	0	14
Bir dükkânda ya da bir dükkâna girmeye çalışırken	0	14
Banka hesabı açtırmaya ya da bankadan kredi almaya çalışırken	0	2
Toplam:	13	108

Yaşanan toplam 121 ayrımcılık olayının yalnızca 13 tanesi resmi mercilere bildirilirken 108 tanesi için her hangi bir bildirim yapılmamıştır. En fazla bildirim yapıldığı alanlar ise; emlak sektörü ile kamu hizmetleri/sosyal sigorta servisleridir. Yaşanan toplam 108 olay, birtakım farklı sebeplerle yetkili mercilere bildirilmemiştir.

Tablo VIII. Ayrımcılık olaylarını bildirmeme nedenleri.

	Faillerde n Duyulan Gözdağı Korkusu	Olumsuz Sonuçlar Kaygısı/ Benim Durumu mla Ters Düşme	Ayrımcılı ğın Nasıl Ve Nereye Bildirece ğini Bilemem e	Ayrımcılı ğın Bildirme kle Hiç Bir Şey Değişme z-Olmaz	Fazlasıyla Önemsiz- Bildirme ye Değmez- Normal- Her Zaman Olabilir	Zahmet- Çok Fazla Bürokrasi Veya Sıkıntı- Zamansız lık	Probleml erle Kendi Kendine Başa Çıkma- Aile/Ark adaşlarda n Yardım	Dil Probleml eri- Emniyet izlik Nedeniyl e Bildirme	Diğer	
İş ararken	0	4	3	12	7	8	3	0	0	2
İşyerinde	1	4	1	5	4	2	3	0	0	2
Kiralamak ya da almak için ev veya daire ararken	0	0	6	8	6	5	2	0	1	1
Sağlık hizmetinde çalışan insanlar tarafından	0	2	3	6	3	5	1	0	3	0
Kamu hizmetinde veya sosyal sigorta servislerinde çalışan insanlar tarafından	0	6	3	8	5	2	3	0	0	0
Okulda veya diğer eğitim faaliyetlerinde çalışan insanlar tarafından	1	8	3	11	1	8	0	1	2	1
Bir kafe, restoran, bar veya gece kulübüne girmeye çalışırken	0	0	6	10	11	6	2	0	1	0
Birdükükanda ya da bir dükükana girmeye çalışırken	0	0	3	11	11	4	2	0	2	0
Banka hesabı açtırmaya ya da bankadan kredi almaya çalışırken	0	0	1	1	3	2	1	0	0	0
Toplam:	2	24	29	72	51	42	17	1	9	6

En çok belirtilen gerekçeler sırasıyla; ayrımcılığı bildirmekle hiçbir şey olmaz/değişmez diyenlerin sayısı 72 kişi, fazlasıyla önemsiz/bildirmeye değmez/normal, her zaman olabilir diye düşünenler 51 kişi, ayrımcılığı zahmet/çok fazla bürokrasi/zamansızlık nedeniyle bildirmeyenlerin sayısı 42 kişi, ayrımcılığı nasıl ve nereye bildireceğini bilmediği için bildirmeyenler 29 kişi ve ilerde olumsuz bir sonuçla karşılaşacağını düşündüğü için bildirimde bulunmayanların sayısı ise 24 kişi olarak görülmüştür. İnsanlar bu tür durumların her zaman olduğunu ve ilerde de olabileceğini belirterek bir yere bildirimde bulunmanın çok da etkili olmadığını ve bildirilse dahi bir değişiklik olmayacağını dile getirmişlerdir.

Katılımcılara ayrıca, son 5 yıl içinde (ya da daha az süredir yaşıyorlarsa o süre kapsamında) belirli alanlarda suç mağduru olup olmadıkları sorulmuştur. 5 farklı suç tipini kapsayan sorularda; a) kişilerin kendisine ya da ev halkından birine ait herhangi bir araba, kamyonet, kamyon, motorsiklet, küçük motorlu bisiklet ya da başka bir ulaşım aracının çalınıp çalınmadığı veya bunlardan herhangi bir şey çalınıp çalınmadığı, b) evlerine birinin/birilerinin izinsiz girip girmediği ve bir şey çalıp çalınmadığı, c) şiddet veya tehdidi kapsayan hırsızlıktan farklı olarak, yankesicilik veya çanta, cüzdan, giysi, mücevherat veya cep telefonu gibi kişisel mülkiyet hırsızlığının mağduru olup olmadıkları, d) onları gerçekten korkutacak bir şekilde birisi tarafından vurma, itme veya tehdit gibi kişisel bir saldırıya uğrayıp uğramadıkları e) kişisel olarak bir grup ya da kişi tarafından, ciddi anlamda üzen, rencide eden veya sinirlendiren bir tartaklanma yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Tartaklanmadan kast edilen; fiili şiddet veya şiddet tehdidi içermeyen, kişiye yönelik yapılan istenmeyen ve rahatsız edici davranışlardır.

Tablo IX. Suç mağduru olma durumu.

	Evet İse, Ne Zaman?			
	Hayır	Evet	Son 12 Ayda	Daha Önce
Araba, kamyonet, kamyon, motorsiklet, küçük motorlu bisiklet ya da bisiklet vb. hırsızlığı mağduru olmak	69	29	19	10
Yankesicilik veya çanta, cüzdan, giysi, mücevherat veya cep telefonu gibi kişisel mülkiyet hırsızlığı türünden, şiddet içermeyen suçların mağduru olmak	86	12	7	5
Eve girilerek hırsızlık mağduru olmak	89	9	4	5
Gerçekten korkutucu bir şekilde vurma, itme veya tehdit gibi kişisel bir saldırıya uğramak	89	9	6	3
Bir kişi ya da grup tarafından ciddi anlamda üzen, rencide eden, sinirlendiren bir tartaklanma mağduru olmak	93	5	4	1
Toplam:	426	64	40	24

Suç türleri arasında en büyük oran hırsızlık suçuna ait olup özellikle araç hırsızlığı kapsamında değerlendirilen bisiklet hırsızlığı ilk sırada yer almaktadır. Daha sonra özellikle toplu taşıma araçlarında yaşanan cüzdan ve telefon hırsızlıklarının dahil olduğu yankesicilik mağduriyeti ise araç hırsızlığından sonra 2. sırada yer almaktadır. Hırsızlık türleri arasında en az yaşanan ise eve girilerek hırsızlık mağduru olma olup bunu kişisel saldırı mağduru olma ve tartaklanma mağduru olma izlemektedir.

Yaşanan suç olaylarının büyük bir kısmının son 12 içinde gerçekleştiği görülmektedir. 40 olay son 12 ayda gerçekleşmişken, 24 olay 12 aydan önceki zamanlarda gerçekleşmiştir. Bu da, ayrımcılık deneyimleriyle benzer olarak, son 12 ay içinde bu tür olaylarda daha fazla artış yaşandığını göstermektedir.

Katılımcılara daha sonra yaşadıkları bu olayların, kısmen ya da tamamiyle göçmen/azınlık geçmişlerinden dolayı olup olmadığı konusundaki düşünceleri sorulmuştur.

Tablo X. Yaşanan olayları kendi göçmen kimlikleriyle ilişkilendirme durumu.

	Evet, Tamamiyle Hepsini Kapsar	Evet, Fakat Hepsini Kapsamaz	Hayır	Görüş Yok
Araba, kamyonet, kamyon, motosiklet, küçük motorlu bisiklet ya da bisiklet vb. hırsızlığı mağduru olmak	2	5	20	2
Yankesicilik veya çanta, cüzdan, giysi, mücevherat veya cep telefonu gibi kişisel mülkiyet hırsızlığı türünden, şiddet içermeyen suçların mağduru olmak	0	0	11	1
Eve girilerek hırsızlık mağduru olmak	0	1	7	1
Gerçekten korkutucu bir şekilde vurma, itme veya tehdit gibi kişisel bir saldırıya uğramak	7	1	1	0
Bir kişi ya da grup tarafından ciddi anlamda üzen, rencide eden, sinirlendiren bir tartaklanma mağduru olmak	3	0	2	0
Toplam:	12	7	41	4

Yaşanan toplam 64 olayda, özellikle kişisel saldırı ve tartaklanma olaylarında mağdurlar yaşadıkları olayları göçmen kökenli olmalarına bağlarken, yaşadıkları hırsızlık olaylarını beynelmilel değerlendirip kendi kimlikleriyle bir ilişki kurmamışlardır.

Tablo XI. Yaşanan olayları cinsiyetleri (kadın olma) ile ilişkilendirme durumu.

	EVET TAMAMIYLA HEPSİNİ KAPSAR	EVET FAKAT HEPSİNİ KAPSAMAZ	HAYIR	RED	SORU ANLAŞILMADI	GEÇERLİ DEĞİL	GÖRÜŞ YOK
Son 12 ay içerisinde, bu veya buna benzer olayların, kısmen ya da tamamıyla bir kadın olmandan dolayı olduğunu düşünür müsün?	0	2	4	0	0	0	0

Son 12 ay içinde yaşanan 40 olayda sadece 2 kadın katılımcı, yaşadıkları olayları kısmi olarak kendi kadın kimlikleriyle ilişkili görmüş olup diğer katılımcılar olayları buna bağlamamışlardır.

Tablo XII. Kişisel saldırı olaylarında yaşanan hırsızlık mağduriyet durumu.

	EVET	HAYIR	RED	SORU ANLAŞILMADI	GÖRÜŞ YOK
Bir şey çaldı veya onlar bir şey çaldılar mı?	0	7	0	0	0

Araç hırsızlığı, eve yönelik hırsızlık ve yankesicilik olayları dışında yaşanan kişisel saldırı ve tartaklanma olaylarında, katılımcılar her hangi bir gasp olayının yaşanmadığını beyan etmişlerdir. Bu da, yaşanan saldırı olaylarının direkt kişilere yönelik olduğunu ve mala yönelik yapılmadığını göstermektedir.

Tablo XIII. Olaylar esnasında fail sayısına ilişkin tablo.

	YANLIZ BAŞINA	DAHA FAZLA SAYIDA	RED	SORU ANLAŞILMADI	GÖRÜŞ YOK
Son zamanı tekrar düşünerek, fail yalnız mıydı ya da daha fazlalar mıydı?	7	7	0	0	0

Kişisel saldırı ve tartaklanma olayları göz önüne alınarak yapılan değerlendirmelerde, olayların yarısı tek failli iken, diğer yarısı birden fazla fail tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tablo XIV. Faillerin profilleri.

	BAHSEDİLDİ
EV HALKINDAN BİR ÜYE-BU BİRLİKTE YAŞADIĞIN YA DA ÖNCEDEN YAŞADIĞIN BİRİNİ KAPSAYABİLİR	0
KOMŞULARINDAN BİRİSİ	0
BİRLİKTE ÇALIŞTIĞIN BİRİ-İŞ ARKADAŞI)	0
BİR MÜŞTERİ-MÜVEKKİL VEYA HASTA)	1
TANIDIĞIN BAŞKA BİRİ)	1
SAĞ KANAT-IRKÇI ÇETE ÜYESİ)	1
POLİS MEMURU)	0
BAŞKA KAMU ÇALIŞANI)	0
BİR YABANCI-BİLMEDİĞİN BİRİ)	11
DİĞER	0

Yaşanan kişisel saldırı ve tartaklanma olaylarının büyük çoğunluğu, mağdurların tanımadığı kimseler tarafından gerçekleştirilmiş olup, bir olayın mağdurun tanıdığı bir kişi tarafından, bir olay mağdurun müşteri/müvekkili tarafından bir olay ise sağ kanat/ırkçı çete üyesi tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu da, yaşanan nefret suçlarında faillerin ağırlıklı olarak mağdurların tanımadığı insanlardan oluştuğunu göstermektedir.

Tablo XV. Faillerin kökenleri.

	BAHSEDİLDİ
BENİMLE AYNI GÖÇMEN/AZINLIK GEÇMİŞİNDEN	1
FARKLI BİR GÖÇMEN/AZINLIK GEÇMİŞİNDEN	1
ALMAN	12

Katılımcılar, kişisel saldırı ve tartaklanma olaylarındaki faillerin büyük bir kısmının Alman kökenli olduğunu belirtirken, bir olayın farklı bir azınlık grubu üyesi tarafından bir olayın da mağdurla aynı etnik gruptan bir fail tarafından gerçekleştirildiğini bildirmiştir.

Tablo XVI. Saldırı esnasında kullanılan dil.

	Evet, Hem İrkçı Hem de Dinsel Saldırgan	Evet, Özellikle İrkçı	Evet, Özellikle Benim Dinimle İlgili	Hayır, Fakat Genellikle Küfürü Bir Söylem	Hayır
Bu Son Zamanda, İrkçı Ya Da Dinsel Saldırgan Bir Söylem Mi Kullanıldı?	0	6	1	4	3

Katılımcılar, yaşanan kişisel saldırı ve tartaklanma olayları sırasında, ağırlıklı olarak ırkçı bir söylemle karşılaştıklarını ve daha az olmak kaydıyla küfürü söylemlere de maruz kaldıklarını beyan etmişlerdir. Yalnızca tek bir olayda, mağdurun dinine yönelik hakaret duyulduğunu bildirilmiştir.

Tablo XVII. Polise bildirim sayıları.

	EVET	HAYIR	RED	SORU ANLAŞILMADI	GÖRÜŞ YOK
Bunu sen veya bir başkası polise bildirdi mi?	3	11	0	0	0

Yine yalnızca kişisel saldırı ve tartaklanma olayları göz önüne alınarak yapılan değerlendirmelerde, yaşanan olayların sadece 3 tanesi resmi mercilere bildirilmiş olup diğer olaylar farklı gerekçelerle her hangi bir yere bildirilmemiştir. Bu sonuçlar da, ayrımcılık durumlarının bildirilme oranlarıyla benzer olup, çok düşük bir kısmı resmi mercilere bildirilmiştir.

Tablo XVIII. Polisten duyulan memnuniyet düzeyi.

	Memnunum	Memnun Değilim	Ne Memnun Ne Memnun Değilim
Genel olarak, polisin bu problemle ilgilenmesinden memnun (tatminkar) musun değil misin?	0	2	1

Yaşadıkları olayları polise bildiren mağdurlar ise, polisin konuya yaklaşımından memnun kalmadıklarını bildirmişlerdir.

Tablo XIX. Polise bildirmeme nedenleri

	BAHSEDİLDİ
Eğer olay bildirilirse faillerden duyulan gözdağı korkusu	0
Olumsuz sonuçlar konusundaki kaygılar	0
Polisin birşey yapabileceğine dair duyulan güvensizlik	3
Fazlasıyla önemsiz/bildirmeye değmez	4
Problemlerle kendi kendine başa çıkma-aile/arkadaşlardan yardım	4
Polis korkusu-hoşnutsuzluğu-geçmişte polisle yaşanan kötü deneyimler	0
Polis yerine başka mercilere bildirme	0
Oturum izni problemleri	0
Dil problemleri-emniyetsizlik nedeniyle bildirmeme	0
Zahmet/çok fazla bürokrasi veya sıkıntı/zamansızlık	0

Ayrımcılık durumlarındaki gerekçelerle benzer olarak mağdurlar, yaşadıkları olayları birtakım gerekçelerle polise bildirmemişlerdir. Olayları kayda değer bulmama, yaşadıkları

sorunlarla kendi kendilerine baş etme düşüncesi, polisin olaya yaklaşımından duyulan güvensizlik gibi gerekçelerle kişiler olayları bildirmekten kaçındıklarını beyan etmişlerdir.

Tablo XX. Olayların ciddiyet düzeyi.

	ÇOK CİDDİ	OLDUKÇA CİDDİ	ÇOK CİDDİ DEĞİL
Her şeyi hesaba katarak, bu olay senin için ne kadar ciddiydi? Çok mu, oldukça mı ciddiydi ya da çok ciddi değil miydi?	2	4	8

Son olarak, kişisel saldırı ve tartaklanma olayları göz önüne alınarak, yaşanan olayların kendileri için ne derece ciddi olduğu sorulduğunda ise, katılımcıların yaklaşık yarısı yaşadıkları olayları çok ciddi olarak görmediklerini belirtirken, sadece 2 kişi çok ciddi ve 4 kişi oldukça ciddi olarak gördüğünü ifade etmiştir.

5.1. Hipotezlerin Sınanması

Bu bölümde hipotezlerin sınanmasının ardından elde edilen bulgular sırasıyla aktarılacaktır.

H1: Ayrımcılığa maruz kalma ile suç mağduru olma arasında pozitif bir korelasyon vardır.

Bu hipotezin sınanması için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Sonuç, beklenenin tersine, herhangi bir ayrımcılığa maruz kalma algısı ile suç mağduru olma arasında negatif ve istatistiksel açıdan anlamlı bir korelasyon ($r = -.33$; $p < .001$) bulunduğunu göstermektedir. Bu bulgudan yola çıkılarak H1 nolu hipotezin desteklenmediğine karar verilmiştir.

H2: Kadınlar erkeklerden daha fazla ayrımcılığa maruz kalırlar.

H2 nolu hipotezin sınanması için tek yönlü ANOVA gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, tüm katılımcıların etnik köken, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, din veya inanç ve engellilik ile ilgili ayrımcılığa maruz kalma sıklıkları toplanarak yeni bir değişken oluşturulmuştur. Kadın

ve erkek katılımcıların ayrımcılığa uğrama sıklıklarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo XXI'de sunulmaktadır. Analiz sonucu, hipotezde de beklendiği gibi, kadınların erkeklere kıyasla daha fazla ayrımcılığa uğradıklarını belirttiklerini göstermektedir ($F(1,89) = 5.887$; $p < .05$). Bu sonuçtan hareketle, H2 nolu hipotezin desteklendiği kararına varılmıştır.

Tablo XXI. Kadın ve erkek katılımcıların ayrımcılığa uğrama sıklıklarının ortalama ve standart sapma değerleri.

	N	Ort.	Std. Sapma	Minimum	Maksimum
Kadın	52	17.13	1.21	13	18
Erkek	39	16.31	2.03	11	18
Toplam	91	16.78	1.65	11	18

H3: Erkeklerin suç mağduru olma olasılığı kadınlara göre daha yüksektir.

Bu hipotezin sınanması için yine tek yönlü ANOVA analizi gerçekleştirilmiştir. Kadın ve erkek katılımcıların suç mağduru olma sıklıklarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo XXII'de sunulmaktadır. Erkeklerin suç mağduru olma sıklıklarının kadınlarınkinden yüksek olmasına karşın, analiz sonucu, bu farkın anlamlılık düzeyine erişmediğini göstermektedir ($F(1,96) = .269$; $p > .05$). Bulgudan hareketle, H3 nolu hipotezin desteklenmediği yargısına varılmıştır.

Tablo XXII. Kadın ve erkek katılımcıların suç mağduru olma sıklıklarının ortalama ve standart sapma değerleri.

	N	Ort.	Std. Sapma	Minimum	Maksimum
Kadın	57	.61	.92	0	4
Erkek	41	.71	.81	0	3
Toplam	98	.65	.87	0	4

H4: Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin Türk Kimliği ile özdeşleşme düzeyinin yükselmesiyle algıladıkları ayrımcılığın artması beklenmektedir.

Bu hipotezin sınanması için yine Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Elde edilen korelasyon katsayısı pozitif yönde olmakla birlikte ($r = .11$; $p > .05$) istatistiksel olarak anlamlı değildir. Dolayısıyla, Türk kimliğiyle özdeşleşme düzeyinin algılanan ayrımcılık ile anlamlı biçimde ilişkili olmadığı yargısına varılmıştır.

H5: Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin kimlik tanımlamalarında yer alan dört kimlik boyutu arasındaki uyuma düzeyinin yükselmesiyle birlikte, algılanan yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve maruz kalınan nefret suçu sayısının artması beklenir.

H6: Dört kimlik boyutu arasındaki uyuma düzeyi, göçmenlerin algıladıkları yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve maruz kalınan nefret suçu oranlarını demografik değişkenler ve özdeşleşme düzeyinden daha güçlü biçimde yordayacaktır.

H5 ve H6 nolu hipotezlerin sınanması için, Verkuyten’in dört kimlik boyutu üzerinden katılımcılardan elde edilen nitel veriler üç uzmana ayrı ayrı sunulmuş ve kendilerinden her yanıtın Türk kimliğini temsil etme düzeyini beşli Likert tipi bir skala üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir. Ardından, her bir yanıt için üç değerlendiricinin kararlarının bir ortalaması alınarak katılımcıların dört boyutla ilgili bireysel ortalamaları hesaplanmıştır. Son olarak, bu dört boyutun da kendi içindeki ortalaması belirlenerek özdeşleşme ölçeğine alternatif bir değişken elde edilmiştir. Kimlik boyutlarının kendi içlerindeki ve Türk kimliği ile özdeşleşme değişkeni ile sergiledikleri ilişkiler Pearson tekniği ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo XXIII’de sunulmuştur.

Tablo XXIII. Kimlik Boyutlarının Kendi İçlerindeki ve Türk Kimliğiyle Özdeşleşme Değişkeni İle İlişkileri (N = 98).

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Olma (1)	--	.13	.09	.07	.58**	.26**
Bilme (2)		--	.16	.15	.62**	.21*
Hissetme (3)			--	.16	.56**	.22*
Yapma (4)				--	.58**	.14
Kimlik Boyutları Ortalaması (5)					--	.35**
Özdeşleşme (6)						--

* $p < .05$; ** $p < .01$

Tabloda da görüldüğü gibi, kimlik boyutlarının kendi içlerindeki korelasyonları pozitif yönde olmakla birlikte, istatistiksel olarak anlamlı değildir. Beklentilerin dışında bir tablo sergileyen bu korelasyonlar, boyutların içeriklerinin birbirlerinden oldukça farklı olduklarına işaret etmektedir. Öte yandan, dört boyutun bir ortalaması olan kimlik boyutlarının ortalaması değişkeninin özdeşleşme ile pozitif ve anlamlı bir korelasyon ($r = .35$; $p < .01$) ortaya koyduğu görülmektedir. Elde edilen bu ilişki, Verkuyten'in önerdiği boyutların da kimlikle özdeşleşmeye benzer bir olguyu ölçtüğünü ortaya koymaktadır. Dört boyuttan Yapma boyutu dışındaki üç boyutun Türk kimliğiyle özdeşleşme değişkeni ile pozitif ve anlamlı korelasyonlar sergilemiş olması, bu yargıyı destekleyen bir başka kanıttır.

Boyutlar arasındaki uyuma düzeyini belirlemek için, katılımcıların her bir kimlik boyutunda grup ortalamasının altında ya da üstünde olup olmadıkları saptanmıştır. Katılımcılardan en az üç boyutta ortalamasının üstünde olanlar gruplandırılmış ve “yüksek uyuma grubu” ($n = 33$) olarak adlandırılmıştır. Katılımcılardan sadece iki kimlik boyutunda ortalamasının üstünde olanlar yanyana getirilerek “orta düzey uyuma grubu” ($n = 37$) adı verilen ikinci bir grup oluşturulmuştur. Son olarak, geri kalan katılımcılar “düşük uyuma grubu” ($n = 28$) adı altında değerlendirilmiştir. Ortalamasının üstünde yer alan katılımcıların dört boyut arasındaki uyuma düzeyinin diğer iki gruptan daha yüksek olduğu varsayılmıştır.

Grupların dört kimlik boyutu üzerinde aldıkları puanların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo XXIV’de sunulmaktadır. Ortalamalar, düşük, orta ve yüksek uyuşma düzeylerindeki ortalamaların beklendiği yönde arttığını göstermektedir. Ayrıca, ortalamalar örneklem grubunun kimlik boyutlarında en yüksek ortalama puanı Hissetme boyutunda (3.06), en düşük puanı ise Bilme boyutunda (2.59) aldıkları anlaşılmaktadır.

Tablo XXIV. Katılımcıların Dört Kimlik Boyutundaki Puanlarından Hareketle Oluşturulan Düşük, Orta ve Yüksek Düzey Gruplarının Her Boyuttaki Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.

	Oluşturulan Gruplar							
	Düşük (N = 28)		Orta (N = 37)		Yüksek (N = 33)		Toplam (N = 98)	
<i>Boyutlar:</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>
Olma	2.56	.38	2.72	.37	2.98	.30	2.77	.39
Bilme	2.33	.39	2.60	.35	2.80	.20	2.59	.37
Hissetme	2.84	.29	3.03	.30	3.29	.23	3.06	.32
Yapma	2.64	.24	2.86	.38	3.10	.27	2.88	.36

Düzeyler arasındaki farkların istatistiksel açıdan da anlamlı olup olmadıklarını sınamak için tek yönlü varyans analizi gerçekleştirilmiştir. Bulgular, üç düzeyin dört boyutta da birbirlerinden anlamlı biçimde ayrıştığını göstermektedir (bkz., Tablo XXV).

Tablo XXV. Düşük, Orta ve Yüksek Düzey Gruplarının Her Boyuttaki Ortalama Farklılıklarına Yönelik Tek Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları.

		Kareler Toplamı	SerbestlikDer ecesi	OrtalamaKar e	F Değeri	AnlamlılıkDüze yi
Olma	GruplarArası	2,670	2	1,335		
	Grupİçi	11,756	95	,124	10,789	,000
	Toplam	14,426	97			
Bilme	GruplarArası	3,372	2	1,686		
	Grupİçi	9,820	95	,103	16,311	,000
	Toplam	13,193	97			
Hissetme	GruplarArası	3,049	2	1,525		
	Grupİçi	7,115	95	,075	20,356	,000
	Toplam	10,164	97			
Yapma	GruplarArası	3,293	2	1,646		
	Grupİçi	9,092	95	,096	17,201	,000
	Toplam	12,385	97			

Farkların ne yönde olduğunu gözlemek için ayrı ayrı gerçekleştirilen *posthoc Tukey* ve *Bonferroni* analizlerinde düzeyler arasında sadece bir örnekte (olma boyutunda, düşük ve orta düzeyler arasında) anlamlılık düzeyine ulaşamadığı saptanmıştır (bkz., Tablo XXVI). Geri kalan tüm kıyaslamalar anlamlı farkların varlığına işaret etmektedir.

Tablo XXVI. Düşük, Orta ve Yüksek Düzey Gruplarının Her Boyuttaki Ortalama Farklılıklarına Yönelik Tek Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları.

BağımlıDeğişken (KimlikBoyutları)	(I) Düzey	(J) Düzey	OrtalamaFarkı (I-J)	Anlamlılık Düzeyi
Olma	Düşük	Orta	-.15	.200
		Yüksek	-.41	.000
	Orta	Düşük	.15	.200
		Yüksek	-.26	.008
	Yüksek	Düşük	.41	.000
		Orta	.26	.008
Bilme	Düşük	Orta	-.26	.004
		Yüksek	-.47	.000
	Orta	Düşük	.26	.004
		Yüksek	-.21	.022
	Yüksek	Düşük	.47	.000
		Orta	.21	.022
Hissetme	Düşük	Orta	-.19	.019
		Yüksek	-.44	.000
	Orta	Düşük	.19	.019
		Yüksek	-.25	.001
	Yüksek	Düşük	.44	.000
		Orta	.25	.001
Yapma	Düşük	Orta	-.22	.017
		Yüksek	-.46	.000
	Orta	Düşük	.22	.017
		Yüksek	-.25	.003
	Yüksek	Düşük	.46	.000
		Orta	.25	.003

Yukarıdaki bulgular, uyuşma düzeyinin belirlenmesi için yapılan gruplandırmaların uygun olduğunu ortaya koymuştur. Bu aşamadan sonra, uyuşma düzeyleri üzerinden algılanan ayrımcılık ve maruz kalınan nefret suçu sayısının artıp artmadığına yönelik H5 nolu hipotezin sınamasına geçilmiştir. Yapılan tek yönlü ANOVA'da kullanılan ortalama ve standart sapma değerleri Tablo XXVII'de sunulmaktadır.

Tablo XXVII. Düşük, Orta ve Yüksek Düzey Gruplarının Ayrımcılığa Maruz Kalma ve Suç Mağduru Olma Değişkenlerindeki Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.

		N	Ort.	SS
Ayrımcılığa Maruz Kalma	Düşük	26	16.92	1.76
	Orta	33	16.91	1.23
	Yüksek	32	16.53	1.93
	Toplam:	91	16.78	1.65
Suç Mağduru Olma	Düşük	28	9.39	.92
	Orta	37	9.43	.73
	Yüksek	33	9.21	.99
	Toplam:	98	9.35	.87

ANOVA sonuçları ne ayrımcılığa maruz kalma ($F_{(2, 88)} = .556; p > .05$) ne de suç mağduru olma ($F_{(2, 95)} = .602; p > .05$) değişkenlerinde anlamlı bir farka rastlandığına işaret etmektedir. Dolayısıyla, kimlik boyutları arasındaki uyuşmanın algılanan ayrımcılık ve suç mağduru olma değişkenleriyle bağlantılı olmadığı ve H5 nolu hipotezin desteklenmediği kararına varılmıştır.

H6 nolu hipotezin sınanması için çoklu regresyon analizine başvurulmuştur. Ayrımcılığa maruz kalma algısı ve suç mağduru olma değişkenleri ayrı ayrı regresyon analizlerine tabi tutulmuşlardır. Yordayıcı değişkenler olarak ise, cinsiyet, yaş, Almanya'da bulunma süresi gibi demografik değişkenler ile, Verkuyten'in dört kimlik boyutunun ortalaması ile Türk grubuyla özdeşleşme değişkenleri regresyon analizine dahil edilmişlerdir. Ayrımcılığa maruz kalma algısıyla ilgili analizde tek anlamlı değişken cinsiyet değişkenidir ($Beta = -.25, p < .05$; model için, $F_{(5, 85)} = 4.331, p < .001$). Suç mağduru olma değişkeniyle ilgili analizde ise modelin anlamlı olmadığı ve hiçbir değişkenin yordayıcı gücünün bulunmadığı görülmüştür. Bulgular ışığında, H6 nolu hipotezin de desteklenmediğine karar verilmiştir.

6. TARTIŞMA

Bu çalışmada, Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin algıladıkları ayrımcılık ile kimlik algıları ve Türk kimliğine yönelik özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkilerin nefret suçları kapsamında incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın kuramsal perspektifini sosyal psikoloji literatüründe adından sıkça bahsettiren "sosyal kimlik teorisi" ile Verkuyten'in ileri sürdüğü çelişik kimlikler önermesi oluşturmaktadır.

Dünyanın pek çok farklı noktasında artan etnik temelli kimlik çatışmaları, "kimlik" kavramının dünyanın temel gündem maddelerinden biri olarak kalmasına neden olmaktadır. Her bireyin bir kimlik sahibi olduğu kabul edilirse, kavramın tarihinin insanoğlunun ilk ortaya çıktığı zamanlara dayandığı rahatlıkla görülebilir. Özellikle son yüzyılda ise modern toplumlarda daha çok öne çıkan/çıkartılan bir kavram haline gelmiştir. Kimlik oluşturma ve kimliklerin çatışması konuları günümüzün en popüler konularıdır. Kimlik, kişi ile toplumun birleştiği yer olduğu için sosyal psikolojinin temel sorunudur. Bu çalışmanın da, teorik zeminini oluşturan sosyal kimlik teorisi, gruplar arası ilişkilere ve çatışmalara odaklanmış bir teoridir. Farklı kültürlerde doğup yetişmiş kişilerin birbirleriyle sürekli etkileşim halinde olmalarından kaynaklı olarak, kişisel değişimler yaşamaları oldukça muhtemeldir. Bu tip değişiklikler ise hem ev sahibi grubun üyelerinde hem de göçmenlerde olması beklenen bir sonuçtur. Göçmenler -veya göçmen kökenliler- ve ev sahibi grup üyeleri, aynı ülkede yaşayan, genellikle konum farkları ve çıkar çatışmaları olan, aynı zamanda birbirlerine ihtiyaçları olan gruplardır. Aralarındaki bu ilişkiler, ülkenin genel sosyo-politik ikliminden etkilendiği gibi ülkenin huzur ve gelişimini de etkiler. Bu sebeple, göçmen-ev sahibi ilişkileri sosyal kimlik kuramının gerçek hayatta uygulama alanını oluşturur. Bu doğrultuda, çalışmanın kuramsal perspektifini "sosyal kimlik teorisi" oluşturmaktadır.

Sosyal kimlik teorisine göre, bireyler kendilerini üyesi oldukları sosyal gruba göre tanımlar ve sınıflandırır. Bu sınıflandırma (kategorizasyon) sonucunda da kendi gruplarıyla özdeşleşirler. Özdeşleşme, sosyal kimliğin oluşmasını sağlayan bir durumdur (Turner, 1987; akt., Hogg ve Vaughan, 2007). Kişi, diğer gruplarla yaptığı sosyal karşılaştırma yoluyla kendi grubunun konumunu belirler. Bu sosyal karşılaştırma sürecinde ise, içinde bulunduğu grubu pozitif yönde kayırma ve diğer grupları küçümseme yönünde bir yanlılık gösterir. Bu süreçlerin tamamı; olumlu bir sosyal kimlik algısı oluşturmada büyük rol oynar. Turner (1982; akt., Hogg ve Vaughan, 2007) sosyal kimliği; bireyin kendisi için duygusal ve anlamı olan bir sosyal gruba üyeliğine ilişkin bilgisi olarak tanımlamıştır. Özellikle son yıllarda günümüz toplumlarında gözlenen hızlı değişimler sonucu ortaya çıkan kimlik sorunu sosyal kimlik olgusu ile ele alınabilir.

Bundan sadece bir yüzyıl önce, gittikleri ülkelerde kimlik tanımlamalarını "din" ve "milliyet" üzerinden yapan göçmenler, yaşadığımız yüzyılda olaya daha geniş çerçeveden bakarak bu parametrelerin yanı sıra farklı kimlik özelliklerini de tanımlarında kullanmaya başlamışlardır. Ulus-devlet yurttaşları tek bir ülkenin vatandaşı olarak kalmamakla birlikte, ilerleyen yıllarda "kimlik" kavramının kişiler için daha da farklılaşıp çeşitleneceği rahatlıkla söylenebilir. Etnik köken, dini inanç, yaş, cinsiyet, meslek, politik görüş, ulusal aidiyet gibi öğelerden her birine tüm insanlarda rastlamak mümkün olsa da iki farklı insanda –ikiz dahi olsalar- aynı dozda birleşim kesinlikle bulunamaz. Kimliğin biricik oluşu da buradan gelmektedir. Milyonlarca insanla ortak veya benzer özelliklerimiz olduğu halde, bu özellikler bizi biz yaparak diğerlerinden ayıran bir özgülük de sağlarlar. Bu çalışmada da, birçok ortak özelliğe sahip insanların aslında birbirlerinden ne denli farklı olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Nefret suçlarının baş aktörleri olan mağdur ve failerin algılarına yönelik yapılmış çok az çalışma olmasıyla beraber, göçmen kökenli kişilerin nefret suçlarına yönelik algıları konusunda literatürümüzde daha da az sayıda çalışma bulunmaktadır. Göçmenlere yönelik yapılmış çalışmalar ağırlıklı olarak sosyolojik bağlamda olup; çokkültürcülük, entegrasyon, göç ve aidiyet (Akalin, 2014; Göker, 2013; Köse, 2012; Üstündağlı, 2009) konuları etrafında yürütülmüştür. Diğer yandan, ülkemizde nefret suçlarıyla ilgili yapılan çalışmalar teorik ağırlıklı olup (Bulut, 2014; Öztürk, 2015; Karadeniz, 2012; Yıkıcı, 2012) hukuk ve sosyoloji temelli çalışmalardır. Halbuki nefret suçunun tanımı göz önüne alındığında, bireylerin kendilerini ve başkalarını tanımlama biçimlerine dayalı olarak işlendiği görülmektedir. Gerçek ve varsayılan grup üyelikleri üzerinde şekillenen nefret suçlarının sebep ve sonuçlarını daha yakından görebilmek için birey ve toplumun kesişme noktası olan sosyal psikoloji disiplinini de işin içine katmak zorunlu bir ihtiyaçtır. Bu çalışma da, bu boşluğu doldurma yönünde atılmış bir adımdır.

Yapılan bu araştırmada, kısmi olarak araştırma hedeflerine ulaşılmıştır. 100 kişiye ulaşma amacıyla araştırmaya başlanmış, toplamda 101 gönüllü katılımcıyla görüşme yapılmıştır. Almanya'nın 4 farklı şehrinde -Berlin, Hamburg, Bremen, Braunschweig-yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerle yürütülen bu çalışmada, 20-50 yaş arasında olan ve en az 1 yıldır Almanya'da yaşayan katılımcıların, nefret suçları/ayrımcılık algıları ve özdeşleşme düzeylerinin sosyal kimlik teorisi kapsamındaki değişkenlerle kimlik tanımlamaları arasındaki ilişkiler ortaya konmaya çalışılmıştır. Tüm görüşmeler sesli kayıt altına alınmıştır. Etnik/dini kökenleri ile sosyo-ekonomik ve kültürel yapıları birbirlerinden oldukça farklı olan katılımcıların tek ortak noktası Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli bireyler olmalarıdır. Bu açıdan, elde edilen sonuçlar çeşitlilik arz etmektedir.

Niceliksel ve niteliksel yöntemlerin bir arada kullanıldığı çalışmada, dört kimlik boyutuna ilişkin uyuma düzeyinin saptanması için bağımsız hakemlerden destek alınmıştır. Hem Türk hem de Alman kültürünü ve orada yaşayan toplumu yakından tanıyan ikisi akademisyen biri uzman olmak kaydıyla 3 hakemle çalışılmıştır. Kimlik boyutları arasındaki ilişki düzeyine ilişkin sayısal değerler elde edilmiş olup, daha sonra korelasyon ve regresyon analizleri için kullanılmıştır.

Bu kapsamda, 12 aylık süre içinde 58'i kadın 43'ü erkek olmak üzere 101 gönüllü katılımcıyla görüşmeler yapılmıştır. Yaş ortalaması 39 olan katılımcılar arasında az sayıda da olsa farklı etnik ve dini kökenlerden (Alevi, Zaza, Kürt, Azeri, Sünni gibi) yer almaktadır.

Katılımcılara öncelikle, belirli alanlarda ayrımcılık algıları hakkında sorular yöneltilmiştir. Hem genel ayrımcılık algıları hem de kişisel ayrımcılık deneyimleri kapsamında, katılımcılar en fazla etnik/göçmen kökenleri ile din/inançlarına yönelik olan parametreleri bildirmişlerdir. Bu da, ayrımcılık algıları ile kişisel tecrübelerin paralel gittiğini göstermektedir.

En fazla ayrımcılık yaşanan alanlara bakıldığında ise; kiralamak veya satın almak için ev veya apartman ararken özel mülk sahipleri, kamu emlak sektörü veya özel acentalarda çalışan insanlar ilk sırada olmak üzere okul ve eğitim sektöründe çalışan insanlar tarafından ve iş arama sürecinde ayrımcılık yaşadıklarını bildirmişlerdir. Genel toplamda yaşanan ayrımcılık deneyimlerinin yarısından fazlası son 12 ay içinde gerçekleşmiş olup ayrımcılık olaylarının son yıllarda önceki yıllara göre artış kaydettiği söylenebilir. Ayrıca, katılımcılar genel olarak, etnik kökenin, iş ve eğitim kabulleri ile iş terfilerinde zorlaştırıcı bir etmen olduğu konusunda hemfikirdirler.

Yaşanan ayrımcılık olaylarını herhangi bir resmi merciye bildirme oranları ise oldukça düşüktür. Yaşanan olayların yalnızca 1/10'u bildirilmiş olup diğerleri farklı gerekçelerle

bildirilmemiştir. Katılımcılar arasında, yaşadıkları ayrımcılık olaylarını bir yere bildirmekle hiçbir değişikliğin olmayacağı ortak görüşü hakimdir. Birçok katılımcı da yaşadıklarını normal ve her zaman olabilecek şeyler olarak görme eğilimindedir. Bazı katılımcılar ise bürokrasiye takılmamak için ve bunu nasıl/nereye bildireceğini bilmediği için bildirimde bulunmadığını söylemiştir.

Katılımcılara daha sonra 5 farklı suç tipinde mağdur olup olmadıkları sorulmuştur. Araç hırsızlığı, yankesicilik, ev hırsızlığı, kişisel saldırı ve tartaklanma mağduru olma durumlarında erkeklerin suç mağduru olma sıklığı kadınlardan daha yüksek olmasına karşın, bu anlamlı bir fark değildir. En yüksek mağduriyet araç hırsızlığı –özellikle bisiklet- olup bunu sırasıyla yankesicilik mağduriyeti, ev hırsızlığı, kişisel saldırı ve tartaklanma olayları izlemekte olup yaşanan olayların yarısından fazlası son 12 ay içinde gerçekleşmiştir. Bu da ayrımcılık olayları ile benzer olarak son yıllarda bir artış yaşandığını ortaya koymaktadır.

Kişisel saldırı ve tartaklanma olaylarında mağdurlar yaşadıkları olayları göçmen kökenli olmalarına bağlarken, yaşadıkları hırsızlık olayları ile kimlikleri arasında bir bağlantı kurmamışlardır.

Kişisel saldırı ve tartaklanma olaylarında mağdurların büyük bölümü failleri tanımadıklarını belirtmişlerdir. Bu olaylarda faillerin tamamına yakını Alman kökenli olup saldırılarda özellikle ırkçı söylemler kullanmışlardır. Yine ayrımcılık olayları ile paralel olarak kişisel saldırı ve tartaklanma olaylarının büyük kısmı resmi bir merciye bildirilmemiştir. Katılımcıların çoğu yaşadıklarını bildirmeye değer görmezken bu sorunlarla kendileri baş etmeye çalışmış, ayrıca polisin olaylara objektif yaklaşamayacağını düşünerek herhangi bir bildirimde bulunmamışlardır.

Katılımcılar, karşılaştıkları suç olaylarını daha çok Almanya'nın doğu eyaletlerinde ve Berlin'de yaşayanlar Berlin'in doğu semtlerinde yaşadıklarını da mülakatlarda eklemiştir.

Nefret suçu literatürü ve Sosyal Kimlik Yaklaşımı temel alınarak üretilen Hipotezler genel olarak değerlendirildiğinde, ayrımcılığa maruz kalma ile suç mağduru olma arasında negatif ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer yandan; kadınlar beklendiği gibi erkeklerden daha fazla ayrımcılık deneyimi bildirirken, her ne kadar anlamlı bir fark olmasa da erkeklerin suç mağduru olma sıklığının kadınlardan daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu bulgular, kısmen de olsa, suç literatüründeki genel bulgularla örtüşmektedir.

Kimlik boyutları ile ilgili değişkenler ele alındığında ise; Türkiye kökenli göçmenlerin Türk kimliği ile özdeşleşme düzeyinin, algılanan ayrımcılık ile anlamlı biçimde ilişkili olmadığı yargısına varılmıştır. Ayrıca; göçmenlerin kimlik tanımlamalarında yer alan dört kimlik boyutu arasındaki uyuşmanın, algılanan ayrımcılık ve suç mağduru olma değişkenleriyle bağlantılı olmadığı da elde edilen sonuçlar arasındadır.

Son hipotezde ise, dört kimlik boyutu arasındaki uyuşma düzeyinin, göçmenlerin algıladıkları ayrımcılık ve maruz kalınan nefret suçu oranlarını demografik değişkenler ve özdeşleşme düzeyinden daha güçlü biçimde yordadığı savı sınanmıştır. Cinsiyet, yaş, Almanya'da bulunma süresi gibi demografik değişkenlerden sadece cinsiyet değişkeninin ayrımcılığa maruz kalma algısıyla ilgili anlamlı bir değişken olduğu sonucuna varılmıştır. Suç mağduru olma değişkeniyle ise modelin anlamlı olmadığı ve hiçbir değişkenin yordayıcı gücünün bulunmadığı görülmüştür.

Bu sonuçlardan yola çıkarak, sosyal kimlik açıklamalarının, ayrımcılık ve nefret suçu algıları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı yargısına varılmıştır. Bu bulgulara göre, Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli vatandaşlarının, ayrımcılık ve nefret suçu olgularına yönelik algıları, sosyal kimlik temelli değildir. Türkiye kökenli göçmenler, bir yandan Almanya'da göçmenlere ayrımcı yaklaşıldığını kabul etmekte, bir yandan da ayrımcılık ve nefret suçuna maruz kalmalarını doğrudan Türk olmakla ilişkili görmedikleri anlaşılmaktadır.

Beklentilerle uyuşmayan bu bulgular akla öncelikle kimlik ölçümlerinin sorunlu olabileceği fikrini getirmektedir. Kimlik boyutlarının kendi içlerindeki ve Türk kimliğiyle özdeşleşme değişkeni ile ilişkilerine bakıldığında, kimlik boyutlarının kendi içlerindeki korelasyonlarının pozitif ancak istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Buna istinaden, kimlik boyutlarının içeriklerinin birbirlerinden oldukça farklı olduğuna varılabilir. Dört boyutun bir ortalaması olan kimlik boyutlarının ortalaması değişkeninin, özdeşleşme ile pozitif ve anlamlı bir korelasyon ortaya koyduğu görülmektedir. Yapma boyutu dışındaki üç boyutun (bilme, olma ve hissetme) Türk kimliğiyle özdeşleşme değişkeni ile pozitif ve anlamlı ilişkiler sergilemesi, Verkuyten'in önerdiği boyutların kimlikle özdeşleşmeye benzer bir olguyu ölçtüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıca, bulgular Verkuyten'in dört boyutu üzerinden oluşturulan "yüksek uyuşma", "orta düzey uyuşma" ve "düşük uyuşma" gruplarının dört kimlik boyutu üzerinde aldıkları puanların ortalamalarının beklendiği yönde arttığını göstermektedir. Dolayısıyla, gerek Özdeşleşme Ölçeği, gerekse de Verkuyten'in önerdiği dört boyutun kimlik ölçümünde etkili ölçüm araçları olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada kimlik değişkenleriyle ilgili bulguların ne anlama geldiğini anlamak için niteliksel verilerin içeriğine odaklanmak yararlı olabilir. Bilindiği gibi, katılımcılara ayrıca kendilerini en çok nerede kendilerini "öteki" hissettikleri ve bu durumla başedebilmek için hangi tür stratejiler geliştirip kendilerine nasıl hareket alanı açtıkları sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri ortak yanıt; o anda hangi ülkede bulunuyorlarsa kendilerini orada öteki hissettikleridir. "Türkiye'de Almancı, burada Auslander/yabancı" olarak kabul edildiklerini ve bu nedenle nerede olursa olsunlar hep "öteki" olarak algılandıklarını ifade etmişlerdir. Bunun üstesinden gelebilmek adına ise, kendileri gibi hisseden göçmen kökenli insanlardan sosyal destek aldıklarını eklemişlerdir.

Yarı-yapılandırılmış görüşme formundaki olma boyutunun, “Kimliğinizi nasıl tanımlarsınız? Etnik köken, dini inanç, cinsiyet, vatandaşlık vb gibi hangi parametreleri kullanırsınız?” olan sorusuna bazı katılımcıların verdiği cevaplar şu şekildedir:

“Ben onu şöyle tanımlıyorum, özellikle ön plana çıkardığım tarafımı, yani o bulunduğum yere bağlı. O bulunduğum insan topluluğuna bağlı. Yani işte Aleviliğim, sosyal tarafım, Türk kökenliyim, bunları ön plana çıkardığım yerler mesela, ben birazcık bilinen bir adamım. Yani böyle Avrupa’da geçmişim üzerine kitap yazıldı, bu yönlerimi şimdi bu anlamda kullanıyorum. Nasıl kullanıyorum? Onlar bana duyduklarından dolayı saygı duyuyorlar, beni tanıdıklarından dolayı değil. Şimdi bunlar bana saygı duyuyorlar, beni seviyorlar. Ben o zaman Aleviliğimi ön plana çıkarıyorum, sosyalist tarafımı ön plana çıkarıyorum. İstiyorum ki desinler haa Aleviler böyle değilmiş, o Alevilere karşı ön yargıları yıkmaya çalışıyorum. Ondan sonra kızımın oğlumun Sünni olduğunu anlatıyorum aramızdaki baba-evlat aşkını anlatıyorum. Evet, kısacası Türküm, öz be öz Türküm, ama ben Kürt halkı için mücadele etmiş bir insanım.” (Sinan, 46)

Başka bir katılımcı ise şöyle bir cevap vermiştir:

“Ben kendimi tanımlarsam kendimi Avrupalı gibi hissediyorum. Yani Türk veya Alman gibi değil belki yaşadıklarımın dolaylı ve çok küçük bir dış ülkede yaşamak tabii insanın zihnini daha farklı açıyor. Bir de aile bağımız çok yakın olmadığı için zaten kendimizi burada yapayalnız hissettiğimiz için kız kardeşimle birlikte her şeye, topluma daha farklı baktık. Ailemizi dinlemedik bu konuda çünkü onların yanlış olduğunu düşünerek topluma karşı açık zihinli baktık. Onun için sanırım ben kendimi Avrupalı hissediyorum, hiçbir yerde yabancı gibi hissetmiyorum kendimi Avrupa içinde. Afrika, Amerika başka olabilir ama Avrupalı hissediyorum kendimi ve her topluma her dine karşı hoş görüşlü, açık bir insan olarak tanımlıyorum.” (Suzan, 44)

Bir diğeri ise;

“Yani ben aşka doğru Mevlevi ve insan odaklı kimlik olarak. Bir zaman ben öyle anlatayım biraz geniş...daha böyle çocukluğumun Berlin’ini ya da yaşadığım Almanya’yı düşündüğümde gerçekten hani Türk kimliğim var evet. Bunu bu şekilde vurguluyordum. Bir zaman sonra bütün bu eğitimlerimden, deneyimlerimden, yaşadıklarımın, yaşamla ilgili bir bütün olarak baktıktan sonra şey diyorum artık benim iki memleketim var veya daha çok da görebiliyorum. Bu Almanca dilini ve kültürünü öğrendiğim bir yer oldu. Ama aynı zamanda burada Berlin’de büyüdüğüm için de şey diyebiliyorum, evde de Türkçe konuşulduğu için Türk kültürünü birlikte olan bir sentez benim için. Kimlik boyutunda açık olduğundan evet bu şekilde bakıyorum. Kadın kimliğime çok yani Türk kültüründe büyümeyle birlikte kadın kimliğimi çok öne getirtmek, göstermem gerekiyordu. O benim için çok önemli. Kadın, kadının değeri, kadınla birlikte insan olma bir bütün olarak olmak ve böyle görebilmek yani bu şekilde.” (Ebru, 43)

Bir erkek katılımcı da;

“Etnik kökenin kimliği belirlemede önemli bir etken olduğunu düşünüyorum. Ama diğer taraftan kimliğin bi taraftan da kişisel olarak oluşturulan bir tarafı olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla kimlik insanın kendisine ait ettiği değerlerle oluşturduğu bir şey olduğunu düşünüyorum. Yani ben kişisel olarak bir şeye inanmıyorum. Ama herhangi bir dini inancım yok yani. Ama başka birisi için kendisini bu dine inanca ait hissettiği ölçüde kimliğini de oluşturmuş olur. Özellikle vatandaşlığın kimlik belirlemede herhangi bir etkisi olduğunu düşünmüyorum ya da cinsiyetin. Yani bir insan başka bir ülkenin vatandaşı olabilir ama kendisini başka bir gruba, başka bir kimliğe ait hissedebilir. Dolayısıyla bunun doğrudan sadece formal bir yanının olduğunu düşünüyorum. Bunun aynı zamanda kültürel bir bağlamı da var tabii ki benim için. Yani bir insanın içinde doğduğu kültürün insanın kimliğinin

oluşmasında önemli bir etkisi var. Dolayısıyla mesela bunu nasıl ifade edebilirim? Ben her ne kadar inançlı biri olmasam da kendi kültürümün, içinde doğduğum kültürün bana bir getirisi olarak güzel bir gördüğüm zaman “maşallah” derim ya da bir arkadaşım bir şey sorduğu zaman şöyle yapalım böyle yapalım ya da şunu yapalım bunu yapalım o zaman “inşallah” derim. Bu benim inançlı birisi olduğumu göstermez. Ama bu benim bu kültürün bir parçası olduğumu gösterir. Yani bu kültüre ait olduğumu gösterir. Dolayısıyla kültürün kendi kimliğimi belli bir etkisi olduğunu düşünüyorum. Etnik kökenin de etkili olduğunu düşünüyorum fakat yine de insan bir şekilde kendisini bu düşünceden de özgürleştirebilir. Yani etnik kökenin sadece kafatasına indirgemek anlamında söylüyorum. Bu düşünceden tamamiyle insan kendisini özgürleştirebilir. Dolayısıyla bir kimliği oluşturan şey benim için daha çok kültürel şeyler.” (Ayhan, 27)

En genç katılımcılardan olan biri ise bu soruya şu cevabı vermiştir:

“Bu konuda ben baya kafa yordum. Ve sonuç olarak genellikle “sen kimsin” denilince ben buyum diyorum. “Hani gördüğün, uzatma” Hangi şey bağlıyım, işte milliyetim, ırkım, takma, ben buyum. Tanışırız yani o anlamda. Fazla uzatmadan, gırgırla şamatayla öyle bağlıyorum.” (Barış, 21)

Verilen cevaplardan da anlaşılacağı üzere, uzun yıllardır Almanya’da yaşayan ve kökeni Türkiye’ye dayanan katılımcıların kimlik algıları birbirlerinden oldukça farklıdır. Kimisi kimliğini tanımlarken etnik kökenine vurgu yaparken kimisi dini inancını vurgulamış, kimi ise şu anda içinde yaşadığı coğrafya kapsamında bir kimlik perspektifi sunmuştur. Bu ise, çalışmamızda yararlanılan Verkuyten’in öne sürdüğü kimliğin birtakım çelişik öğelerden oluştuğu görüşünü destekler niteliktedir.

Çalışmanın diğer bir ayağı olan nefret suçları ise, en temel anlamıyla Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE) tarafından tanımlanmıştır. Buna göre; “Bir şahsa veya mülküne

karşı işlenen herhangi bir suçun kaynağı, o kimsenin ırkı, rengi, etnik kökeni ya da uyruğu, dini, cinsiyeti veya cinsel yönelimi, cinsiyet kimliği, yaşı, fiziksel veya zihinsel engelleri yahut buna benzer bir durum ile ilgili ise, bu suç nefret suçudur." denilmektedir. OSCE tarafından önyargı suçları olarak da kabul edilen nefret suçları bünyesinde iki temel unsur olan ayrımcılık ve önyargıyı barındırır. Sosyal kimlik teorisine göre de; insanları katı bir şekilde sınıflandırma olarak kabul edilen önyargı, kişilerin birtakım ortak özelliklere dayanarak diğerlerini aynı grup içinde sınıflandırması ve hepsinin aynı özelliklere sahip olduğunu kabul etmesidir. Zamanla, önyargı nesnesi hakkında kalıpyargılar oluşur. Hatalı değerlendirmeler ve yaşanan gruplar arası çatışmalarda ayrımcı davranışlara neden olabilen kalıpyargılaşımlı algı ve davranışlar, gruplar arası ilişkileri etkileyip yönlendirmektedir. SKT’da bahsedilen sınıflandırma sonucunda, gruplara ilişkin kalıpyargılar oluşur. Sınıflandırmanın ise nihai sonucu ayrımcılık ve kendi grubunu kayırmadır. Gruplar arası önyargı ve çatışmanın temel özelliği, bir dış gruba yönelik olumsuz stereotipik tutumların var olmasıdır.

Katılımcılara; önyargı ve ayrımcılık deneyimleriyle ilgili olarak, yarı-yapılandırılmış görüşme formunda hissetme boyutu altında “Kimliğinize yönelik olarak herhangi bir önyargı, damgalanma ya da ayrımcılıkla karşı karşıya kaldınız mı?” sorusu yöneltilmiş olup aşağıda bazı cevaplar sunulmuştur:

“Kaldım. Mesela ben burada gece işe giderken saldırıya uğradım. Alman grup tarafından. Fakat Türkiye’den alışık olduğum için burada ne işin var git ülkeneye diye. Onun haricinde okulda karşılaştım, sokakta karşılaştım, süpermarkette karşılaştım. Bir satıcının tepeden bakıp sen diye hitap etmesiyle, gerek fiziksel gerek psikolojik yani çok karşılaştım.”

(Niyazi, 39)

Bir diğer katılımcı ise çalışma içinde bahsedilen farklı parametrelerin ayrımcılığa yol açtığı fikrini destekler nitelikte şu cevabı vermiştir:

“Benim birkaç tane örnek vardı. İşte 25 yıldır başıma gelen sivri örnekler vardı. Ben şöyle sınıflandırdım ayrımcılık konusunda belli başlı benim başıma gelen 3 şekilde ayrımcılığa uğradığımı düşünüyorum ben. 1-yabancı kökenli olduğumdan dolayı uğradığımı düşündüğüm ayrımcılık 2- dini inancımın veya dış görünüşümden dolayı uğradığım ayrımcılık 3- bir de erkek olduğumdan dolayı karşıda bayan şey varsa muhatap veya davalı, bu şekilde olursa erkek olduğumdan dolayı uğradığım ayrımcılık konuları var. Şimdi hepsini şey yapmıyorum ama toplumda belli bir önyargı var, bu önyargılar belli alanlarda dışlanmayı ve farklı muamele edilmeyi beraberinde getiriyor. Tabii bunların içinde bir de şey var bu topluma ayak uydururken veyahutta tanımamazlıktan kaynaklanan birtakım zorluklar oluyor, onlarda da ayrımcılık olduğunu düşünüyorum. Mesela bir örnek vermek istiyorum. İlk geldiğim yıllar abdest almak için şeye girdim bu meclis binasının tuvalet bölümüne girdim. Yeni gelmişim tabii bu toplumun kabullerini, gelenek ve göreneklerini tam olarak bilmediğimiz için bunlarda ayak yıkamak lavaboda kerih görülen bir şeymiş. Bunu da bilmediğimiz için ben kaldırıp ayaklarımı yıkamak istedim, Almancamız da yok fazla, oradaki görevli kadın polis çağırdı. Pasaportumuzu falan istedi, ben şaşırđım. Yani gayet doğal bir şey diye düşündüm ama hatta dini özgürlüğe bir baskı olarak algıladım ama o kadar şey değilmiş tabii, ayak yıkamanın güzel görünmemesinden kaynaklanan bir tepkiymiş o. Ordaki kadının daha güzel, daha hoş görümlü davranması beklenebilirdi tabii.” (Abdulkadir, 45)

Bazı katılımcılar ise, kalıpyargıların insanları nasıl belli bir sınıfa sokabildiğiyle ilgili cevaplar vermiştir:

“Kaldım. Yaa iş aramada, iş görüşmelerinde, benim mesela Türk olduğumu ilk başta görmemeleri, görünüşümden dolayı ondan sonra türk olduğumu söyleyince şaşkırmaları. En

komik durum Fransa'dan misafir bir bayan gelmişti. Annesini almaya gittik akşam havalimanından, müzik dinlemeye başladım, CD'yi koydum, Madonna'yı duyunca şey dedi "sen normal değilsin" dedi bana. "Neden" dedim? "Sen bir Türk olarak otobanda araba kullanıyorsun ve Madonna'yı dinliyorsun." dedi. Yani beni çok şaşırtmıştı. Bunlar maalesef önyargı. Sırf Almanlar tarafından değil Avrupa içerisinde de karşılaşıyoruz. Ve benim daha çok yaşadığım İtalyan misafirlerimiz çok olurdu, ben bazen buradan geçiyordum Morbick'ten, başörtülü bir bayan görür görmez," Türk o" diyorlardı. Ben de dedim "yok, Türk o değil, Arap. Nerden biliyorsunuz? Siz her başörtülü olan kapalı olan kişiye Türk diyorsunuz." Ben bunu kabul etmiyorum. Bu tür önyargılara karşı çok karşıyım. Arapmış, Hindistanlıymış, İranlıymış, başı kapalı olduğu an Türk bayanı diyorlar. Ben buna kesinlikle karşıyım." (Cengiz, 44).

"Evet, karşı karşıya kaldım. Çocukken ilk yuvaya başladığımda bir köşede oturduğumu ben hatırlamıyorum ama Türkiye'den olduğum için, Almanca bilmediğim için oraya oturduğumu biliyorum. Çünkü annem onun kavgasını ve savaşını yapmıştı. İlk geldiğimde tabii 4-5 yaşlarında Almanca bilmeyen bir çocuk olarak geldim buralara. O kavgadan sonra, biraz daha ilginin artmasıyla birlikte Almanca öğrendim. Veya işte zaman zaman trenlerde şey yazıyorlardı Türkler dışarıya veya işte belirli böyle terimler vardı. Bu Yahudilere söylenmiş bişey "köpekler dışarıya" ama köpek anlamında değil bu, yabancısın, yabancılar dışarıya diye çok yazarlardı duvarlara. Veya işte sarışsın sen yabancı değilsin, böyle aşağılama gibi, tenin açık, gözünün rengi açık, "Aaa sizde var mı?" bu aşağılama gibi gelirdi bana. Bence çok dışlandığımı hissettim ve de böyle hani söylenmese de hissettiğim duygular vardı. Hani daha iyi konumlarda olup "aaa üniversite mi bitirdin" işte "aaa ne bileyim işte Türkler döner dükkanı açarlar, gazetecilik yaparlar ama doktor olamazlar" şeklinde böyle bir durum vardı. Bunları böyle söylenmese bile hissettiğim durumlar, yaşadığım durumlar ve işte annemin, babamın babam da benim böyle açık renkli yani

görünüş olarak Boşnak kökenli olduğumuz için biraz böyle görünüyoruz. İşte “aaa baban da açık, görünmüyor öyle, ailen senin çok modern.” Sırf Türkiye’nin kalıpyargısına uymuyoz yani. “Aaa hepiniz başörtülü değilsiniz, kadın arkada yürüyor adam önde”, bu tür böyle önyargılar hoş değil çirkin, kırıcı da üzücü de aslında. Yani işte ne bileyim çok sık olurdu, Türkler sarımsak yiyor, onun için sarımsak kokuyorsunuz gibi yani böyle belki çok basit zaman zaman ama gerçekten yani onlar kendilerini basite düşürüyor yani illa samimi olması gerekmiyor ama senle böyle bir iletişime girip önce o önyargılarla dolu olan. Bir de yabancısın yani. Yabancı olan bir kimliğe bu karşılıklı da belki birbirini vuruyordu. Açık olmamak. Önce bir korkmak, bi geri çekilmek, bir dürtülmek acaba kimliği ne, korkularıyla dolu bir şey bu. Veya işte çok iyi okullara gittin. “Aaa sen Almanya’nın en iyi okulundasın.” Sanki çok şaşırılacak bir durum. “Nasıl girdin oraya?” veya ilk geldiğinde Türkler zekası ileri olmayan okullara konuluyordu. “Oraya niye gitmedin?” veya en kötü binalarda oturuyorlardı veya fabrikalarda. “Aaaa annen baban fabrikada çalışmıyor mu? Fransız-Amerikan sektöründe mi çalışıyor haa tamam o zaman.” Bunları tabii böyle çocukken yaşayınca çok üzüntü duyuluyor. O anlamda dışlanma gördüm yani.” (Ebru, 43)

Kimi katılımcılar ise somut bir önyargı/ayrımcılık örneği vermekten ziyade bunu sadece hissedilebilen bir duygu olarak addedip o yönde cevap vermişlerdir:

“Tabii. Şimdi sormayın bana nasıl bir şey diye. Bu duygudur, histir, kimse gelip de sana sen yabancısın, Türk olduğun için sana bunu yapıyorum veya bunu vermiyorum demiyor. Ama bir alışverişte dahi kasada parayı ödemek istediğinizde, sizin yabancı olduğunuzu hissettiği an konuşmasını değiştiriyorsa, bakışını değiştiriyorsa veya bakmıyorsa size hiç mesela, bunu hissedersiniz. Ve bunu dönüp kendisine söylediğinizde neden bana böyle davranıyorsun, senin bu yaptığın bir yabancı düşmanlığı, ırkçılık dediğimde yook, ben hiç bir şey yapmadım ki diyebiliyor ve buna inanıyor da o kişi yapmadığına. Ama ben bunun

Türkiye’de de var olduğuna inanıyorum. Biz Türkiyeliler olarak Türkiye’ye gelen bir göçmen için bu Bulgar olabilir, başka bir ülkeden olabilir, onlara karşı olan bakış açımız farklı mı diye soruyorum kendi kendime. Biz de onlara aynı şekilde davranıyoruz.” (Mehmet, 50)

Verkuyten'in çalışmalarından ve sunduğu modelden yola çıkarak, aidiyet hissinin etnik kimliğe ilişkin duyguları ifade ettiği söylenebilir. Ancak, etnik kimliğe yönelik güçlü bir aidiyet duygusu, her zaman için olumlu duygular taşıyor oldukları ve bu kimliğin kendileri için önemli olduğu anlamına gelmez. Kendilerini aynı etnik gruba ait olarak tanımlayan bireylerin hissettikleri aidiyet, bağlılık ve önem kişiden kişiye farklılık gösterebilir (Verkuyten, 2005). Bu bilgiler doğrultusunda, katılımcıların aidiyet duygularına yönelik olarak yarı-yapılandırılmış görüşme formunda yer alan "Kendinizi nereye ait hissediyorsunuz?" sorusu yöneltilmiş olup farklı cevaplar alınmıştır:

"Dünyada Türkiye, Türkiye’de Antep. Ben kendimi kesinlikle Antep’e ait hissediyorum. Benim anamın kucağına girmiş gibiyim. Yani ölürsem küllerimi Antep’e savurun derler ya aynen böyle bir laf var ben severim. Bilmiyorum, Antep. Ben oraya aitim. Ben nerde olursam olayım direkt Antep, ikinci de İstanbul. Yani İstanbul’da çok geçmişim var fakat Antep beni ben yapan bir şehir. Orda çok önemli anılarım var. Çok önemli bir kültür aldım ben ordan. Seviyorum da o kültürü. Günün birinde de ben o şehre tekrar yerleşeceğimi biliyorum. Almanya’ya kendimi ait hissetmiyorum ya da hissediyorum gibi bir arayışta değilim. Öyle yabancı da hissetmiyorum çok evet benim memleketim değil, rahat ettiğim bir ülke. Öyle çokta yabancılik duygularıyla yaşamıyorum. Diyorum ya ben İstanbul’da yaşarken de bu duygularla yaşıyordum. Ben internasyonel yaşıyordum. Fakat ama buraya kendimi ait hissedip hissetmemek konusunda bir şey diyemeyeceğim. Rahat yaşıyorum, yabancılik duygusu çekmiyorum, ama her zaman dönüp şöyle arkama baktığımda Antep’e günün birinde nasıl ve ne zaman yerleşirim diye hayal kuruyorum.” (Hasan, 41)

Aidiyet hissinin zaman içinde yer veya coğrafya değiştirebilen bir duygu olduğunu bildiren katılımcılar da bulunmaktadır.

"Son zamanlarda çok daha fazla Türkiye'ye ait hissediyorum. Ondan önce herhalde alışkanlığın getirdiği bir şey vardı. Yani ben kendimi hiçbir zaman Almanya'ya hissetmedim ama Almanya'ya alışmak, sevmek tabii daha şey. Daha doğrusu işte güvenç, kendini güvenç altında hissetmenin verdiği şeyden yola çıkıyorum. Ama kültürel bakımdan baktığımızda kendimi devamlı bana Türk hissettiriyor." (Recep, 50)

Diğer yandan, Almanya'da doğmuş ve orada yetişmiş insanların, oraya sonradan gelen insanlara göre daha yüksek düzeyde bir aidiyet hissi taşıdıkları da gözlenen sonuçlar arasındadır. Aşağıdaki iki katılımcının verdiği cevaplar bunu doğrular niteliktedir:

"Berlin. Hiç öyle bir şeye yani Türkiye'de mesela hayatta yaşayamam temelli. Ben 6 ay İstanbul'da kaldığımda kafayı yiyerek döndüm. Öbür yandan hani Almanya'nın başka bir şehrinde de zor. Berlin benim şeyim. Buraya ait hissediyorum yani Berlin'e ait hissediyorum kendimi. Çünkü burada da hepsinden var. Yani Türk kültüründen var, Alman hepsi var. Türk kültürünü görmek istiyorsam ne bileyim Türk müzik çalan bir yere gidebiliyorum, Türk diskoları var, ne bileyim kuru yemişiçi var. Projeler var, yani bir sürü, onu özlediysen mesela öyle şeyleri Berlin'de de bulabiliyorum. Yok işte sırf Alman veya Almanlara özel bir şey arıyorsam ondan yani öyle bir şey seçim yapamam. Berlin derim." (Zeynep, 26)

"Yaa öyle sorsan tabii ki Türk de Türkiye'de mesela hayatta yaşayamam. Oraya dönemem. Burada Türk ailenin içinde Almanya'da yaşayabiliyoruz. Ama Türkiye'de yaşayamam, hayatta yaşayamam yani. Ama Alman ailenin içinde de yaşayamam, o da var yani. Böyle süper, Türk aile, Almanya'nın içinde." (Yasemin, 22)

Daha önceki bölümlerde bahsedilen, kimliğin çok boyutlu bir yapısının olduğu ve birden fazla aidiyet durumunun ortaya çıkabileceği görüşlerine paralel olarak, bazı katılımcılar bunu dile getirmişlerdir:

"Bikaç tane var yani ben Berlin'e de kendimi ait hissediyorum, Sivas'a da ait hissediyorum, İzmir'e de ait hissediyorum. Bir sürü memleketim var. İnsanın bir tane mi memleketi olması gerekiyor? Yok öyle bir en çok. Bir insanın birçok memleketi olabilir. Gerçekten hiçbiri ağır basmıyor. Berlin'i de çok seviyorum burada yetiştim, İzmir'i çok seviyorum çok güzel böyle tatiller yapıyorum, Sivas'ta büyüdüm. Hayır yani bunların içinde hangisinde yaşamını devam ettiremezsin şuan dersin o Sivas olur. Yani orada yaşayamam. Ora biraz dar gelir bana. Kasaba çünkü geldiğim yer. Ne yapabilirim ki ben orada? Ama hepsini seviyorum." (Ayşe, 44)

"Yarı yarı desem. Oraya da aitim, yani geldiğim sonuçta yer, çocukluğumun geçtiği yer, hala bağlarımın çok güçlü olduğu yani. Yani o yüzden de her iki ülkeye de ait hissediyorum kendimi. Yani mesela şunu sormuş olsan tamamen Almanya'dan kopup Türkiye'de yaşasan burası da içimde ukte kalır benim. Derim ki her iki tarafta da yaşamayı tercih ederim. Burada da orada da. Böyle bir özgürlüğüm olsun isterim. Nasıl kendimi mutlu hissediyorsam öyle yaşamak isterdim." (Serpil, 47)

Yapılan görüşmeler ve elde edilen cevaplardan da anlaşılacağı üzere, kimlik çok katmanlı bir yapıya sahip olup bizi biz yapan yegane ögedir. Kendimize dair kimlik algımız ise hayata ve yaşadığımız olaylara yönelik yüklediğimiz anlamları ve değerlendirmelerimizi etkileyip yönlendirmektedir.

Yukarıda aktarılan doğrultusunda, katılımcıların ayrımcılık algıları ile suça maruz kalma durumlarının, ifade ettikleri sosyal kimlikleri ile çok da bağlantılı olmadığı görülmüştür. Diğer bir deyişle; göçmenlerin kimlik tanımlamalarında yer alan dört kimlik

boyutu arasındaki uyuma, algılanan ayrımcılık ve suç mağduru olma değişkenleriyle anlamlı şekilde bağlantılı değildir. Bu da, Alman toplumunda gözlenen ve yaşanan ayrımcılık olgusunun kimlik üzerinden değil de başka nedenlere bağlı olarak yorumlanabileceğini akla getirmektedir. “Din” parametresi, etnik kimliğin ayrımcılık unsuru olarak görülmediği yerlerde adından en çok bahsettiren değişkendir. Katılımcılar, toplumun genelinden farklı bir dine inanmanın, hele hele dış görünüş olarak o dinin imajını yansıtmamanın, ayrımcılığa uğramada en etkili faktör olduğunu belirtmişlerdir. Buradaki çelişki şudur ki, katılımcıların büyük çoğunluğu din parametresine göre kendilerinin bir ayrımcılık yaşamadıklarını, ancak arkadaş ve yakınlarından bu ayrımcılığı işittiklerini bildirmişlerdir. “Benim başıma öyle bir şey gelmedi, ama çok insandan başı kapalı olduğu için ya da namaz kaldığı için ters bakışlara, davranışlara maruz kaldığımı duydum.” gibi cevaplar alınmıştır. Almanya’nın Amerika Birleşik Devletleri’nden sonra dünyada en çok göç alan 2. ülke olması, bunun yanında Avrupa Birliği içinde lokomotif ülke konumunda olması ve gerek sanayisi gerekse gelişmişliği göz önüne alındığında, göçmen politikaları konusunda yetersiz kaldığı katılımcıların belirttiği ortak bir görüştür. Ülkedeki göç ve entegrasyon politikaları, ülkenin büyüklüğü hesaba katıldığında yetersiz kalmaktadır; tüm insanları kapsayıcı, herkese eşit davranan ve ortak katılımı sağlayan entegrasyon politikaları olması gereken düzeyde değildir.

7.SONUÇ

Yukarıdaki tabloyu daha iyi kavrayabilmek adına, altında yatan tarihsel süreçleri de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Hiçbir ön hazırlık ve sosyal altyapı çalışması yapılmadan, kendilerine her anlamda yabancı bir topluma getirilen yüzbinler hatta milyonlarca insanın geleceği, sosyal, kültürel ve dini hayatı göz ardı edilerek bundan tam yarım asır önce Almanya'ya Türk iş göçü başlatılmıştır. İlk gelen kuşağa sadece iş gücü olarak bakılmış ve bir gün kendi ülkelerine dönecekleri düşünülerek hiçbir göçmen politikası oluşturulmamıştır. Ancak, uzun bir zaman geçtikten sonra gelenlerin geri dönmeyecekleri anlaşıldıktan sonra oluşturulan politikalar, kemikleşmiş problemleri çözmeye yetmemiştir. Bu kapsamda, Almanya'nın yetersiz göç ve entegrasyon politikaları, Türkiye'den gelen göçmenlerin gettolaşma durumu, yaşadıkları sosyal-kültürel-dini problemler, hem Almanca hem Türkçe dillerinde görülen yetersizlik, eğitim ve buna bağlı olarak istihdam problemleri, bunların sonucunda yaşanan dışlanma, ötekileştirilme ve ayrımcılık gibi birçok sorunun devam etmesine yol açmaktadır. Bunun yanında, gerekli politikaların zamanında oluşturulmamış olması, tarihsel süreçte Türklere yönelik geliştirilen önyargılar, zaman zaman ırkçılığın tırmanarak nefret suçlarına yol açması, siyasette yabancıların arka planda bekletilen potansiyel bir problem olmasına neden olmaktadır. Almanya gibi çokkültürlü toplumların geleceğinin, içinde yaşayan sosyal gruplara bağlı olmasından dolayı, kimlik ve uyum konularında yaşanan sorunlarda Alman ve Türk toplumlarının ortak sorumlulukları vardır.

Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin Almanya'daki toplumsal yaşamda tam anlamıyla temsil edilmediği açıkça görülebilir. Göçmenler, nüfuslarıyla orantısız olarak çok az bir şekilde parlamentoda temsil edilmektedirler. 2. hatta 3. nesil gençler ciddi bir işsizlik sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır. Sosyal yardımlara bağlı olarak yaşayan bu kişiler, eğitim alanındaki başarısızlık sarmalı içinde fırsatlara eşit şekilde ulaşamamaktadır.

Özellikle Türkiye kökenlilere yönelik çifte vatandaşlık uygulamasının kabul edilmemesi ve vatandaşlığa geçişin ağır şartlara bağlanması, vicdan testi gibi aşağılayıcı uygulamalar, temel yurttaşlık ve insan hakları konusunda da problemler yaşanmasına yol açmaktadır.

Genelde Avrupa özelde ise Almanya'da göç politikaları kapsamında göçmenlere yönelik olan haklar eşitsiz ve birbirinden oldukça farklıdır. Almanya genelinde toplumsal hiyerarşi şu şekilde sıralanabilir: 1- Alman 2- Etnik Alman (kan bağı ile Alman olup zamanında Almanya'dan göç etmiş ve geri dönen kişiler) 3- AB vatandaşları 4- AB vatandaşı olmayanlar. Bu sistemde, oturma izninden hakların uygulanmasına kadar olan geniş yelpazede sahip olunan etnik köken bariyer olma özelliğini korumaktadır. Sonuç itibariyle, bazı belirli grupları kamusal alanlardan ve siyasal süreçlerden dışlama olarak karşımıza çıkan göçmen politikaları, yabancı düşmanlığını körüklemekte ve göçmenleri ötekileştirmektedir (Whitaker, 2005).

OSCE, nefret suçlarına yönelik yapılacak yasal düzenlemelerin birtakım yararlarından bahsetmektedir. Şöyle ki (OSCE-ODIHR, 2005) yapılacak yasal düzenlemeler ile mağdurlar, failer ve toplumun farklı kesimlerine, nefret suçlarının ciddiye alındığına dair sembolik bir mesaj iletilmiş olur. Yasal düzenlemeler, konunun kamuoyu nezdinde tartışılmasına ve farkındalığın artmasına yardımcı olur. Kamu kurumlarının, bu düzenlemeler sayesinde konuyu ciddiye alarak soruna odaklanmaları kolaylaşır. Ayrıca yasal düzenlemeler, verilerin daha sağlıklı toplanmasını kolaylaştırır.

Ülkemizde ve genel itibariyle birçok ülkede gözlenen yasal engeller ise başlı başına bir problemdir. Nefret suçlarını yeterince kapsam içine almayan hukuk rejimi bir yana; Türkiye'de uygulamada olan tek hakimli ya da mahkeme heyetinden oluşan- yargı sistemi potansiyel olarak bir engel olabilecek görünümündedir. Burada yargının kurumsallığı kadar insan malzemesi de karşımıza çıkmaktadır. Ezici çoğunluğu erkek, orta yaşlara yakın, evli ve aile babası, yeminli devlet görevlisi, adalet mekanizması içinde yoğrularak şekillenen hakim

ve savcılarının dünyayı algılama tarzları çağın hızla ilerleyen ve dönüşen toplumuna ayak uydurmakta zorlanmaktadır. Farklı yaşamsal ve cinsel tercihleri sorgulama, epey sıradan bir inanç ve irade beyanını cezalandırma gibi durumlar yaşanırken farklı kimliklere yönelik hoşgörünün çabucak değişmesi mümkün değildir.

Önceki bölümlerde, ülkemizde nefret suçuna yönelik bir yasanın olmadığından bahsedilmişti. Ülkenin genel iklimi göz önüne alındığında, bunun birtakım sebepleri olduğu görülebilir. Şöyle ki; nefret suçu yasaları hazırlanırken, kanun koyucular birtakım farklı unsurlar ve engellerle karşılaşabilmektedirler. Sosyo-kültürel eğilim ve engeller bunların ilkidir. Açıktır ki bir toplum çokulusluluğu/çokkültürlülüğü kabul etmiyorsa, farklı uluslara dil, din, yaşam tarzı, kutsal günleri, hatta kılık kıyafeti ve mutfağı dolayısı ile yasaklayıcı ve ayrımcı yaklaşması kuvvetle muhtemeldir. Türkiye bu açıdan AB ve ABD gibi çokulusluluğu doğal, kaçınılmaz ve hatta zenginlik olarak gören ülkelere göre orantısız olarak şanssız konumdadır. Toplumda yerleşmiş birtakım hamasi söylemler ile son yıllarda giderek güçlenen ırkçı/milliyetçi partiler bir taraftan bu olguyu tehdit ederken öte yandan da hedef kaydırmaktadır; bir ırkın üstünlüğünden çok eldeki yaşam tarzlarının tehdit altında olduğu, diğer din, ırk, inanç ve renkten toplulukların artışı tehdit olarak yansıtma ve böylelikle mazbut, mutaassıp nüfusu harekete geçirme, desteklerini kazanma eğilimindedir.

Çok farklı kimlikleri bünyesinde barındıran ülkemizde de, varolan toplumsal çoğulculuğu tanıma ve koruma konusunda bir dizi önlem alınması ve yasal düzenleme yapılması bir ihtiyaç ve zorunluluktur. Bu kapsamda, Türkiye nefret suçuyla ilgili yasaları ivedilikle çıkararak faillerle ilgili cezai yaptırımlar geliştirmeli ancak bunun yanında, kesinlikle toplumsal ve kültürel politikalar üreterek yepyeni bir siyasi dil, iklim ve söylem yaratmalıdır. Buna istinaden, hem faillere hem de mağdurlara yönelik gerekli hukuki düzenlemeler yapılmalı, yeni bir toplumsal algı geliştirmek adına eğitim müfredatları

güncellenmeli, görsel ve yazılı basın takip edilerek nefret söylemi kullanan yayınlar yaptırımı tabi tutulmalı, hem bireyler hem de kurumlar nefret suçlarına karşı kesin bir duruş göstermelidir. Aynı zamanda bu suçlar daha sistemli olarak izlenmeli, raporlaştırılmalı ve şikayet mekanizmaları oluşturulmalıdır. Geçmişte, tarihte yapılan hatalar ile yüzleşmeli ve ortak tarih bilinci oluşturulmalıdır. Tüm sosyal grupları kucaklamak adına, tek bir kimlik öne çıkarılmamalı, TCK'nın ilgili maddeleri tüm etnik/dini/cinsel kimlikleri kapsayacak şekilde genişletilmelidir.

İnanç temelli engeller de nefret suçu yasaları hazırlama aşamasında engel teşkil edebilirler. İbrahimi dinler istisnasız olarak farklı yaşam ve cinsel eğilimleri mahkum etmektedir. Günümüzde belli inanç gruplarına atfedilen ve toplumun yaygın kesimlerince barbarlık addedilen yaptırımlar geçmişe ve İbrahimi dinlerin öncesine de uzanmaktadır. Bu yaptırımlar, cinsel tercihleri hedeflemekle kalmaz, kadının özgürleşmesi girişimlerini de ağır şekilde cezalandırmakla tarihe geçmişlerdir. Kadınların doğum kontrolü ve kürtaj girişimlerine yöneltilen en ağır saldırılar sadece günümüzde Asya ve Afrikada değil ama ortaçağda kilise eliyle yaşatılmıştır. İnanç temelli önyargılar sadece cinsiyetle ilintili kalmamaktadır. İnanç parantezinin kapsamına aynı zamanda inançsızlığı alması sosyal ve yasal açıdan vazgeçilmez olmakla birlikte inanç grupları bir anlamda en hararetli, şiddetli saldırılarını, hoşgörüsüzlüğü kendi varlık nedenlerini meşrulaştıran inanmama özgürlüğüne yönelmektedir. Bu da toplumlardaki yaygın aidiyetlerden; cinsel, ulusal ve inanç aidiyetlerinin ikinci ayağını oluşturmaktadır. Burada bir inanç grubunun bir diğer inanç grubuna saldırısını yalnızca nefret suçu bazında görmemek, inançlar arası savaşların egemenlik boyutu olduğu akılda tutulmalıdır.

Nefret suç ve söylemleri günümüzde toplumda pek hatırlanmayan başka bir aidiyeti – sosyal sınıf aidiyetini- kendi başına bırakmamış, resmi ideolojileri Ateizm kabul edilen

rejimler –bazılarına göre Nazizm, yaygın olarak Sosyalizm türevleri de- inançlara karşı yaygın, etkin, sistemli yok etme uygulamalarına girişmiştir.

Devletin yapısal sorunları nefret suçları için bir başka engeldir. Nefret suçlarının antidotunun demokratik toplum ve farklı yaşam seçeneklerine maddi zemin oluşturmaktan geçtiğini empirik olarak görebilmekteyiz. Farklı yaşam tarzlarının organik ve iç dinamiği ile ilerleme katettiği ülkeler, demokrasiler olmanın yanısıra, yaşam tarzlarına yönelik tehditlere karşı yasal önlemden farkındalık yaratmaya kadar her türlü önlemi alan da yine aynı ülkelerdir. Her ne kadar zengin, büyük, ekonomik yönden güçlü olursa olsun despotik rejimler güçleri arttıkça farklı yaşam tarzlarına hoşgörü şöyle dursun, kabusunu oluşturmaktadır. Rusya'dan Suudi Arabistan'a; Kuzey Kore'den Uganda'ya İran'dan Brunei'ye uzanan yelpaze bize varlık ile özgürlük ve hoşgörü arasında direkt bir ilinti olmayabileceğini göstermektedir. Aslına bakılırsa sosyal gelişmeler bunun nerede ise tam tersini doğrulamaktadır. Büyük doğal zenginliklere ve enerji kaynaklarına sahip olmayan, bu nedenle sanayileşmek, ticaret yapmak yolu ile gelişme dışında yolları olmayan ülkeler, ilişki ve ticaretlerini geliştirmek için özgür ve eşit yaşam koşulları, sağlam bir adalet sistemi, sağlıklı bir rekabet ortamı kurmak zorunda kalmaları sonucu farklılıklara da açılmaktadırlar. Bu da uzun vadede gerek toplum ve gerekse hukuksal yapılanmada ırk, ulusal, cinsel, dini aidiyetleri, farklı yaşamsal tercihleri anlamayı, kabul etmeyi ve korumayı gerekli kılar. Diğer bir deyişle, sağlıklı ve gelişmeye, ilerlemeye açık bir demokrasi, hem kültürel olarak nefret suçlarına yol açan maddi zeminin panzehiri ve hem de yasal yaptırımları ile önleyicisidir.

Verilen örnek ve açıklamalardan yola çıkarak nefret suçlarıyla sadece yasalar aracılığıyla mücadele edilemeyeceği açıktır. Diğer yandan, yapılacak kanuni düzenlemeler, nefret suçlarıyla mücadelenin başlangıç noktasını oluşturarak mücadelenin olmazsa olmaz koşullarından birisidir.

8. KAYNAKLAR

Abadan-Unat N. (2006) Bitmeyen Göç-Konuk İşçilikten Ulus-ötesi Yurttaşlığa, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Acuner, S. (1999) Türkiye’de Kadın Erkek Eşitliği ve Resmi Kurumsallaşma Süreci, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2007). ASAGEM-Almanya’da Yaşayan Türklerin AileYapıları ve Sorunları. Ankara. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Akalın, C. (1997) "Kültürel Köprü Türkiye", *Cumhuriyet Gazetesi*, 21.11.1997.

Alğan, C. & Şensever, L. (2010) Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 yıl, 10 örnek, Sosyal Değişim Derneği, İstanbul.

Amnesty International. (2000). Take A Step To Stamp Out Torture”; Chapter 2: Discrimination: fertile ground for torture. Alıntı: <http://web.amnesty.org/library/eng-313/reports&start=871>.

Arkonaç, S. (1993) Grup İlişkileri, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

Arkonaç, S. (1999) Gruplararası İlişkiler ve Sosyal Kimlik Teorisi, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

Aronson, E. & Wilson, T.D. (1997) Social Psychology, Addison Wesley Longman Inc., London.

Arslan, Y. G. (2006) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Bağlamında Ayrımcılık Yasağı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Association of Chief Police Officers. (2005). ACPO- Total of recorded hate crime from regional forces in England, Wales and Northern Ireland during the calendar year 2009. Alıntı: http://www.acpo.police.uk/asp/policies/Data/084a_Recorded_Hate_Crime_-_January_to_December_2009.pdf

Ataman, H. & Cengiz, O. K. (2009) Türkiye’de Nefret Suçları, İnsan HaklarıGündemi Derneği, Ankara.

Ataman, H. (2012) “Nefret Suçlarını Farklı Yaklaşımlar Çerçevesinden Ele Almak: Etik, Sosyo-Politik ve Bir İnsan Hakları Problemi Olarak Nefret Suçları, Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları (der. Y. İnceoğlu),s. 47-80, Ayrıntı Yayınları, İstanbul "içinde

Aydın, Ö. D. (2001) Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Kin ve Nefret Suçlarıyla Cezai Mücadele; Halkları Kin ve Nefrete Tahrik ve Teşvik (Alman Ceza Kanununun 130. Maddesi) Suç Tipi ile Amerikan Genel Problematiği Olan Nefret Sözleri/Suçları Özel Bağlamında Her İki Sistemin Yabancı Düşmanlığını Düzenlemesinin Kriminolojik, Ceza Hukuku Kuramı ve Anayasa Hukuku Açısından Karşılaştırılması, Doktora Tezi, Albert-Ludwigs-Universität, Freiburg.

Basu, B. (2010) Nefret Suçunun Önlenmesinde Sivil Toplumun Rolü, Nefret Suçu Konferansları. Alıntı: http://www.rightsagenda.org/attachments/657_metin.pdf.

Berry, J. W. (2006) Stress perspectives on acculturation. In *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology* (43-57), Cambridge University Press, Cambridge.

Berry, J. W. & Sabatier, C. (2010) Acculturation, discrimination, and adaptation among second generation immigrant youth in Montreal and Paris, *International Journal of Intercultural Relations*, 34, 191–207.

Bilgin, N. (1995) *Kollektif Kimlik*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Bilgin, N. (1995) *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Bilgin, N. (2001) *İnsan İlişkileri ve Kimlik*, 2. Baskı, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Bilgin, N. (2006) *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Bilgin, N. (2007) *Kimlik İnşası*, Aşina Kitaplar, Ankara.

Bornman, E. (2006) National symbols and nation-building in the post-apartheid South Africa, *International Journal of Intercultural Relations*, 30, 383-399.

Bostancı, N. (1998) Etnisite, Modernizm ve Milliyetçilik, *Türkiye Günlüğü*, 50, 38–55.

Bourguignon, D., Seron, E., Yzerbyt, V. & Herman, G. (2006) Perceived group and Personal discrimination: differential effects on personal self-esteem, *European Journal of Social Psychology*, 36, 773-789.

Boyle, K. (2010) Nefret söyleminin kontrolü: Uluslararası standartlar Türkiye'den neler istiyor?, Nefret Suçu ve Nefret Söylemi Konferansı. Alıntı: http://nefretsoylemi.org/rapor/nefretsoylemi_min.pdf

Brewer, M. B. & Kramer, R. M. (1985) The psychology of intergroup attitudes and behavior, *Annual Review of Psychology*, 36, 219-243.

Budak, S. (2000) *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Campbell, D. T. (1958) Common fate, similarity and other indices of the status of aggregates of persons as social entities, *Behavioral Science*, 3, 14-25.

Cassidy, C., O'Connor, R., Howe, C. & Warden, D. (2005) Perceived Discrimination Among Ethnic Minority Young People: The Role of Psychological Variables, *Journal of Applied Social Psychology*, 35, 6, 1246-1265.

Center for Democratic Renewal. (1987). They don't all wear white sheets: a chronology of racist and far-right violence-1980-1986. Atlanta, GA: Center for Democratic Renewal.

Chakraborti, N. (2010) Crimes against the 'Other': Conceptual, operational and empirical challenges for hate studies, *Journal of Hate Studies*, 8(1), 9–28.

Cook County State's Attorney's Office. (1994)s. II-5.

Correll, J., Park, B., Judd, C. M. & Wittenbrink, B. (2002) The police officer's dilemma: Using ethnicity to disambiguate potentially threatening individuals, *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 1314 – 1329.

Council of Europe-Committee of Ministers. (1997). Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers To Member States on "Hate Speech". Alıntı: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/dh-lgbt_docs/CM_Rec%2897%2920_en.pdf

Craig, K. (2002) Examining hate-motivated aggression A review of the social psychological literature on hate crimes as a distinct form of aggression, *Aggression and Violent Behavior*, 7, 85–101.

Curşeu, P. L., Stoop, R. & Schalk, R. (2007) Prejudice toward immigrant workers Among Dutch employees: Integrated threat theory revisited, *European Journal of Social Psychology*, 37, 125-140.

Çayır, K. (2010) Ayrımcılığın Sosyolojisi ve Türkiye Toplumuna, Nefret Suçu ve Nefret Söylemi Konferansı. Alıntı: http://nefretsoylemi.org/rapor/nefretsoylemi_min.pdf

Çayır, K. (2012) *Gruplararası İlişkiler Bağlamında Ayrımcılık*, Ayrımcılık-Çok Boyutlu Yaklaşımlar (Çayır, K. & M. Ayan Ceyhan, Eds), İstanbul: Bilgi Üniversitesi "içinde

Çetin, F. (2010) Nefret Suçu ve Nefret Söylemi Konferansı. Alıntı: http://nefretsoylemi.org/rapor/nefretsoylemi_min.pdf

Çulcu, M. (1993) Neonazizmin Suçüstü Tutanakları, Eti Yayınları, İstanbul.

D'Ancona, C. A. (2015). Immigration as a Threat: Explaining the Changing Pattern of Xenophobia in Spain, *Journal of International Migration and Integration*, doi:10.1007/s12134-015-0415-3

Deaux, K. (1993) Reconstructing social identity, *Personality and Social Psychology*

Bulletin, 19, 4–12.

Deaux, K. & LaFrance, M. (1998) *The Handbook of social psychology*, New York: McGraw-Hill.

Deaux, K. & Martin, D. (2003) Interpersonal Networks and social categories: Specifying levels of context in identity processes, *Social Psychology Quarterly*, 66, 101-117.

Dickerson, P. (2000) But I'm different to them: Constructing contrasts between self and others in talk-in-interaction, *British Journal of Social Psychology*, 39, 381–398.

Die Zeit Wochenzeitung, 4.7.1993.

Effectiveness of National Integration Strategies Towards Second Generation Migrant Youth in a Comparative European Perspective. (2001). EFFNATIS-Alıntı: <http://www.efms.uni-bamberg.de/pdf/finalreportk.pdf>

Ellemers, N. (1993) The influence of socio-structural variables on identity management strategies, *European Review of Social Psychology*, 4, 27-57.

Ellemers, N., Kortekaas, P. & Ouwerkerk, J. W. (1999) Self-categorization, commitment to the group and group self-esteem as related but distinct aspects of social identity, *European Journal of Social Psychology*, 29, 371-389.

Erdenir, F. H. B. (2005) *Avrupa Kimliği: Pan Milliyetçilikten Post Milliyetçilige*, Ümit Yayıncılık, Ankara.

Ersoy, M.A. & Varan, A. (2007) Ruhsal Hastalıklarda İçselleştirilmiş Damgalanma Ölçeği Türkçe Formu'nun Güvenilirlik ve Geçerlik Çalışması, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(2): 163-171.

European Commission. (2006). *Discrimination in the European Union*. Alıntı: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_263_en.pdf

European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia. (2002). *EUMC-Migrants, Minorities and Employment in Germany, Exclusion, Discrimination and Anti-Discrimination*. Alıntı: http://www.efms.uni-bamberg.de/pdf/Employment_Raxen3.pdf

European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia. (2006). *EUMC-Muslims in the European Union Discrimination and Islamophobia*. Alıntı: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/156-Manifestations_EN.pdf

European Union Agency for Fundamental Rights. (2007). EU FRA-Report on Racism and Xenophobia in the Member States of the EU. Alıntı: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/11-ar07p2_en.pdf

European Union Agency for Fundamental Rights. (2009). EU FRA-European Union Minorities and Discrimination Survey Main Results Report. Alıntı: http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/eumidis_main_results_report_en.htm

European Union Agency for Fundamental Rights, (2010). Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender (LGBT) Rights in the European Union, Vienna: FRA.

European Union Agency for Fundamental Rights. (2012). EU FRA-Data in Focus Report: Minorities as Victims of Crime. Alıntı: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2012-eu-midis-dif6_0.pdf

Federal Bureau of Investigation. (2003). FBI-Crime in the United States 2003. Alıntı: http://www.fbi.gov/ucr/cuis_03/xl03tbl2-7.xls

Federal Bureau of Investigation. (2012). FBI-Hate Crimes. Alıntı: http://www.fbi.gov/about-us/investigate/civilrights/hate_crimes

Federal Ministry for Employment and Social Order. (2002). Migrants, Minorities and Employment in Germany. Alıntı: http://www.efms.uni-bamberg.de/pdf/Employment_Raxen3.pdf

Fingerle, M. (2013) Hate Crimes-Ein Angriff auf die kulturelle Identität. Alıntı: <http://www.diegaste.de/gaste/diegaste-sayi2608.html>

Fish, A. (1989) Hate promotion and freedom of expression: truth and consequences, *Canadian Journal of Law and Jurisprudence*, 2, 111.

Fiske, S T. (2002) What We Know Now About Bias and Intergroup Conflict, The Problem of the Century, *Current Directions in Psychological Science*, 11(4), 123-128.

Freeman, M. (2001) Linking self and social structure: A psychological perspective on social identity in Sri Lanka, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 292-308.

Garland, J. ve Chakraborti, N. (2012) Divided by a common concept? Assessing the implications of different conceptualizations of hate crime in the European Union, *European Journal of Criminology*, 9:38.

Gerstenfeld, P. B. (2010) Hate Crimes: Causes, Controls and Controversies, 2. Baskı, Los Angeles: Sage.

Gleason, P. (1983) Identifying identity: A semantic history, *Journal of American History*, 69, 910-931.

Gül, İ. I. (2006) Fiziksel Engellilerin Uluslar arası Hukukta Korunması ve Uluslar arası Standartların İç Hukuka Yansımaları, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hamilton, D. L. & Sherman, S. J. (1996) Perceiving persons and groups, *Psychological Review*, 103, 336-35.

Haralambos, M. & Holborn, M. (2000) *Sociology: Themes and Perspectives*, Harper Collins Pub., London.

Hayes, N. (1997) *Doing Qualitative Analysis in Psychology*, Psychology Press.

Heckmann, F., Lederer, H. & Worbs, S. (in cooperation with the EFFNATIS research team) (2001) Effectiveness of National Integration Strategies towards Second Generation Migrant Youth in a Comparative European Perspective, Final Report to the European Commission, Bamberg.

Herek, G. M. (1989) Hate Crime Against Lesbians and Gay Men, *American Psychologist*, 44, s. 948-955.

Hogg, M. A. (2000) Subjective uncertainty reduction through self-categorization: A motivational theory of social identity processes, *European Review of Social Psychology*, 11, 223-55.

Hogg, M. A. (2001) *Self- categorization and subjective uncertainty resolution: Cognitive and motivational facets of social identity and group membership*, The social mind: Cognitive and motivational aspects of interpersonal behaviour (J. P. Forgas, K. D. Williams & L. Wheeler, Eds), s. 323-49, New York: Cambridge University Press “içinde

Hogg, M. A. & Vaughan, G. M. (2007) *Sosyal Psikoloji*, Ütopya Yayınevi, Ankara.

Hortaçsu, N. (1998) *Grup İçi ve Gruplar Arası Süreçler*, İmge Kitabevi, Ankara.

Hortaçsu, N. (2007) *Ben, siz, biz, hepimiz: Toplumsal Kimlik ve Gruplararası ilişkiler*, İmge Kitabevi, Ankara.

Human Rights Watch. (2011). *Everyday Intolerance: Racist and Xenophobic Violence in Italy*. New York: Human Rights Watch.

İnceoğlu, Y. (2012) *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Jibeen, T. & Khalid, R. (2010) Development and Preliminary Validation of multidimensional Acculturative Stress Scale for Pakistani Immigrants in Toronto Canada, *International Journal of Intercultural Relations*, 34(2010), 233-243.

Judd, C. M., Park, B., Ryan, C. S., Brauer, M. & Kraus, S. (1995) Stereotypes and ethnocentrism: Diverging interethnic perceptions of African American and White American youth, *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 460–481.

Jumageldinov, A. (2014) Ethnic identification, social discrimination and interethnic relations in Kazakhstan, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 114, 410–414.

Kampmeier, C. & Simon, B. (2001) Individuality and group formation: the role of independence and differentiation, *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 448-462.

Karan, U. (2010) Nefret Suçu ve Nefret Söyleminin Türkiye Yasalarında Karşılığı, Nefret Suçu ve Nefret Söylemi Konferansı. Alıntı:http://nefretsoylemi.org/rapor/nefretsoylemi_min.pdf

Kiang, L., Yip, T., Gonzales-Backen, M., Witkow, M. & Fuligni, A. J. (2006) Ethnic identity and the daily psychological well-being of adolescents from Mexican and Chinese backgrounds, *Child Development*, 77(5), 1338-1350.

Kitching, K. (2005) Non-Discrimination in International Law, A Handbook For Practitioners, London.

Klein, O. & Azzi, E. (2001) The strategic confirmation of meta stereotypes: How group members attempt to tailor an out-group's representation of themselves, *British Journal of Social Psychology*, 40, 279-293.

Krahn, G. L., Hohn, M.F. & Kime, C. (1995) Incorporating qualitative approaches into clinical child psychology research, *Journal of clinical child psychology*, 24, 204-213.

Kümbetoğlu, B. (2003) *Küresel Gidişat, Değişen Göçmenler ve Göçmenlik*, Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar (A. Kaya & G.G. Özdoğan, Edt), s. 271–298, Bağlam Yayınları, İstanbul “ içinde

Ladson-Billings, G. (1995) Toward a Theory of Culturally Relevant Pedagogy, *American Educational Research Journal*, 32(3): 465-491.

Lahti, I. J., Liebkind, K. & Perhoniemi, R. (2007) Perceived ethnic discrimination at work and well-being of immigrants in Finland: The moderating role of employment status and work-specific group-level control beliefs, *International Journal of Intercultural Relations*, 31, 223–242.

Lazarus, R. & Folkman, S. (1984) Stress, appraisal and coping, *Psychological Bulletin*, 108, 499–514.

Leggewie, C. & Şenocak, Z. (1993) *Deutsche Türken*, Rowohlt Verlag, Hamburg.

Leonardelli, G. J. & Tormala, Z. (2003) The negative impact of perceiving

discrimination on collective well being: the mediating role of perceived ingroup status, *European Journal of Social Psychology*, 33, 407-504.

Litchmore, R.V.H. & Safdar, S. (2015) Perceptions of Discrimination as a Marker of Integration Among Muslim-Canadians: The Role of Religiosity, Ethnic Identity and Gender, *Journal of International Migration and Integration*, 16, 187-204.

Liu, D., Yu, X., Wang, Y., Zhang, H. & Ren, G. (2014) The impact of perception of discrimination and sense of belonging on the loneliness of the children of Chinese migrant workers: a structural equation modeling analysis, *Journal of Mental Health Systems*, 8:52.

Luhtanen, R. & Crocker, J. (1992) A collective self-esteem scale: Self-evaluation of one's social identity, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 302-318.

Lyons C. J. (2008) Individual Perceptions and The Social Construction of Hate Crimes: A Factorial Survey, *The Social Science Journal*, 45, s.107-131.

Maalouf, A. (2000) Ölümçül Kimlikler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Major, B. & Sawyer, P. J. (2009) *Attributions to discrimination: Antecedents and consequences*, Blackwell handbook of social psychology: Intergroup processes (R. Brown & S. Gaertner, Eds), s. 89-110, Blackwell, Berlin “ içinde

Mason, P.L. & Matella, A. (2014) Stigmatization and racial selection after September 11, 2001: self-identity among Arab and Islamic Americans, *Journal of Migration*, 3:20.

Master, S.D. & Le Roy, M. K. (2000) Xenophobia and the European Union, *Comparative Politics*, 32 (4), 425.

Miles, M. & Huberman, M. (2006) *Qualitative Data Analysis*, Sage Publications.

Mlicki, P. P. & Ellemers, N. (1996) Being different or being better? National stereotypes and identifications of Polish and Dutch students, *European Journal of Social Psychology*, 26, 97-114.

Modood, T. (1997) *Ethnic Minorities in Britain: Diversity and Disadvantage*, Policy Studies Institute, London.

Mora, N. (2009) *Alman Kültüründe Düşman İmgesi*, Altkitap.

Morland, J.K. (1969) Race awareness among American and Hong Kong Chinese children, *American Journal of Sociology*, 75:360-74.

Nakhaie, R. & Wijesingha, R. (2014) Discrimination and Health of Male and Female Canadian Immigrant, *Journal of International Migration and Integration*, doi: 10.1007/s12134-014-0392-y.

National Criminal Justice Reference Service. (2000). NCJRS-Juvenile justice report. Washington, DC: National Criminal Justice Reference Service.

Office for Democratic Institutions and Human Rights. (2005). ODIHR-Combating Hate Crimes in the OSCE Region: An Overview of Statistics, Legislation and National Initiatives. Warsaw: OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights.

Office for Democratic Institutions and Human Rights. (2009a). ODIHR-Preventing And Responding to Hate Crimes: a Resource Guide for NGOs in the OSCE Region. Warsaw: OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights.

Office for Democratic Institutions and Human Rights. (2009b). ODIHR-Hate Crime Laws: A Practical Guide. Warsaw: OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights.

Office for Democratic Institutions and Human Rights. (2010). ODIHR-Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses – Annual Report for 2009. Warsaw: OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights.

Organization for Security and Co-Operation in Europe-Office for Democratic Institutions and Human Rights. (2009). OSCE-ODIHR- Hate Crime Laws, A Practical Guide. Alıntı:<http://www.osce.org/odihr/36426?download=true>.

Ortiz, A. M. & Santos, S. J. (2010) Campus diversity and ethnic identity development, *Diversity and Democracy*, 13(2), 5-7.

Paker, M. (2012) *Psikolojik Açıdan Önyargı ve Ayrımcılık*, Ayrımcılık-Çok Boyutlu Yaklaşımlar (K. Çayır & M. A. Ceyhan, Eds), İstanbul: Bilgi Üniversitesi "içinde

Paxton, P. & Moody, J. (2003) Structure and sentiment: explaining emotional attachment to group, *Social Psychology Quarterly*, 66, 34-47.

Perry, B. (2001) *In the Name of Hate: Understanding Hate Crimes*, London: Routledge.

Pettigrew, T. F. (1998) Intergroup contact theory, *Annual Review of Psychology*, 49, 65-85.

Pettigrew, T. F. & Meertens, R. W. (1995) Subtle and blatant prejudice in western Europe, *European Journal of Social Psychology*, 25, 57-75.

Phinney, J. S. & Ong, A. D. (2007) Conceptualization and measurement of ethnic identity: Current status and future directions, *Journal of Counseling Psychology*, 54, 271-281.

Plous, S. (2003) *Understanding prejudice and discrimination*, McGraw-Hill, New York.

Potter, J. & Wetherell, M. (1995) *Discourse Analysis*, Rethinking Methods in Psychology (J. A. Smith, R. Harre, & L. V. Langenhove, Eds), s: 80–93, Sage: London “içinde

Pratto, F. (1999) The puzzle of continuing group inequality: Piecing together psychological, social, and cultural forces in social dominance theory, *Advances in Experimental Social Psychology*, 31, 191-263.

Pratto, F., Sidanius, J. & Levin, S. (2006) Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward, *European Review of Social Psychology*, 17, 271 – 320.

Reicher, S. (2004) The Context of Social Identity: Domination, Resistance, and Change, *Political Psychology*, 25, 6.

Roemer, J. E. (2002) Equality of Opportunity: A Progress Report, *Social Choice & Welfare*, 19-2, s. 455-473.

Scheepers, D., Doosje, B., Spears, R. & Manstead, A. S. R. (2006) Diversity in in-group bias: structural factors, situational features, and social functions, *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 944-960.

Schmitt, M. T., Spears, R. & Branscombe, N. R. (2003) Constructing a minority group identity out of shared rejection: The case of international students, *European Journal of Social Psychology*, 33, 1-12.

Sellers, R. M., Smith, M. A., Shelton, J. N., Rowley, S. A. J. & Chavous, T. M. (1998) Multidimensional model of racial identity: A reconceptualization of African American racial identity, *Personality and Social Psychology Review*, 2, 18–39.

Sidanius, J. (1993) *The psychology of group conflict and the dynamics of oppression: A social dominance perspective*, Explorations in political psychology (S. Iyengar & W. McGuire, Eds), s. 183 -219, Durham, NC: Duke University Press “içinde

Sidanius, J. & Pratto, F. (1999) *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*, New York: Cambridge University Press.

Sidanius, J., Pena, Y. & Sawyer, M. (2001) Inclusionary discrimination: Pigmentocracy and patriotism in the Dominican Republic, *Political Psychology*, 22, 827 – 851.

Sidanius, J., Pratto, F., van Laar, C. & Levin, S. (2004) Social dominance theory: Its agenda and method, *Political Psychology*, 25, 845 – 880.

Skosireva, A., O'Campo, P., Zerger, S., Chambers, C., Gapka, S. & Stergiopoulos, V. (2014) Different faces of discrimination: perceived discrimination among homeless adults with mental illness in healthcare settings, *Health Services Research*, 14:376.

Southern Poverty Law Center. (1994). Klanwatch intelligence report. Montgomery, AL.

Steele, C. M. (1997) A Threat in the Air: How Stereotypes Shape Intellectual Identity and Performance, *American Psychological Association*, 52(6), 613-629.

Strabac, Z. & Listhaug, O. (2008) Anti-Muslim prejudice in Europe: A multilevel analysis of survey data from 30 countries, *Social Science Research*, 37(2008), 268-286.

Şensever, L. (2012) Uluslar arası Hukukta Nefret Suçları, *Güncel Hukuk*, 3-99, s. 26-28.

Tajfel, H. (1982) Social psychology of intergroup relations, *Annual Review of Psychology*, 33, 1-39.

Tajfel, H., Billig, M., Bundy, R. P. & Flament, C. (1971) Social categorization and intergroup discrimination, *European Journal of Social Psychology*, 1, 149-178.

Taylor, C. (2005) Çokkültürcülük Tanınma Politikası, (Çev: Yurdanur Salman), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Torres, L. & Ong, A. D. (2010) A daily diary investigation of Latino ethnic identity, discrimination, and depression, *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 16(4), 561-568.

Turner, J. C. (1975) Social comparison and social identity: Some prospects for intergroup behaviour, *European Journal of Social Psychology*, 5, 5-34.

Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D. & Wetherell, M. S. (1987) *Rediscovering the social group*, Oxford: Basil Blackwell Lmt.

Türk Ceza Kanunu. (2014) Beta Yayınları, Ankara.

Türkiyeli Göçmenlerin Göç Alan Ülkelerde Eğitim Durumu ve Toplumsal Koşulları Sempozyumu, Essen, Almanya, 25.10.2014.

Van den Berg, H. & Evers, J. (2006) *Discriminatie-ervaringen*, Discrimination experiences (L. Boog, Eds), Monitor Rassen discriminatie, s. 15–49, Rotterdam: Argus “içinde

Van Der Veur, D. (2010) Bölgesel mekanizmaların nefret suçlarını önlemede etkileri, Nefret Suçu ve Nefret Söylemi Konferansı. Alıntı: http://nefretsoylemi.org/rapor/nefretsoylemi_min.pdf

Van Knippenberg, A. & N. Ellemers, (1990) *Social identity and intergroup differentiation processes*, European review of social psychology (W. Stroebe & M. Hewstone, Eds), Chichester, England: Wiley “içinde

Vedder, P. & Virta, E. (2005) Language, ethnic identity and the adaptation of Turkish immigrants in the Netherlands and Sweden, *International Journal of Intercultural Relations*, 29, 317-337.

Verkuyten, M. (1991) Self-definition and in-group formation among ethnic minorities in the Netherlands, *Social Psychology Quarterly*, 54, 280-286.

Verkuyten, M. (2001) ‘Abnormalization’ of ethnic minorities in conversation, *British Journal of Social Psychology*, 40, 257-278.

Verkuyten, M. (2005) *The Social Psychology of Ethnic Identity*, Psychology Press Taylor & Francis Group, New York.

Verkuyten, M. (2009) Self esteem and multiculturalism: An examination among ethnic minority and majority groups in the Netherlands, *Journal of Research in Personality*, 43, 419-427.

Verkuyten, M. & De Wolf, A. (2002) Being, feeling and doing: Discourses and ethnic self-definitions among minority group members, *Culture and Psychology*, 8, 371–399.

Verkuyten, M. & Martinovic, B. (2006) Understanding multicultural attitudes: The role of group status, identification, friendships, and justifying ideologies, *International Journal of Intercultural Relations*, 30, 1-18.

Vignoles, V. L. & Moncaster, N. J. (2007) Identity motives and in-group favouritism: A new approach to individual differences in intergroup discrimination, *British Journal of Social Psychology*, 46, 91-113.

Walters, M. A. (2011) A general theories of hate crime? Strain, doing difference and self control, *Critical Criminology*, Alıntı: <http://www.springerlink.com/content/k76626831q324764>.

Weeks, J. (1998) *Kimlik: Topluluk/Kültür/ Farklılık*, (Çev: İrem Sağlamer), Sarmal Yayınevi, İstanbul.

Whitaker, B. E. (2005) Citizens and Foreigners: Democratization and the Politics of Exclusion in Africa, *African Studies Review*, 48 (1): 109-126.

Williems, H., Würtz, S. & Eckert, R. (1994) Analyse fremdenfeindlicher Straftater, Forschungsprojekt im Auftrag von Bundesministeriums des Innern, Bonn.

Woods, J.B. (2008) Taking the ‘hate’ out of hate crimes: Applying unfair advantage theory to justify the enhanced punishment of opportunistic bias crimes, *UCLA Law Review* 56(2): 489–541.

Wu, Y. & Wen, J. (2014) Fear of crime among Chinese immigrants in Metro-Detroit, *Crime Law and Social Change*, 61: 495-515.

Yılmaz, F. (2008) Avrupa’da İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları:20, Ankara.

Zavalloni, M. (1975) Social identity and the recording reality its relevance for cross cultural psychology, *International Journal of Psychology*, 10, 197-217.

Ek-1. AVRUPA BİRLİĞİ AZINLIKLAR VE AYRIMCILIK ANKETİ

A. AYRIMCILIK-GENEL

Size ayrımcılık hakkında birkaç soru sormak istiyorum. Ayrımcılık derken kast ettiğimiz, kişiye özgü yaş, cinsiyet, azınlık geçmişi gibi kişisel özelliği nedeniyle, bir kişiye diğerlerinden daha az olumlu davranılmasıdır.

A1. Aşağıdaki ayrımcılık türlerinin her biri için, size göre Almanya'da çok mu yaygın, oldukça mı yaygın, oldukça mı nadir veya çok mu nadir olduğunu lütfen anlatır mısınız?

Ayrımcılığa dayanarak ...

A1 KARTINI GÖSTER

	Çok yaygın	Oldukça yaygın	Oldukça nadir	Çok nadir	Yok	Red	Soru Anlaşılmadı	Görüş Yok
A – Etnik veya göçmen kökeni	1	2	3	4	5	6	7	9
B - Cinsiyet	1	2	3	4	5	6	7	9
C – Cinsel Yönelim (gay veya lezbiyen)	1	2	3	4	5	6	7	9
D - Yaş	1	2	3	4	5	6	7	9
E – Din veya İnanç	1	2	3	4	5	6	7	9
F - Engellilik	1	2	3	4	5	6	7	9

HEPSİNİ SOR

A2 KARTINI GÖSTER

A2. Geçtiğimiz 12 ay içerisinde, kişisel olarak Almanya'da aleyhinizde ayrımcılık hissettiniz veya aşağıdaki alanlardan bir ya da daha fazlasına dayanarak tacize uğradınız mı? Lütfen anlatınız.

SESLİ OKUMAYIN – KARTLARI HARFLERLE GÖSTERİN – TÜM YANITLARI KODLAYINIZ.

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Bunların hiçbiri	Red	Soru Anlaşılmadı	Görüş Yok
A – Etnik veya göçmen kökeni	1	2	3	6	7	9
B - Cinsiyet	1	2	↓	↓	↓	↓
C – Cinsel Yönelim	1	2	↓	↓	↓	↓
D - Yaş	1	2	↓	↓	↓	↓
E – Din veya inanç	1	2	↓	↓	↓	↓
F - Engellilik	1	2	↓	↓	↓	↓
X – Başka bir sebep için	1	2	↓	↓	↓	↓

A3. Almanya'da herhangi bir sebeple ayrımcılığa uğrayan insanları destekleyen veya insanlara önerebileceğin bir kuruluş biliyor musun?

1 - Evet – Eğer 'Evet' ise sor: Bu nedir/isimleri nelerdir? Bu üç giriş yaz.

2 - Hayır

6 - Red
7 – Soru anlaşılmadı

9 – Görüş yok

A3A. _____

A3B. _____

A3C. _____

A4. Eşdeğer özellikler veya diplomalara sahip aşağıdaki insanların diğerlerine göre Almanya'da bir işe girerken, bir eğitim için kabul edilirken veya terfi ettirilirken daha az muhtemel, muhtemel veya daha muhtemel olduklarını söyleyebilir misin?

A. Etnik kökeni toplumun genelinden farklı olan bir insan?

EĞER GEREKLİ İSE AÇIKLA: toplumun geneli olarak kast edilen, azınlık geçmişine sahip olmayan insanlardır.

1 – Daha az muhtemel

2 - Muhtemel

3 – Daha muhtemel

6 - Red

7 – Soru anlaşılmadı

9 – Görüş yok

B. Ülke genelinden farklı bir dini uygulayan kişi?

EĞER GEREKLİ İSE AÇIKLA: farklı dinden kast edilen, İngiltere'deki tüm insanların o dini uygulamaması.

1 – Daha az muhtemel

2 - Muhtemel

3 – Daha muhtemel

6 - Red

7 – Soru anlaşılmadı

9 – Görüş yok

A5. Eğer Almanya'daki ayrımcılıkla mücadeleye yardım edecekse, genel nüfus sayımı dahilinde, senin etnik kökenin hakkında anonim bilgi sağlanması fikrine taraf mı olursun ya da karşı mı olursun? Ve senin din veya inancın hakkında anonim bilgi ve kaynak sağlanması nasıl olur?

	evet	hayır	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok
a – Etnik köken?	1	2	6	7	9
b – Din veya inanç?	1	2	6	7	9

C. AYRIMCILIK DENEYİMLERİ**HEPSİNİ SOR, HER KOLON İÇİN BİR CEVAP**

	CA0_1. Son 5 yıl içerisinde Almanyada hiç maaşlı bir iş aradın mı (ya da 5 yıldan daha az zamandır yaşıyorsan daha az zamandan beri) ?		CB0_1. Son 5 yıl içerisinde herhangi bir zamanda Almanyada maaşlı bir iş sahibi oldun mu (ya da 5 yıldan daha az zamandır yaşıyorsan daha az zamandan beri?)	
Evet	1	CB0_1'e git	1	CA1'den önce yönergeye git
Hayır	2	CA0_2'ye git	2	CB0_2'ye git
Red	96	CB0_1'e git	96	CA1'den önce yönergeye git
Soru anlaşılmadı	97	CB0_1'e git	97	CA1'den önce yönergeye git
Görüş yok	99	CB0_1'e git	99	CA1'den önce yönergeye git
EĞER HAYIR İSE SOR: CEVAP SEÇENEKLERİNİ SESLİ OKUMA-YANLIZCA BİR CEVAP	CA0_2. İş aramamanın ana nedeni neydi?		CB0_2.Maaşlı bir işe sahip olmamanın ana nedeni neydi?	
Çünkü çalışıyordum ve iş aramadım	01			
İş aradım fakat bulamadım			02	
Ev kadını	03		03	
Emekli	04		04	
Çalışmak için çok hasta	05		05	
Engelli	06		06	
Çalışmak için çok genç(hala eğitimi sürüyor)	07		07	
Oturum izni problemleri	08		08	
Dil problemleri	09		09	
Başka neden	10		10	
Red	96		96	
Soru anlaşılmadı	97		97	
Görüş yok	99		99	

SESİLİ OKU GÖRÜŞMECİ: CA1'DEN CA2'YE SOR SONRA CB1'DEN CB2'YE GİT.							
Şimdi sana göçmenliğin ya da azınlık geçmişin nedeniyle Almanya'da farklı durumlarda ayrımcılığa uğrama durumunu soracağım. Senden ricam son 5 yılı düşünmen (ya da ülkede 5 yıldan daha az bulunuyor olabiliyorsun) Bazen olayları anımsamak zordur, bu nedenle her seçenek için dikkatlice düşün lütfen. Herhangi bir durumda bulunmadıysan lütfen bana anlat ki sana açıklama yapayım.							
EĞER CEVAP İLETİŞİMİN OLMADIĞI HAYIR VEYA HİZMET İHTİYACI İÇİN HAYIR İSE ARAŞTIR.							
	Evet	Hayır	Göçmen veya azınlık geçmişinden farklı alanlarda ayrımcılık	İletişim yok	Red	Soru Anlaşılmadı	Görüş yok
CA0'A YANIT 1 İSE SOR CA1. Son 5 yıl boyunca, (veya ülkede Daha az bir süredir kalıyor olabiliyorsun) Almanya'da maaşlı iş ararken, göçmen/azınlık geçmişinden dolayı hiç ayrımcılığa uğradın mı?	1	2	3	8	6	7	9
CB0'A YANIT 1 İSE SOR CB1. Son 5 yıl boyunca, Almanya'da iş yerinde birlikte çalıştığın insanlar tarafından göçmen/azınlık geçmişinden dolayı hiç ayrımcılığa uğradın mı?	1	2	3	8	6	7	9
CC1. Tekrar son 5 yılı düşünerek, Kiralamak veya satın almak için ev veya Apartman ararken, özel mülk sahipleri, Kamu emlak sektörü veya özel Acentalarda çalışan insanlar tarafından Hiç ayrımcılığa uğradın mı?	1	2	3	8	6	7	9

BU SÜTUNU, SADECE, EĞER SOLDAKİ SORUYA CEVAP EVET İSE SOR.						CEVAP 2, 6, 7, 9 İSE ŞİRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GEÇ					İŞARETLE ----- C1'DEN İLK İLGİLİYE GEÇ					
Son 12 ay		Daha önce	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok											
CA1'E YANIT 1 İSE SOR. CA2. En son olduğu zamanı Düşünerek, o ne zamandı; son 12 ay içerisinde mi ya da daha önce mi?						1	2	6	7	9						BLOK A'YI SOR
CB1'E YANIT 1 İSE SOR CB2. En son olduğu zamanı Düşünerek, o ne zamandı; son 12 ay içerisinde mi ya da daha önce mi?						1	2	6	7	9						BLOK B'YI SOR
CC1'E YANIT 1 İSE SOR CC2. En son olduğu zamanı Düşünerek, o ne zamandı; son 12 ay içerisinde mi ya da daha önce mi?						1	2	6	7	9						BLOK C'YI SOR

CD1. Son 5 yıl içerisinde, Almanya'da Kamu veya özel sağlık hizmetlerinde Çalışan insanlar tarafından hiç Ayrımcılığa uğradın mı? Bu, resepsiyonist, hemşire veya doktor Gibi biri olabilir.	1	2	3	8	6	7	9	⇒	CD1'E CEVAP 1 İSE SOR CD2. Son 5 yılı düşünerek, o ne zaman Oldu; son 12 ay içerisinde mi yoksa Daha öncesinde mi?	1	2	6	7	8	9	BLOK D 'YI SOR
CE1. Tekrar son 5 içerisinde, Almanya'da Kamu hizmetleri veya sosyal sigorta Servislerinde çalışan insanlar Tarafından hiç ayrımcılığa uğradın mı? Bu, iş için kayıt olmak zorunda olduğun Bir kurum veya para ya da sosyal yardım Aldığın bir kurum olabilir.	1	2	3	8	6	7	9	⇒	CE1'E YANIT 1 İSE SOR CE2. Son 5 yılı düşünerek, o ne zaman Oldu; son 12 ay içerisinde mi yoksa Daha öncesinde mi?	1	2	6	7	8	9	BLOK E'YI SOR
CF1. Tekrar son 5 yıla bakarak, Almanya'da okul veya eğitim sektöründe Çalışan insanlar tarafından hiç ayrımcılığa Uğradın mı? Bu, okullar, kolejler veya Diğer ileri eğitim faaliyetlerini kapsayabilir. Bu, size bir öğrenci veya bir ebeveyn Olarak olmuş olabilir.	1	2	3	8	6	7	9	⇒	CF1'E YANIT 1 İSE SOR CF2 Son 5 yılı düşünerek, o ne zaman Oldu; son 12 ay içerisinde mi yoksa Daha öncesinde mi?	1	2	6	7	8	9	BLCK F'YI SOR
CG1. Tekrar son 5 yılı düşünerek, Bir kafe, restoran, bar ya da gece Klübüne girmeye çalışırken ya da İçindeyken ayrımcılığa uğradın mı?	1	2	3	8	6	7	9	⇒	CG1'E YANIT 1 İSE SOR CG2. Son 5 yılı düşünerek, o ne zaman Oldu; son 12 ay içerisinde mi yoksa Daha öncesinde mi?	1	2	6	7	8	9	BLOK G'YI SOR
CH1. Ve son 5 yılda, bir dükkana girmeye çalışırken ya da içindeyken Almanya'da hiç ayrımcılığa uğradın mı?	1	2	3	8	6	7	9	⇒	CH1'E YANIT 1 İSE SOR CH2. Son 5 yılı düşünerek, o ne zaman Oldu; son 12 ay içerisinde mi yoksa Daha öncesinde mi?	1	2	6	7	8	9	BLOK H'YI SOR

C11. Son olarak, son 5 yıl boyunca Almanya'da bir banka hesabı açmaya Ya da bankadan kredi almaya çalışırken Ayrımcılığa uğradınız mı?	1	2	3	8	6	7	9
---	---	---	---	---	---	---	---

C11'E YANIT 1 İSE SOR C12. Son 5 yılı düşünerek, o ne zaman Oldu; son 12 ay içerisinde mi yoksa Daha öncesinde mi?	1	2	6	7	8	9	BLOK I'I SOR
---	---	---	---	---	---	---	-----------------

CJ1. Göçmen/azınlık geçmişinden dolayı, kötü davranılma korkusu nedeniyle dükkan veya kafe gibi belirli yerlere gitmekten kaçınır mısınız?

EĞER CEVAP İLETİŞİMİN OMAMASINDAN VEYA HİZMET İHTİYACI İÇİN HAYIR İSE ARAŞTIR.

- 1 - Evet
- 2 - Hayır
- 5 - Bu hizmetlerle iletişim yok/uygulama yok
- 6 - Red
- 7 - Soru anlaşılmadı
- 9 - Görüş yok

BLOK A**CA2'YE YANIT 1 İSE HEPSİNİ SOR**

CA3. Almanya'da maaşlı bir iş ararken göçmen/azınlık geçmişinden dolayı ayrımcılığa uğradığından bahsettin. Son 12 ay içerisinde kaç kez bu tür bir ayrımcılığı tecrübe ettin?

- 01 – 1 kez
- 02 – 2 kez
- 03 – 3 kez
- 04 – 4 kez
- 05 – 5 kez
- 06 – 6-10 kez
- 07 – 10 kezden fazla
- 96 - Red
- 97 – Soru anlaşılmadı
- 99 – Görüş yok

CA4.

GÖRÜŞMECİ, YANLIZCA İLK OLAY İÇİN SESLİ OKU:

Bazen insanlar, şikayetlerin yapıldığı veya alındığı bir kuruluş ya da ofise, ayrımcılık davranışlarını bildirebilirler.

HEPSİNİ SOR

Lütfen, en son ne zaman maaşlı bir iş ararken ayrımcılığa uğradığını hatırlamaya çalış. Sen veya bir başkası bu olayı herhangi bir yere bildirdi mi?

- 1 - Evet ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 2 - Hayır

- 6 - Red ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 7 – Soru anlaşılmadı ---- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 9 – Görüş yok----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT

CA4'E YANIT 2 İSE SOR

CA5. Bu neden bildirilmedi?

SESLİ OKUMA, TÜM CEVAPLARI KODLA, DAHA FAZLASI İÇİN ARAŞTIR

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok
01 – Eğer ayrımcılık bildirilirse faillerden duyulan gözdağı korkusu	1	2	6	7	9
02 – Olumsuz sonuçlar kaygısı/benim durumumla ters düşme-gelecekte iyi bir hizmet alamama gibi	1	2			
03 – Ayrımcılığı nasıl ve nereye bildireceğini bilmeme	1	2			
04 – Ayrımcılığı bildirmekle hiçbir şey değişmez/olmaz	1	2			
05 – Fazlasıyla önemsiz/bildirmeye değmez-normal, her zaman olabilir	1	2			
06 – Zahmet/çok fazla bürokrasi veya sıkıntı/zamansızlık	1	2			
07 – Problemlerle kendi kendine başa çıkma/aile/arkadaşlardan yardım alma	1	2			
08 – Oturum izni problemleri-böylece bildirilemiyor	1	2			
09 – Dil problemleri/emniyetsizlik nedeniyle bildirmeme	1	2			
10 - Diğer	1	2			

BLOK B**CB2'YE YANIT 1 İSE HEPSİNİ SOR**

CB3. Göçmen/azınlık geçmişinden dolayı Almanya'da iş yerinde ayrımcılığa uğradığından bahsettin. Son 12 ay içerisinde bu tür bir ayrımcılığı kaç kez tecrübe ettin?

- 01 – Bir kez
- 02 – İki kez
- 03 – Üç kez
- 04 – Dört kez
- 05 – Beş kez
- 06 – 6-10 kez
- 07 – 10 kezden fazla
- 96 - Red
- 97 – Soru anlaşılmadı
- 99 – Görüş yok

CB4.

GÖRÜŞMECİ, YANLIZCA İLK OLAY İÇİN SESLİ OKU:

Bazen insanlar, şikayetlerin yapıldığı veya alındığı bir kuruluş ya da ofise, ayrımcılık davranışlarını bildirebilirler.

HEPSİNİ SOR

Lütfen, en son ne zaman iş yerinde ayrımcılığa uğradığını hatırlamaya çalış.

Sen veya bir başkası bu olayı herhangi bir yere bildirdi mi?

- 1 - Evet ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 2 - Hayır

6 - Red ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT

7 – Soru anlaşılmadı ---- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT

9 – Görüş yok----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT

CB4 'E YANIT 2 İSE SOR

CB5 Bu neden bildirilmedi?

SESLİ OKUMA, TÜM CEVAPLARI KODLA, DAHA FAZLASI İÇİN ARAŞTIR

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok
01 - Eğer ayrımcılık bildirilirse faillerden duyulan gözdağı korkusu	1	2	6	7	9
02 — Olumsuz sonuçlar kaygısı/benim durumumla ters düşme-gelecekte iyi bir hizmet alamama gibi	1	2			
03 – Ayrımcılığı nasıl ve nereye bildireceğini bilmeme	1	2			
04 – Ayrımcılığı bildirmekle hiçbir şey değişmez/olmaz	1	2			
05 – Fazlasıyla önemsiz/bildirmeye değmez-normal, her zaman olabilir	1	2			
06 – Zahmet/çok fazla bürokrasi veya sıkıntı/zamansızlık	1	2			
07 –Problemlerle kendi kendine başa çıkma/aile/arkadaşlardan yardım alma	1	2			
08 – Oturum izni problemleri-böylece bildirelemiyor	1	2			
09 – Dil problemleri/emniyetsizlik nedeniyle bildirmeme	1	2			
10 - Diğer	1	2			

BLOK C**CC2'YE YANIT 1 İSE HEPSİNİ SOR**

CC3. Göçmen/azınlık geçmişinden dolayı, kiralamak ya da almak için ev veya daire ararken ayrımcılığa uğradığından bahsettin. Son 12 ay içerisinde bu tür bir ayrımcılığı kaç kez tecrübe ettin?

- 01 – Bir kez
- 02 – İki kez
- 03 – Üç kez
- 04 – Dört kez
- 05 – Beş kez
- 06 – 6-10 kez
- 07 – 10 kezden fazla
- 96 - Red
- 97 – Soru anlaşılmadı
- 99 – Görüş yok

CC4.

GÖRÜŞMECİ, YANLIZCA İLK OLAY İÇİN SESLİ OKU:

Bazen insanlar, şikayetlerin yapıldığı veya alındığı bir kuruluş ya da ofise, ayrımcılık davranışlarını bildirebilirler.

HEPSİNİ SOR

Lütfen, en son ne zaman ev veya apartman ararken ayrımcılığa uğradığını hatırlamaya çalış. Sen veya bir başkası bu olayı herhangi bir yere bildirdi mi?

- 1 - Evet ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 2 - Hayır

6 – Red ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT

7 – Soru anlaşılmadı ---- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT

9 – Görüş yok----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT

CC4'E YANIT 2 İSE SOR

CC5. Bu neden bildirilmedi?

SESLİ OKUMA, TÜM CEVAPLARI KODLA, DAHA FAZLASI İÇİN ARAŞTIR

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok
01 – Eğer ayrımcılık bildirilirse faillerden duyulan gözdağı korkusu	1	2	6	7	9
02 – Olumsuz sonuçlar kaygısı/benim durumumla ters düşme-gelecekte iyi bir hizmet alamama gibi	1	2			
03 – Ayrımcılığı nasıl ve nereye bildireceğini bilmeme	1	2			
04 – Ayrımcılığı bildirmekle hiçbir şey değişmez/olmaz	1	2			
05 – Fazlasıyla önemsiz/bildirmeye değmez-normal, her zaman olabilir	1	2			
06 – Zahmet/çok fazla bürokrasi veya sıkıntı/zamansızlık	1	2			
07 – Problemlerle kendi kendine başa çıkma/aile/arkadaşlardan yardım alma	1	2			
08 – Oturum izni problemleri-böylece bildirilemiyor	1	2			
09 – Dil problemleri/emniyetsizlik nedeniyle bildirmeme	1	2			
10 - Diğer	1	2			

BLOK D**CD2'YE YANIT 1 İSE HEPSİNİ SOR**

CD3. Göçmen/azınlık geçmişinden dolayı, sağlık hizmetinde çalışan insanlar tarafından ayrımcılığa uğradığından bahsettin. Son 12 ay içerisinde bu tür bir ayrımcılığı kaç kez tecrübe ettin?

- 01 – Bir kez
- 02 – İki kez
- 03 – Üç kez
- 04 – Dört kez
- 05 – Beş kez
- 06 – 6-10 kez
- 07 – 10 kezden fazla
- 96 - Red
- 97 – Soru anlaşılmadı
- 99 – Görüş yok

CD4.

GÖRÜŞMECİ, YANLIZCA İLK OLAY İÇİN SESLİ OKU:

Bazen insanlar, şikayetlerin yapıldığı veya alındığı bir kuruluş ya da ofise, ayrımcılık davranışlarını bildirebilirler.

HEPSİNİ SOR

Lütfen, en son ne zaman sağlık hizmetlerinde çalışan insanlar tarafından ayrımcılığa uğradığını hatırlamaya çalış. Sen veya bir başkası bu olayı herhangi bir yere bildirdi mi?

- 1 - Evet ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 2 - Hayır

- 6 – Red ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 7 – Soru anlaşılmadı ---- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 9 – Görüş yok----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT

CD4'E YANIT 2 İSE SOR

CD5. Bu neden bildirilmedi?

SESLİ OKUMA, CEVAPLARI KODLA, DAHA FAZLASI İÇİN ARAŞTIR

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok
01 – Eğer ayrımcılık bildirilirse faillerden duyulan gözdağı korkusu	1	2	6	7	9
02 – Olumsuz sonuçlar kaygısı/benim durumumla ters düşme-gelecekte iyi bir hizmet alamama gibi	1	2	↓	↓	↓
03 – Ayrımcılığı nasıl ve nereye bildireceğini bilmeme	1	2	↓	↓	↓
04 – Ayrımcılığı bildirmekle hiçbir şey değişmez/olmaz	1	2	↓	↓	↓
05 – Fazlasıyla önemsiz/bildirmeye değmez-normal, her zaman olabilir	1	2	↓	↓	↓
06 – Zahmet/çok fazla bürokrasi veya sıkıntı/zamansızlık	1	2	↓	↓	↓
07 – Problemlerle kendi kendine başa çıkma/aile/arkadaşlardan yardım alma	1	2	↓	↓	↓
08 – Oturum izni problemleri-böylece bildirilemiyor	1	2	↓	↓	↓
09 – Dil problemleri/emniyetsizlik nedeniyle bildirmeme	1	2	↓	↓	↓
10 - Diğer	1	2	↓	↓	↓

BLOK E**CE2'YE YANIT 1 İSE HEPSİNİ SOR**

CE3. Göçmen/azınlık geçmişinden dolayı, kamu hizmetinde veya sosyal sigorta servislerinde çalışan insanlar tarafından ayrımcılığa uğradığından bahsettin. Son 12 ay içerisinde bu tür bir ayrımcılığı kaç kez tecrübe ettin?

01 – Bir kez

- 02 – İki kez
03 – Üç kez
04 – Dört kez
05 – Beş kez
06 – 6-10 kez
07 – 10 kezden fazla
96 - Red
97 – Soru anlaşılmadı
99 – Görüş yok

CE4.

GÖRÜŞMECİ, YANLIZCA İLK OLAY İÇİN SESLİ OKU:

Bazen insanlar, şikayetlerin yapıldığı veya alındığı bir kuruluş ya da ofise, ayrımcılık davranışlarını bildirebilirler.

HEPSİNİ SOR

Lütfen, en son ne zaman kamu hizmetinde veya sosyal sigorta servislerinde çalışan insanlar tarafından ayrımcılığa uğradığını hatırlamaya çalış.

Sen veya bir başkası bu olayı herhangi bir yere bildirdi mi?

- 1 - Evet ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
2 - Hayır

- 6 – Red ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
7 – Soru anlaşılmadı ---- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
9 – Görüş yok----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT

CE4'E YANIT 2 İSE SOR

CE5. Bu neden bildirilmedi?

SESLİ OKUMA, CEVAPLARI KODLA, DAHA FAZLASI İÇİN ARAŞTIR

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok
01– Eğer ayrımcılık bildirilirse faillerden duyulan gözdağı korkusu	1	2	6	7	9
02 – Olumsuz sonuçlar kaygısı/benim durumumla ters düşme-gelecekte iyi bir hizmet alamama gibi	1	2			
03 – Ayrımcılığı nasıl ve nereye bildireceğini bilmeme	1	2			
04 – Ayrımcılığı bildirmekte hiçbir şey değişmez/olmaz	1	2			
05 – Fazlasıyla önemsiz/bildirmeye değmez-normal, her zaman olabilir	1	2	↓	↓	↓
06 – Zahmet/çok fazla bürokrasi veya sıkıntı/zamansızlık	1	2			
07 – Problemlerle kendi kendine başa çıkma/aile/arkadaşlardan yardım alma	1	2			
08 – Oturum izni problemleri-böylece bildirilemiyor	1	2			
09 – Dil problemleri/emniyetsizlik nedeniyle bildirmeme	1	2			
10 - Diğer	1	2			

BLOK F**CF2' YE YANIT 1 İSE HEPSİNİ SOR**

CF3. Göçmen/azınlık geçmişinden dolayı (ya da çocuğunun), okulda veya diğer eğitim faaliyetlerinde çalışan insanlar tarafından ayrımcılığa uğradığından bahsettin. Son 12 ay içerisinde bu tür bir ayrımcılığı kaç kez tecrübe ettin?

- 01 – Bir kez
- 02 – İki kez
- 03 – Üç kez
- 04 – Dört kez
- 05 – Beş kez
- 06 – 6-10 kez
- 07 – 10 kezden fazla
- 96 - Red
- 97 – Soru anlaşılmadı
- 99 – Görüş yok

CF4.

GÖRÜŞMECİ, YANLIZCA İLK OLAY İÇİN SESLİ OKU:

Bazen insanlar, şikayetlerin yapıldığı veya alındığı bir kuruluş ya da ofise, ayrımcılık davranışlarını bildirebilirler.

HEPSİNİ SOR

Lütfen, en son ne zaman okulda veya diğer eğitim faaliyetlerinde çalışan insanlar tarafından ayrımcılığa uğradığını hatırlamaya çalış.

Sen veya bir başkası bu olayı herhangi bir yere bildirdi mi?

- 1 - Evet ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 2 - Hayır

- 6 – Red ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 7 – Soru anlaşılmadı ---- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 9 – Görüş yok----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT

CF4'E YANIT 2 İSE SOR

CF5. Bu neden bildirilmedi?

SESLİ OKUMA, TÜM CEVAPLARI KODLA, DAHA FAZLASI İÇİN ARAŞTIR

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok
01 – Eğer ayrımcılık bildirilirse faillerden duyulan gözdağı korkusu	1	2	6	7	9
02 –Olumsuz sonuçlar kaygısı/benim durumumla ters düşme-gelecekte iyi bir hizmet alamama gibi	1	2	↓	↓	↓
03 – Ayrımcılığı nasıl ve nereye bildireceğini bilmeme	1	2			
04 – Ayrımcılığı bildirmekle hiçbir şey değişmez/olmaz	1	2			
05 – Fazlasıyla önemsiz/bildirmeye değmez-normal, her zaman olabilir	1	2			
06 – Zahmet/çok fazla bürokrasi veya sıkıntı/zamansızlık	1	2			
07 – Problemlerle kendi kendine başa çıkma/aile/arkadaşlardan yardım alma	1	2			
08 – Oturum izni problemleri-böylece bildiremiyor	1	2			
09 – Dil problemleri/emniyetsizlik nedeniyle bildirmeme	1	2			
10 - Diğer	1	2			

BLOK G**CG2'YE YANIT 1 İSE HEPSİNİ SOR**

CG3. Göçmen/azınlık geçmişinden dolayı, bir kafe, restoran, bar veya gece klübüne girmeye çalışırken ayrımcılığa uğradığından bahsettin. Son 12 ay içerisinde bu tür bir ayrımcılığı kaç kez tecrübe ettin?

- 01 – Bir kez
- 02 – İki kez
- 03 – Üç kez
- 04 – Dört kez
- 05 – Beş kez
- 06 – 6-10 kez
- 07 – 10 kezden fazla
- 96 - Red
- 97 – Soru anlaşılmadı
- 99 – Görüş yok

CG4.**GÖRÜŞMECİ, YANLIZCA İLK OLAY İÇİN SESLİ OKU:**

Bazen insanlar, şikayetlerin yapıldığı veya alındığı bir kuruluş ya da ofise, ayrımcılık davranışlarını bildirebilirler.

HEPSİNİ SOR

Lütfen, en son ne zaman bir kafe, restoran, bar ya da gece klübüne girmeye çalışırken ayrımcılığa uğradığını hatırlamaya çalış.

Sen veya bir başkası bu olayı herhangi bir yere bildirdi mi?

- 1 - Evet ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 2 - Hayır

- 6 – Red ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 7 – Soru anlaşılmadı ---- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 9 – Görüş yok----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT

CG4'E YANIT 2 İSE SOR**CG 5. Bu neden bildirilmedi?****SESLİ OKUMA, CEVAPLARI KODLA, DAHA FAZLASI İÇİN ARAŞTIR**

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok
01 – Eğer ayrımcılık bildirilirse faillerden duyulan gözdağı korkusu	1	2	6 ↓	7 ↓	9 ↓
02- Olumsuz sonuçlar kaygısı/benim durumumla ters düşme-gelecekte iyi bir hizmet alamama gibi	1	2			
03 – Ayrımcılığı nasıl ve nereye bildireceğini bilmeme	1	2			
04 – Ayrımcılığı bildirmekle hiçbir şey değişmez/olmaz	1	2			
05 – Fazlasıyla önemsiz/bildirmeye değmez-normal, her zaman olabilir	1	2			
06 – Zahmet/çok fazla bürokrasi veya sıkıntı/zamansızlık	1	2			
07 – Problemlerle kendi kendine başa çıkma/aile/arkadaşlardan yardım alma	1	2			
08 – Oturum izni problemleri-böylece bildirilemiyor	1	2			
09 – Dil problemleri/emniyetsizlik nedeniyle bildirmeme	1	2			
10 - Diğer	1	2			

BLOK H

CH2'YE YANIT 1 İSE HEPSİNİ SOR

CH3. Göçmen/azınlık geçmişinden dolayı, bir dükkanda ya da bir dükkana girmeye çalışırken ayrımcılığa uğradığından bahsettin. Son 12 ay içerisinde bu tür bir ayrımcılığı kaç kez tecrübe ettin?

- 01 – Bir kez
- 02 – İki kez
- 03 – Üç kez
- 04 – Dört kez
- 05 – Beş kez
- 06 – 6-10 kez
- 07 – 10 kezden fazla
- 96 - Red
- 97 – Soru anlaşılmadı
- 99 – Görüş yok

CH4.

GÖRÜŞMECİ, YANLIZCA İLK OLAY İÇİN SESLİ OKU:

Bazen insanlar, şikayetlerin yapıldığı veya alındığı bir kuruluş ya da ofise, ayrımcılık davranışlarını bildirebilirler.

HEPSİNİ SOR

Lütfen, en son ne zaman bir dükkanda ya da bir dükkana girmeye çalışırken ayrımcılığa uğradığını hatırlamaya çalış.

Sen veya bir başkası bu olayı herhangi bir yere bildirdi mi?

- 1 - Evet ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 2 - Hayır

- 6 – Red ----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 7 – Soru anlaşılmadı ---- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT
- 9 – Görüş yok----- > SIRADAKİ AYRIMCILIK OLAYININ AYRINTILARINA GİT

CH4 'E YANIT 2 İSE SOR

CH5. Bu neden bildirilmedi?

OKUMA, CEVAPLARI KODLA, DAHA FAZLASI İÇİN ARAŞTIR

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok
01 –Eğer ayrımcılık bildirilirse faillerden duyulan gözdağı korkusu	1	2	6	7	9
02 – Olumsuz sonuçlar kaygısı/benim durumumla ters düşme-gelecekte iyi bir hizmet alamama gibi	1	2	↓	↓	↓
03 – Ayrımcılığı nasıl ve nereye bildireceğini bilmeme	1	2	↓	↓	↓
04 – Ayrımcılığı bildirmekle hiçbir şey değişmez/olmaz	1	2	↓	↓	↓
05 – Fazlasıyla önemsiz/bildirmeye değmez-normal, her zaman olabilir	1	2	↓	↓	↓
06 – Zahmet/çok fazla bürokrasi veya sıkıntı/zamansızlık	1	2	↓	↓	↓
07 – Problemlerle kendi kendine başa çıkma/aile/arkadaşlardan yardım alma	1	2	↓	↓	↓
08 – Oturum izni problemleri-böylece bildirilemiyor	1	2	↓	↓	↓
09 – Dil problemleri/emniyetsizlik nedeniyle bildirmeme	1	2	↓	↓	↓
10 - Diğer	1	2	↓	↓	↓

BLOK I**CI2'E YANIT 1 İSE HEPSİNİ SOR**

C13. Göçmen/azınlık geçmişinden dolayı, bir banka hesabı açtırmaya ya da bankadan kredi almaya çalışırken ayrımcılığa uğradığından bahsettin. Son 12 ay içerisinde bu tür bir ayrımcılığı kaç kez tecrübe ettin?

- 01 – Bir kez
- 02 – İki kez
- 03 – Üç kez
- 04 – Dört kez
- 05 – Beş kez
- 06 – 6-10 kez
- 07 – 10 kezden fazla
- 96 - Red
- 97 – Soru anlaşılmadı
- 99 – Görüş yok

C14.

GÖRÜŞMECİ, YANLIZCA İLK OLAY İÇİN SESLİ OKU:

Bazen insanlar, şikayetlerin yapıldığı veya alındığı bir kuruluş ya da ofise, ayrımcılık davranışlarını bildirebilirler.

HEPSİNİ SOR

Lütfen, en son ne zaman bir banka hesabı açtırmaya ya da bankadan kredi almaya çalışırken ayrımcılığa uğradığını hatırlamaya çalış.

Sen veya bir başkası bu olayı herhangi bir yere bildirdi mi?

- 1 - Evet ----- > D BÖLÜMÜNE GİR
- 2 - Hayır

- 6 - Red ----- > D BÖLÜMÜNE GİR
- 7 – Soru anlaşılmadı----- > D BÖLÜMÜNE GİR
- 9 – Görüş yok ----- > D BÖLÜMÜNE GİR

CI4'E YANIT 2 İSE SOR

C15. O neden bildirilmedi?

SESLİ OKUMA, CEVAPLARI KODLA, DAHA FAZLASI İÇİN ARAŞTIR

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok
01 –Eğer ayrımcılık bildirilirse faillerden duyulan gözdağı korkusu	1	2	6	7	9
02 – Olumsuz sonuçlar kaygısı/benim durumumla ters düşme-gelecekte iyi bir hizmet alamama gibi	1	2			
03 –Ayrımcılığı nasıl ve nereye bildireceğini bilmeme	1	2			
04 –Ayrımcılığı bildirmekle hiçbir şey değişmez/olmaz	1	2			
05 –Fazlasıyla önemsiz/bildirmeye değmez-normal, her zaman olabilir	1	2			
06 –Zahmet/çok fazla bürokrasi veya sıkıntı/zamansızlık	1	2			
07 – Problemlerle kendi kendine başa çıkma/aile/arkadaşlardan yardım alma	1	2			
08 – Oturum izni problemleri-böylece bildirilemiyor	1	2			
09 – Dil problemleri/emniyetsizlik nedeniyle bildirmeme	1	2			
10 - Diğer	1	2			

D. SUÇ DENEYİMİ

Şimdi sana deneyimlediğin suçlar hakkında soru soracağım. Öncesinde olduğu gibi, son 5 yılını (ya da ülkede 5 yıldan daha az bir süre yaşıyorsundur) düşünmeni istiyorum. Bazen, olayları hatırlamak zor olabilir, bu nedenle onlar hakkında dikkatlice düşünmek için zamanını ayır

BLOK DA

DA1. Almanya'da son 5 yıl boyunca, sana ya da ev halkından birisine ait herhangi bir araba, kamyonet, kamyon, motorsiklet, küçük motorlu bisiklet ya da bisiklet -ya da başka ulaşım araçlarından biri- çalındı ya da ondan bir şey çalındı mı? [EĞER GEREKLİ İSE AÇIKLA: Tüm motorlu ve motorsuz ulaşım araçları dahil edilebilir.]

- 1 - Evet
- 2 - Hayır ----- > DA4'E GİT
- 6 - Red ----- > DA4'E GİT
- 7 - Soru anlaşılmadı ----- > DA4'E GİT
- 9 - Görüş yok ----- > DA4'E GİT

DA1'E YANIT 1 İSE SOR

DA2. En son olduğu zamanı düşünerek, bu ne zamandı: son 12 ay içerisinde mi ya da daha öncesinde mi?

- 1 -Son 12 ay içerisinde
- 2 -Daha öncesinde ----- > DB1'E GİT
- 6 - Red ----- > DB1'E GİT
- 7 - Soru anlaşılmadı----- > DB1'E GİT
- 9 - Görüş yok ----- > DB1'E GİT

DA2'YE YANIT 1 İSE SOR

DA3. Son 12 ay içerisinde, bu veya buna benzer bir olayın, kısmen ya da tamamiyle senin göçmen/azınlık geçmişinden dolayı olduğunu düşünür müsün?

TEMEL OLARAK, DİNİ GEÇMİŞ GÖNDERMESİYLE MAĞDUR OLMAK, AZINLIK GEÇMİŞİ OLARAK SAYILIR.

- 1 - Evet, tamamiyle hepsini kapsar ----- > DB1'E GİT
- 2 - Evet, fakat hepsini kapsamaz ----- > DB1'E GİT
- 3 - Hayır ----- > DB1'E GİT
- 6 - Red ----- > DB1'E GİT
- 7 - Soru anlaşılmadı ----- > DB1'E GİT
- 9 - Görüş yok----- > DB1'E GİT

DA1'E YANIT 2 İSE SOR

DA4. Sen veya ev halkından birisi; araba, kamyonet, kamyon, motorsiklet, küçük motorlu bisiklet ya da bisiklet gibi bu araçlardan herhangi birine son 5 yıl içerisinde sahip oldu mu?

- 1 - Evet
- 2 - Hayır -----
- 6 - Red
- 7 - Soru anlaşılmadı
- 9 - Görüş yok

BLOK DB

HEPSİNİ SOR

DB1. Son 5 yıl boyunca, birisi evine izinsiz girdi ve bir şey çaldı ya da çalmaya çalıştı mı? [Kilerleri kapsar – Garajlar, kilimli hangarlar veya bahçeleri kapsamaz.]

- 1 - Evet
2 - Hayır ----- > DC1'E GİT
6 - Red ----- > DC1'E GİT
7 - Soru anlaşılmadı --- > DC1'E GİT
9 - Görüş yok ----- > DC1'E GİT

DB1'E YANIT 1 İSE SOR

DB2. En son olduğu zamanı düşünerek, bu ne zamandı: son 12 ay içerisinde mi ya da daha öncesinde mi?

- 1 -Son 12 ay içerisinde
2 -Daha öncesinde ----- > DC1'E GİT
6 - Red ----- > DC1'E GİT
7 - Soru anlaşılmadı ----- > DC1'E GİT
9 - Görüş yok ----- > DC1'E GİT

DB2'E YANIT 1 İSE SOR

DB3. Son 12 ay içerisinde, bu veya buna benzer bir olayın, kısmen ya da tamamiyle senin göçmen/azınlık geçmişinden dolayı olduğunu düşünür müsün?

TEMEL OLARAK, DİNİ GEÇMİŞ GÖNDERMESİYLE MAĞDUR OLMAK, AZINLIK GEÇMİŞİ OLARAK SAYILIR

- 1 -Evet, tamamiyle hepsini kapsar
2 -Evet, fakat hepsini kapsamaz
3- Hayır
6 - Red
7 - Soru anlaşılmadı
9 - Görüş yok

BLOK DC

HEPSİNİ SOR

DC1. Şiddet veya tehdidi kapsayan hırsızlıktan farklı olarak, yankesicilik veya çanta, cüzdan, giysi, mücevherat veya cep telefonu gibi kişisel mülkiyet hırsızlığı gibi birçok hırsızlık türü vardır. Bu, işyerinde, toplu taşıma araçlarında, sokakta veya herhangi bir yerde olabilir. Son 5 yıl içerisinde kişisel olarak bu tür şiddet içermeyen bir hırsızlık mağduru oldun mu?

- 1 - Evet
2 - Hayır ----- > DD1'E GİT
6 - Red ----- > DD1'E GİT
7 - Soru anlaşılmadı ----- > DD1'E GİT
9 - Görüş yok ----- > DD1'E GİT

DC1'E YANIT 1 İSE SOR

DC2. En son olduğu zamanı düşünerek, bu ne zamandı: son 12 ay içerisinde mi ya da daha öncesinde mi?

- 1 -Son 12 ay içerisinde
2 -Daha öncesinde ----- > DD1'E GİT
6 - Red ----- > DD1'E GİT
7 - Soru anlaşılmadı ----- > DD1'E GİT
9 - Görüş yok ----- > DD1'E GİT

DC2'YE YANIT 1 İSE SOR

DC3. Son 12 ay içerisinde, bu veya buna benzer bir olayın, kısmen ya da tamamıyla senin göçmen/azınlık geçmişinden dolayı olduğunu düşünür müsün?

TEMEL OLARAK, DİNİ GEÇMİŞ GÖNDERMESİYLE MAĞDUR OLMAK, AZINLIK GEÇMİŞİ OLARAK SAYILIR

- 1 - Evet, tamamıyla hepsini kapsar
2 -Evet, fakat hepsini kapsamaz
3- Hayır
6 - Red
7 - Soru anlaşılmadı
9 - Görüş yok

BLOK DD

HEPSİNİ SOR

DD1. Son 5 yıl boyunca, seni GERÇEKTEN korkutacak bir şekilde birisi tarafından vurma, itme veya tehdit gibi kişisel bir saldırıya uğradın mı? Bu evde veya sokak, toplu taşıma araçları, işyeri veya her hangi başka bir yerde olmuş olabilir. Lütfen cevaplarırken acele etme.

- 1 - Evet
2 - Hayır ----- > DE1'E GİT
6 - Red ----- > DE1'E GİT
7 - Soru anlaşılmadı ----- > DE1'E GİT
9 - Görüş yok ----- > DE1'E GİT

DD1'E YANIT 1 İSE SOR

DD2. En son olduğu zamanı düşünerek, bu ne zamandı: son 12 ay içerisinde mi ya da daha öncesinde mi?

- 1 - Son 12 ay içerisinde
2 - Daha öncesinde ----- > DE1'E GİT
6 - Red ----- > DE1'E GİT
7 - Soru anlaşılmadı ----- > DE1'E GİT
9 - Görüş yok ----- > DE1'E GİT

DD2'YE YANIT 1 İSE SOR

DD3. Son 12 ay içerisinde bunun gibi bir olay kaç kez oldu?

- 01 - Bir kez
02 - İki kez
03 - Üç kez
04 - Dört kez
05 - Beş kez
06 - 6-10 kez
07 - 10 kezden fazla
96 - Red
97 - Soru anlaşılmadı
99 - Görüş yok

DD4. Son 12 ay içerisinde, bu veya buna benzer bir olayın, kısmen ya da tamamıyla senin göçmen/azınlık geçmişinden dolayı olduğunu düşünür müsün?

EĞER CEVAP EVET VE OLAY SON 12 AY İÇERİSİNDE BİRDEN FAZLA KEZ OLMUŞSA (DD3=2,3,4,5, 6 VEYA 7), O ZAMAN EN SON OLAYI KAPSAYIP KAPSAMADIĞINI AYDINLAT. TEMEL OLARAK, DİNİ GEÇMİŞ GÖNDERMESİYLE MAĞDUR OLMAK, AZINLIK GEÇMİŞİ OLARAK SAYILIR

- 1 -Evet, tamamıyla hepsini kapsar
2 -Evet, fakat hepsini kapsamaz
3- Hayır -----
6 - Red
7 - Soru anlaşılmadı
9 - Görüş yok

SADECE KADIN KATILIMCILARA SOR

DD4a. Son 12 ay içerisinde, bu veya buna benzer olayların, kısmen ya da tamamiyle bir kadın olmandan dolayı olduğunu düşünür müsün?

- 1 – Evet, tamamiyle hepsini kapsar
- 2 -Evet, fakat hepsini kapsamaz
- 3- Hayır
- 6 – Red
- 7 – Soru anlaşılması
- 8- Geçerli değil
- 9 – Görüş yok

DD2'YE YANIT 1 İSE HEPSİNİ SOR

DD5. Lütfen en son ne zaman olduğunu düşün. Bir şey çaldı veya onlar bir şey çaldılar mı?

- 1 -Evet
- 2 - Hayır

- 6 - Red
- 7 – Soru anlaşılması
- 9 – Görüş yok

DD6. Son zamanı tekrar düşünerek, fail yalnız mıydı ya da daha fazlalar mıydı?

- 1 – Yalnız başına
- 2 – Daha fazla sayıda
- 6 - Red
- 7 – Soru anlaşılması
- 9 – Görüş yok

DD7. Bu kartı kullanarak, bana onların kim ya da kimler olduğunu anlatır mısın lütfen?

DD7 KARTINI GÖSTER – HEPSİNİ KODLA, ÇOKLU CEVAP SEÇENEKLERİ MÜMKÜN

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Suçluyu görmedi	Red	Soru anlaşılması	Görüş yok
01 – Ev halkından bir üye– bu birlikte yaşadığın ya da önceden yaşadığın birini kapsayabilir	1	2	3	6	7	9
02 – Komşularından birisi	1	2				
03 – Birlikte çalıştığın biri/iş arkadaşı	1	2				
04 – Bir müşteri, müvekkil veya hasta	1	2				
05 – Tanıdığın başka biri	1	2				
06 – Sağ kanat/ırkçı çete üyesi	1	2				
07 – Polis memuru	1	2				
08 – Başka kamu çalışanı	1	2				
09 – Bir yabancı (bilmediğin biri)	1	2				
10 - Başka	1	2				

DD8. Hala en son zamanı düşünerek, fail/failler senin gibi aynı göçmen/azınlık geçmişinden mi, farklı bir göçmen/azınlık geçmişinden mi geliyor yoksa bir İngiliz miydi?

HEPSİNİ KODLA, ÇOKLU CEVAP SEÇENEKLERİ MÜMKÜN

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Suçluyu görmedi	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok
1 – Benimle aynı göçmen/azınlık geçmişinden	1	2	3 ↓	6 ↓	7 ↓	9 ↓
2 – Farklı bir göçmen/azınlık geçmişinden	1	2				
3 - Alman	1	2				

DD9. Bu son zamanda, ırkçı ya da dinsel saldırgan bir söylem mi kullanıldı?

OKU

- 1 – Evet, hem ırkçı hem de dinsel saldırgan
- 2 – Evet, özellikle ırkçı
- 3 – Evet, özellikle benim dinimle ilgili
- 4 – Hayır, fakat genellikle küfürlü bir söylem
- 5 - Hayır

- 6 - Red
- 7 – Soru anlaşılmadı
- 9 – Görüş yok

DD10. Bana ne olduğunu anlatır mısınız: tehdit edildin mi ya da fiili olarak bir güç/şiddet kullanıldı mı?

- 1 – Sadece tehdit
- 2 - Şiddet/Güç kullanıldı
- 6 - Red
- 7 – Soru anlaşılmadı
- 9 – Görüş yok

DD11. Son olduğu zamanı düşünerek, bunu sen veya bir başkası polise bildirdi mi?

- 1 - Evet
- 2 -Hayır ----- >DD13'E GİT
- 6 - Red----- > DD14'E GİT

- 7 – Soru anlaşılmadı----- > DD14'E GİT
- 9 – Görüş yok----- > DD14'E GİT

DD12. Genel olarak, polis bu problemle ilgilenmesinden memnun(tatminkar) musun değil misin?

- 1 - Memnunum
- 2 – Memnun değilim
- 3 – Ne memnunum ne memnun değilim
- 6 - Red
- 7 – Soru anlaşılmadı
- 9 – Görüş yok

DD11'E YANIT 2 İSE SOR

DD13. Neden olay polise bildirilmedi?

SESLİ OKUMA, CEVAPLARI KODLA, DAHA FAZLASI İÇİN ARAŞTIR

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok
01 – Eğer olay bildirilirse faillerden duyulan gözdağı korkusu	1	2	6 ↓	7 ↓	9 ↓
02 – Olumsuz sonuçlar konusundaki kaygılar	1	2			
03 –Polisin bir şey yapabileceğine dair duyulan güvensizlik	1	2			
04 –Fazlasıyla önemsiz/bildirmeye değmez	1	2			
05 – Problemlerle kendi kendine başa çıkma/aile/arkadaşlardan yardım	1	2			
06- Polis korkusu/hoşnutsuzluğu/geçmişte polisle yaşanan kötü deneyimler	1	2			
07-Polis yerine başka mercilere bildirme	1	2			
08 – Oturum izni problemleri-böylece bildirilemiyor	1	2			
09 – Dil problemleri/emniyetsizlik nedeniyle bildirmeme	1	2			
10-Zahmet/çok fazla bürokrasi veya sıkıntı/zamansızlık	1	2			
11 - Diğer	1	2			

DD2'YE YANIT 1 İSE HEPSİNİ SOR

DD14. Her şeyi hesaba katarak, bu olay senin için ne kadar ciddiydi? Çok mu, oldukça mı ciddiydi ya da çok ciddi değil miydi?

- 1 – Çok ciddi
- 2 – Oldukça ciddi
- 3 – Çok ciddi değil
- 6 - Red
- 7 – Soru anlaşılmadı
- 9 – Görüş yok

BLOK DE

HEPSİNİ SOR

DE1. Son 5 yıl boyunca, kişisel olarak bir kişi ya da bir grup tarafından, seni ciddi anlamda üzen, rencide eden veya sinirlendiren bir tartaklanma yaşadın mı? "Tartaklanma"dan kast edilen; fiili şiddet veya şiddet tehdidi içermeyen sana karşı yapılan istenmeyen ve rahatsız edici davranışlardır. Bu evde, işyerinde, sokakta, toplu taşıma araçlarında, bir dükkanda, ofiste veya herhangi bir yerde olmuş olabilir. Lütfen cevap verirken acele etme.

- 1 - Evet
2 - Hayır ----- > DF1'E GİT
6 - Red ----- > DF1'E GİT
7 - Soru anlaşılmadı ----- > DF1'E GİT
9 - Görüş yok ----- > DF1'E GİT

DE1'E YANIT 1 İSE SOR

DE2. En son olduğu zamanı düşünerek, bu ne zamandı; son 12 ay içerisinde mi yoksa daha öncesinde mi?

- 1 - Son 12 ay içerisinde
2 - Daha öncesinde ----- > DF1'E GİT
6 - Red ----- > DF1'E GİT
7 - Soru anlaşılmadı ----- > DF1'E GİT
9 - Görüş yok ----- > DF1'E GİT

DE2'YE YANIT 1 İSE SOR

DE3. Son 12 ay içerisinde bunun gibi bir olay kaç kez oldu?

- 01 - Bir kez -----> DE5'E GİT
02 - İki kez
03 - Üç kez
04 - Dört kez
05 - Beş kez
06 - 6-10 kez
07 - 10 kezden fazla
96 - Red
97 - Soru anlaşılmadı
99 - Görüş yok

DE3 'E YANIT 02, 03, 04, 05, 06, 07 OLUP BİRDEN FAZLA İSE SOR

DE4. Aynı insanlar bir olaydan daha fazla olayın içinde yer aldılar mı?

- 1 - Evet
2 - Hayır -----
6 - Red
7 - Soru anlaşılmadı
9 - Görüş yok

DE2'YE YANIT 1 İSE SOR

DE5. Son 12 ay içerisinde, bu veya buna benzer bir olayın, kısmen ya da tamamıyla senin göçmen/azınlık geçmişinden dolayı olduğunu düşünür müsün?

EĞER CEVAP EVET VE OLAY SON 12 AY İÇERİSİNDE BİRDEN FAZLA KEZ OLMUŞSA (DE3=2,3,4,5, 6 VEYA 7), O ZAMAN EN SON OLAYI KAPSAYIP KAPSAMADIĞINI AÇIKLA. TEMEL OLARAK, DİNİ GEÇMİŞ GÖNDERMESİYLE MAĞDUR OLMAK, AZINLIK GEÇMİŞİ OLARAK SAYILIR

- 1-Evet, tamamıyla hepsini kapsar
- 2 -Evet, fakat hepsini kapsamaz
- 3- Hayır
- 6 – Red
- 7 – Soru anlaşılmadı
- 9 – Görüş yok

SADECE KADIN KATILIMCILARA SOR

DE5a Son 12 ay içerisinde, bu veya buna benzer olayların, kısmen ya da tamamıyla bir kadın olmandan dolayı olduğunu düşünür müsün?

EĞER CEVAP EVET VE OLAY SON 12 AY İÇERİSİNDE BİRDEN FAZLA KEZ OLMUŞSA (DE3=2,3,4,5, 6 VEYA 7), O ZAMAN EN SON OLAYI KAPSAYIP KAPSAMADIĞINI AYDINLAT.

- 1 – Evet, tamamıyla hepsini kapsar
- 2 -Evet, fakat hepsini kapsamaz
- 3- Hayır
- 6 – Red
- 7 – Soru anlaşılmadı
- 8- Geçerli değil
- 9 – Görüş yok

DE2'YE YANIT 1 İSE SOR

DE6. En son olduğu zamanı düşünerek, fail yalnız mıydı ya da daha fazlalar mıydı?

- 1 – Yalnız başına
- 2 – Daha fazla fail
- 6 - Red
- 7 – Soru anlaşılmadı
- 9 – Görüş yok

DE7. Bu kartı kullanarak, lütfen bana kimleri kapsadığını anlatabilir misin?

DE7 KARTINI GÖSTER – TÜM CEVAPLARI KODLA, DAHA FAZLASI İÇİN ARAŞTIR

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Suçluyu görmedi	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok
01 – Ev halkından bir üye– bu birlikte yaşadığın ya da önceden yaşadığın birini kapsayabilir	1	2	3	6	7	9
02 – Komşularından birisi	1	2				
03 – Birlikte çalıştığın biri/iş arkadaşı	1	2				
04 – Bir müşteri, müvekkil veya hasta	1	2				
05 – Tanıdığın başka biri	1	2				
06 – Sağ kanat/ırkçı çete üyesi	1	2				
07 – Polis memuru	1	2				
08 – Başka kamu çalışanı	1	2				
09 – Bir yabancı (bilmediğin biri)	1	2				
10 - Diğer	1	2				

DE8. Hala en son zamanı düşünerek, fail/failler senin gibi aynı göçmen/azınlık geçmişinden mi, farklı bir göçmen/azınlık geçmişinden mi geliyor yoksa bir İngiliz miydi?

HEPSİNİ KODLA, ÇOKLU CEVAP SEÇENEKLERİ MÜMKÜN

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Suçluyu görmedi	Red	Soru anlaşılmadı	Görüş yok
1 – Benimle aynı göçmen/azınlık geçmişinden	1	2	4	6	7	9
2 – Farklı bir göçmen/azınlık geçmişinden	1	2				
3 - Alman	1	2				

DE9. Bu son zamanda, ırkçı ya da dinsel saldırgan bir söylem mi kullanıldı?

OKU

- 1 – Evet, hem ırkçı hem de dinsel saldırgan
- 2 – Evet, özellikle ırkçı
- 3 – Evet, özellikle benim dinimle ilgili
- 4 – Hayır, fakat genellikle küfürlü bir söylem
- 5 - Hayır
- 6 - Red
- 7 – Soru anlaşılmadı
- 9 – Görüş yok

DE10. Son olduğu zamanı düşünerek, bunu sen veya bir başkası polise bildirdi mi?

- 1 - Evet
2 -Hayır ----- >DE12'YE GİT
6 - Red----- > DE13'E GİT
7 - Sou anlaşılmağı----- > DE13'E GİT
9 - Görüş yok----- > DE13'E GİT

DE11. Genel olarak, polisin bu problemle ilgilenmesinden memnun musun değil misin?

- 1 - Memnunum----- >DE13'E GİT
2 - Memnun değilim----- >DE13'E GİT
3 - Ne memnunum ne memnun değilim----- >DE13'E GİT
6 - Red ----- >DE13'E GİT
7 - Soru anlaşılmağı----- >DE13'E GİT
9 - Görüş yok----- >DE13'E GİT

DE10'A YANIT 2 İSE SOR

DE12. Neden olay polise bildirilmedi?

SESLİ OKUMA, TÜM CEVAPLARI KODLA, DAHA FAZLASI İÇİN ARAŞTIR

	Bahsedildi	Bahsedilmedi	Red	Soru anlaşılmağı	Görüş yok
01 - Eğer ayrımcılık bildirilirse faillerden duyulan gözdağı korkusu	1	2	6 ↓	7 ↓	9 ↓
02 - Olumsuz sonuçlar konusundaki kaygılar	1	2			
03 -Polisin bir şey yapabileceğine dair duyulan güvensizlik	1	2			
04 -Fazlasıyla önemsiz/bildirmeye değmez	1	2			
05 - Problemlerle kendi kendine başa çıkma/aile/arkadaşlardan yardım	1	2			
06- Polis korkusu/hoşnutsuzluğu/geçmişte polisle yaşanan kötü deneyimler	1	2			
07-Polis yerine başka mercilere bildirme	1	2			
08 - Oturum izni problemleri-böylece bildirilemiyor	1	2			
09 - Dil problemleri/emniyetsizlik nedeniyle bildirmeme	1	2			
10-Zahmet/çok fazla bürokrasi veya sıkıntı/zamansızlık	1	2			
11 - Diğer	1	2			

DE2'YE YANIT 1 İSE SOR

DE13. Her şeyi hesaba katarak, bu olay senin için ne kadar ciddiği? Çok mu, oldukça mı ciddiği ya da çok ciddi değil miydi?

- 1 - Çok ciddi
2 - Oldukça ciddi
3 - Çok ciddi değil

- 6 - Red
7 - Soru anlaşılmağı
9 - Görüş yok

Ek-2. ÖZDEŞLEŞME ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki cümlelerin Türk/Alman grubunun üyesi olmak hakkındaki düşüncelerinizi ne derece yansıttığını 1'den 5'e kadar bir sayıyı çember içine alarak belirtiniz.

1=Çok uygun

2=Uygun

3=Ne uygun, ne uygun değil

4=Uygun değil

5=Hiç uygun değil

.....grubunun üyesi olmanın övünülecek pek az şeyi olduğunu düşünüyorum.

1 2 3 4 5

.....grubunun üyesi olmak ile ilgili olumlu duygularım var.

1 2 3 4 5

.....grubu üyelerine pek az saygı duyuyorum.

1 2 3 4 5

.....grubunun üyesi olduğumu söylememeyi tercih ederim.

1 2 3 4 5

Kendimi diğer ..... grubu üyeleriyle özdeşleştiriyorum.

1 2 3 4 5

Diğer ..... grubu üyeleri gibiyim.

1 2 3 4 5

.....grubunun üyesi olmak kimliğimin önemli bir yansımasıdır.

1 2 3 4 5

.....grubuna özellikle isteyerek girdim.

1 2 3 4 5

.....grubunun üyesi olmayı sevmiyorum.

1 2 3 4 5

.....grubunun üyesi olmak yerine başka bir grubun üyesi olmayı isterdim.

1 2 3 4 5

Ek-3. YARI-YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Being (Olma Boyutu):

1-Kimliğinizi nasıl tanımlarsınız? Etnik köken, dini inanç, cinsiyet, vatandaşlık vb gibi hangi parametreleri kullanırsınız?

2-Şuan itibariyle vatandaşlığınız nedir?

3-Kendinizi kültürel kimlik bağlamında birincil ve ikincil kimlik olarak nasıl tanımlarsınız?

4-Dış görünüşünüzün yaşadığınız ülkenin yerli insanları gibi olmasına özen gösterir misiniz?

Knowing (Bilme Boyutu):

5-Bulduğunuz ülkenin dilini biliyor musunuz? Özel hayatınızda ve sosyal hayatınızda hangi dili kullanmayı tercih ediyorsunuz?

6-Dini inançlarınızı bu ülkede özgürce yaşayabildiğinizi düşünüyor musunuz?

7-Yaşadığınız bu ülkenin mi yoksa geldiğiniz ülkenin mi kültür, tarih, gelenek-görenek gibi değerlerine sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz?

8-Yaşadığınız bu ülkedeki vatandaşlık/göçmen haklarınızı biliyor musunuz?

Feeling (Hissetme Boyutu):

9-Göçmen kimliğinizi insanlar arasında paylaşmaktan çekinir misiniz?

10-Kendinizi nereye ait hissediyorsunuz?

11-Kimliğinize yönelik olarak herhangi bir önyargı, damgalanma ya da ayrımcılıkla karşı karşıya kaldınız mı?

12-Öldükten sonra nerede gömülmek istiyorsunuz?

Doing (Yapma Boyutu):

13-Zaman zaman kendi göçmen grubunuzdaki insanlarla bir araya gelerek ortak faaliyetlerde bulunur musunuz?

14-Hangi ülkenin yiyecek, giyecek, müzik, özel gün gibi kültürel değerleri size daha yakın gelir?

15-İkili ilişkilerinizde (arkadaşlık, evlilik, vb. gibi sizin tercihiniz doğrultusunda oluşan ilişkiler) hangi gruplarla ilişki kurmayı tercih edersiniz?

16-İçinde yaşadığınız ülkenin ya da ana vatanınızın politik faaliyetlerine katılır mısınız? (oy kullanma, bir partiye üye olma, toplantı ve yürüyüşlerine katılma, vb.)

Ek-4. GÖNÜLLÜ KATILIM ve BİLGİLENDİRME FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Doktora Programında, Prof. Dr. İbrahim Balcıoğlu'nun danışmanlığında yürütülen, Aslı Yayak'a ait "Göçmenlerin Ayrımcılık ve Kimlik Algılarının Nefret Suçları Kapsamında İncelenmesi" konulu doktora tezi çalışmasıdır. Bu tez kapsamında, Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin algıladıkları ayrımcılık ve nefret suçları ile özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkiler kimlik algıları bağlamında sosyal psikolojik bakımdan incelenmektedir. Bu çalışmada her soruya vereceğiniz yanıt son derece önemlidir. Lütfen anketlerdeki tüm soruları dikkatlice okuyarak size en uygun gelen cevabı işaretleyiniz. Ankette yer alan soruların doğru veya yanlış bir cevabı yoktur, önemli olan sizin ne düşündüğünüz ve ne hissettiğinizdir. Vereceğiniz bilgiler tamamıyla gizli tutularak, yalnızca araştırmacı tarafından, grup düzeyinde değerlendirilecektir. Çalışmadan elde edilecek sonuçlar sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Ankete katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmada sizi rahatsız eden herhangi bir soruyla karşılaşırsanız ya da ankete devam etmek istemezseniz anketi yarıda bırakabilirsiniz. Veri toplama ve analiz sürecinin sonunda elde edilen bulgularla ilgili tüm sorularınız cevaplandırılacaktır.

Yardımlarınız ve katılımınız için teşekkür ederim.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum. (Formu doldurup imzaladıktan sonra uygulayıcıya geri veriniz).

Tarih

İmza

.../.../....

FRA

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

To the attention of:

Asli Yayak

Sent by email to: yayakasli@yahoo.com

Vienna, 11 October 2012

Ref: FRA-FJ-2012-outgoing-001196

Subject: EU-MIDIS questionnaire

Dear Mr Yayak,

With reference to your recent email describing the aims of your study, I would like to confirm that your study is legally possible provided that you acknowledge the Agency and reference our EU-MIDIS study if you use or adapt the EU-MIDIS questionnaire.

Our EU-MIDIS study also included respondents of Turkish origin in selected EU Member States and therefore we assume that you will also refer to those results when undertaking your own study.

Please note that you should also outline how your work has deviated from the original EU-MIDIS survey.

Best regards,

Joanna Goodey

Head of Department

Freedoms & Justice Department

European Union Agency for Fundamental Rights

Agentur der Europäischen Union für Grundrechte | Agence des droits fondamentaux de l'Union Européenne

Schwarzenbergplatz 11 | 1040 Vienna | Austria | T +43 (1) 580 30 - 629 | F +43 (1) 580 30 - 692 | info@fra.europa.eu

fra.europa.eu | www.facebook.com/fundamentalrights | twitter.com/EURightsAgency | www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

ÖZGEÇMİŞ

1984 yılında KIRKLARELİ ilinin Babaeski ilçesi Büyükmandıra beldesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kırklareli merkez ilçede tamamladı. 2002 yılında Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji bölümüne başladı. 2007 yılında buradan mezun olarak aynı sene İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaya hak kazandı. 2009 yılında, yüksek lisanstan mezun olarak aynı enstitüde doktora programına başladı. 2014-2015 yılında TÜBİTAK 2214-A Yurtdışı Doktora Araştırma Bursu kapsamında 12 ay süre ile Almanya'da Bremen Üniversitesi Adli Psikoloji Enstitüsü'nde doktora tezi kapsamında çalışmalarda bulundu. 2009 yılından beri Edirne Halk Sağlığı Müdürlüğü'nde psikolog olarak görevini sürdürmektedir.